Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

A. NORDAHL-PETERSEN

DANMARKS HØJSKOLER

I TEKST OG BILLEDER

KØBENHAVN
„DE TUSIND HJEM"S FORLAG
1908

Pontoppidans Bogtrykkeri - Nykøbing F.

Indledning.

I

Mere end et halvt Aarhundrede er nu hengaaet, siden de første Højskoler begyndte deres Gerning i vort Folk.

I det forløbne Tidsrum er henimod to Hundrede Skoler fremstaaet i Landets forskellige Egne. Somme har kun haft en forholdsvis kort Levetid, og adskillige af dem, der endnu lever, arbejder under smaa og trange Forhold. Men uden Overdrivelse tør det dog siges, at det Liv og det Arbejde, der er udgaaet fra disse Skoler, har været blandt de mægtigst virkende Kræfter i vort Folks nyeste Udvikling.

Som en historisk Kendsgerning kan det allerede nu fastslaas, at det i første Linje er ved Hjælp af disse Skolers Oplysning, at den danske Bondestand har naaet sin nuværende stolte Renæssancetid.

Det kulturelle Gennembrud, som begyndte med de store Landboreformer i Slutningen af det attende Aarhundrede, og som tilstræbte at løfte et nyt Befolkningslag op til borgerlig Selvbevidsthed og Styredygtighed — det fik sin foreløbige Afslutning, da den første Gaardmand i 1901 tog Sæde i Statsraadet. Men de danske Højskoler har været Gaardmændenes Skoler frem for andre Klassers, og den Hjælp, danske Bønder har haft fra disse Skoler, har mere end noget andet lært dem at vinde Magt og at bruge den. Folkehøjskolen har været for Bondestanden, hvad uden Tvivl Lærdskolen en Gang — ved det kulturelle Gennembrud, vi plejer at kalde Reformationen — har været for Borgerstanden: et Rustkammer, hvor Standens Foregangsmænd hentede sig

Vaaben til Kampen mod Overklassens Fordomme og Tyranni. Men efter at Borgerstanden var kommen til Magt og Ære, sank den lærde Skole ned til at blive et aandeligt Pulterkammer, hvor Pog og Pilt kunde hente sig Brokker og Stumper til at dupere Mængden med, naar de som Børn af Overklassen rykkede ind i Embederne. Borgerstanden skabte Bureaukratiet, Embedsmandsvælden, og den lærde Skole blev Embedsmændenes Skole — et Arnested for Drengevidenskabelighed og blasert Aandshovmod.

Det var som en arg og bitter Fjende af denne Skole, at Grundtvig undfangede sin Idé til en dansk Folkehøjskole.

Hvorfra den paa Ideer saa rige Aand har faaet det første Stød til sin Højskoletanke, er det næppe muligt at udrede. Slutningen af det attende Aarhundrede og Begyndelsen af det nittende — Oplysningstiden, som denne Tidsperiode er kaldt — var i ikke ringe Grad en Skoletankernes Tid. Den franske Tænker Jean Jacques Rousseau havde Europa over vakt Interessen for Skolespørgsmaal med sin Bog „Om Opdragelsen" eller „Emile". Rousseau forkyndte, som en af hans Biografer har sagt, Barndommens Evangelium. Han hævdede, at Opdragelsen ikke først og fremmest skulde tage Sigte paa, hvad der kunde være Barnet tjenligt, naar det blev voksen. Barndomstiden har sin egen Trang og sine egne Krav, og det var disse, man i første Linje maatte søge at imødekomme. Ikke Kulturens Krav er de oprindelige, men Naturens. Derfor gjaldt det om at forstaa Barnenaturen og hjælpe den til en sund og sand Udfoldelse.

Rousseaus Tanker fandt som nævnt Ørenlyd viden om. Og særlig i Schweitz og Tyskland vandt han sig en Skare beundrende Disciple, der paa forskellig Vis søgte at virkeliggøre hans Ideer. En af hans tyske Beundrere, Digterpræsten Herder, førte paa en Maade hans Tanke videre. Under et Ophold i Østprøjsen saa Herder, hvorledes undertrykte Nationer vanrøgtedes under et fremmed Herredømme. Gennem Paavirkning af Rousseaus Ideer faar han da den Tanke, at man ved at oprette en national Ungdomsskole maaske kunde hjælpe de undertrykte til en folkelig Genrejsning, og

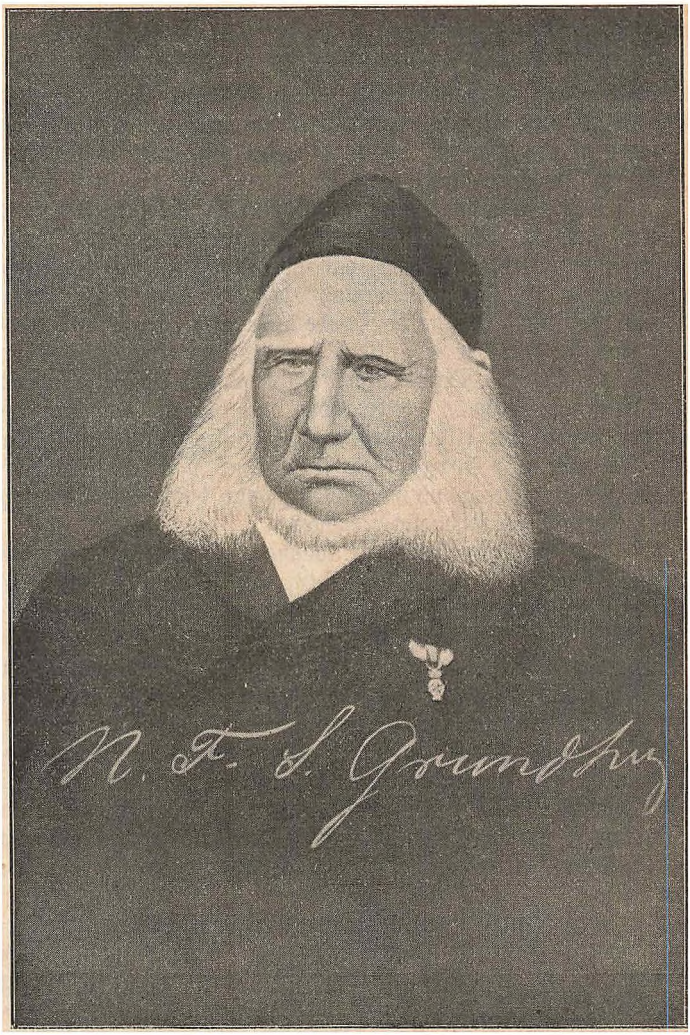
N. F. S. Grundtvig

han udkaster denne Tanke i en af sine Bøger. Herder fik aldrig sin Plan gennemført, men det er rimeligt, at Grundtvig har læst det paagældende Skrift — hans Verdenskrønike af 1812 viser, at han har læst Herder med Interesse — og det er jo ikke umuligt, at han herfra har faaet en Tilskyndelse til sin store Tanke.

Det ejendommelige ved Grundtvigs Skoletanke er jo netop det, at han straks peger paa en Skole for Ungdommen. Saaledes som han udtrykker det i et Foredrag, han holdt i „Danske Samfund" den 28. Maj 1841: „En dansk Højskole, aaben for hele Landets Ungdom, hvor de opvakte Hoveder af alle Stænder, som har Hjerte for, hvad der er ægte Dansk, kan faa Kundskab derom og ledes til Forstand derpaa." Eller som han allerede fem Aar før havde skrevet det i et Skrift „Det danske Firkløver": „En Højskole for vor borgerlige Ungdom, hvorved den Dannelse og Oplysning, vi maa ønske baade hos Statsraadet og dets Vælgere, omhyggelig fremmes."

I den sidste Udtalelse kommer det tydeligt frem, at noget af det, der har tilskyndet Grundtvig til Tanken om en folkelig Højskole, er Savnet af en borgerlig Dannelsesanstalt, hvor de, der skulde repræsentere Folket paa Tinge, kunde faa en grundig, dansk Uddannelse. Spørgsmaalet om Folkenes Selvstyre stod paa Dagsordenen. Herhjemme havde vi allerede faaet indført de „raadgivende Provinstalstænder", og Grundtvig — der tidligere havde været erklæret Tilhænger af Enevælden — forudsaa, at Udviklingen vilde gaa videre i det begyndte Spor. Folket vilde mere og mere kræve Del i Statens Styrelse. Og da gjaldt det om, at hele Folket kunde blive saa oplyst og dannet, at det baade kunde raade og vælge.

Men Grundtvigs Højskoletanke rummede mere end Ønsket om en borgerlig Dannelsesanstalt. Som Rousseau forkyndte „Barndommens Evangelium" er det (af Ludvig Schrøder) med Rette bemærket, at Grundtvig forkyndte Ungdommens Evangelium. Grundtvig er kaldt „Nordens Apostel", og det Budskab, han bragte de nordiske Folk, var

dybest set et Budskab om det aandelige Livs Herlighed. Hans specielle kirkelige Anskuelse vil de lærde rimeligvis vedblive at strides om, og kun de færreste Lægfolk vil tilfulde forstaa Betydningen af hans „mageløse Opdagelse" om Gudsordet, som det er Menigheden givet i Daabspagten. Men at Grundtvigs Gerning blandt de nordiske Folk i høj Grad har været med til at vække Forstaaelsen af det aandelige Livs Ret og Betydning i vide Kredse, derom vil ingen mere strides. Og naar Grundtvig fik Held til at udføre en saadan Apostelgerning, saa hænger det i første Linje sammen med, at han havde det dybe Blik for Ungdomstidens Natur og Ejendommelighed. Han forstod, at Ungdomstiden mere end nogen anden af Livets Aldre er Længslernes Tid — en Tid, hvor Sjælen leder efter sig selv og sin Gud. Og netop derfor er ingen Tid saa gunstig som denne for aandelig Paavirkning.

Selv havde han prøvet at tilbringe et Par af sine Ungdomsaar i en Skole, hvor al aandelig Interesse kvaltes under Hukommelsestærperiets Kedsommelighed. Den Ungdomsskole, han tidligt drømte om, skulde eje Evnen til at jage Kedsomheden paa Flugt — til i lige Grad at klare Tanken og varme Hjertet.

Det skulde ikke blot være en Skole for praktisk borgerlig Dygtighed, men en Skole for Livet, hvor ogsaa de aandelige Interesser kom til deres Ret.

I et Digt til sine Børn har han skildret det Liv, han ønsker, de maa leve. Heri hedder det:

„Opklaret Gang i ædle Fædres Spor,
med lige Værdighed i Borg og Hytte,
med Øjet, som det skabtes, himmelvendt,
lysvaagent for alt stønt og stort herneden,
men med de dybe Længsler vel bekendt,
kun fyldestgjort af Glans fra Evigheden."

I disse Linjer har han udtrykt noget af det, som han ønskede, Højskolen skulde hjælpe Ungdommen til. Derfor

skulde denne Skole være baade en historisk og en poetisk Skole, hvor Skjalde og Videnskabsmænd skulde kappes om at tjene Folket. En Skole, hvor Eleverne grundigt oplystes om „Folkenaturen, Statsforfatningen og Fædrenelandet i alle Henseender", men hvor Oplysningen ikke „fattes det højere Præg, som Folkeaanden giver".

I Grundtvigs Skrifter møder man som nævnt snart Tanken om den borgerlige Dannelsesanstalt, snart Tanken om en Ungdomsskole til Vækkelse og Styrkelse af det danske Folkeliv. Naar han ser videst, drømmer han om en Skole, der skal blive som „en Lægedomskilde paa Marken, som vil strømmevis besøges fra Slægt til Slægt og vinde den Berømmelse, selv i fjerne Lande og i de sildigste Tider, at dér fik utallige blinde deres Syn, døve deres Hørelse og stumme deres Mæle".

Men begge Tankerne bunder dog i et fælles Maal: en Skole for Livet — det, der stiller sine Krav til Mennesket, baade som Borger og som Enkeltmand. Og af saa dyb en Livstrang og Forstaaelse er Tanken udsprunget hos den ejendommelige Skjald, at dens Virkeliggørelse i Livet i høj Grad har imødekommet begge Krav. Som allerede nævnt har de danske Højskoler vist, at de var i Stand til at hjælpe Bondestanden frem til en saadan borgerlig Dannelse, at denne Stand nu med Dygtighed ikke blot styrer sine egne Foreninger og Sammenslutninger, men „som Medlemmer af det folkelige Statsraad er deres Stilling voksne og deres Hverv mægtige". Men ikke mindre at betyde har Højskolen haft derved, at den vakte og styrkede det aandelige Liv hos Tusinder af unge Mennesker. Som Ludvig Schrøder skriver i sin Bog om den nordiske Folkehøjskole:

„Det er oftere bleven fremhævet, hvilken Betydning Folkehøjskolen har haft for vore praktiske Erhverv, særlig da for vort Landbrug. Mere at betyde har den dog haft, hvor den har styrket Livsmodet hos forsagte unge Mennesker, hvor den har givet dem et lyst Haab til Ledsager under Livets Kampe, og hvor den har hjulpet dem til at finde deres

Selv, deres Hjerte, saa de blev stærke til at tjene, hvad der var større end dem selv."

II

Medens Grundtvig i sine Skrifter om Højskolen ikke tør udtale sig om, hvorledes Skolen i sine Enkeltheder bør indrettes, har han omtrent fra første Stund været klar over, hvor han kunde ønske denne Skole oprettet. Allerede i 1834 peger han paa Sorø som det Sted, hvorfra Lyset vil kunne udbredes „trindt i Mark og Skov". Og i sit Skrift „Det danske Firkløver" henviser han til Sorø Akademi, der var oprettet af Kristian den Fjerde, og hvortil Ludvig Holberg havde skænket de Midler, han havde tjent ved sit Forfatterskab.

„Hvor Aksel hviler
i lyse Kor,
hvor Holberg smiler
ad Fejl i Nord:
Fra Sjællands Hjerte,
Kong Frodes Ark,
kast Mindekærte,
paa Daners Mark,
dit Lys, det milde!
Blus op, skønt silde,
dog ret tilpas!"

Naar Grundtvigs Tanke særlig henledtes paa Sorø, var det imidlertid ikke blot, fordi dette Sted gemte de rige Minder. Det var heller ikke blot, fordi Akademiet var en meget velstillet Institution, men det var uden Tvivl nok saa meget af den Grund, at der den Gang til Akademiet var knyttet en Række Lærere, om hvem Grundtvig troede, at de

vilde egne ſig til Lærere ved en folkelig Højſkole efter hans Tanke. Ganſke ſærlig nærede han ſtore Forventninger til ſin Ven og Digterfælle Bernhard Severin Ingemann, der med ſine hiſtoriſke Digte og Romaner havde anſlaaet netop den Tone, ſom Grundtvig mente havde bedſt Udſigt til at finde Ørenlyd hos Folket og til at vække den hiſtoriſke Interesſe.

Men ſtønt Grundtvig med utrættelig Nidkærhed vedblev at ſkrive om ſin Skoletanke, lykkedes det ham dog ikke i tilſtrækkelig Grad at vinde Indpas for den paa højere Steder. Ganſke viſt ſtøttedes hans Planer af Kriſtian den Ottendes ædle og kloge Gemalinde Karoline Amalie, men Kongen ſelv var i ſine førſte Regeringsaar ikke tilbøjelig til at gaa ind paa de nye Ideer.

Endelig i 1843 ſaa det ud til, at der i Sorø ſkulde blive Mulighed for at faa en Højſkole indrettet. Der blev nemlig udſtedt en kongelig Reſolution om, at Akademiet ſkulde udſkilles fra den lærde Skole og ſtilles under Ingemanns Ledelſe. Men der hengik fire Aar, før en Plan for Akademiets Indretning fremkom, og den gik ud paa, at det ſkulde omdannes til en Realhøjſkole. Før Planen naaede at blive virkeliggjort, døde imidlertid Kriſtian den Ottende. Og da hans Efterfølger, Frederik den Syvende, havde udnævnt Martsminiſteriet af 1848, blev der af Kultusminiſter D. G. Monrad udvirket en ny kongelig Reſolution, hvorefter Oprettelſen af Realhøjſkolen i Sorø blev ſtillet i Bero indtil videre.

Paa den grundlovgivende Rigsforſamling kom Spørgsmaalet paany frem, uden at det dog førte til noget, og Grundtvigs Tanke om en „danſk Højſkole i Soer" var dermed for ſaa vidt ſtrinlagt.

Men paa dette Tidspunkt var Højſkoletanken allerede andet Steds virkeliggjort, idet der i 1844 var blevet oprettet en folkelig Højſkole i Landsbyen Rødding i Sønderjylland.

Det gamle, danſke Grænſeland har igennem Tiderne ofte været med til at give rige Indſkud i danſk Aandsliv. Det er, ſom om den ſtadige Kamp, der her har været kæm-

pet mellem to Nationers Kultur og Sprog, har frembudt særlig gode Betingelser for aandelige Interessers Vækst. Ved den store Fest paa Skamlingsbanken i 1844 udtalte Grundtvig da ogsaa, at Slesvigerne havde folkehistorisk Ret til at gaa i Spidsen for alle Dannemænd. De havde kirkehistorisk Ret til det samme, saa vist som Nordens Apostel, den mageløse Ansgar, havde sit „danske Sæde" i deres Midte. Saa maatte de vel ogsaa „skolehistorisk blive Danskens Bannermestre og Mærkesmænd".

Da Grundtvig udtalte disse Ord, var Rødding Højskoles Oprettelse allerede sikret, og fem Maaneder senere, den 7. November 1844, aabnedes Skolen med 20 Elever.

Der havde været mange Vanskeligheder at overvinde, før man kom saa vidt. Fra visse Sider fandt man Grundtvigs Højskoletanke uklar. Nogle fandt den for demokratisk, andre for aristokratisk. De fleste mente vistnok, at det vilde være bedre, om man gik i Gang med Oprettelsen af egentlige Bondehøjskoler, hvor Landbrugsundervisning skulde være Hovedsagen.

Men der var én Mand blandt Danskhedens Forkæmpere i Sønderjylland, der frem for alle andre holdt fast ved Tanken om en national Ungdomsskole efter Grundtvigs Plan. Og denne Mand var Christian Flor.

Flor var af norsk Æt og født i København den 1. Januar 1792. Begivenhederne i det nittende Hundredaars første Tider — Kampen mod Englænderne i 1801 og siden Trængselsdagene i 1807 — vakte tidlig en levende Fædrelandskærlighed i Flors Sjæl. Og efter at han i 1809 var blevet Student, grebes han stærkt af det aandelige Røre, som var begyndt med Henrik Steffens' Optræden i 1802, og som siden holdtes vedlige af Oehlenschläger og Grundtvig.

I Begyndelsen af Tyverne blev Flor Præst i Tølløse ved Holbæk. Her forlovede han sig med en Datter af Godsejer, Etatsraad Zeuthen, og efter Svigerfaderens Ønske tog Flor Doktorgraden ved Universitetet i Kiel. Men da hans Fæstemø efter Faderens Død ikke ønskede at bo i Nærheden

af ſit Barndomshjem, ſøgte Flor Anſættelſe ſom Profeſſor i Danſk ved Kieler-Univerſitetet, og her virkede han da fra 1826 til 1845.

Allerede i Trediverne fik Flor Forbindelſe med Lederne

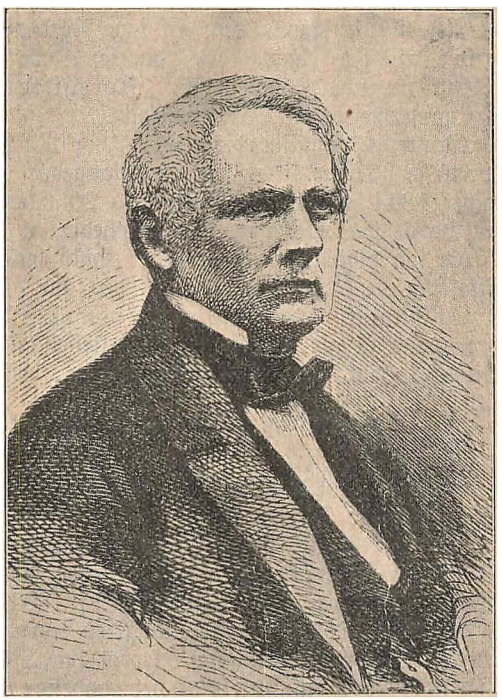

Chriſtian Flor.

af den danſke Bevægelſe i Nordſlesvig. Han hjalp til med at grunde flere danſkſindede Blade og var med til Oprettelſen af „den ſlesvigſke Forening". Denne Forening, der ſtiftedes 12. Juni 1843, ſatte ſom ſit førſte Formaal at arbejde for Oprettelſen af danſke Undervisningsanſtalter i Nordſlesvig.

og det første og største Resultat af Foreningens Virksomhed blev Oprettelsen af Rødding Højskole.

I Programmet for Skolen hedder det:

„Det Maal, vi har sat os for Øje, er at grundlægge en Anstalt, hvor Bonde og Borger kunne erholde saadanne Kundskaber og Færdigheder, som kunne være til Nytte og Behag, ikke saa meget med Hensyn til hans særegne Næringsvej og Bedrift som med Hensyn til hans Stilling som Landets Søn og Statens Borger. Anstalten skulde altsaa have en velgørende Indflydelse saavel paa hans huslige og private som paa hans offentlige og borgerlige Liv."

Man ser heraf, at det var lykkedes Flor og hans Meningsfæller at faa Skolen indrettet i alt væsentligt efter de grundtvigske Skoletanker, idet den baade skulde tage Sigte paa borgerlig Dannelse og paa Ungdommens Oplivelse.

Og godt i Traad hermed falder da den Indledningstale, hvormed Skolens første Forstander, cand. theol. Johan Wegener, aabnede Skolens Virksomhed.

Han begyndte med Ingemanns Ord af „Valdemar den Store og hans Mænd":

— Stig op af Graven, du Slægt, som døde!
Forkynd dit Fald og afmal din Brøde!
Advar os for Udslettelsens Dom
og vis os, hvorfra din Frelse kom!
Men I, som lyste i Tider dunkle,
som klare Nordlys ved Midnat funkle, —
I store Aander, som over Jord
med Frelsens evige Banner fo'r,
da Herren mægtig sin Haand udstrakte
og Folkeaanden til Liv genvakte, —
lys atter for os fra natlig Tid,
I Aandekæmper i Herrens Strid!
Og, blunder atter i Blødheds Drømme
mit Fædreland ved de dybe Strømme,
hvad heller raser i blinde Lyst
forvildet Slægt mod sit eget Bryst:

da ryfter Sjælen og vækker Aanden
og ſtyrker Hjertet og rufter Haanden
til danſk, til ſtor og til herlig Id,
til Danmarks Frelſe i Nødens Tid!

Derefter ſammenlignede han Valdemarernes Tid med Nutiden og udviklede derpaa Skolens Opgave, hvorledes den ſkulde indgyde den unge Kærlighed til Fædrelandet, dets Sprog, dets Hiſtorie, dets Skikke, Sæder og Indretninger . . . „Der ſkulde gives ham Kærlighed til det rene, ſtore, ædle og ſkønne, han maatte dannes til at ville ſtaa faſt i Modgang og Strid og opofre ſig for Sandhed og Ret, til at foragte forfængelig Ære og udvortes Glimmer, til at træde Faren under Øjne, hvor og naar den kommer, til ikke at ſmigre og krybe for ſin Overmand og hovmode ſig over ſin Undermand; han maatte lære at elſke ſin ſimple Stand og anſe ſin ſimple Kjortel for langt ſkønnere end Ridderſkabets gyldne Treſſer; han maatte betragte ſig ſelv ſom et Intet over for ſit Fædreland; dets Intereſſe, Hæder, Lykke og Frelſe maatte være ham alt.“

Saaledes begyndte den danſke Højſkole ſin Virkſomhed. Smaat og beſkedent nok, men med et ſtort Maal — baaret af de Mænds Tro og varme Begejſtring, ſom havde ſat Kræfterne ind paa at føre Grundtvigs Højſkoletanke ud i Virkeligheden.

Men Vanſkelighederne var ikke forbi med Skolens Aabning. Allerede Aaret efter fratraadte cand. Wegener ſom Forſtander for Skolen, og det ſaa næſten ud til, at det begyndte Forſøg maatte opgives. Men for at det hele ikke ſkulde løbe ud i Sandet, traadte Flor nu ſelv til. Han opgav ſin Profeſſorſtilling og rejſte med ſin Huſtru til Rødding for at lede Skolen, indtil der kunde findes en Mand, der vilde fortſætte Skolens Drift i det begyndte Spor.

Det lykkedes da ogſaa Flor i Løbet af det Aars Tid, han ſelv ledede Skolen, at faa god Gang i Arbejdet og at finde en Mand til at afløſe ſig. Det var den teologiſke Kandidat Fr. Helveg, der var Forſtander, indtil Treaarskrigen

afbrød Skolens Virksomhed. Efter Krigens Slutning blev den senere vel kendte Politiker Sofus Høgsbro Forstander i Rødding. I 1862 blev han afløst af Ludvig Schrøder, hvem der senere vil blive Lejlighed til at omtale under Skildringen af Askov Højskole.

Flor tog senere ikke ringe Del i det offentlige Liv herhjemme. Han var Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling og fra 1855—63 Medlem af Rigsraadet. Lige til sin Død i 1875 vedblev han at følge Højskolernes Arbejde med levende Interesse. —

Efter at Højskoletanken først havde slaaet Rod hos Sønderjyderne, begyndte der ogsaa forskellige Steder i det øvrige Land at rejse sig Tanker om saadanne Skolers Oprettelse. Og der fremstaar da ogsaa i de nærmest følgende Aar enkelte Skoler, der dog nærmest maa karakteriseres som højere Bondeskoler, idet de særlig tog Sigte paa borgerlig og praktisk Uddannelse af Landbostanden.

I det hele taget vedblev der i vide Kredse at herske nogen Modvilje mod Højskolen efter Grundtvigs Tanke, fordi den ikke mere direkte tog Sigte paa Bondestandens Dygtiggørelse i det praktiske Erhverv. Og langt frem i Tiden var der Strid mellem den mere ideelle og den strengt reale Højskolevirksomhed. Som de mest ejendommelige Repræsentanter for de to „Metoder" kan nævnes Christen Kold og Lars Bjørnbak.

Christen Mikkelsen Kold var en Skomagersøn fra Thisted. Allerede som Dreng blev han indviet i Lærergerningen. „Han duede ikke til andet," sagde hans djærve Moder. Faderen vilde ellers have ham gjort til Skomager. Senere kom han paa Snedsted Seminarium og blev her stærkt aandelig grebet, særlig ved at høre Lægprædikanten P. Larsen Skræppenborg og igennem Samtaler med en af Lærerne, P. K. Algreen.

Efter at have taget Skolelærereksamen blev Kold Huslærer, først paa Mors og siden i Forballum i det vestlige Sønderjylland. Han søgte ogsaa Lærerembede. Men da han ikke kunde bøje sig for Autoriteternes Krav om Uden-

adslæsning i Religionsundervisningen, blev der lukket i for ham. Da det saaledes saa ud til, at der herhjemme var stænget for hans Fremtid som Lærer, rejste han med en Ven, Pastor Hass, der skulde til Smyrna i Lilleasien som Missio-

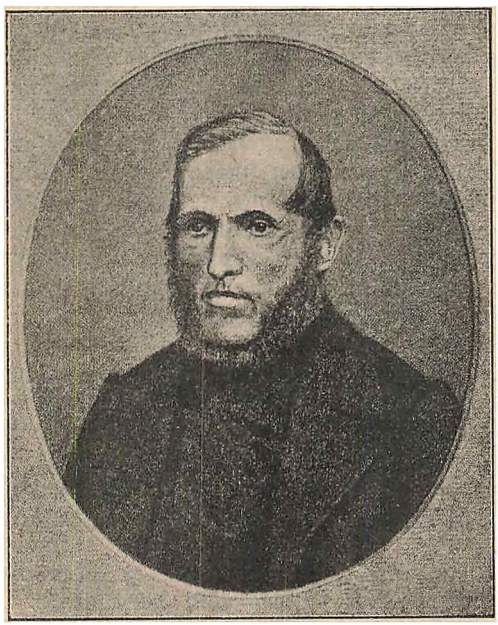

nær. Her tilbragte Kold fem Aar, først som Tjener hos Præsten, siden som Bogbinder. Men omsider blev Længslen efter Hjemlandet for stærk, og til Fods — trækkende sit Tøj paa en lille Kærre — foretog Kold da den lange Hjemrejse gennem hele Evropa. Han kom hjem i Slutningen af 1847,

og da Krigen næste Aar brød ud, meldte han sig som frivillig. Krigshaandværket laa imidlertid ikke for ham, og i Efteraaret 1848 tog han Afsked med Kammerraterne. Han var nu igen Huslærer, først i Vestjylland og siden hos den bekendte, grundtvigske Præst Vilhelm Birkedal i Ryslinge. Her begyndte Kold sin ejendommelige Højskolegerning med fire Bønderkarle, og Begyndelsen gik saa godt, at han fik Mod paa at forsætte. Han fik købt en lille Jordlod, og med Støtte fra Venner af den grundtvigske Højskoletanke — og forøvrigt ogsaa fra Grundtvig selv — byggede han sin første Skole tæt uden for Ryslinge. Her holdt han Højskole i to Aar, men flyttede saa til Dalby, Nord for Kerteminde, og da Forholdene ogsaa her blev for smaa, byggede han i 1862 sin Højskole i Dalum ved Odense, hvor han virkede til sin Død i 1870.

Kold fik — særlig i den første Tid af sin Skolevirksomhed — mange Elever fra kristeligt vakte Hjem. Baade af den Grund, men ogsaa paa Grund af Kolds hele Ejendommelighed, fik hans Skole et stærkt religiøst Præg. Og dette Præg er i ikke ringe Grad blevet hele Højskolens. „Kold har" — som Ludvig Schrøder bemærker i sin tidligere nævnte Bog — „virket mægtigt til, at Folkehøjskolen er kommen til at stile bestemtere efter Vækkelsen og Oplivelsen, efter Udviklingen af Personlighedslivet, end den gjorde det før hans Tid."

Medens Kold saaledes satte den menneskelige Udvikling som Numer et paa sit Skoleprogram, var der andre, der særlig satte Kræfterne ind paa den borgerlige Udvikling. Og dette var da navnlig Tilfældet paa de bjørnbakske Skoler.

Den første af disse blev grundlagt 1855 i Smidstrup ved Hjørring af Skolelærer Th. Bjørnbak. Senere blev der oprettet Skoler med lignende Formaal som denne i Viby ved Aarhus, i Gerlev ved Randers, i Tamdrup ved Horsens og i Fjellerad ved Aalborg. Den bedst besøgte af disse — og den, som fik størst Betydning — var Viby. Den oprettedes i 1857 af den som Politiker kendte Lærer Lars Bjørnbak.

Lars Bjørnbak

L. Bjørnbak var efter sin Tids Forhold en meget radikal Venstremand, der særlig fordømte den national-liberale Bevægelse og alt, hvad dens var. I en vel oplyst Bondestand saa han det bedste Værn for et demokratisk Selvstyre, og baade med Mund og Pen søgte han efter bedste Evne at indpode de østjyske Bønder borgerlig Selvbevidsthed og Foragt for alle Drømmerier og uklare Tanker.

Højskolen efter Grundtvigs Idé syntes ham i alt for høj Grad at lægge Vægt paa Fantasiens og Følelsens Udvikling, og derfor laa han i Treserne og Halvfjerdserne i stadig Strid med de grundtvigske Højskolemænd, særlig med den ivrige og altid kamplystne Forstander for Testrup Højskole, Dr. Jens Nørregaard. Denne sidste har karakteriseret Bjørnbak som en vel begavet Mand, i Besiddelse af slagfærdig Veltalenhed, altid i Stand til at skaffe sig Ørenlyd ikke blot ved sin stærke Røst, men ogsaa paa Grund af den Forstaaelse af sine Tilhøreres Tankegang, som aldrig svigtede ham. Men alt samlede sig for ham om den politiske Selvstyrelse; „hvad han kaldte Folkeliv, bestod i en Blanding af Glæde over Fødelandet og Selvfølelse i Kraft af de Rettigheder, som Loven har sikret hver Mand i Samfundet; og hvad han kaldte Folkeoplysning, var enhver Kundskab, der kunde udstyre Mennesket til at gøre sig gældende mellem andre . . . Han var det nyttiges og Rettighedernes ensidige Talsmand og som saadan en født Modstander af den grundtvigske Kirke- og Skole-Bevægelse som af den nordiske Folkebevægelse; alt dette var for ham uklart Fantasteri og usundt Føleri, som han gjorde ansvarligt for vore Ulykker i 1864 og nu ønskede at rive unge og gamle ud af."

Det er rimeligt, at Dr. Nørregaards Opfattelse af den gamle Modstander i ikke ringe Grad er præget af Erindringen om de hidsige Kampmøders stærke Ord. Noget nærmere Retfærdigheden kommer man vistnok, naar man i Lars Bjørnbak ser en noget ensidig Repræsentant for Kravet om sund, borgerlig Dannelse, væsentligst grundlagt paa Tankens og Erkendelsens Udvikling.

Maaske nok særlig paa Grund af sin politiske Stilling

vandt han mange Tilhængere i det østlige Jylland, og der er fra de bjørnbakske Skoler udgaaet ikke faa Mænd, der siden i offentlige Stillinger gjorde et godt Arbejde i det folkelige Selvstyres Tjeneste.

Og skønt der fra Modstandernes Side blev kæmpet mod den bjørnbakske Bevægelse med stor Iver,*) fik denne Bevægelse dog en ikke ringe Indflydelse paa Højskolens Fremtid, derved at den levendegjorde Kravet om Erkendelsens Udvikling og Elevernes Dygtiggørelse i de almene praktiske Skolefærdigheder. De bjørnbakske Skoler er forsvundne, men paa alle Højskoler lægges der nu i langt højere Grad end før Vægt paa at bibringe Eleverne et virkeligt Fond af reale Kundskaber.

En Del Højskoler har endogsaa optaget faglig Uddannelse som et Led i sin Virksomhed. Saaledes er der ved ikke faa Skoler oprettet Afdelinger for unge Haandværkere, og ved enkelte gives der Undervisning i Landbrugsfag. Den særlige Landbrugsundervisning fremmes ellers nu paa et ikke ringe Antal Landbrugsskoler, Husmandsskoler og lignende.

Højskolens Evne til at oplive og oplyse Ungdommen er nu om Dage erkendt i vide Kredse. Betegnende er det saaledes, at ogsaa den kirkelige Retning, som kaldes Indre-Mission, og som i adskillige Henseender har stillet sig ret fjendtlig over for moderne Kultur, har oprettet sine egne Højskoler rundt i Landet.

Men ikke blot inden for vort Lands Grænser har Højskolebevægelsen vundet sikkert Fodfæste og bidraget til at højne Folkets Kulturstandpunkt. Ogsaa i Norge og Sverrig og Finland — saa vel som blandt de danske i Nordamerika — er der blomstret talrige Skoler frem. Og fra andre

*) Ogsaa Latterliggørelsen toges naturligvis i Brug fra begge Sider. Da saaledes Møntforandringen i 1874 bragte Femøren, der jo i Forhold til sin Værdi er uforholdsmæssig stor, blev den af Bjørnbaks Modstandere straks døbt med Navnet „en Bjørnbakker". Endnu den Dag i Dag kan man i Østjylland høre denne Benævnelse.

Lande kommer der jævnlig Gæster, hvis Formaal er at studere de danske Højskolers Indretning og særlige Undervisningsmaade.

III

Som i Begyndelsen til denne Indledning nævnt, har der i Aarenes Løb været op imod 200 Skoler i Virksomhed, heri medregnet baade egentlige Folkehøjskoler, højere Bondeskoler og med dem beslægtede Landbrugsskoler. Men over Halvdelen af disse Skoler er igen ophørte efter kortere eller længere Virketid.

For at faa et Indtryk af Skolernes Betydning vil man ganske naturlig spørge, hvor mange Elever de har været besøgt af. Efter de aarlige Indberetninger til Kultusministeriet vil man med et rundt Tal kunne sætte Elevantallet i de forløbne Aar til ca. 200.000. Heraf har omtrent en Tredjedel været unge Kvinder.

Elevantallet har i Aarenes Løb været stærkt stigende, særlig efter 1864. Rødding Højskole begyndte som nævnt i 1844 med 20 Elever. Nedenstaaende hidsættes det omtrentlige Elevantal ved samtlige Skoler for hvert tiende Aar:

I 1854	var	Tallet	omtrent	200.
I 1864	—	—	—	500.
I 1874	—	—	—	3200.
I 1884	—	—	—	4000.
I 1894	—	—	—	5700.
I 1904	—	—	—	7400.

I Følge Oplysninger paa de til Ministeriet indgivne Beretninger viser det sig, at det næsten udelukkende er Landbostanden, der hidtil har søgt Højskolerne. Kun lidt over 5 pCt. af samtlige Elever kan regnes at have hjemme i Købstæderne. Af de samme Indberetninger fremgaar det, at Gaardmandsstanden har afgivet langt det største Kontingent

til Skolernes Elevhold. I de senere Aaringer, da Statens Understøttelse til trængende Elever er betydelig forhøjet, har der været stærkt stigende Tilgang af Elever fra Husmands- og Arbejderhjem.

Man vil af dette forstaa, at det ikke hidtil er lykkedes Højskolen at blive den folkelige Dannelsesanstalt, som Grundtvig drømte om. Højskolen, der skulde være „aaben for hele Landets Ungdom", og „hvor de opvakte Hoveder af alle Stænder" skulde kunne mødes og faa Del i en ægte dansk Oplysning.

Men de danske Højskoler har igennem Bondestandens sunde og frodige Udvikling vist, at de kunde være et ypperligt Middel i den menneskelige og borgerlige Dannelses Tjeneste, og kan det lykkes Højskolen at holde sig frisk og ung, vil den forhaabentlig ogsaa i Fremtiden faa Held til at være til Nytte og Hjælp for andre Befolkningslag.

Sker dette ikke, vil de danske Højskoler før eller senere synke ned til at blive Skoler for Overklassen, som de lærde Skoler gjorde det før dem. Og der er maaske nok i Øjeblikket adskilligt, der tyder paa, at denne Fare ikke er udelukket.

Aſkov Højſkole.

Som nævnt i Indledningen blev Sofus Høgsbro efter Treaarskrigen Forſtander for Rødding Højſkole. Han ledede Skolen med megen Dygtighed, var baade en intereſſant Lærer og frem for alt en dygtig Adminiſtrator. Men allerede fra hans tidligſte Ungdom havde hans Hu ſtaaet til det politiſke Liv, og i 1858 lod han ſig vælge til Folketingsmand for Brobyværkkredſen paa Fyn.

Paa Tinge ſluttede han ſig til Modſtanderne af det mægtige national-liberale Parti, inden for hvilket der fandtes ikke faa af Rødding Højſkoles meſt trofaſte Støtter, og dette bidrog ſelvfølgelig i ikke ringe Grad til at vanſkeliggøre hans Stilling ſom Skolens Forſtander. Statens Tilſkud formindſkedes betydeligt, og i flere Blade — ogſaa ſønderjyſke — fremkom der ret ſtærke Angreb paa Skolen. Endnu mere led Virkſomheden dog derved, at Rigsdagsarbejdet tvang Høgsbro til at være borte fra Skolen det meſte af Vinteren, og det kendtes da ogſaa, at Elevtallet gik betydeligt tilbage.

Det var derfor naturligt, at Høgsbro ſaa ſig om efter en Afløſer, og en ſaadan fandt han i den unge teologiſke Kandidat Ludvig Schrøder, der den Gang opholdt ſig ſom Alumnus paa Borchs Studenterkollegium i København.

Efter at Schrøder først havde forſøgt ſig ſom midlertidig Lærer ved Skolen i Efteraaret 1861, overtog han det følgende Aar Stillingen ſom Forſtander og virkede ſom ſaadan, indtil Krigen i 1864 afbrød Skolens Arbejde.

Da Schrøder blev Leder af Rødding Højſkole, havde han ſikret ſig en af ſine Ungdomsvenner ſom Medhjælper.

Det var cand. theol. Heinrich Nutzhorn, der den Gang ligesom Schrøder havde Fribolig paa Borchs Kollegium.

De to unge Mænd hjalp hinanden trofast med Arbejdet i Rødding, og da Forholdene tvang dem til at forlade Sønderjylland, var de enige om at fortsætte et andet Sted, saa snart Tiden blev dertil.

Fortsættelsen blev Askov Højskole.

Det Folk, der kan drage gavnlig Lære af Ulykken, og som styrkes i Modgangens Dage, det Folk er ikke udlevet.

Det danske Folk viste efter 1864, at det trods Nederlag og Skuffelser endnu i høj Grad ejede Forvngelsens Evne.

Sjælden — maaske aldrig — i vort Folks Historie har Folkekraften og Folkeejendommeligheden udfoldet sig rigere og mangfoldigere end netop i Tiden siden vor sidste Krig.

Erhvervslivet blomstrer op. Trods en vanskelig Krise omkring Firsernes Begyndelse, stiger Landbrugets Udvikling til en hidtil uanet Højde. Handel og Skibsfart følger med. Der gøres rige Landvindinger paa den jyske Hede. Og dansk Videnskab vinder Ry i fjerne Egne.

Og lidt efter lidt vaagner der overalt i Folkets brede Lag en Længsel efter Lys og Sundhed — baade i den materielle og den aandelige Verden.

Det er denne Længsel, der bliver en god og frugtbar Jordbund for de talrige Højskoler, som efter 1864 blomstrer op rundt i Landets forskellige Egne. Og det er ogsaa denne Længsel, der har været den egentlige Jordbund for det rige Liv, der er vokset op omkring Askov Højskole.

Et Par Mil Nord for Rødding — en halv Mil Nord for Kongeaaen — ligger Landsbyen Askov. At det blev her og ikke et andet Sted i Kongeriget, at Kandidaterne Schrøder og Nutzhorn efter Krigen fik begyndt Højskolevirksomheden paany, beroede tilsyneladende paa en ren Tilfældighed.

I Vinteren 1864—65 talte Schrøder hyppigt i Foreningen „Danske Samfund" i København. Iblandt Tilhørerne var en ung Mand, Anders Lauridsen, Søn af Gaardejer Peter Lauridsen paa Grønvang i Vejen Sogn. Denne

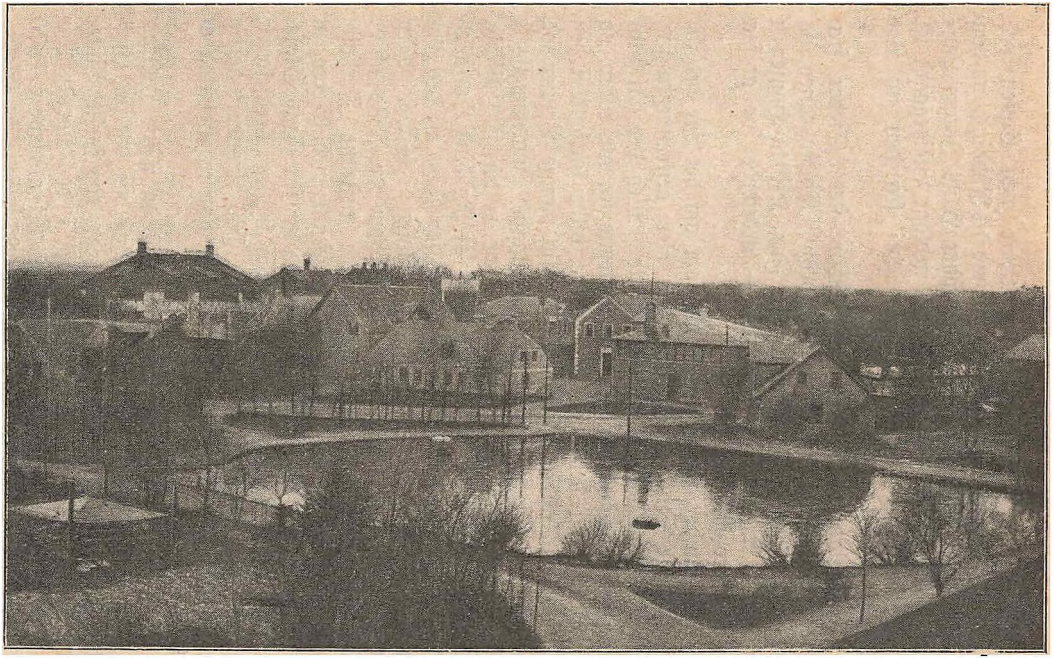

Aftov Højfkole.

unge Mand bad Schrøder om at tænke paa Egnen ved Vejen, hvis han ikke mere kunde komme til Rødding, og han havde bragt en Hilsen fra sin Farbroder Hans Jokum Lauridsen, at der var et Stuehus af en nedlagt Bondegaard til Leje i Askov, der ligger en Fjerdingvej fra den nu rigt blomstrende Stationsby Vejen.

Forøvrigt havde Schrøder Tilbud flere Steder fra, saaledes fra Sønder Bjært og Vamdrup i Koldingegnen, og en af de ivrige Højskolemænd paa Fyn, Kristen Hansen i Vejstrup — en god Ven af Kold — arbejdede for at faa Schrøder derover.

Det kunde da næsten se ud, som om det var det tilfældigt ledige Stuehus i Askov, der blev bestemmende for, hvor de to unge Mænd skulde fortsætte. Men der laa selvfølgelig mere bagved, da Schrøder bestemte sig for Askov, og ganske særlig da dette, at han gerne vilde fortsætte i den Egn, hvor han allerede havde vundet sig mange Venner, og hvor der nu særlig efter Sønderjyllands Indlemmelse i Prøjsen netop var saa haardt Brug for en dansk Højskole.

Baade fra flesvigske Medlemmer af Rødding Højskoles Bestyrelse og ganske særligt af Professor Flor ydedes der Schrøder Bistand til Oprettelse af Skolen i Askov. Men forøvrigt begyndte denne Skole — ligesom de fleste af de danske Højskoler — under overmaade beskedne Forhold. Schrøder lejede det omtalte Hus og aftalte med Ejeren, at han skulde opføre en Bygning mere med en fire Fags Skolestue, en Forstue og et Værelse til Brug for en Tredjelærer. For hele Herligheden skulde han give 160 Kroner i aarlig Leje og have Forkøbsret til de to Huse for en Betaling af 5000 Kroner.

Inden for disse Rammer begyndte da Askov Højskole — „Flors Højskole", som Schrøder døbte den — sin Virksomhed den 3. November 1865. Allerede den første Vinter havde Skolen 42 mandlige Elever, og i de følgende Aar steg Tallet stærkt, saa at den for Eksempel allerede i 1870—71 var besøgt af 119 mandlige og 87 kvindelige Elever.

Det varede da heller ikke mange Aar, før Askov inden

for Højskolernes Kreds blev det egentlige Brændpunkt. Ikke blot i Kraft af den Undervisning, der gaves for Skolens Elever, men i endnu højere Grad ved de talrige Møder og Sammenkomster, der holdtes her. Af stor Betydning har saaledes de Lærermøder eller Kursus været, som allerede omtrent fra Skolens Begyndelse blev holdt i hvert Aars August Maaned, og som varede to—tre Uger. I lige Maade de saakaldte „Efteraarsmøder", der jo efterhaanden har vundet Indpas ved næsten alle Højskoler og i en Mængde Foredragsforeninger.

Men det er en Selvfølge, at naar Askov paa denne Maade blev Brændpunktet for den grundtvigske Højskolebevægelse i Norden, saa naaedes det kun derved, at der stadig til Skolen var knyttet en Stab af aandeligt myndige Mænd. Det skal siges til Ludvig Schrøders Ros, at han som Leder af Skolen altid har været overlegen nok til at kunne taale lige saa betydelige — og i visse Henseender betydeligere — Mænd ved sin Side.

Schrøder har om Professor Flors Højskolevirksomhed bl. a. skrevet:

„Han undte sine Medlærere fuld Frihed, idet han var sikker paa, at de, netop naar de var frit stillede, vilde gøre deres Bedste. Hans Ideal var ikke en Skole med en dygtig Leder og nogle mindre betydelige Hjælpere til at arbejde med Bifagene, men snarere en Kreds af jævnbyrdige, dygtige Mænd, der kunde staa ved hinandens Side."

Dette Flors Ideal har Schrøder gjort til sit, og det er lykkedes ham at virkeliggøre det.

Derved skabtes ogsaa Betingelserne for, at Askov Højskole efter at have bestaaet i en Aarrække som almindelig Højskole i 1878 kunde gaa over til at virke som udvidet Højskole.

Den egentlige Anledning til denne Forandring var et Møde, som afholdtes i Tivolis Koncertsal i København den 10. og 11. April 1878.

Ved denne Lejlighed holdt Schrøder en Tale, hvori

han fremhævede Betydningen af, at der kom et stærkt Brændpunkt for den grundtvigske Folkehøjskolebevægelse, og Forstander Nørregaard fra Testrup tog bagefter Ordet og udtalte, at der nu maatte gøres Alvor af den store Stats-Folkehøjskole i Sorø.

Blandt Deltagerne i Mødet var den ivrige Højskoleven, Gaardejer Jep Fink fra Hejls ved Kolding. Og han blev saa optaget af Tanken om en Højskole i større Stil og med videregaaende Opgaver end de almindelige Højskolers, at han straks satte sig i Bevægelse for at skaffe de nødvendige Midler til en Udvidelse af Askov Højskole.

I et Brev til Ludvig Schrøder af 22. April samme Aar skriver han blandt andet:

„Hvordan og med hvem Skolen ellers skulde sættes i Gang, har jeg ingen Mening om; men med at skaffe Midler vilde jeg gerne lægge mine Kræfter til, da jeg gerne vilde tjene den Sag og har mest Tro til, at det er bedst at begynde privat og saa derfra, om Gud vil, gaa til Sorø."

Da Schrøder ogsaa fra anden Side — blandt andet fra sin gode Ven og Ungdomskammerat, Forstander Ernst Trier i Vallekilde — fik stærke Tilskyndelser til paa Askov at virkeliggøre Tanken om en udvidet Højskole med en videregaaende Undervisning for mere udviklede Elever, besluttede han sig til at lade Tanken komme frem og snarest muligt søge den virkeliggjort.

Særlig ved Finks og Triers Foranstaltninger stiftedes i August 1878 „Dansk Højskoleforening", hvis første Opgave skulde være at støtte den udvidede Højskole, og for de Midler, der gennem denne Forening bragtes til Veje, blev der straks taget fat paa Ombygning og Udvidelse af Askov Højskole. Samtidig lykkedes det Schrøder at knytte Naturvidenskabsmanden cand. mag. Poul la Cour til Skolen som Lærer, og allerede den 2 November samme Aar begyndte Askov Højskole i sin ny Skikkelse.

I de snart tredive Aar, der siden da er hengaaet, har Askov Højskole vundet sig Ry viden om som en af de ejendommeligste, folkelige Læreanstalter, Nutiden kender. Og

Skolens Betydning som et Brændpunkt for den nordiske Højskolebevægelse er nu almindelig anerkendt.

I 1898 gik Skolen over til at være en selvejende Institution, der under Ansvar over for Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsnet bestyres af fire Mænd, der maa drage Omsorg for, at Skolen fortsættes som en god dansk Folkehøjskole. Samtidig fik Skolen et billigt Statslaan, hvorved det blev muligt at indrette nye og mere tidssvarende Lokaler til Brug for Undervisningen og for det store Bibliotek, som efterhaanden er samlet ved Skolen.

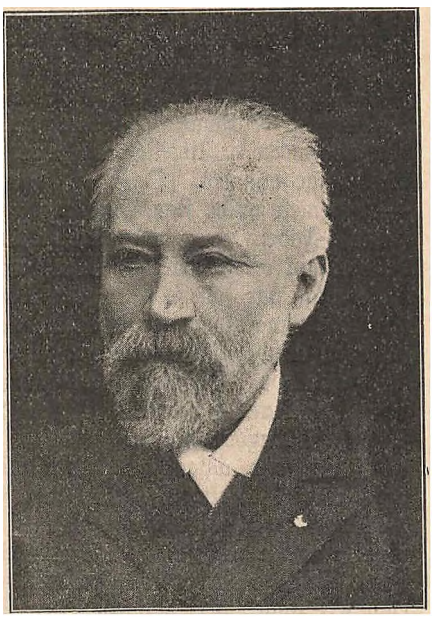

E. Schrøder.

Askov Højskole er nu et anseligt Bygningskompleks. Men det er ogsaa en omfattende Virksomhed her udfoldes. Om Vinteren er der udvidet Højskoleundervisning for baade mandlige og kvindelige Lærlinge; om Sommeren er der almindelig Højskole for unge Kvinder og Lærerkursus, mest for yngre Højskolelærere. Ialt gæstes Skolen aarlig af om ved 400 Lærlinge.

At en saa omfattende Undervisning lægger Beslag paa mange Kræfter, er en Selvfølge, og det er da ogsaa

en anſelig Stab af Lærere og Lærerinder, der nu virker ved Skolen.

Her ſkal kortelig omtales nogle af de Mænd, der har virket længſt ved Skolen, og hvis Navne har bundet Klang i vide Kredſe.

Ludvig Schrøder er udgaaet fra en lollandſk Skovriderfamilie. Som Student levede han et rigt Ungdomsliv ſammen med adſkillige af de unge Mænd, der ſenere vandt ſig gode Navne ſom Arbejdere i Højſkolens Tjeneſte, ſaaledes Ernſt Trier i Vallekilde, Nørregaard og Baagø i Teſtrup og Nordmændene Olaus Arveſen og Herman Anker. Det var nærmeſt kirkelige og teologiſke Intereſſer, der førte disſe unge ſammen. Og i en Forening „Lille Theologicum" — der meſt holdt ſine Møder paa Ernſt Triers Tagkammer i hans Faders Hus ved den gamle Jærnbanegaard — var det vel nok ofteſt kirkelige Spørgsmaal, der drøftedes. Men disſe unge var ſaa forſkellige af Naturel, og deres Intereſſer var ſaa mangfoldige, at ſelve Samværet imellem dem maatte blive en aandelig Berigelſe i mere end kirkelig og videnſkabelig Henſeende. Og baade for Schrøder og de andre nævnte hnr dette Samliv været en lykkelig Indvielſe til deres ſenere Arbejde i Ungdomsſkolen.

Det var ogſaa gennem „Lille Theologicum", at disſe unge kom i direkte Berøring med Grundtvig. Adſkillige af dem havde vel nok tidligere følt ſig ſtærkt grebet af Grundtvigs mægtige Vidnesbyrd, og enkelte havde ſluttet ſig til hans kirkelige Opfattelſe. Men det var „Lille Theologicum"s Sange, der aabnede „den gamles" Døre for denne ſnævre Studenterkreds.

I ſin Bog om den nordiſke Højſkole fortæller Schrøder om, hvorledes dette gik til: I Høſten 1859 holdtes der i Lund et ſkandinaviſk Kirkemøde, hvori en Del af Kredſens Medlemmer deltog. Paa Hjemrejſen blev Grundtvigs Svigerſøn, P. O. Boiſen, ſaa hjerteglad ved „Lille Theologicum"s Sange, at han fik Fru Grundtvig til at indbyde den lille Studenterkreds til Grundtvigs Fødſelsdag den 8. September; og dermed var Samkvemmet mellem „den gamle" og de

unge begyndt. Senere fortsattes dette Samkvem, og særlig Aaret efter kom de unge hyppigt i Grundtvigs Hjem, hvor han blandt andet holdt en Række kirkehistoriske Foredrag, der siden blev trykt under Navnet „Kirkespejl".

Allerede som Student havde Schrøder faaet Øvelse i at undervise, idet han nemlig gav Timer i Historie og Geografi paa Melchiors Borgerskole. Denne Undervisning fortsatte han ogsaa, mens han som Kandidat havde Fribolig paa Borchs Kollegium. Mere Betydning for hans Fremtid som Højskolelærer fik det dog, at han blev antaget som Privatlærer for Professor Helsteds Søn, den senere bekendte Kunstner Axel Helsted. Schrøder har selv karakteriseret denne Undervisning saaledes, at han saa det som sin Opgave gennem historisk Fortælling at give sin opvakte Lærling anskuelige Billeder af vore folkelige Helte. Derfor tyede han særlig til Myterne og Sagnene fra Hedenold, og i Grundtvigs Mytologi fandt han en uudtømmelig Rigdomskilde. Han har om denne Virksomhed skrevet: „Læsningen af Grundtvigs Fordanskninger af de gamle Krøniker og Sysselen med hans Tydning af Nordens Myter i Aaret 1861 paa Borchs Kollegium virkede stærkt til at give mig Mod paa at blive Folkehøjskolelærer."

Endnu samme Aar blev han, som tidligere nævnt, knyttet til Rødding Højskole, og dermed var han inde paa den Vej, som skulde blive hans Livsbane i mere end en Menneskealder.

Ludvig Schrøder har, siden han begyndte sin Højskolevirksomhed, udført et mægtigt Arbejde, ikke blot inden for Højskolens Mure, men ogsaa ude omkring i Livet og ikke mindst i sit stille Studerekammer. Han har holdt en Mængde Foredrag over vidt forskellige Emner rundt i hele Norden, han har taget Del i Hedeselskabets rige Arbejde for at vinde nyt Land, han har skrevet Bøger om vort Folks Erhverv, ligesom han har nedlagt en Del af sin grundige Viden i personal-historiske Værker. En kort Tid har han som Landstingsmand deltaget i Lovgivningsarbejdet.

Man skulde tro, at et saa omfattende og tilsyneladende

spredt Arbejde maatte gøre en Mand overfladisk. Men netop dette er Schrøder ikke. Han er tværtimod den personificerede Grundighed. Baade naar han taler, og naar han skriver, kan han stundom forfalde til en noget bred Udformning af sit Stof, og hans Fortællemaade kan virke noget tørt. Men overalt er han en paalidelig Vejleder. Hans Tale er støt og solid som hans firskaarne Person, der i noget minder om de sejge, knudrede Ege i Skovene om hans Barndomshjem.

Man har spøgende kaldt Schrøder „Professor i Grundtvig" — Professortitlen fik han for øvrigt paa sin halvfjerds-Aars Fødselsdag som en Anerkendelse for sit gode Arbejde i Højskolens Tjeneste — og næppe nogen nulevende besidder et større Kendskab til den ejendommelige Kirkesskjald. Men Schrøder er ikke blot Grundtvigianer. Han er først og fremmest en god dansk Mand. Det er hans varme Kærlighed til det danske Folk, til dets Sprog og dets Minder, der har været det samlende Midtpunkt i hele hans rige Virke. Rasmus Rasks Ord har levet i hans Sjæl: Sit Fædreland skylder man alt, hvad man kan udrette!

Og Ludvig Schrøder har udrettet meget.

— — —

Heinrich Nutzhorn har staaet trofast ved Schrøders Side i alle de mange Aar, baade i Rødding og i Askov.

Han er født i København i 1833, og skønt han er et Par Aar ældre end Schrøder, har han altid i Forhold til denne syntes den unge. Hans frejdige Livsmod og hans lune Humor har holdt sig uanfægtet af Livets Bryderier. Sangen og Arbejdet har været ham kostelige Ydunsæbler, hvorigennem han stadig har hentet sig Foryngelse for Sjæl og Sind.

Som Schrøder er han teologisk Kandidat, og de to vandt hinandens Venskab, da de begge havde Fribolig paa Borchs Kollegium. Nutzhorn var meget musikalsk og havde af Komponisten A. P. Berggreen faaet grundig Undervisning i Musikteori. Dette var for Schrøder en særlig Grund til at ønske sig Nutzhorn som sin Medhjælper, da Talen blev

om Rødding Højskole. Thi som fuldtro Elev af Grundtvig nærede Schrøder meget stærk Tiltro til den levende Folkesangs Betydning, og han var klar over, at Nutzhorn havde gode Betingelser for at kalde Sangen til Live blandt Ungdommen.

Naar Folkesangen her til Lands da ogsaa i nogen Grad er kommen til Agt og Ære, har Nutzhorns Gerning som Sanglærer og Komponist været stærkt medvirkende dertil. Der er fra Askov udgaaet en Mængde unge Mænd og Kvinder, der senere i deres Hjem og i deres Virksomhed som Lærere eller Vejledere for Ungdommen har kaldt den gode Folkesang til Live, og Tilskyndelsen hertil fik de af Nutzhorn. Ikke blot i Sangtimerne paa Skolen, men maaske fuldt saa meget, naar de i Nutzhorns Hjem indøvede Sange. Inden for Hjemmets Vægge, i en hyggelig Kreds af Slægt og Venner, har Nutzhorn nemlig altid haft letteſt ved rigtig at aabne ſig. Da kom det lune Blink frem i Øjet, og hans lyſe Livsglæde forplantede ſig til Omgivelſerne. I ſaadanne Stunder blev ogſaa hans ſtore Kærlighed til Sang og Muſik for Alvor levende, og det ſkulde være en underlig Dødbider, der ikke blev grebet af denne Kærlighed og følte ſig varm i Sjælen ved Tonernes Magt.

H. Nutzhorn.

Medens Schrøder som sit Hovedfag har haft Verdenshistorie i Forbindelse med Kirkehistorie, har Nutzhorn særlig holdt Foredrag over Nordens Historie, ligesom han har givet Undervisning i Dansk og Svensk og tidligere tillige i Geografi. Men det er dog mest gennem Samtaler og igennem sin Sangundervisning, at Nutzhorn har levet sig fast i sine Elevers Sjæle. Og særlig i de første Aar i Rødding og i Askov har han betydet umaadelig meget for det gode Samliv paa Skolen. Schrøder er af Væsen noget tilknappet, og han har egentlig aldrig haft let ved at komme i nær personlig Berøring med sine Elever. I Nutzhorns Hjem stod Dørene aabne i mere end en Forstand, og Eleverne lærte snart at forstaa, at hos den lille Mand med det milde Ansigt fandt de altid forstaaende Deltagelse, naar et eller andet laa dem tungt paa Sinde.

Nu har Nutzhorn trukket sig tilbage fra Skolearbejdet, men i over fyrretyve Aar har han paa en lykkelig Maade tjent i den danske Ungdomsskole, og netop fordi Schrøder og han saa heldigt udfyldte hinanden, er deres Samarbejde blevet saa rigt og frugtbringende.

— — —

Som tidligere nævnt, blev i 1878 — da Skolen gik over til at give udvidet Højskoleundervisning — Naturforskeren Poul la Cour knyttet til Askov, og han har hele Tiden siden været en af Skolens bærende Kræfter.

Han er født paa Herregaarden Skjærsø ved Ebeltoft. Familien stammer forøvrigt — som Navnet viser — fra Frankrig. Efter at være blevet Student kastede han sig over Studiet af Naturvidenskaberne, særlig Fysik og Astronomi samt Matematik.

Da han i 1868 havde afsluttet sine Studier i København, blev han i to Aar Lærer ved den af Broderen, Kaptajn J. C. la Cour i Lyngby oprettede Landbrugsskole, hvorefter han overtog en Plads som Assistent ved det meteorologiske Institut. Denne Stilling beklædte han, indtil han i 1878 kom til Askov.

Baade som Naturforsker og som Højskolelærer har la Cour siden da vundet sig et højt anset Navn. Hans Forsøg og Opfindelser vedrørende Vindkraftens Udnyttelse har vakt Opmærksomhed i vide Kredse, og Staten har ved rigelige Understøttelser sat ham i Stand til i Askov at bygge sig en Forsøgsmølle, hvor han stadig anstiller Undersøgelser over den mest praktiske Fremgangsmaade for Vindkraftens Omsætning til Elektricitet.

Ikke ganske faa Vindelektricitetsværker er med denne Mølle som Forbillede anlagt rundt om i Landet, og der er dannet et Selskab til Støtte og Fremme af Sagen.

Poul la Cour.

Som Lærer har han særlig gjort sig bekendt ved sine Haandbøger „Historisk Matematik“ og „Historisk Fysik“, idet han er den første, der lægger den historiske Udvikling til Grund for Undervisningen i de nævnte Fag. Ogsaa ved sin kortfattede Skildring af „Menneskelegemets Bygning og Livsvirksomhed“ har han gjort sig fortjent, idet denne Bog i høj Grad har bidraget til at vække Sansen for Legemets Ret til Pleje og Udvikling. Naar Legemsøvelser iblandt den danske Ungdom paa Landet har vundet saa stor Udbredelse, som de har, tilkommer ganske sikkert en ikke ringe Del af Æren herfor Poul la Cour. Baade gennem Højskolen og igennem de

danſke Skytteforeninger har han arbejdet utrættelig for at vække Ungdommens Sans for legemlig Idræt. I mange Aar er der paa Aſkov Højſkole blevet afholdt Kurſus for Skytteforeningernes Delingsførere, og baade ved diſſe og ved talrige Feſter og Møder rundt om i Landet har la Cour Gang efter Gang talt Idrættens Sag med Varme og Begejſtring. I det hele taget er der noget ejendommeligt begejſtrende ved hele la Cours Fremtræden. Hans Tale er ganſke viſt ikke blomſtrende, og hans Ord er jævne og ligefremme. Men hele hans Fremſtilling er præget af den ſtærke Perſonligheds Tro, af Kærlighed til Livets ſunde og naturlige Udfoldelſe. Han er i Beſiddelſe af den Myndighed, der ikke ſøger at overvinde, men at overbevíſe.

Ligeſom Schrøder er han af Regeringen udnævnt til titulær Profeſſor.

— — —

De Mænd, der virker i den danſke Højſkoles Tjeneſte, har faaet deres Uddannelſe ad mange forſkellige Veje. Ingen beſtemt Eksamen har givet Adgang til Højſkolernes Lærerſtole. Maaſke ſærlig derved bevarede diſſe Skoler deres ejendommelige Præg. Den frie Uddannelſe og den frie Arbejdsmaade hæmmede ikke den perſonlige Udfoldelſe. Der ſkabtes ingen aandelig uniformeret Embedsſtand ved Højſkolen.

Maaſke har nok de fleſte Højſkolelærere taget almindelig Skolelærereksamen, og heller ikke faa er udgaaet fra akademiſke Kredſe. Men et meget ſtort Tal baade af Lærere og Lærerinder har ſkaffet ſig den nødvendige Fordannelſe dels ved Ophold paa Højſkoler, dels igennem et energiſt Selvarbejde.

En ſaadan „ſelvhjulpen" Mand er Poul Bjerge, der nu i ſnart femogtyve Aar har været knyttet til Aſkov ſom Lærer i Geografi, ſom Kaſſerer og ſom Bibliotekar.

Povl Bjerge er født 1853 i Bjerge ved Varde ſom Søn af jævne Gaardmandsfolk. Tretten Aar gammel kom han ud at tjene, og i nitten Aars Alderen kom han paa Høj-

skole, først i Vestkær ved Varde — hvor der den Gang var en Højskole — og siden paa Askov.

Hans Hu stod til Bogen, men Lærervejen passede ikke for ham, da han ingen Sangstemme havde — og en „Degn" uden Stemme betragtedes den Gang som en Uting — og Præstevejen kunde han ikke gaa, da han ingen Penge havde. Saa lærte han Mejerivæsen, og da den udvidede Højskole i 1878 aabnedes i Askov, mødte han straks og blev der i tre Aar, baade Vinter og Sommer.

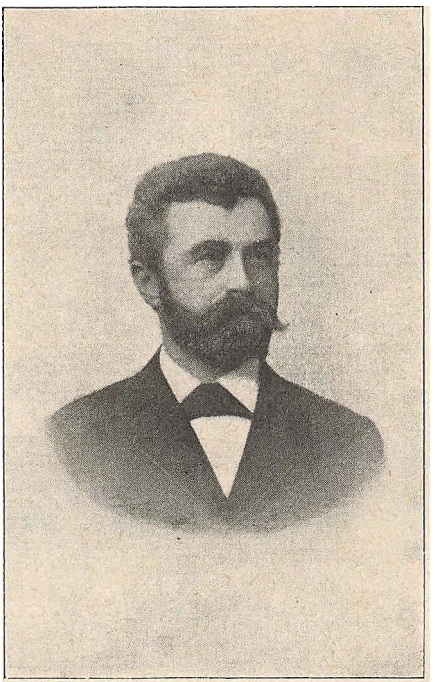

P. Bjerge.

Han blev derefter et Par Aar Lærer ved Uldum Højskole, men allerede i 1883 blev han fast knyttet til Askov, hvor han i sine forskellige Stillinger har udført et overmaade stort og trofast Arbejde.

Endda har Poul Bjerge faaet Tid til at dyrke ret omfattende Studier, og særlig til den danske Bondestands Historie har han givet værdifulde Bidrag, bl. a. i „En Tids- og Familieskildring fra Vestjylland", i en Bog om „Danmarks lærdeste Bonde", N. J. Termansen, og i

den af ham i en Aarrække udgivne „Aarbog for dansk Kulturhistorie".

Poul Bjerge er en udpræget Sydenatur, jævn og sindig, men med et varmt og trofast Hjerte.

— — —

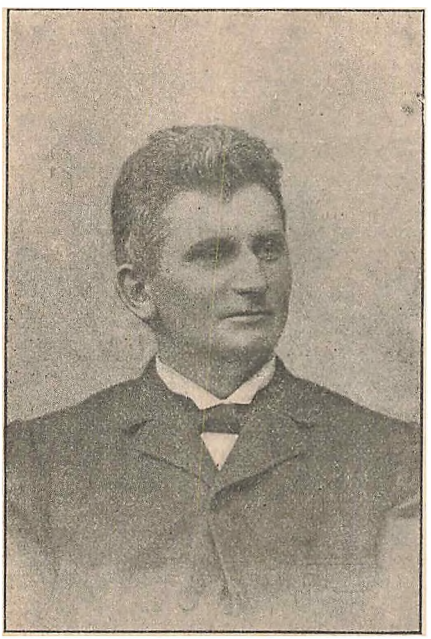

Jacob Appel.

Den 1. Maj 1906 opgav Ludvig Schrøder Stillingen som Forstander for Askov Højskole — uden dog at opgive sin Lærervirksomhed — og Forstanderhvervet overtoges da af hans Svigersøn, cand. math. Jacob Appel, der har været Lærer ved Skolen siden 1889.

Jacob Appel er Sønderjyde af Fødsel og fra sin tidligste Barndom af sammenlevet med Arbejdet for Danskhedens og den folkelige Oplysnings Fremme.

Han er yngste Søn af den ikendte Sønderjyde Cornelius Appel. Denne blev 1864 assat af Tyskerne som Lærer i Tønder. Men Aaret efter fik han Ophold paa Højskolegaarden i Rødding, hvor han senere fik en velsignelsesrig Gerning som Forstander for den genaabnede Rødding Højskole og endnu mere som Præst for den danske Frimenighed der paa Stedet.

Igennem alle de Hindringer, der fra Tyskernes Side blev lagt baade Højskolen og Menigheden i Vejen, fik Børnene i Rødding Højskolegaard et levende Indtryk af de danske Sønderjyders vanskelige Kaar. Men baade fra deres Fader og fra de Mænd, der trofast støttede ham paa hans udsatte Post, fik de et lige saa levende Indtryk af, hvad Kærlighed til Folk og Modersmaal betyder for et Menneskes Liv.

Foruden Højskole for Piger — Vinterskolen for Karle blev hurtig forbudt af Tyskerne — holdtes der ogsaa i Rødding Friskole for Børn. Denne sidste lededes af Cornelius Appels ældste Søn, M. L. Appel, og var gennemgaaende godt besøgt. Det var efter manges Udsagn en udmærket Friskole, hvor der blev lagt megen Vægt paa en baade livlig og grundig Undervisning. Her har Jacob Appel under Faderens og Broderens Vejledning faaet sin første Undervisning, og her er hans Kærlighed til Skolegerningen vokset op. Vistnok særlig under Paavirkning af Poul la Cour kastede han sig i en senere Alder over Studiet af Naturfagene og tog Eksamen i Matematik og Fysik fra den polytekniske Læreanstalt i København. Han kom derefter til Askov og blev la Cours Medhjælper baade ved Undervisningen og ved de fysiske Forsøg, ligesom de i Fællesskab udarbejdede den „historiske Fysik".

Gennem Giftermaal med Schrøders Datter Ingeborg, der i en Aarrække ledede Gymnastikken for de kvindelige Lærlinge, blev Appel endnu fastere knyttet til Skolen, og det faldt derfor saare naturligt, at han efter seksten Aars energisk Lærervirksomhed blev Schrøders Arvtager som Forstander for Askov Højskole.

Jacob Appel har ikke blot gjort sig fortjent ved sin almindelige Lærergerning og ved sine fysiske Undersøgelser — blandt andet over Tordenvejrets Optræden her i Landet — men har i særlig Grad vundet sig Fortjeneste ved sit Arbejde for yngre Højskolelæreres Uddannelse. Hver Sommer afholdes der nu i Askov et tre Maaneders Kursus for saadanne, og der meddeles her grundige Kundskaber i et begrænset Antal Fag. Flere af Deltagerne kommer igen baade

andet og tredje Aar, og da der kræves gode Forkundskaber af dem, der optages, er det en ikke ringe Kundskabsmængde, de unge Lærere ad den Vej kan komme i Besiddelse af. Jacob Appel har hele Tiden været Leder af disse Kursus, og han har igennem dem faaet ikke saa lidt Indflydelse paa den yngre Slægt af Højskolelærere.

— — —

Foruden de her nævnte arbejder der ved Askov Højskole en anselig Kreds af ældre og yngre Lærere og Lærerinder, ligesom der omkring Skolen er vokset adskillige Virksomheder frem, som uden at staa i egentlig Forbindelse med Højskolen dog skylder denne deres Tilværelse. Saaledes findes der i Askov en Sløjdskole og Husflidsskoler baade for Mænd og Kvinder.

Efterskrift. Efter at foranstaaende Skildring af Askov Højskole er udarbejdet, har det Budskab lydt, at Professor Ludvig Schrøder er afgaaet ved Døden. Allerede i Begyndelsen af 1907 blev den gamle Skolemand ramt af et apoplektisk Tilfælde. Hans kraftige Konstitution modstod imidlertid Sygdommen, og et Kurophold i Silkeborg Sommeren efter bragte ham paany saaledes til Kræfter, at han ved Vinterskolens Begyndelse igen kunde optage sin Virksomhed ved den udvidede Højskole.

Men i Begyndelsen af det nye Aar blev han hjemsøgt af et nyt Anfald, og et Par Dage efter døde han. Han begravedes fra Valgmenighedskirken i Askov under meget stor Deltagelse fra hele Norden. Fra alle Sider erkendtes det, at en ejendommelig Personlighed og en dygtig Aandens Arbejder var gaaet bort. Mest følтes Tabet naturligvis inden for Højskolekredse. Selv om man heller ikke her var blind for de Mangler, der knyttede sig til Schrøders Person, bøjede man sig dog i Ærbødighed for „den gamle fra Askov". Siden Kolds Død var han utvivlsomt den ejendommeligste

Skikkelse blandt den svundne Tids Højskolemænd. Han savnede noget af Kolds friske Oprindelighed og af Evnen til umiddelbar Hengivelse. Og i senere Aar skortede det ham itt paa Evnen til at forme et levende Helhedsindtryk af de Personer og Forhold, han i Tale og Skrift behandlede. Men hans grundige Viden og hans solide Kultur gav hans Væsen et eget afklaret Præg, der uvilkaarligt krævede Respekt. Han var mere helstøbt end de fleste, og han var det i Kraft af sit energiske Arbejde og af sin aldrig svækkede Troskab mod den Gerning, han fra Ungdommen havde viet sine Kræfter.

Tro mod sit Kald! Det var Nerven i Ludvig Schrøders Liv og Virke.

Uldum Højskole.

Omtrent tre Mil i sydvestlig Retning for Horsens ligger Landsbyen Uldum. Det er en anselig og venlig By. I dens Midte er der rejst et Mindesmærke for Digteren Poul Martin Møller, hvis Vugge har gaaet i Uldum Præstegaard.

Nu er der Station i Byen. Men allerede før Jærnbanen kom herud, var Uldum et af Knudepunkterne i Grænseegnen mellem det frugtbare Østjylland og den mere magre „Vesteregn". Der var Posthus, der var Læge og Apotek. Og der var ogsaa en Højskole.

Uldum Højskole er paa en Maade den ældste eksisterende Højskole her i Landet, idet dens Oprindelse føres helt tilbage til det mærkværdige Aar 1848.

I dette Aar begyndte nemlig en den Gang i vide Kredse kendt Folketaler og Vækkelsesprædikant, Skolelærer Rasmus Sørensen at holde Højskole for fem Karle i et lejet Lokale i Uldum.

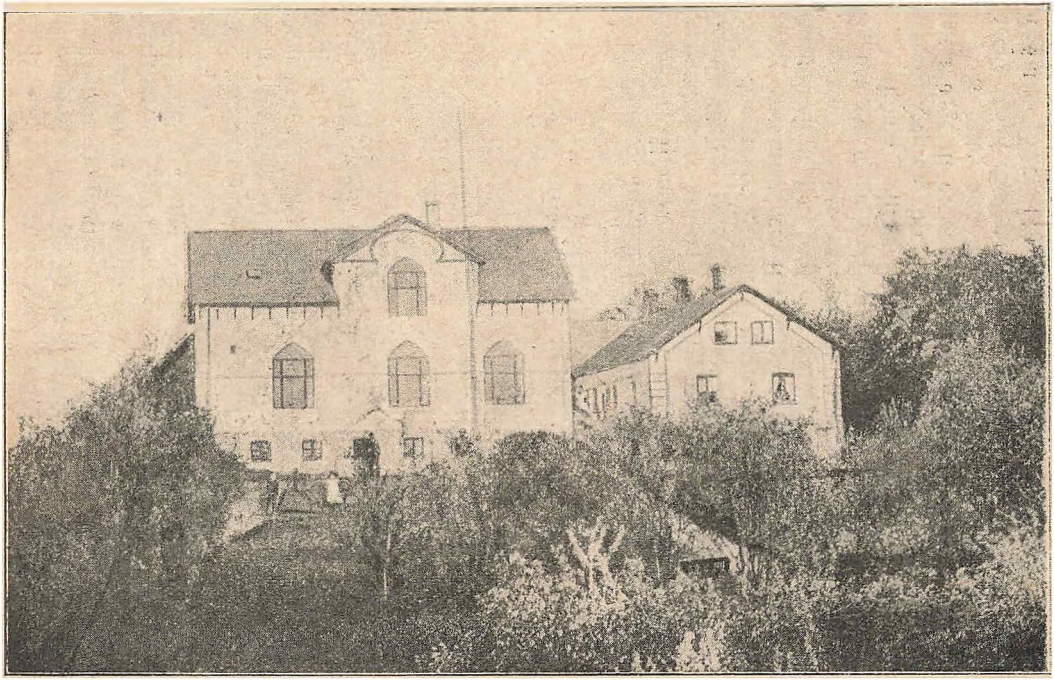

Ulðum Højskole.

Rasmus Sørensen var en meget ejendommelig Mand, og hans Liv var overmaade rigt paa Omskiftelser. Han var født i 1799. Nitten Aar gammel blev han Lærer i Aarhus. Nogle Aar senere kom han til Brandstrup paa Lolland, og fra 1827 til 1844 var han Lærer i Vensløv ved Skelskør. Allerede i 1843 fremsatte han en Plan til en „Undervisningsanstalt for voksne Bønderkarle". Det var hans Tanke, at de, der havde faaet en saadan videregaaende Undervisning, siden kunde blive et Mellemled mellem Bønderne og deres Skolelærer og Præst.

1844 flyttede Sørensen til København og virkede en Tid som Opvækkelsesprædikant. Men Tanken om Bondestandens Oplysning og Dygtiggørelse laa ham stadig i Sinde. Han søgte bl. a. at stifte en Forening til Indkøb og Udstykning af Herregaarde — en Tanke, der jo forøvrigt i den allernyeste Tid er bleven virkeliggjort. Han haabede, at der ogsaa ved en saadan Udstykning kunde vindes en Parcel, hvor han selv kunde bo og i Vintermaanederne holde Skole for voksne Bønderssønner. Dette Ønske fik han ikke opfyldt, men i 1848 flyttede han til Uldum og begyndte som nævnt en meget beskeden Højskolevirksomhed.

Rasmus Sørensen var en idérig Mand. Men han savnede heller ikke Sans for det praktiske. Dette fremgaar bl. a. deraf, at iblandt de mangeartede Kundskaber, han meddelte, var ogsaa en Mundfuld Tysk. Dette skulde være til Støtte for Bønderne, naar de drev Prangerforretninger med Holstenerne.

Treaarskrigen vanskeliggjorde naturligvis Højskolearbejdet i ikke ringe Grad, og i 1849 havde Sørensen vistnok kun to Elever. Han lod sig da vælge til Medlem af det nyoprettede Folketing, og Højskolen i Uldum blev opgivet.*)

Men Ploven var sat i Jorden, og der var Mænd paa

*) Rasmus Sørensen var kun Folketingsmand i tre Aar. 1852 rejste han til Amerika og levede en Aarrække som Nybygger i Wisconsin. Han kom dog flere Gange hjem til Danmark paa Besøg, og han døde i København 1865.

Stedet, der ønskede, at der skulde pløjes videre. Straks efter Krigens Ophør fik man blandt Egnens Folk rejst de nødvendige Midler til, at der kunde opføres selvstændige Skolelokaler. Seminarist Rottwitt, der tidligere havde været Lærer i Laasby ved Skanderborg, overtog Ledelsen af Skolen, og dermed var Uldum Højskole inde i et mere trygt og roligt Farvand. Rottwitt købte Skolen og ejede den til 1871. Noget synderlig stort Elevtal fik Skolen ikke. Det holdt sig mest om ved de tredive og har forøvrigt ogsaa efter Rottwitts Tid sjældent været derover. Men i Halvtredserne, da Højskolernes Tal kunde angives med ét Ciffer, ansaas et saadant Besøg for at være særdeles godt. I 1856 fik Skolen saaledes sin Statsunderstøttelse forhøjet med 400 Kr. „i Betragtning af det store Elevtal". En Skoles Værdi kan jo heller ikke alene maales efter Antallet af Elever. Og Rottwitt udførte sikkert et godt Stykke Arbejde, ligesom han forstod at knytte dygtige, unge Lærere til Skolen. I 1861 blev han imidlertid valgt til Medlem af Folketinget, og derved løsnedes hans Forhold til Skolen en Del, han lod nu andre lede Arbejdet.

Uldum Højskole har siden haft forskellige Forstandere, blandt hvilke den mest kendte er nuværende Driftsbestyrer for Horsens-Tørringbanen N. P. Stensballe. Han ledede Skolen fra 1877 til 1886.

Den nuværende Forstander K. Andersen overtog for faa Aar siden Skolen efter Seminarist Kr. Videbæk. Medens der paa Uldum — som paa de fleste andre Skoler — tidligere blev givet Undervisning for Karle om Vinteren og for Piger om Sommeren, er Skolen nu gaaet over til udelukkende at give Undervisning for Piger baade Sommer og Vinter.

---

*) Rottwitt grundede senere Højskolerne i Sjørslev ved Viborg (1872—77) og Sæby. Den sidste flyttedes senere til Høng. Se denne!

Hindholm Højskole.

I det sydvestlige Sjælland ligger Grevskabet Holstein-borg. I Maj 1833 fejrede den daværende Bestidder, Lens-greve F. A. Hol-stein, sit Sølvbryl-lup, og ved denne Lejlighed indviedes det Børnehjem, som nogle Aar senere flyttedes til Gaar-den Hjortholm, og som nu er kendt under Navnet Hol-steinsminde.

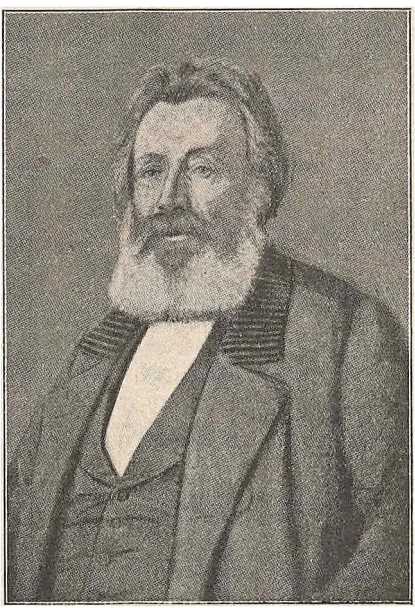

A. Stephansen.

Det var tidligere Institutbestyrer i Aalborg Anders Stephansen og hans elskelige Hu-stru Dorthea Svenningsen, der ved Lensgrevens Hjælp fik dette Børnehjem oprettet, og som i en Menne-skealder her ud-førte et sjældent velsignelsesrigt Ar-bejde for saadanne „Børn, hvis Skæbne mægtede dem et Familieforhold, hvori de kunde gøre Erfaring om det Baand, som kristelig Kærlig-hed knytter imellem Forældre og Børn".

Trods den grevelige Beskyttelse og trods den Støtte, der fra flere Sider ydedes Stephansen og hans Hustru, blev det trange Tider for dem paa Holsteinsminde. Det Vederlag,

der blev givet for hvert Barn, var kun 60 Kroner om Aaret, og selv med den mest gennemførte Sparsommelighed var det naturligvis umuligt for dette Beløb at skaffe Børnene baade Føde og Klæder. Understudet voksede fra Aar til Aar, og da saa tillige en Del af de Godsejere, der havde støttet Virksomheden, trak sig tilbage, fordi Stephansen ved et politisk Valg havde støttet en Kandidat af „Bondevennepartiet", blev Stillingen yderst kritisk for de to. Opgive Virksomheden — den Tanke kunde Stephansen slet ikke forlige sig med. Men hvad var der da at gøre? Ja, det var et mærkeligt Middel, han greb. Han har selv udtrykt det paa følgende Maade:

„— I Begyndelsen af Halvtredserne stod vor Pengesag saa slet, at jeg saa mig nødsaget til at købe Nabogaarden Hindholm!"

For at sikre Børnehjemmets Fremtid, oprettede Stephansen Hindholm Folkehøjskole. Han haabede visinok derigennem at vække mere Opmærksomhed for sit Arbejde, ligesom han sikkert tænkte sig, at Højskolens Elever med Tiden skulde blive et trygt Værn om Holsteinsminde. Maaske han ogsaa i sit stille Sind gik rundt med den Tanke, at der fra Højskolens Drift kunde blive lidt til overs til Støtte for det kære Børnehjem. Alt i alt haabede han, at Højskolen kunde blive som en „stor Broder", der paa forskellig Vis kunde hjælpe den „lille Søster".

Anders Stephansen kom ikke selv til i ret høj Grad at tage Del i Arbejdet paa Højskolen. Han og hans Hustru fandt sig bedst hjemme i Arbejdet blandt de smaa paa Holsteinsminde. Iblandt dem udfoldede hans rige Personlighed sig paa den ejendommeligste Maade. Og en rig Personlighed var Stephansen. Selv udgaaet fra et Smaamandshjem i den ret fattige Egn mellem Rold Skov og den lille Vildmose — syd for Aalborg — havde han fra Barn af lært at elske det ydmyge og tilsyneladende ringe. Hans Barndoms Skolegang var af ret tarvelig Art, men af Naturen og af det levende Menneskeliv lærte han meget. Han blev heller aldrig en Mester i „Systemerne". Men „hans Hjerte

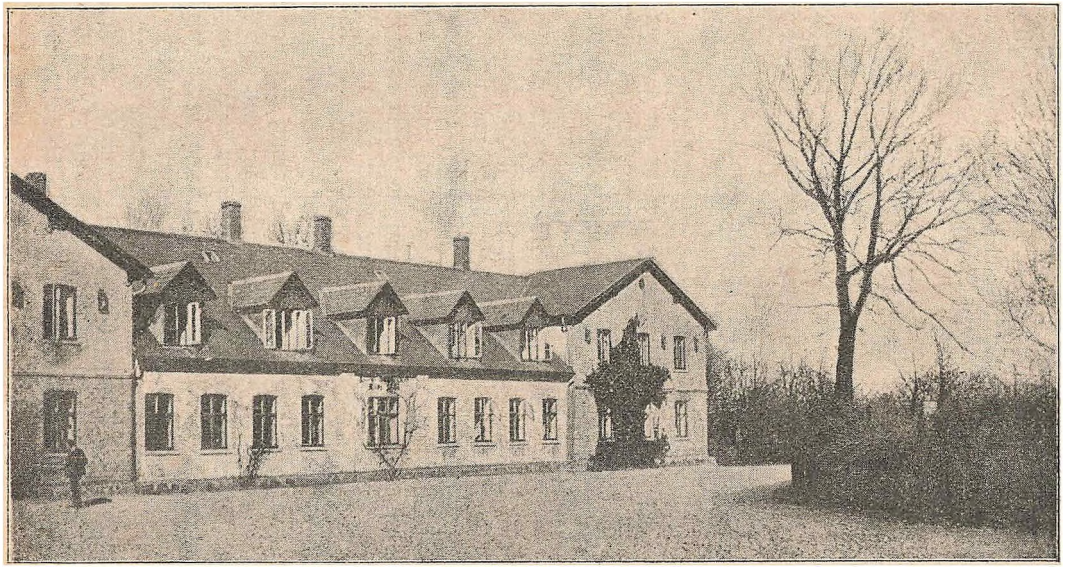

Hindholm Højskole.

brændte uafladelig i en varm og uimodstaaelig Trang til at virke noget for sine Medmennesker, og i hans Sind gærede og mylrede Ideerne bestandig, al Tid ejendommelige, og al Tid med et Livets Frø i sig".

Anders Stephansen savnede Evnen til at forme sine Tanker, saa de blev rigtig forstaaelige og skikkede for Virkeligheden. Men over for denne Mangel fandt han en ypperlig Hjælp hos sin begavede Hustru, hans „højre Haand", som han selv kaldte hende. „Det var saa karakteristisk, er derfor ogsaa saa tit fortalt" — skriver hans Ven og Medhjælper, Digteren Leopold Budde — „at naar Stephansen rigtig havde kørt rundt med sine Billeder og mærkede, at nu begyndte de ogsaa at køre rundt i Hovederne paa dem, der hørte paa ham, saa vendte han sig om til sin Hustru, og saa sagde han: „Sig du dem, hvad jeg mener, lille Dorthea!" Og saa sagde Dorthea dem det, og saa forstod de det, og det gik som et Lynglimt op for dem, at der var baade noget nyt og noget slaaende deri."

Til Leder af Højskolen fik Anders Stephansen en trediveaarig teologisk Kandidat N. J. Jensen. Denne var en Lærerson fra Lolland. Han havde været paa Jonstrup Seminarium og taget Eksamen derfra, før han gav sig i Lag med Teologien. I 1848 var han gaaet frivillig med i Krigen.

Under Jensens dygtige og nidkære Ledelse voksede Hindholm hurtig frem til at blive en stor Højskole — før 1864 den bedst besøgte. Hvor velaflagt en ledende Lærer ved Højskolen var i de Tider, faar man et Begreb om, naar man hører, at Jensens Løn til at begynde med var 400 Kroner og frit Ophold. Da han i 1856 blev gift med Præsten P. E. Boisens Datter Nanna, blev Lønnen 1200 Kroner og fri Bolig.

Jensen var ikke blot en dygtig Lærer. Men fra alle Sider har han faaet det Lov, at han var et kærligt og godt Menneske, der med stor Omhu tog sig af Eleverne. Ja, selv Køkkenpigerne rakte han tit en hjælpende Haand, naar det kneb for dem at faa Maden færdig til Tiden.

I 1864 forlod han Hindholm. Grunden var nok den, at den altid noget formløse Stephanſen var kommen til at ſaare Fru Jenſen ved et ubetænkſomt Ord.

Jenſen ſøgte Præſteembede, først i Holſtebro, ſiden i Ebeltoft. Her oprettede han ſelv en Højſkole, hvor han og hans Huſtru i en Aarrække under beſtedne Forhold udførte et trofaſt og godt Arbejde.

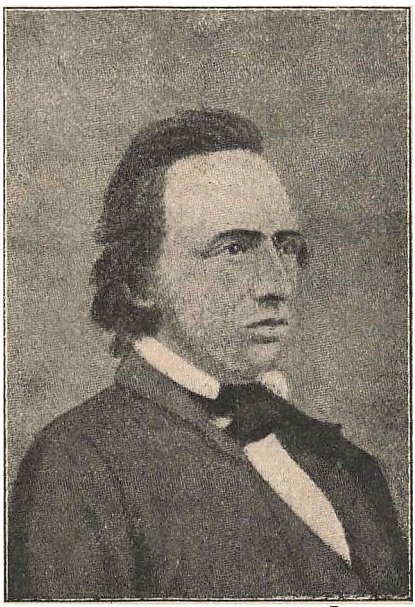

M. J. Jenſen.

Jenſens Afløſer paa Hindholm blev den jyſke Snedkerſøn Chriſtian Nielſen, bedſt kendt fra ſenere Aar under Navnet Kaptajn Nielſen. Som Dreng vogtede han Kreaturer i ſin Fødeegn, den ſamme Egn Syd for Aalborg, hvorfra ogſaa Anders Stephanſen var udgaaet. Siden kom han paa Seminariet og blev derefter Lærer ved Garniſonsſkolen i Altona.

I 1858 modtog han Tilbud om Plads ſom Lærer paa Hindholm og Medhjælper paa Holſteinsminde. Under Krigen i 1864 gjorde han Tjeneſte ſom Løjtnant og blev taget til Fange den 18. April paa Dybbøl. Efter ſin Hjemkomſt blev han ved Jenſens Bortrejſe Højſkolens Forſtander, og i 1867 købte han Hindholm af Stephanſen.

Elevbeſøget var ſtadig ſtigende, og efter at Nielſen var

blevet Ejer af Skolen, saa han sig nødsaget til at rejse en ny Skolebygning. Den kom til at hedde „Dorthea Stephansens Minde". Allerede i 1863 var Nielsen blevet gift med en Plejedatter af Stephansen, og da den gamle Børneven døde, overtog han Styrelsen af det store Børnehjem.

De politiske Kampaar i Firserne skabte imidlertid noget vanskelige Forhold paa Hindholm. Nielsen var Højremand og søgte blandt andet Valg til Folketinget i Fuglebjergkredsen. Han naaede ikke at blive valgt, men hans politiske Stilling vakte Uvilje hos mange af de sjællandske Bønder, og Elevbesøget aftog i kendelig Grad. Mens det omkring 1870 havde været nær oppe mod de to Hundrede, dalede det sidst i Firserne til ca. 70.

Om Nielsens Liv og Virksomhed har hans Søn, Forfatteren L. C. Nielsen, skrevet en interessant Bog „En dansk Højskolemand". Af de Foredrag, som heri er optrykte, faar man Indtryk af en kraftig og ejendommelig Personlighed. De røber megen Viden og Erfaring og er krydrede af et lyst Humor.

I 1889 ramtes Nielsen af et apoplektisk Tilfælde, og to Aar efter døde han.

I de efterfølgende Aar styredes Skolen af Landbrugskandidat H. Larsen, indtil den i 1900 blev købt af daværende Forstander for Bornholms Højskole N. P. Jensen.

N. P. Jensen fødtes i Høve ved Skelskør den 7. December 1854. Hans Barndomshjem var et Fæstehus med 4 Tdr. Land under Grevskabet Holsteinborg. Hans Fader døde, da han var 4 Aar; hans Moders Graad over ham ved den Lejlighed er Jensens første Minde. Hos hende, der var from og dygtig, levede han saa nogle faa lykkelige Barndomsaar. Senere fik han Stedfader. Han søgte naturligvis Landsbyskolen, hvis Lærer, den elskelige J. Christensen, viste ham en næsten faderlig Deltagelse. Ved Hjælp af en Kammerat, der gik i Slagelse Realskole, arbejdede han sig ind i Begyndelsesgrundene af Engelsk, Zoologi og Botanik. 15 Aar gammel blev han Elev paa Hindholm Højskole, hvor han var et Aar. Den Gang stod Forstander Chr. Nielsen i

ſin herligſte Manddomskraft. Kr. Larſen (ſenere Brøderup), Boeſen (ſenere Kariſe), Chriſtenſen og Svendſen (ſenere Tune) og Chr. Thurah var den Gang Lærere ved Skolen. Fra den Tid havde Jenſen ſtor Tro til Højſkolen.

Senere havde han den Lykke at være et Aar i Huſet hos den ædle Lærer Hoffmann i Stillinge, hvem Zakarias Nielſen har omtalt meget ſmukt i ſine „Minder".

N. P. Jenſen.

1876 tog han Lærereksamen i København med 1ſte Karakter. Han havde meſt læſt paa egen Haand. Fra Nytaar 1877 til Efteraaret 1886 var han Beſtyrer af en privat Realſkole i Løgſtør. Det blev den førſte Skole af den Art med Fællesundervisning for Drenge og Piger. Diſſe 10 Aar betragter Jenſen ſom ſine egentlige Studieaar. Han arbejdede ſig dybere ind i de Fag, hvori han havde lagt Grundvolden ved ſin Eksamensforberedelſe, og læſte endvidere Engelſk, Tyſk, Franſk, Latin og Oldnordiſk. Fra 1886 til November 1893 ledede han ſom Forſtander Neksø Realſkole. Skolen var noget forkvaklet, da han overtog den. Det lykkedes ved godt Samarbejde mellem Lærerne at faa Skolen rejſt. I Løbet af 8 Aar fordobledes Elevantallet, Skolen

fik Dimissionsret og mange dimitteredes (et enkelt Aar 12 med et gennemsnitligt Pointsantal af 110, det største Resultat, der da var naaet ved nogen Skole).

Da opfordrede Bornholmerne ham til at forsøge at genrejse deres Højskole, som da var gaaet i Staa. Og han opgav sin faste Stilling og tog fat paa Højskolen ved Ekkodalen, hjulpet ved Bornholmernes store og trofaste Støtte. Og siden den Tid har Skolen gaaet godt.

Da saa han, at Hindholm var ved at standse, idet Skolens Forstander siden Nielsens Død, H. Larsen, opsagde sin Stilling til November 1900.

N. P. Jensen købte da Højskolen af det Konsortium af Godsejere, som havde ejet den siden Nielsens Død, og begyndte saa Forsøget paa at genrejse den Maj 1901, efter at den havde staaet stille om Vinteren. 1902 fejrede uden synderlig Deltagelse den gamle, én Gang saa højt ansete Skole sit 50-Aars Jubilæum.

Elevantallet steg saa smaat Aar for Aar: 1901—02: 42, 1902—3: 62, 1903—04: 54, 1904—05: 73 (foruden 23 i en Haandværkerafdeling).

For at blive fri for Gaardens Drift og den dertil hørende Økonomi førtes i 1905—06 Forhandlinger med Løjtnant, Gymnastiklærer Lavrits Nielsen, Forhandlinger, der i Foraaret 1906 førte til, at han købte Hindholm.

N. P. Jensen afsluttede da til April 1908 sin Virksomhed ved Hindholm.

Grundtvigs Højskole.

I Aaret 1853 raasede her i Landet en frygtelig Koleraepidemi. Særlig i København bortreves der i Sommerens Løb en Mængde Mennesker af den uhyggelige Farsot. Der

var Ængſtelſe og Utryghed i de fleſtes Sind, og mange af Hovedſtadens Beboere tyede ud paa Landet, hvor Smittefaren var mindre.

Under ſaadanne Omſtændigheder træder ſelvfølgelig det tilbage, der ellers under andre og mere rolige Forhold vækker Opmærkſomhed, og ſom foranlediger Borgerne til at holde Feſt — dette, at en af Landets Stormænd fylder de halvfjerds.

Og dette gjorde netop Grundtvig i hint uhyggelige Koleraaar.

Saa mange og ſaa trofaſte Venner havde den endnu kraftige Skjald og Kirkehøvding dog i Aarenes Løb vundet ſig, at den Dag, da han naaede Støvets Aar, ikke fik Lov til at gaa ubemærket hen. Ni Medlemmer af „Danſk Forening“ havde allerede i Maj Maaned udſtedt Indbydelſe til at ſøge ſamlet en Pengeſum, for hvilken man kunde ſætte Grundtvig i Stand til at indrette en Folkehøjſkole efter ſit eget Hoved.

Skønt Epidemien lagde ſtærkt Beſlag paa den private Godgørenhed, og ſkønt Indbydelſen ikke kom offentlig frem, lykkedes det dog i Sommermaanederne at faa indſamlet over 7000 Rigsdaler. Dette Beløb blev overrakt Grundtvig paa hans Fødſelsdag den 8. September.

For at undgaa alt for megen Feſtlighed var han den Dag tyet til Gamle Køgegaard, hans Huſtrus Barndomshjem. Men her blev han opſøgt, og Gaardens Ejer, hans Svoger, Hofjægermeſter H. Carlſen, tog med ſtor Gæſtfrihed mod den talrige Skare, der fra alle Sider var ſtævnet dertil.

Paa Indbydernes Vegne overrakte Præſten Gunni Buſck fra Brøndbyvеſter — Grundtvigs mangeaarige Ven — det aldrende Fødſelsdagsbarn følgende

Gavebrev til N. F. S. Grundtvig
fra danſke og norſke Mænd og Kvinder
paa hans halvfjerdſindstyvende Aarsdag
den 8. September 1853.

Højærværdige Paſtor Grundtvig!

De fylder i Dag de halvfjerdſindstyve Aar og ſtaar iblandt os ſom den gamle Lærer, til hvis Roſt vi, ældre ſom yngre, har lyttet med Tillid og Glæde. Som Herrens Tjener i den danſke Kirke, ſom nordiſk Skjald og Hiſtoriker — ſom Taler og Skribent — har De henved et halvt Aarhundrede med Kraft og Nidkærhed kæmpet og levet for os og vore Efterkommere, og Gud den almægtige har lagt ſin Velſignelſe til Deres Gerning. Vor Tak vilde vi helſt bringe Dem ved i Livet at viſe, at De ikke har arbejdet forgæves, men dog har en Del af Deres Venner ogſaa følt ſig tilſkyndede til i Dag at give Dem et Tegn paa deres Taknemmelighed.

Det er blevet et kært Hverv for os underſtrevne — ni Medlemmer af „Den danſke Forening“ og tvende af Deres Venner blandt Norges Præſter — i flere Hundrede danſke og norſke Mænds og Kvinders Navn at overrække Dem en Gave, hvormed vi beder Dem, paa denne Deres 70. Aarsdag, at grundlægge en „folkelig Højſkole“, ſom ſkal ordnes efter Deres Beſtemmelſer og bære Deres Navn.

Vi ved det vel, at en Pengeſum, og iſær en ſaa liden ſom den, vi endnu kan bringe, kun kan danne en ringe Begyndelſe til en Bygning ſom den Skole for Livet, der har ſtaaet for Deres Øje; men vi tager det ſom et godt Varſel for, at Kærligheden til Fædrenelandet, en levende Folkeoplysning og begge disſes utrættelige Forkæmper ikke maa være ringe, ſiden ſelv en ſaadan Begyndelſe har kunnet gøres i en betrængt Tid. Vi nære den Fortrøſtning, at den kan blive en god Begyndelſe til et Værk, hvoraf De endnu i Deres Livs Aften maa kunne ſe glædelige Frugter, og at Samtid og Efterſlægt vil bygge videre paa denne Grundvold til Guds Ære og til det Fædrelands Bedſte, De tjente i Kærlighed.

Gud ſkænke Dem endnu længe Liv og Kraft til at virke iblandt os!

— — —

Dette Gavebrev er underſkrevet af 379 Danſke og 92 Norſke. Blandt Bidragyderne findes bl. a. Enkedronning Caroline Amalie med 1000 Rigsdaler og forøvrigt Mænd og Kvinder af alle Samfundslag og fra alle Landets Egne.

Grundtvig, der ikke havde mindſte Anelſe om Sagen, takkede dybt bevæget for Gaven og lovede trøſtig og trolig at arbejde for den Opgave, man her havde betroet ham, for det Maal, ſom han tidlig havde higet efter, og ſom han aldrig ſkulde tabe af Sigte.

Kort Tid efter blev der iværkſat en ny Indſamling, og denne indbragte over 4000 Rigsdaler.

Den egentlige Hovedmand for dette Indſamlingsarbejde var den ſeksogtrediveaarige teologiſke Kandidat C. J. Brandt, og i denne ſaa de ſtørſte Bidragydere den vordende Forſtander for Skolen.

Brandt var født i Nyborg i Auguſt 1817 og havde et hyggeligt og godt, men ikke videre velhavende Barndomshjem. Hans Forældre var fromme Mennesker, der nærmeſt ſluttede ſig til den gamle, mere pietiſtiſke Kriſtendomsopfattelſe, men de kom ogſaa til at ſætte Pris paa Grundtvig. En Del af ſin Barndomstid tilbragte Brandt hos ſin Morfader, Præſten L. Boeſen i Vigerslev. Derefter kom han i Nyborg Skole, hvor han fik en udpræget Rationaliſt til Lærer i Religion. Men han „troede ſin Moder bedre end Adjunkten". En anden af Skolens Lærere, den ſenere Rektor Mühlertz i Horſens, af Ydre og i Klædedragt en Særling, var en livlig og elſkværdig Mand. Han havde boet ſammen med Grundtvig paa Walkendorfs Kollegium og var ſtærkt grebet af ham. Han ſøgte da ogſaa at paavirke ſine Elever i den Retning og laante dem gerne af Grundtvigs Skrifter. Saaledes laante han ogſaa Brandt Grundtvigs „Verdenskrønike", og den unge Diſcipel ſlugte den med Begærlighed.

I 1835 blev Brandt Student. Men det var i de kommende Aar ikke Univerſitetet og dets Profeſſorer, der optog ham meſt, men derimod Grundtvigs Prædikener, hans Salmer og hans hiſtoriſke Foredrag.

Endnu i Studenteraarene modtog han en Stilling som Hovmester for en Etatsraadsſøn, og denne Stilling førte ham ind i Københavns fineſte Selſkabskredſe. I Etatsraadens Hus kom Oehlenſchläger, Thorvaldſen, Brødrene Ørſted og mange andre Berømtheder, og dem lærte Brandt altſaa at kende paa nært Hold, hvad der naturligvis havde ſin Betydning for ham.

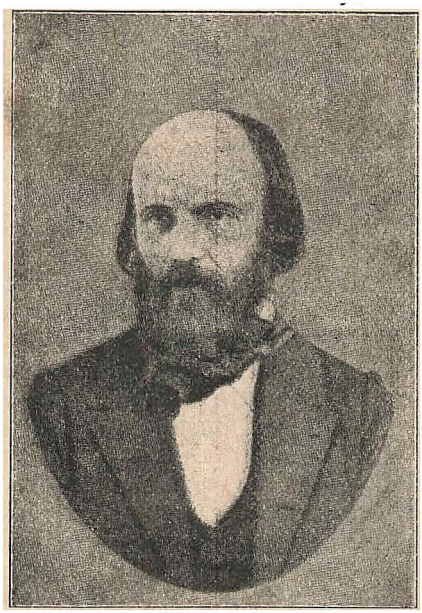

C. J. Brandt.

I Januar 1841 tog han med Glans ſin teologiſke Embedseksamen, hvorefter han — forlovede ſig. Nu ſkulde han ſe at bane ſig en Vej i Livet. Men ſom hvad? Skulde det være ſom Digter, ſom Præſt eller ſom Videnſkabsmand?

Brandt var en meget poetiſk Natur, og han har ſkrevet flere ſmukke Salmer og Sange. Men Digtervejen var alligevel den Løbebane, han først opgav. Videnſkaben kunde han derimod ikke ſlippe. Men netop dette, at han var et poetiſk begavet Menneſke med videnſkabelige Anlæg og med Drift til at udvikle diſſe, gjorde ham fortrinlig ſtikket til at blive Forſtander for Grundtvigs „hiſtoriſk-poetiſke“ Højſkole.

Selv havde han viſtnok tænkt ſig en Fremtidsgerning paa Højſkolen i Sorø, hvis denne Skole ſkulde blive op-

rettet. Forøvrigt var han ogſaa paa Tale ſom Forſtander for Rødding Højſkole, da Wegener i 1845 opgav ſin Virkſomhed. Det var derfor ſaare naturligt, at Grundtvigs Venner ſamlede deres Opmærkſomhed om Brandt, da man i 1853 overrakte Skjalden det anførte Gavebrev. Men forøvrigt var der nær kommen „en Mand i Vejen med en Slæde", ſaa Brandt heller ikke var bleven Leder af Grundtvigs Højſkole. Og „Manden" var Fru Grundtvig. Hun var efter ſin første Mands Død blevet Ejer af Godſet Rønnebækholm ved Næſtved, og nu mente hun, at der burde købes en fæſtelebig Gaard paa dette Gods, for at man der under ſmaa og jævne Forhold kunde begynde en Højſkolevirkſomhed. Det gjaldt da for hende om at finde en ſparſommelig og dygtig Mand, der kunde drive Gaarden godt og ſaa tillige læſe med Karlene, ſom hun mente vilde komme fra de omliggende Landsbyer. Fru Grundtvig havde allerede kaſtet ſine Øjne paa Kold, ſom nu holdt Højſkole i Dalby paa Hindsholm. Han var en meget ſparſommelig Mand, hvis „aarlige Urtekræmmerregning kun var 16 Rigsdaler".

Brandt ſtilede adſtilligt højere, og Fru Grundtvigs Planer virkede meget nedſlaaende paa ham. Det fremgaar bl. a. af et Brev, han i de Dage ſkrev til Præſten P. A. Fenger. Det hedder heri: „Der er viſt megen Forſtand i den Tale, og var det en Handelsmand, man kunde ſaa ſandt ikke ønſke ſig et bedre Raad af ſin Kone. Men naar Talen er om at reiſe en Talerſtol for Grundtvig, mens han er oven Mulde, og en Bavta for ham, naar hans Støv hviler derunder, hvad ſkal vi da med ſaadant et Lillehus, der ikke kan ſes til Næſtved, mindre ſynes ved Nordkap. Viſt er det, at jeg ikke havde reiſt mig fra min Stol for at ſtryge en Svovlſtik af til at koge det Fedteri ſammen, og at vi gør Grundtvigs Navn og os ſelv latterlige i hele Nordens Øjne derved . . . Jeg under ſandelig Bønderne alt godt, og navnlig Oplysning, vil heller ikke udelukke dem af Grundtvigs Højſkole; men nu bygger jo Alverden *Bondehøjſkoler*, og vi ſatte ikke Grundtvigs Navn og Fremtidsſyn i Pant paa, at *det* lod ſig gøre, hvad enhver Amager kan gøre."

I Anledning af denne Uoverensstemmelse mellem Brandt og Fru Grundtvig skriver den nuværende Forstander for Grundtvigs Højskole, H. Rosendal, i det Jubilæumsskrift, han i 1906 udsendte i Anledning af Skolens 50-aarige Bestaaen — af hvilket Skrift nærværende Skildring i det væsentlige er et Uddrag — følgende Bemærkning:

„Brandt havde klarlig nok tænkt sig en Højskole i Stil med Kristian VIII.s Tanker, mens Fru Grundtvig var grebet af Kolds Maade at tage Sagen paa. Og selv om Brandt vil faa Ret en Gang i Fremtiden, saa havde Fruen den vistnok i Øjeblikket. Askov Højskole f. Eks. maatte begynde under de smaa Forhold, hun havde tænkt sig, før den blev, hvad Brandt havde tænkt sig; og Grundtvigs Højskole blev hverken i Brandts Tid eller senere den Bavta for Grundtvig, han haabede, den skulde blive."

Brandt sejrede imidlertid over Fru Grundtvig. Tanken om at lægge Skolen nede ved Næstved blev opgivet, og det blev saa godt som fastslaaet, at Brandt skulde være Forstander.

Saa døde Fru Grundtvig i Sommeren 1854, og Sagen kom under Grundtvigs Sorg og Spænding til at ligge helt stille en Tid.

Men i Foraaret 1855 blev det endelig bestemt, at Skolen skulde lægges saa tæt ved København, at Grundtvig jævnlig kunde komme der. Samtidig blev det endelig afgjort, at Brandt skulde være Forstander, og at han til sine Medhjælpere skulde have J. T. A. Tang og Morten Eskesen, der begge var Elever fra Ranum Seminarium, hvor Grundtvigs gode Ven, Historikeren Ludvig Chr. Müller, den Gang var Forstander.

Samtidig med, at Lærerspørgsmaalet blev afgjort, købte Grundtvig for 21,000 Rigsdaler Ejendommen Marielyst med et Jordtilliggende af ca. 30 Tdr. Land. Gaarden ligger Vest for Lyngbyvejen mellem Nørre Fælled og Lersøen — altsaa den Gang paa Landet, men nær nok ved København, til at Grundtvig stadig kunde komme derud, og til at Skolen kunde drage Fordel af Hovedstadens Samlinger. Da Ejen-

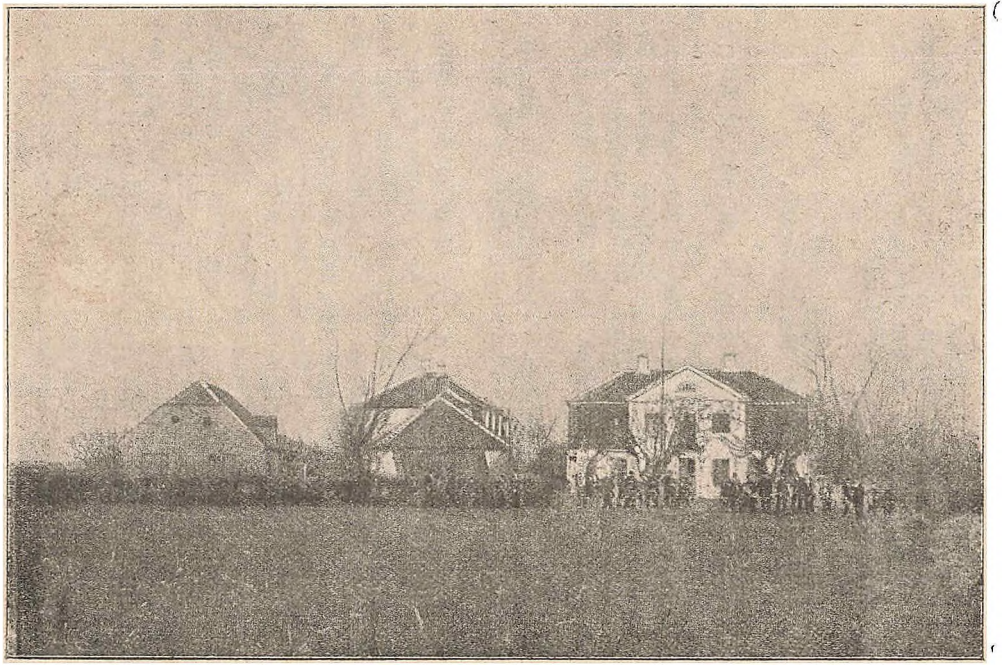

Marielyst.

dommen var noget forsømt og indrettet for andet Øjemed, maatte Skolens Aabning udsættes til Efteraaret 1856.

Den 3. November foregik den højtidelige Aabning. Der havde indfundet sig et Par Hundrede Mennesker, deriblandt Enkedronningen, og efter Sangen

Hvad Solskin er for det sorte Muld,
er sand Oplysning for Muldets Frænde . .

talte Grundtvig om Højskolens Opgave og om sit Arbejde for Højskoletankens Virkeliggørelse.

Samme Dag udstedte Grundtvig et Gavebrev, hvorved han skænkede Gaarden Marielyst til Højskolen med den Bestemmelse, at ved hans Død skulde Skolens Bestyrelse overgaa til et Udvalg paa tre Mand, hvilket Udvalg stadig skulde supplere sig selv.

Om Skolens Virksomhed i de Aar, Brandt var dens Forstander, har han i 1858 udgivet en interessant Beretning. Det hedder bl. a. deri:

„Det er en Selvfølge, at jeg gik til at holde Skole for danske Ungersvende, ikke som en lærd Professor, der fra sit Kateder skulde lade sin eneberettigede Visdom stige ned til dem, men at jeg ønskede at sidde midt iblandt dem, for at lede den indbyrdes Undervisning, med Følelsen af, at — vilde der ellers samles af den Art omkring mig, som jeg helst saa — da vilde de i Hovedsagen maaske have mere at lære mig, end jeg dem; men min Gerning skulde da fornemmelig være at lokke frem af dem, hvad de ejede, uden selv ret at vide det, og hvad de vel endog stod Fare for at gaa tabt af, naar de ikke i Tide lærte at skatte det; mit Arbejde skulde bestaa i, hvis jeg havde Forstand derpaa og fik Held dertil, om jeg saa maa sige, at støve det af for dem, lægge det bedre til Rette for dem, oplyse dem om Sammenhængen og kort sagt gaa dem til Haande med den Erfaring, jeg havde."

— — —

I det første Aar, Brandt styrede Skolen, var der 20 Elever, den næste Vinter 16, og den sidste 12. Denne Nedgang i Elevtallet gjorde, at Brandt kom til at tvivle om, at han under de givne Forhold var den rette Mand, andre Omstændigheder kom til, og han bad derfor om at maatte fratræde i Foraaret 1859.

C. F. Grove.

Senere fik han en rig Virksomhed som Præst, først i Rønnebæk ved Næstved, siden som Grundtvigs Efterfølger ved Vartov Hospital i København. Han døde i 1889.

Hans Afløser ved Højskolen blev den teologiske Kandidat Carl Frederik Grove, hvem Gunni Busck havde henledet Grundtvigs Opmærksomhed paa.

Grove var en Præsteson, født i Østerhornum Præstegaard ved Ribe den 5. Juni 1828. Han tilhørte en gammel Slægt, af hvilken adskillige Medlemmer har indlagt sig betydelige Fortjenester, særlig ved Ordningen af det danske Fyrvæsen.

Groves Barndomshjem var et af de gode, gammeldags Præstehuse, hvor alle Sognefolkene kunde komme og føle sig vel. Forældrene var jævne Folk, der ikke var bange for at

tage Haand i Hanke med. Moderen syede f. Eks. selv Familiens Sko, og da det kneb med at faa Indtægterne til at slaa til, fandt hun paa at lave en egen Slags Myseost, som hun solgte til en Købmand for derved at bøde paa de knappe Indkomster.

Da Grove var fjorten Aar gammel, blev Faderen forflyttet til Sjælland, og baade han og hans Brødre blev nu satte i Metropolitanskolen i København. Herfra blev han i 1846 Student og gav sig straks i Lag med Teologien. Ved en af de teologiske Forelæsninger stiftede han Bekendtskab med en fyrretyveaarig Student P. K. Algreen, og dette Bekendtskab fik afgørende Indflydelse paa hans Livs Retning.

Algreen, der stammede fra Mors, var i 1826 bleven Seminarist og samme Aar Lærer ved Snedsted Seminarium, hvor han blandt andre havde haft Chr. Kold som Elev. Han var tidlig kommen i Forbindelse med de kirkelige Forsamlingsfolk paa Mors og havde som Lærer paa Seminariet selv holdt gudelige Forsamlinger med en Del af Eleverne. Paa Grund heraf blev han afskediget, og efter en Tid at have virket som Huslærer hos Præsten J. C. Sørensen i Solbjerg paa Mors, søgte han til Københavns for at læse videre. I 1845 blev han Student og samlede nu i sin Studentertid en Kreds af unge omkring sig. „Salonen" kaldtes denne Kreds, og iblandt Medlemmerne var bl. a. nuværende Biskop Skat Rørdam, N. J. Jensen, der blev Forstander paa Hindholm, Chr. Thurah, der ogsaa en Tid var Lærer paa Hindholm, og Jens Schjørring, der i nogle Aar holdt Højskole i Sødinge paa Fyn.

I denne Kreds, der var stærkt paavirket af Grundtvig, kom Grove snart til at føle sig hjemme, og da han i 1854 var blevet teologisk Kandidat, skaffede Algreen ham Plads som Huslærer hos Pastor Fenger i Høje Taastrup. Her var det, at Gunni Busck lærte ham at kende, og saa godt Indtryk gjorde den unge Kandidat, at Busck som ovenfor nævnt anbefalede ham til Grundtvig som Brandts Eftermand paa Marielyst.

Som Medarbejder fik Grove Seminarist H. Rosendal, Skolens nuværende Forstander.

Rosendal har fra sin første Lærervirksomhed fortalt et morsomt lille Træk. Han spurgte en Dag i Spøg Grundtvig, om han ikke snart kom ud paa Skolen og holdt Eksamen. Grundtvig mente dog, det var bedre, at Eleverne rejste ned til Ingemann i Sorø, saa kunde han eksaminere dem og derved maaske blive overbevist om, at det godt kunde lade sig gøre at holde Skole for den voksne Bondeungdom. Ingemann havde nemlig altid stillet sig noget tvivlende over for Grundtvigs Højskoletanke.

„Erten lærer de noget paa en saadan Skole, og saa" — sagde han — „vil de lære mere og faar Ulyst til Bondearbejde — eller ogsaa, og det er det rimeligste, lærer de ingen Ting, og saa bliver de bare vigtige og tror, de kan noget."

Den paatænkte Tur kom i Stand, og da Eleverne om Aftenen vendte hjem, var de meget begejstrede over det, de havde set dernede, og over den Venlighed, Digteren og hans Hustru havde udvist mod dem.

Nogen Tid efter kom Rosendal ind hos Grundtvig, der — hvad han ellers aldrig plejede — straks rejste sig fra sin Lænestol, gik glædestraalende Rosendal i Møde og fortalte ham, at Ingemann lige havde været der og sagt, at Karlene var meget godt oplyste og ikke en Smule vigtige. „Hørte du dem i noget?" havde Grundtvig spurgt ham. „O, ja," svarede Ingemann, „i Kirken talte jeg med dem om Absalon, hans Tid og hans Slægt, om Valdemar Atterdag, Oluf o. s. v." „Du har hørt dem i dine egne Romaner, min Far!" havde Grundtvig saa sagt, og det maatte Ingemann indrømme.

I 1866 begyndte Grove at holde Sommerskole for unge Piger. Det var ikke uden Betænkelighed, han var gaaet i Lag med denne ny Side af Højskolevirksomheden. Men Grundtvig havde opmuntret ham dertil. „Vi maa huske paa" — havde han sagt — „kan vi faa Kvinderne med, saa kommer Indflydelsen gennem den opvoksende Slægt

til at gaa meget videre, end vi kan vente at naa med de enkelte Karle, som vi om Sommeren kan skaffe en videre Uddannelse." Der havde nemlig i Skolens første Aar været holdt Sommerskole for viderekomne Karle.

Grove ejede en lykkelig Evne til at kunne tale med Eleverne. Faa kunde føre en Samtale som han. Derfor kom han ogsaa til at staa de fleste af sine Elever meget nær. Desuden havde han ogsaa en udmærket Hukommelse. Han kendte altid sine Elever igen, selv naar han først saa dem som skæggede og graahærdede Mænd.

I Forholdet til Eleverne var han venlig og mild og brugte yderst sjældent haarde Ord. Men han ejede Personlighedens Autoritet og havde derfor let ved at holde Orden paa Skolen. Traf der at komme en Elev, der bildte sig ind at være noget nær udlært, kunde han sige til sine Medlærere: „Der er noget færdigt ved den Fyr, men lad os ikke opgive Haabet om ham! Vi maa hakke ham lidt i Benene, saa han taber Ballancen; ellers bliver der ikke noget af ham." Og det kunde han gøre og gøre paa en god Maade, saa Personen uden at blive bitter kunde komme til Selverkendelse.

Trods det, at Grove ejede gode Betingelser som Ungdomslærer, lykkedes det ham dog aldrig at samle nogen stor Disciplelskare om sig. 30—40 Elever var det almindelige for hele Aaret. Men Grove var tilfreds under disse beskedne Kaar. Naar stundom en eller anden Ven talte med ham om hellere at søge Præstekald, svarede han gerne: „Jeg ved, at jeg har aandelig Indflydelse paa omtrent fyrretyve unge Mennesker om Aaret. Hvor mange Præster kan sige det, og hvor kommer jeg hen, hvor jeg faar en saa velsignet Gerning?"

Grundtvig viste lige til sin Død i 1872 levende Deltagelse for Skolen og dens Elever, saavel i stort som i smaat. Ikke alene aabnede han hvert Aar baade Karle- og Pigeskolen, men jævnlig kom han derud i Besøg, og da var han altid venlig og ligefrem over for Eleverne.

Imidlertid svækkedes Groves Helbred saa meget, at han

i 1890 saa sig nødsaget til at opgive sin Gerning. Sine sidste Aar tilbragte han i København, hvor han døde den 1. April 1895.

Da Grove fratraadte, var Bygningerne paa Marielyst temmelig forfaldne. Der var imidlertid ingen Penge i Kassen til at bygge nye for, og Bestyrelsen tog da den Beslutning at sælge de forholdsvis dyre Grunde inde ved København og forlægge Skolen til et andet Sted. Salget indbragte 200,000 Kroner, og Bestyrelsen købte derefter for 75,000 Kr. Landboskolen ved Lyngby, der i 1868 var begyndt af et Aktieselskab med J. C. la Cour som Leder. Det var nu Meningen, at Skolen skulde drives med to særskilte Afdelinger — baade som Landboskole og som Højskole — med la Cour som Forstander for dem begge.

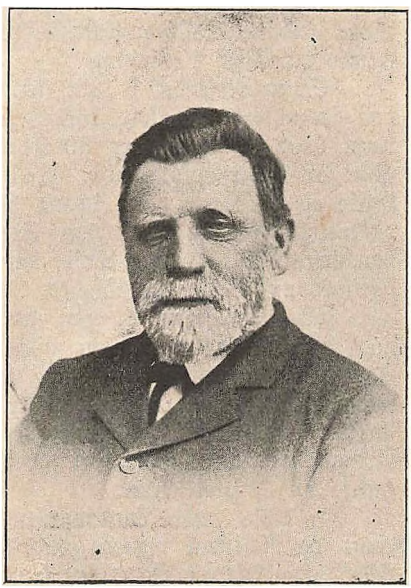

H. Rosendal.

Men allerede efter to Aars Forløb fandt Bestyrelsen det heldigere, at de to Afdelinger fik hver sin Leder, og den henvendte sig da til Forstanderen for Vinding Højskole ved Vejle, H. Rosendal, med Anmodning om at overtage Stillingen som Leder af Højskoleafdelingen, og Rosendal — der som nævnt allerede i Groves første Tid havde været Lærer ved Skolen — efterkom Opfordringen.

Hans Rosendal er født 1839 i Nørre Kollemorten

i Nykirke Sogn, Nordvest for Vejle, hvor hans Fader ejede en Gaard. Han kom paa Jelling Seminarium og er en af de mange, paa hvem den daværende Seminarieforstander H. J. M. Svendsen har virket paa en Maade, der blev afgørende for deres følgende Liv.

Efter at han i et Par Aar havde virket ved Skolen paa Marielyst, blev han i 1860 Lærer ved Borgerskolen i Vejle. Denne Stilling beklædte han, indtil han i 1867 oprettede Højskolen i Vinding.

Siden Rosendal i 1892 kom til Lyngby, er Elevtallet paa Grundtvigs Højskole vokset fra Aar til Aar. I Vinteren 1892—93 var der 30 Karle paa Skolen. Sommerskole for Piger holdtes ikke. I 1905—06 var Besøget 62 Karle og 73 Piger. At denne betydelige Fremgang i det væsentligste skyldes Rosendals sjældne Dygtighed som Ungdomslærer, er der ingen Tvivl om. Rosendal forener djærv Friskhed med solid Grundighed. Han er i Besiddelse af et ægte jysk Lune og af en egen stør Veltalenhed. I Historie og i dansk Literatur er han hjemme som faa. I de senere Aar har han tilbragt ikke saa lidt af sin Fritid i Hovedstadens Bogsamlinger og Arkiver, og adskillige værdifulde Værker og Afhandlinger foreligger fra hans Haand. Særlig virksom har han ogsaa været for Afholdelsen af Universitetskursus for Højskolelærere.

I 1898 døde Landboskolens Forstander, Kaptajn la Cour, og Rosendal overtog da tillige Overledelsen af denne Afdeling. Allerede Aaret før havde Folkehøjskolen faaet sig en ny og tidssvarende Bygning, og samtidig var Fru Jutta Bojsen Møller blevet knyttet til Skolen som Husmoder. Denne Stilling opgav hun dog i 1905 for at overtage en lignende Gerning hos sin Broder, Frede Bojsen, paa Rødkilde Højskole.

— — —

Det har — som det af denne Skildring fremgaar — ikke altid været lette og lyse Kaar, hvorunder Grundtvigs Højskole har arbejdet.

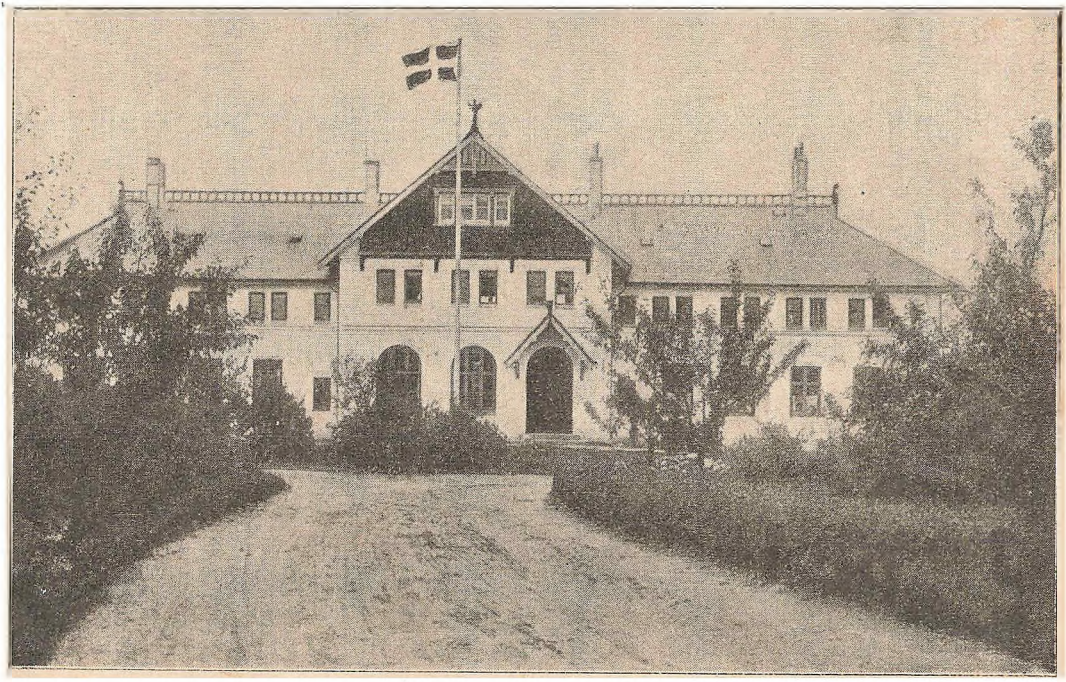

Grundtvigs Højskole i Lyngby.

Den synes imidlertid nu at være kommen ind under bedre og tryggere Forhold end nogen Sinde før. Den har fæstet Bo under dejlige, ydre Omgivelser og paa et Sted, hvor der for Skolens Elever er nem Adgang til rige og værdifulde Samlinger. Og den har — hvad der er det vigtigste — under sin nuværende Ledelse forstaaet at drage stedse flere og flere Elever til sine Sale.

Høng Højskole.

Som nævnt i Skildringen af Ulbum Højskole blev denne Skoles Ejer, E. M. Rottwitt, i 1861 valgt til Folketingsmand. Han maatte da lade Skolen bestyre af andre. Formodentlig har han dog ikke følt sig tilstrækkelig optaget af sin politiske Virksomhed, thi i Efteraaret 1864 grundlagde han en Højskole i den sjællandske Landsby Sæby ved Tissø.

Der er ganske kønt ved Sæby, og Egnen er rig paa Fortidsminder. Den smukke Landsbykirke skal oprindelig være bygget af Esbern Snare, Herren til Kalundborg, Biskop Absalons smilde Broder. Imellem Kalundborg og Sorø har der da rimeligvis i Valdemar den Stores Tid flittigt gaaet Bud, og den frugtbare og til Dels skovrige Egn har baade da og senere været Skueplads for et frodigt Middelalderliv. Ogsaa i den nyere Tid har der i disse Egne levet Mænd, hvis Navne Historien bevarede. Fra Thomas Kingos og Holbergs Tid er Navnene Sæbygaard, Vebbygaard og Tersløsegaard indskrevne i den danske Literaturs Annaler.

Naar man færdes paa disse Strøg, vil man da ogsaa ret ofte kunne træffe en og anden gammel Morlille, som ved at fortælle sære Fraſagn fra Fortids Dage. Og stundom hænder det, at Øjet fanges af et gammelt, mørkt Ege-

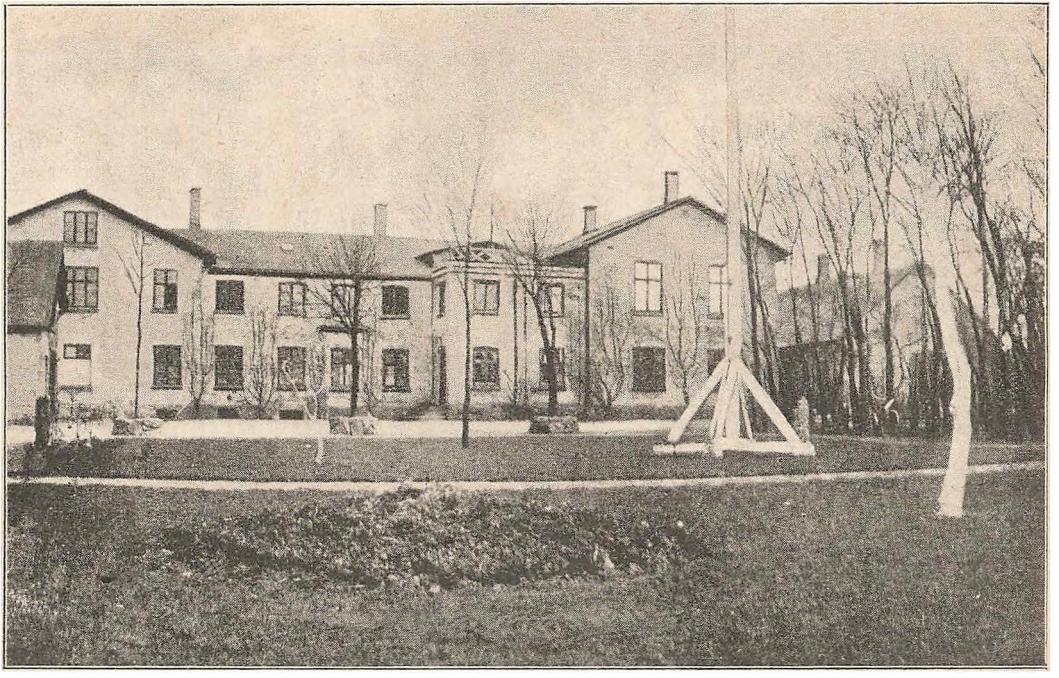

Høng Højskole.

træskors paa en lav Høj. Det er Bud fra den Tid, da Vornedskabet og den katolske Kirke i Fællesskab holdt Bonden nede i Undertrykkelse og Uvidenhed.

I disse Omgivelser var det altsaa, at Rottwitt efter den ulykkelige Krig paany optog sin Skolevirksomhed. Men ret længe kom han ikke til at virke her. Efter to Vintres Forløb fik han nemlig Opfordring til at flytte til Landsbyen Høng, en Mils Vej Sydvest for Sæby, hvor man meget ønskede at faa en Højskole i Gang. Da Skolen i Sæby kun havde lejede Lokaler, og man i Høng tilbød gennem Aktietegning at skaffe de nødvendige Midler til Opførelse af en selvstændig Skolebygning, tog Rottwitt mod Opfordringen og flyttede Skolen til Høng.

Rottwitt styrede Skolen indtil 1872, da Seminarist Anders Jørgensen overtog Ledelsen. Han rejste derefter igen til Jylland og grundlagde en Højskole i Sjørslev ved Viborg. Her virkede han til 1877, da han overtog en Privatskole paa Sjælland. Han døde i 1894.

Anders Jørgensen havde tidligere været Lærer paa Holsteinsminde og paa Hindholm. Det er i Aarenes Løb lykkedes ham at faa Høng arbejdet op til at være en af de bedst besøgte Højskoler. Elevtallet er nu i Almindelighed om ved hundrede. I Begyndelsen af Halvfemserne købte Jørgensen Højskolen, der flere Gange er bleven udvidet. Der er nu til Skolen knyttet en Haandværkerafdeling, ligesom der gives Undervisning i Landbrugsfag, særlig beregnet for mindre Landbrugere.

Anders Jørgensen har særlig indlagt sig stor Fortjeneste ved sit Arbejde for Husmandsbrugets Opkomst. Ligesom i sin Tid den fynske Bondedigter Mads Hansen skrev en „Gaardmandsbog", har Jørgensen skrevet en „Husmandsbog" med praktiske Vink og gode Raad for de mindre Landbrugere. Han har imidlertid ikke nøjedes med at skrive om Husmandsbruget, men har drevet Højskolens lille Jordlod som et Mønsterbrug. Derved er han kommen i nøje Berøring med en hel Del af de mere fremmelige Husmænd baade paa Sjælland og paa Fyn, og da han tidlig fik Øjet

aabent for, at der altid var noget at lære ved at se andres Driftsmaade, blev han Fader til de saakaldte „Husmandsrejser". Allerede i Firserne arrangerede han smaa Selskabsrejser for sjællandske Husmænd. De rejste da over til Fyn, til Ryslinge, Søllinge og Ferritslev. Siden gengældte Fynboerne Besøget, og lidt efter lidt antog disse Rejser ved Landboforeningernes Bistand fastere Former. Nu anvendes der hvert Aar af Statens Midler et ikke ringe Beløb til saadanne Studierejser for mindre Jordbrugere, og det danske Husmandsbrugs frodige Opblomstring i den sidste halve Snes Aar skyldes ikke mindst disse Rejser.

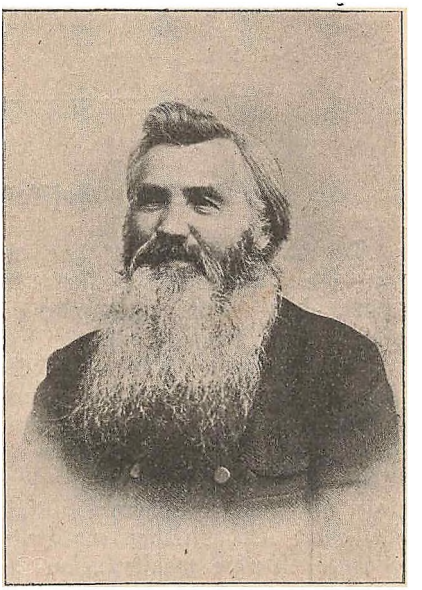

A. Jørgensen.

Naar Jørgensen saaledes i særlig Grad har kunnet faa Tag i Husmændene, skyldes det sikkert ikke blot hans praktiske Dygtighed og hans Interesse for det mindre Jordbrug. Men det hænger uden Tvivl ogsaa sammen med hans jævne og vindende Væsen. Anders Jørgensen er nemlig først og fremmest en jævn Mand. Med sit lange, hvide Skæg og sit lidet opstadsede Ydre bærer han Bud fra en Tid, da Højskolens Mænd endnu ikke var begyndt at blive Riddere af Dannebrogen, og da Højskolen endnu var en kæmpende Skole.

Men naar Jørgensen saaledes tilsyneladende mindre end

adſkillige andre har fulgt med Udviklingen, ſaa hænger det ganſke ſimpelt ſammen med, at de jævne Kaar huer ham bedſt. Og man træffer ſikkert ikke meget ved Siden af, naar man finder hans Karakteriſtik ſamlet i Grundtvigs Verslinjer:

Vi er ikke ſkabte til Højhed og Blæſt,
ved Jorden at blive — det tjener os bedſt.

Galtrup Højſkole.

„Det danſke Middelhav" har en Skribent kaldt Limfjorden — det ſære Vand, der ſkærer ſig tværs igennem den jyſke Halvø, ſnart ſmalt og rindende ſom en af de ſtore Faſtlandsfloder, ſnart bredt og bølgende ſom en mægtig Indſø.

I den veſtligſte og bredeſte Del af dette Vand ligger den ſtore, frugtbare Ø Mors — „Limfjordens Dronning".

Blødt vuggende og vigende glider Fjordens Vande om Morsøs lerede Skrænter, og noget af Havets evige Uro ſpejler ſig i Befolkningens Sind. Morſingboernes Karakter er præget af de bløde Vandes Skifteſpil. De er mere modtagelige, mere letpaavirkelige end Veſt- og Nordjyder i Almindelighed. Derfor maaſke ogſaa mindre ſtandhaftige i Farens Stund, ſom det ſynes at fremgaa af den gamle Folkeviſes Beretning fra en af Fortidens Bondekrige:

Først saa rendte de Morsingboer,
og saa de Forræder' af Thy.
Efter da stod de Vendelboer,
de vilde slet ikke fly.

Omkring Midten af forrige Aarhundrede var der paa Mors et ikke ringe aandeligt Røre. Lægprædikanten Peter

Larſen Skræppenborg kom der hyppigt for at holde Møder, og hans Ord faldt ved mange. Desuden var der paa Øen en Del grundtvigſke Præſter, ſom fik ikke ringe Indflydelſe baade i kriſtelig og folkelig Retning. Den Kriſtendom, ſom meget pietiſtiſke Prædikanter ſpottende kaldte „den glade", fandt mange Venner blandt Morſingboerne, og hele denne aandelige Bevægelſe fik ſit Midtpunkt i Landsbyen Galtrup, da der her i 1864 blev rejſt en Folkehøjſkole.

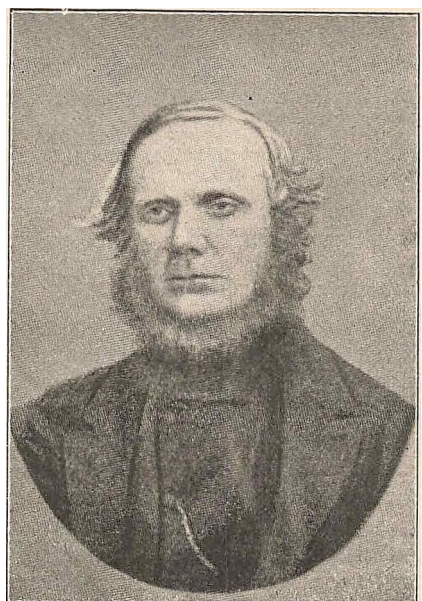

A. K. Povlſen-Dal.

Denne Skole er oprettet af Kolds mangeaarige Medhjælper, A. Kr. Povlſen-Dal, for hans egne Midler, dog med Biſtand fra Egnens Befolkning, der tegnede et Aktielaan til Anbringelſe i Skolen.

Det var da Kold efter ſin Hjemkomſt fra Smyrna en kort Tid ſom frivillig deltog i Treaarskrigen, at han og Povlſen-Dal lærte hinanden nærmere at kende. Og ſaa begejſtret blev Povlſen for den ældre og ejendommelige Kammerat, at han meget gerne ønſkede et Samarbejde med ham.

Imidlertid kom Kold til Ryslinge, og Povlſen-Dal — der ogſaa var Seminariſt — blev Lærer i Hals oppe ved Limfjorden. Men den unge Skolemeſter, der var ſtærkt

grebet af Kolds Ideer om en mere fri Undervisning, følte ſig kun daarlig tilpas ved ſit Arbejde i Almueſkolen.

Han giver ſelv et levende Billede heraf i et Brev, ſom han ſkrev til Kold i Marts 1850:

„— Hvad mig anbelanger — — eller rettere, hvad min Virkſomhed angaar, da ſer det juſt ikke allerbedſt ud. Og jeg tror ogſaa, at jeg er bleven ſat rigtig paa Prøve ved at være Skolelærer i Hals.

Hver Dag har jeg at rumſtere mellem 60 a 70 dovne, tykhovede og meget uartige Børn, der i Almindelighed nyde en uſel Opdragelſe hjemme og ere aldeles fremmede for, hvad man kalder at tænke og føle, ja mange kunne næppe ſanſe.

Jeg fortæller Bibelhiſtorie og andre Krøniker. Jeg taler fornuftigt med dem, ſaa godt jeg kan, men jeg ſynes ikke, det vil rigtig flaske ſig. Thi kun faa ere i Stand til at fortælle en Smule og begribe lidt. Skylden ligger vel ogſaa for en Del hos mig ſelv; thi jeg føler tit, at jeg mangler Liv og Taalmodighed . . .

I én Henſeende har jeg det særdeles godt, idet jeg har aldeles fri Hænder, da Præſten lader mig aldeles raade mig ſelv og Degnen nu ogſaa. Uden dette tabte jeg da ogſaa Modet. Men ſaa de dumme Menneſker af Forældre. Jeg troede at gøre ogſaa diſſe en Tjeneſte med at fritage Børnene for Ubenadsramſen. Men ſaa forleden ſiger Degnen til mig, at han vilde forberede mig paa, at der var klaget til Skolepatronen, fordi deres Børn ikke havde Lektier at „lære“, for ſaa løb Børnene paa Gaden, og de kunde ikke ſtyre dem eller holde dem hjemme!

Jeg lader dem naturligvis klage, ſaa meget de lyſter. De mindſte Børn ere dog de bedſte. Og blandt dem er der en lille Dreng, af hvem jeg rigtig har min Fornøjelſe. Han fortæller Hiſtorie fra Ende til anden og ler imens over hele Anſigtet. Saaledes bliver dog altid lidt at holde ſig ved. Og ved Guds Hjælp kan der vel efterhaanden blive mere . . .“

Man mærker igennem diſſe Linjer noget af den ſamme „Storm og Trængſel“, ſom i ſin Tid havde drevet Kold til Smyrna — en levende og ſtærk Utilfredshed med de bundne

Statsſkoleprincipper og en inderlig Længſel efter at kunne undervise efter „ſit Hjertes Lyſt".

Saa ſnart der blev Udſigt til, at Kold kunde begynde ſin Højſkole i Ryslinge, betænkte Povlſen-Dal ſig da heller ikke længe, men opgav ſit Embede for at blive Kolds Medlærer.

I tolv Aar hjalp han trofaſt ſin Ven under ſom oftеſt tarvelige og beſkedne Kaar. Til ſin egen Arbejdsevne ſtillede han altid ſtore Fordringer, med Henſyn til ſin Bekvemmelighed derimod ſaa godt ſom ingen. Baade han og Kold ſpiſte ved ſamme Bord ſom Eleverne og ſov paa den ſamme ſtore Sovеſal ſom de.

En af Kolds Biografer har tegnet følgende ſmukke Billede af Povlſen-Dal:

„Med ſin ſtore Offervillighed og ikke lille Dygtighed i Naturfagene og de praktiſke Færdigheder gav Povlſen ſig fra den førſte Dag helt og holdent hen til den ny Skolegerning for de unge. Ved ſin hjertelige og milde og ſindige Færd vandt han ſnart Elevernes Kærlighed. Han blev ſaaledes fra den førſte Dag Kold en ypperlig og uundværlig Medhjælper. Ogſaa forſtod han i ſtor Beſkedenhed at ordne ſig ind under Kolds langt ſtørre Aandskraft, hvilken han for Alvor beundrede. Men ved Siden deraf gik Povlſen ſin egen Gang og plantede, udholdende i ſin Gerning ſom han var, mange ſmaa Blomſter paa ſin Vej."

Da Kold — hvis Forhold til Paſtor Birkedal var blevet noget køligt — i 1853 forlod Ryslinge og flyttede ud paa Hindholm Nord for Kerteminde, fik han og Povlſen-Dal herude en ſtor Friſkole for Børn ſat i Gang. Med den ſom Forbillede oprettedes ſenere rundt i Landet en ſtor Mængde grundtvigſke Børnefriſkoler. At de to Mænd altid havde nok at beſtille, naar de ſkulde paſſe baade Børneſkolen og Højſkolen, ſiger ſig ſelv. Men de ejede begge en ſaa ſtor Kærlighed til deres Gerning, at Arbejdet aldrig blev dem for tungt.

Efter at Kold var flyttet til Dalum og havde faaet rigeligere Hjælp til Arbejdet, tog Povlſen-Dal mod Opfor-

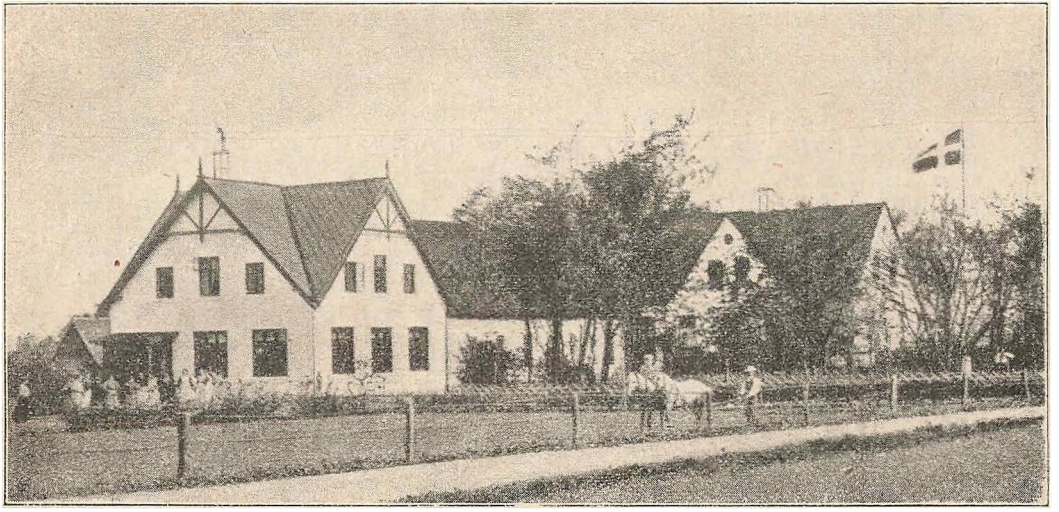

Galtrup Højſkole.

bringen til at begynde en Højskole paa Mors. Som nævnt blev denne Skole et Brændpunkt for Øens aandelige Liv. Tæt ved den byggede „Morslands danske Samfund" et stort, ottekantet Forsamlingshus, hvor der er blevet holdt ualmindelig store, folkelige og kirkelige Møder, og snart rejste sig ogsaa her den anselige „Ansgarskirke", ved hvilken Rasmus Lund overtog Stillingen som Valgmenighedspræst.

Povlsen-Dal tog sig omhyggeligt af dem, der kom til de store Møder, og forrettede Degnetjenesten i Ansgarskirken, samtidig med, at han ikke blot ledede sin Højskole, men ogsaa en Skole for Drenge i Overgangsalderen, og altid udførte paalideligt, hvad han tog sig paa.

I Begyndelsen af Firserne skete der imidlertid et Brud mellem Povlsen-Dal og en Del af Valgmenighedens Medlemmer. Pastor Lund havde taget nogle Børn under Konfirmationsalderen til Alters, og som Følge deraf mistede han i 1883 sin folkekirkelige Anerkendelse. Størstedelen af Menigheden besluttede da at danne en Frimenighed uden for Folkekirken og beholde Lund som Præst. Men enkelte af Medlemmerne vilde ikke gaa med til dette Skridt, og iblandt disse var Povlsen-Dal. Dette vakte saa meget større Forundring, som man var vant til i ham at se en Hovedmand i den Kamp for forskellige Frihedskrav i Folkekirken, som var udgaaet fra Mors, og som derfra var kommet vidt ud over Landet. At man ikke forstod, at han kunde stilles fra sine nærmeste kirkelige Venner, førte til, at ogsaa Søgningen til hans Skole mindskedes, og snart saa han sig i en ikke ringe Gæld. Da brød han op fra Danmark og rejste til Amerika, hvor han ledede som Mælkehandler i en af Vestens store Byer. Her lykkedes det ham at faa en god Forretning i Gang, og ved sine dygtige Sønners Hjælp tjente han saa meget, at han efter nogle Aars Forløb kunde vende tilbage og betale sin Gæld. Sine sidste Dage ledede Povlsen-Dal æret og agtet som Gaardmand paa Mors.

Efter Povlsen-Dals Bortrejse blev Georg Himmelstrup Forstander for Skolen og ledede den til 1901. Det lykkedes ham imidlertid ikke rigtig at faa Tag i Morsing-

boerne. Skolens Elevtal naaede sjældent over de tyve, og han opgav derfor sin Virksomhed i Galtrup og begyndte et Par Aar efter Højskolen ved Skamlingsbanken.

Hans Eftermand blev Forstander Peter Hansen, der i 1895 havde begyndt Thylands Højskole i Hundborg ved Sjørring. Det er lykkedes P. Hansen — der er Elev af Ernst Trier, og som tidligere har virket som Friskolelærer — at skaffe noget større Tilgang til Skolen.

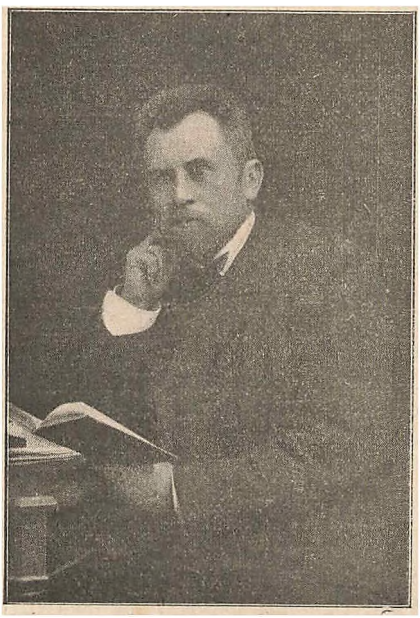

P. Hansen.

Efterskrift:

Efter at ovenstaaende er skrevet, har Forstander P. Hansen solgt Galtrup Højskole til cand. theol. Killerich fra Aulum ved Holstebro. Sygdom i Familien har foranlediget den afholdte Forstander til at foretage dette Skridt, der sikkert beklages af Galtrup Højskoles mange Venner.

Vallekilde Højskole.

„Ulykkesaaret" er en Betegnelse, der hyppigt er brugt om Krigsaaret 1864. Og det er ikke underligt, at særlig den Slægt, som oplevede dette Aar, har kunnet bruge et saadant Udtryk. Naar man mindes Tilbagetoget fra Dannevirke, de blodige Dage paa Dybbøl, og ikke mindst naar man mindes den tunge Fred, hvorved 200,000 danske Sønderjyder maatte vandre under Prøjseraaget, saa fødes af sig selv Udtrykket: et Ulykkens Aar.

Men som det saa ofte er fremhævet, og som det ogsaa allerede er nævnt i denne Bog, blev Nederlagets Prøvelser en Indvielse til et nyt folkeligt Gennembrud. Fra Folkets brede Lag voksede nye Kræfter frem. Bønder og Arbejdere rankede Ryggen og gav deres Indsats i det økonomiske og politiske Liv, og igennem Kampe og Brydninger udfoldede den danske Ejendommelighed sig saa frodigt som nogen Sinde før.

Men til denne Genrejsning modtog det jævne Folk en meget betydelig Støtte fra de Mænd, der — med Tro paa vort Folks Fremtid — gik ud i Bondelandet for at sprede Oplysning til den menige Mands og hele Folkets Tarv.

Den afdøde Forstander for Vallekilde Højskole, Ernst Trier, har fortalt om, hvordan Haabet igen efter Nederlaget levede op i hans Sjæl. Og da denne Beretning er karakteristisk baade for ham og sikkert for flere, skal den her anføres.

I sin Bog „Femogtyve Aars Skolevirksomhed i Vallekilde" fortæller han:

„Der hang som en tung Sky over os. Det var, som vi ikke ret kunde aande frit derunder.

Jeg mindes godt, hvor modfalden jeg var. Jeg kan huske, at jeg i mit stille Sind tænkte, at lykkeligst vilde jeg være, om jeg fik et Lærerembede ude paa de jyske Heder, hvor jeg ligesom kunde gemme mig bort fra alle disse Ulykker.

Det Mismod varede dog kun meget kort.

Aftenen den 2. November (1864) sad jeg i Færd med at skrive til min Fæstemø paa mit lille Kvistværelse i mit gamle Hjem. Hun havde i et Brev spurgt mig om Grunden til, at mine Breve bar saa tungt et Præg, og jeg svarede da: Denne ædsomme Fred er nu lige ved at sluttes. Og saa — ja, saa er Folket sunket saa dybt under alt dette, at det ikke er langt fra at glæde sig over en saadan Fred, der er det samme som en gruelig Forsmædelse. — — Hvor ser det dog ud baade indadtil og udadtil! Altid før har det været min Tanke med mit Arbejde: Nu er der nyt Liv i Danmark, nu skal det aandelige Liv frem — og saa er det dejligt at arbejde rask med. — Men nu! Alt, hvad der møder Øje og Øren, minder én sørgmodigt om den store Ulykke, der truer med at knuse alt Fremskridt og aandeligt Liv her i Danmark og med Sønderlemmelse af det dyrebareste, jordiske Gode, vi fik: vort Fædreland med dets Modersmaal. Imidlertid — det truer kun, og denne Trusel, er jeg overbevist om, kommer fra Helvede af. Derfor tror jeg, at Vorherre ikke vil lade det ske. — —

Dér blev jeg afbrudt; jeg hørte nogen gaa udenfor paa Gangen, og ind kom Hoff,*) der havde faaet Lyst til at fortsætte Bekendtskabet og nu kom for at besøge mig.

Da første Gang vi mødtes, var det dejlig Sommer, og vort Haab var lyst. Nu saas vi igen en mørk Efteraarstime, hvor Ulykkens store Kendsgerning laa for os.

Gud ske Lov for det Besøg! Fra den Stund begyndte jeg at løfte Hovedet igen. Hoff var hos mig et Par Timer, og næppe var han gaaet, før jeg fortsatte i Brevet:

„Her blev jeg afbrudt, saa Brevet ikke blev færdigt til Aftentoget. Der kom nemlig til mig en mageløs yndig Mand, Pastor Hoff fra Vallekilde, hvem jeg lærte at kende i Sommer paa Fyn. Han har nu været hos mig et Par Timers

*) Den senere bekendte Valgmenighedspræst, hvem Trier nogen Tid i Forvejen havde stiftet Bekendtskab med.

Tid, og du kan ikke tro, hvor jeg har haft mageløs godt af at tale med ham. Det har friſket mig forunderligt op!" — —

Det er mig nu ikke muligt at gengive Indholdet af vor Samtale. Af en Yttring i Brevet til min Fæſtemø kan jeg ſe, at vi har talt om, hvem der nu bedſt vilde kunne holde trofaſt ud under Tidernes Tryk, og at Hoff ſagde, at han ſtolede i ſaa Henſeende meſt paa den danſke Kvinde.

Og ſaa talte vi om, hvad der nu ſkulde til for at give vort Folk Oprejsning paany.

Og én Ting undrer det næppe nogen, jeg ſaa tydelig mindes. Vi talte om, at netop nu gjaldt det om, at den danſke Folkeoplysning udbredtes, hvorom Grundtvig havde ſkrevet og ſunget ſaa meget og ſtort. Vi talte om, at ſom det vigtigſte Middel til Folkets Oprejsning gjaldt det om, at der nu toges fat paa Arbejdet i den danſke Folkehøjſkole."

— — —

Man vil af denne Skildring ſe, hvorledes Triers Mod paany rejſes ved Tanken om det Oplysningsarbejde, der nu ſkulde gøres. Og man ſynes uvilkaarligt at mærke en ſtyrende Haand bag ved dette Møde mellem de to Mænd, der ſenere i lang Aarrække ſkulde blive hinandens trofaſte Hjælpere og Venner.

Men forøvrigt var Trier endnu paa dette Tidspunkt ſlet ikke ſelv klar over, at han vilde være Højſkolelærer. Det var ſelveſte „den gamle" — Grundtvig — der hjalp ham til Forſtaaelſe af ſit Kald.

Men før herom berettes, kan det være rimeligt først at fortælle, hvem og hvad Trier var.

Ernſt Trier var af jødiſk Herkomſt, men blev tidlig indlemmet i den kriſtne Menighed. Han var udgaaet af en gammel Købmandsfamilie, ſom tidligere havde været velhavende, men ſom havde lidt ſtore Tab i Aarhundredets Begyndelſe. Særlig gennem ſin Moders Slægt kom han tidligt i Berøring med forſkellige Kunſtnere og Videnſkabsmænd, og baade ſom Student og ung Kandidat levede han et rigt

Ernſt Trier.

bevæget Ungdomsliv. Han valgte Teologien til sit Studium, og igennem dette førtes han sammen med Ludvig Schrøder, med Nørregaard, Baagø o. fl. (jvf. Skildringen af Aastov Højskole).

Efter at have taget sin Embedseksamen blev han Lærer bl. a. ved Blaagaards Seminarium. Men da Krigen i 1864 udbrød, tilbød han sin Tjeneste som Feltdegn og blev ansat som Medhjælper for den som Forfatter kendte „gamle Felt-præst" Højer-Møller.

Trier var i de tunge Dage mange Soldater til Trøst og Opmuntring. Naar han med sin kønne, kraftige Stemme sang for af vore smukke Fædrelandssange eller af Grundt-vigs Salmer, flokkedes Soldaterne om ham, og naar han talte — enten over bibelske Emner eller om Fædrelandets Kaar før og nu — lyttede de unge Krigere, og hans frej-dige, lyse Tro paa Livet øgede deres Mod, og mange af disse unge blev senere i Tiden hans trofaste Venner.

Det var, mens han virkede som Feltdegn, at han første Gang mødte Pastor Hoff, der den Gang var Kapellan i Valløkilde hos sin Svigerfader, Pastor Bonnevie. Omtrent samtidig lærte han ogsaa Chr. Kold at kende.

Trier havde en Tid af Sommeren ligget i Kvarter i Dalum Præstegaard ved Odense, og ikke langt herfra laa Kolds Højskole. Han fik da af og til Lejlighed til at høre den mærkelige Ungdomslærer tale. Og da Trier senere blev forlovet med en af Døtrene i Præstegaarden, den unge Marie Abel, kom han oftere i Berøring med Kold.

Da han nu i Slutningen af September fik sin Afsked som Feltdegn, begyndte han at tænke paa, hvad han skulde slaa ind paa. Og det var ikke saa sjældent, at ogsaa den Tanke jog ham igennem Hovedet, at han maaske kunde blive Lærer ved en Folkehøjskole. En af hans Venner, den senere velkendte Højskolemand og Politiker Frede Bojsen, der paa den Tid laa som Løjtnant ved Hæren, var stærkt op-taget af at faa begyndt en Skole, og til ham henvendte Trier sig da. Herom beretter han selv i sit tidligere nævnte Skrift:

„Det faldt mig i Begyndelsen ikke med en Tanke ind, at jeg selv skulde begynde paa en saadan Virksomhed. Men jeg kunde nok have Lyst til at være Lærer ved en saadan Skole, og da jeg derfor i September hørte, at Frede Bojsen, med hvem jeg paa den Tid omgikkes meget inderligt, havde Planer om at oprette en saadan, skrev jeg til ham og spurgte ham, om det var sandt, om hvor og naar den skulde komme i Gang, om han vilde have mig til Lærer der. Den Gang laa Frede Bojsen som Løjtnant i Kvarter i Store Grandløse tæt ved Holbæk. Derfra svarede han mig: „Ja, den eneste levende Tanke i mig for Øjeblikket er netop at faa begyndt paa den Skole, du altid ved, har været mit Maal. Nu er Tiden til at tage fat — nu mere end nogen Sinde; ikke mindste Aandepust af, hvad der tør regne sig til Folkets Kræfter, bør gaa spildt. Altsaa, jeg vil og maa ogsaa med." Hvad Stedet angaar, hvor han agtede at begynde, fortalte han mig, at der havde været Tale om Holbækegnen, men at hans Fader havde saa bestemt bedet ham om at lægge Skolen paa Møen, at han nok troede, det blev der, hvor han saa haabede snart at kunne tage fat. Men mig vilde han dog ikke gerne have til Medlærer. „Jeg mener," skrev han, „at vi to egner os ikke efter vort hele Væsen til at arbejde sammen for stadig — og nødig maatte noget i denne Tjeneste begyndes, som kunde løbe Fare for paa nogen Maade at briste. Meget varlig, tror jeg, vi i denne Henseende maa være, allermest over for en Gerning, hvor de aandelige Kræfter skal lades frit, naturligt og utvungent løs . . ." Det blev altsaa ikke til noget."

En Tid tænkte da Trier paa at oprette en Børneskole ude paa Frederiksberg. „Det skulde være rigtig en dansk Skole i grundtvigsk Retning."

Men da var det, at Grundtvig i en Samtale fik Held til at aabne hans Øjne for, at han selv burde begynde en Højskole.

Om denne Samtale skriver Trier:

„Hvor staar det skønt og herligt for mig i mit Minde Jeg ser endnu den ærværdige Skikkelse siddende ved Vinduet.

Jeg synes atter at kunne høre hans underlige, baade milde og vægtige Røst. Det var, som om han tog et Slør bort fra mine Øjne. Han viste mig Forskellen paa Børneskole og Skole for voksne og udtalte, at var der Tale om at hjælpe paa vort Folk til aandelig Genoprejsning, skulde vi netop da vende os til de voksne. I det Lys havde jeg aldrig set Sagen før. Nu blev det mig saa klart. Han sagde til mig, at min Virksomhed ved Seminariet havde vist, at jeg havde Greb paa at tale til voksne Karle. Gennem Folkehøjskolen skulde der nu arbejdes for disse, om Danmark skulde have en Fremtid, og alle de, der kunde arbejde der, skulde gøre det, og overlade Børneskolerne til dem, der egnede sig ene dertil . . .

Saa fortalte jeg ham om Frede Bojsen og hans Planer, at han havde søgt efter et Sted at begynde paa i det nordvestlige Sjælland, men havde opgivet det og bestemt sig til at tage til Møen. Det mente Grundtvig, at han ikke skulde have gjort. „Jeg skulde tage meget fejl," sagde han, „om det ikke netop er derude i Holbæk Amt, at den næste Folkehøjskole skulde lægges. Hvis det nu ikke lykkes for Ludvig Schrøder at faa begyndt i Askov, vil jeg raade ham til at tage fat derude. Eller maaske — er der en anden af de unge, der har Mod, Evne og Drift til at begynde derude."

Da slog det ned i mig: „Det kan du jo selv gøre!"

Aldrig glemmer jeg, hvorledes jeg var til Mode, da jeg gik fra Grundtvig den Dag. „Mens han talte," skrev jeg kort efter til min Fæstemø, „var det, som om jeg kom hjem til mig selv. Mine skønneste Ungdomsdrømme stod atter for mig."

Saa vidste jeg da endelig, hvad det var, jeg skulde have fat paa."

— — —

Ganske naturligt rettedes Triers Blik mod Vallekilde, hvor Vennen Hoff var Præst. Og ret længe varede det da heller ikke, før Trier rejste derud for at forhandle om Planen.

Forinden tog han dog en Tur til Dalum for at tale

med sin Forlovede og for at spørge Kold til Raads. I hans Spor vilde han nemlig helst have sin Skole indrettet.

Kold mente, at han bare skulde prøve til.

„Men hvorpaa" — spurgte Trier — „skal jeg kende, om jeg bestaar Prøven?"

Kold betænkte sig lidt og sagde saa paa sin langsomme Maade:

„Vi faar se, om De nu kan tiltale de Karle."

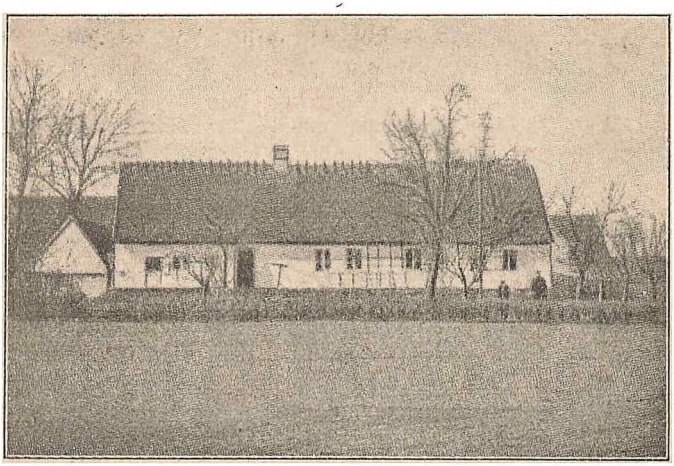

P. Frederiksens Stuehus.

Ved Pastor Hoffs Bistand lykkedes det Trier at faa lejet Lokaler i en Bondegaard i Vallekilde By. Det var en Gaardmand Peder Frederiksen, der overlod Trier en Storstue og et Par Kamre, og i disse beskedne Omgivelser begyndte da i November 1865 den Højskole, der igennem adskillige Aar blev den stærkest besøgte af samtlige danske Højskoler.

Der var Festglans over den lille Landsby hin Novemberdag, da Dannebroge første Gang hejsedes over Vallekilde Højskole. Ude i P. Frederiksens Have samledes Folk

om Flagstangen, og efter at Trier havde talt ganske kort, fik den ejendommelige, jyske Bonde, Landstingsmand Termansen Ordet for at holde den egentlige Indvielsestale.

Han knyttede sine Betragtninger til Sangen „Udrundne er de gamle Dage", hvori det hedder: „Og Mindet som Guds Miskundhed forplanter sig i tusind Led."

Jævn og troværdig var Termansens Tale. Bag hans Ord stod der altid en Mand. Det følтes uden Tvivl ogsaa af dem, der den Dag lyttede til hans Tale i den lille Landsbyhave.

Efter at have peget paa, hvorledes de historiske Minder kan hjælpe til at faa Øjet aabnet og Synet fæstet paa, hvad de ædle til alle Tider kalder Livets Lyst, udtalte han:

„Se, danske Venner! Det er det, vi maa stræbe hen til ved vor Skolegerning, at Lyset kan komme til at trænge ind alle Vegne, i den lave Hytte saa godt som i de høje Sale. Vi er et lille Folk, i Tal et af Verdens de mindste, vi kan ingen undvære, vi maa se at faa dem alle føjet ind i Rækkerne, vi kan ikke nøjes med, at en enkelt hist og her, der fik større Pund og mere Evne og Lejlighed, kommer frem som Oplysningens og Kampens Bærere, vi maa se at faa dem i Tale alle de, der har Øre for Aand og Hjerte for Sandhed, hvor de end findes, og se at faa dem med, de smaa saa godt som de store, i den rette Kamp for alt „det bedste".

Det er det, der staar for mig som den danske Folkehøjskoles første og bedste Gerning . . . .

Ja, Venner, den Oplysning, vi stræber at vinde, er ikke en saadan, at den vil kalde os bort fra vor egentlige Livsgerning i Samfundet, om det end var en liden, der blev os givet, men en Oplysning, der følger os til de simpleste Kaar, til den mindste Gerning og skænker denne dens rette Indhold og fulde Glæde. Vi, hvis Kald det blev at gaa bag Ploven paa vor Ager, vi skal ikke tro, at dette ved en bedre Oplysning blev for simpel Gerning, nej, vi skal ved tro at vandre i Furens Muld med Fryd komme til at fornemme, at hvad Solskin med dets Lys og Varme er for

dette sorte Muld, det er sand Oplysning for Muldets Frænde, for Hjertet i vort Bryst . . ."

Efter Termansen talte Pastor Hoff og Gaardmand Niels Jensen fra Stenstrup ved Næstved, en af de sjællandske Bønder, der med størst Forstaaelse og Interesse støttede Højskolebevægelsen i de Tider.

Forskellige Sange blev afsungne, ogsaa nogle skrevne i Dagens Anledning, bl. a. af Jens Nørregaard og af Pastor Brandt, den tidligere Forstander for Grundtvigs Højskole.

Efter Indvielsen kom Arbejdet — det sikkert tit nok besværlige og vanskelige Arbejde, gennem hvilket Trier og hans Medhjælper, N. Thomsen, skulde prøve at oplive og oplyse de tredive unge Karle, som allerede første Vinter gæstede Højskolen. Men det skulde snart vise sig, at Trier var kommen paa sin rette Hylde. Faa forstod som han at levendegøre Minderne — som Termansen havde talt om — saa der i de unges Bryst vaktes Længsel efter at kæmpe med „de bedste". Han følte da ogsaa snart selv, at han havde bestaaet Prøven — efter Kolds Anvisning. Han kunde nok „tiltale de Karle". Og det var da naturligt, at han saa sig om efter en Udvej til at fortsætte sin Gerning der paa Stedet. Efter adskillige Genvordigheder lykkedes det ham da ogsaa at faa baade Jord og Penge til at bygge for, og allerede næste Efteraar kunde Skolen flytte ind i egne ny og rummelige Lokaler et Stykke uden for Vallekilde By.

Det blev en storstilet Virksomhed, her igennem Aarene kom til at udfolde sig. Allerede i 1872—73 var Elevtallet om Vinteren over hundrede, og i Slutningen af Triers Levetid var der jævnlig over to Hundrede Karle om Vinteren og gerne over halvandet Hundrede Piger om Sommeren. Skolen maatte da ogsaa hyppigt udvides, og efterhaanden rejste der sig omkring den en hel lille By af Lærerboliger med egen Kirke og egen Børneskole.

„Grunden til, at denne Gerning blev saa vidtrækkende og dybtgaaende, var, at Triers Ord passede saa ualmindelig godt for Ungdommen" — udtalte Valgmenighedspræst Koch ved Triers Baare —. „Og dette laa for det første i, at

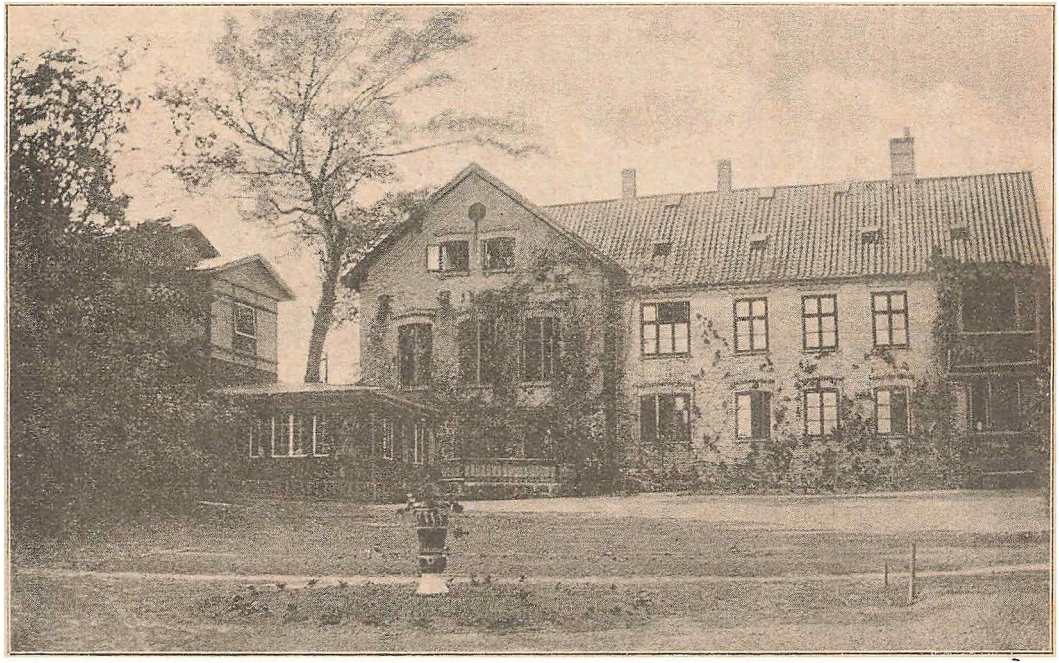

Vallekilde Højskole (set fra Haven).

hans egen Ungdom havde været saa indholdsrig. Hans Sjæl var som et Musikinstrument, rigt paa forskellige og skønne Toner, stemt helt og fuldt lige fra hans Ungdom . . . Men dette er ikke den hele Forklaring. Der ligger lige saa meget i dette, at Trier forstod Ungdommen — — han fandt og forstod det skjulte Midtpunkt i de unges Sjæle, det som er det samme for 1000 Aar siden og nu. Dette vilde han tale til, drage frem, naar det laa gemt, vække, naar det sov. Dette havde han for Øje, naar han talte ud af sit Livs Erfaringer, naar han saa uforglemmeligt tegnede Bibelhistoriens Personer, naar han skildrede de store fra hans Samtid, og naar han talte om Nutidens Forhold; for dem glemte han ingenlunde. Naar man hørte ham, mærkede man, at det ikke blot var en Person, han skildrede, en Sag, han fremstillede, et Spørgsmaal, han afhandlede, men det var gennem alt dette Hjertet og Samvittigheden, han talte til. Dette Midtpunkt i Menneskesjælen forstod han at ramme med en Alvor og Virkelighedssans, saa man ikke fik Lov at gemme sig bag blødagtige Fantasier; og det forstod han at løfte til Længsel efter et Menneskeliv som det, hans Yndlingssang skildrede: „— lysvaagent for alt stort og skønt herneden, men med de dybe Længsler velbekendt, kun fyldestgjort af Glans fra Evigheden . . . .“

At forstaa Ungdommen er ikke at dele dens Mening om alle mulige enkelte Spørgsmaal, men at kende dens inderste, aandelige Trang og at kunne møde den med virkelig Næring. Dette var Hemmeligheden i hans store Gerning, og det er et godt Vidnesbyrd for den danske Ungdom, at den i saa stort Tal flokkedes om ham og følte, at her blev den forstaaet.“

— — —

Trier fik tidligt en ypperlig Medhjælp i Lærersønnen Andreas Bentsen fra Kvandløse ved Holbæk. De to havde lært hinanden at kende paa Blaagaards Seminarium, hvor Trier var Lærer for den unge Seminarieelev, der først en Tid havde været Tømrer. Før Trier kom til Vallekilde,

havde de talt om et Samarbejde i Brøndbyvester. Dette blev ikke til noget. Men Bentsen fik en Friskole i Gang derude, og nogle Aar efter rejste han til Vallekilde, hvor han siden har virket. „Det faldt ham" — skriver Ludvig Schrøder — „efter hans Fortid naturligt i Aftentimer, naar den egentlige Højskoleundervisning var endt, at hjælpe de Haandværkere, der kom paa Skolen, og som havde Lyst til Bygningstegning, tilrette dermed. Dette førte til, at der kom flere og flere Bygningshaandværkere til Vallekilde, og deres Tegnebrætter fyldte om Aftenen stærkt op paa Bordene i de to Skolestuer. I Sommeren 1877 var Bentsen — som vistnok flere Gange før — med ved Lærermødet i Askov i August Maaned. Da holdt Xylograf Fr. Hendriksen fra København nogle kunsthistoriske Foredrag, som han oplyste ved Forevisning af Fotografier af Kunstværker, og paa Mødets sidste Aften indledte han en Forhandling om Kunstens Forhold til Haandværket. Ved at høre Hendriksen og under Indtrykket af denne Forhandling fik Bentsen Lyst til at udvide sin Haandværker-Undervisning. Allerede i Vinteren 1877—78

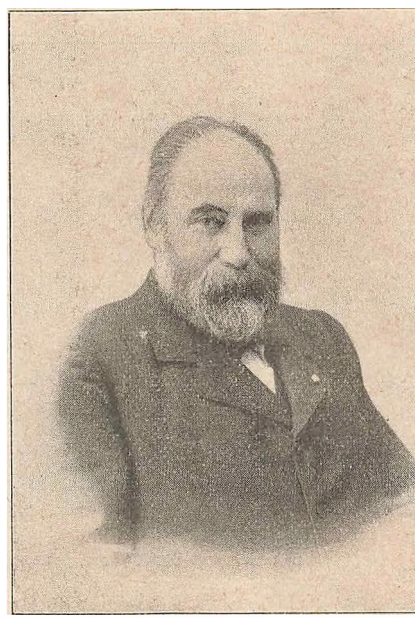

A. Bentsen.

oprettedes der ved Vallekilde Højskole en særegen Afdeling for Haandværkere, der kom til at betale noget mere om Maaneden end de andre Lærlinge. To Aar efter gik Bentsen videre ved selv at bygge Undervisningslokaler til Haandværkerskolen. Og nu blev det Reglen, at dennes Lærlinge fik Adgang til Hovedforedragene paa Højskolen, hvor de da ogsaa var Kostgængere, medens de ellers helt igennem fik en

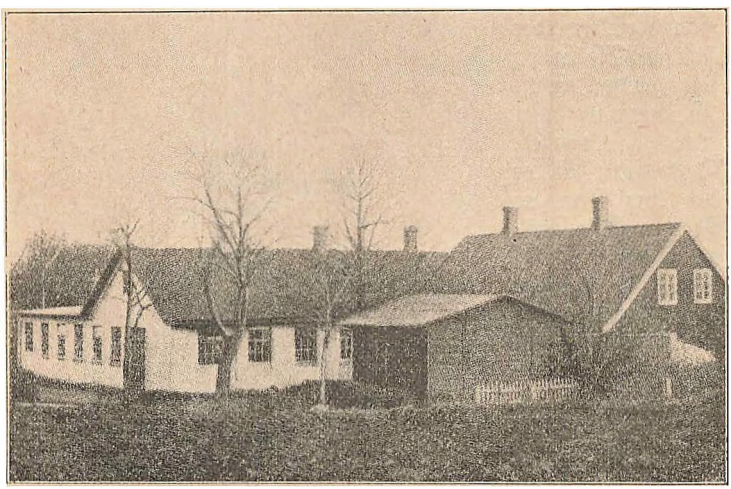

Haandværkerskolen i Vallekilde.

teknisk Undervisning af Bentsen og hans Medhjælpere. Vallekilde Haandværkerskole har i Aarenes Løb udviklet sig til noget meget betydeligt. Den har været stærkt besøgt af Murere, Tømrere, Snedkere og Malere. Bentsen har haft 5 Lærere og vel stundom flere til at hjælpe sig. Naar der ved forskellige Højskoler er vokset Haandværkerskoler op, saa har den i Vallekilde gaaet i Spidsen. Og naar det i vore Dage er kendeligt paa Landsbyhaandværkerne, at de baade er langt dygtigere end før, og at der raader en god Tone

imellem dem, saa har Andreas Bentsen mere end nogen anden den Fortjeneste at have draget dem ind under Højskolens Paavirkning."

Forøvrigt har Bentsen ogsaa paa anden Maade vundet sig et Navn. Han har saaledes været meget virksom for Udbredelsen af Legemsøvelser blandt Landsbyungdommen og har med Iver deltaget i Skytteforeningernes Arbejde. Han er for Tiden Formand i Overbestyrelsen for de danske Skytteforeninger.

En anden Lærer, der i en lang Aarrække har virket med Dygtighed og Trofasthed ved Højskolen i Vallekilde, er Valdemar Bennike. Hans Hovedfag er Geografi, og i dette undervíser han med sjælden Livlighed. Desuden har han med megen Flid dyrket Studiet af danske Landsmaal og har sammen med Askovlæreren, Dr. phil. Marius Kristensen, udarbejdet et Kort over de danske Dialekter. Forøvrigt har Bennike i sin Ungdom faret til Søs, og dette har haft Betydning for Højskolen, idet der til denne ogsaa er knyttet Afdelinger for Sømænd og Fiskere. Den sidste arbejder med Støtte af Dansk Fiskeriforening og har sikkert bidraget en Del til at styrke den Interesse for Fiskeriet, som i de senere Aar er vaagnet trindt om i Landet.

I 1887 blev Trier angrebet af en heftig Nervesygdom. Han søgte Helbredelse ved et svensk Badested, men han kom ikke mere til Kræfter som før. „Jeg er nu en syg Mand," plejede han i de sidste Aar tit at sige. Alligevel arbejdede han med Liv og Lyst i Skolen, og særlig den sidste Sommer, han levede, var han ualmindelig livsglad. Men i Juli 1893 blev han ramt af et Hjerteslag, der brat gjorde Ende paa hans virksomme og velsignelsesrige Liv.

Ved Triers Død opstod der ret vanskelige Forhold for Vallekilde Højskole.

Triers vældige Energi og altid vaagne Foretagsomhed havde tilskyndet ham til at sætte mange Ting i Scene. Han havde efterhaanden til Skolen faaet knyttet baade stort Landbrug og Havebrug. Han havde indrettet et betydeligt Hønseri, og skønt han ved Driften af alt dette havde en udmærket

Medhjælp til sin Svigersøn Niels Hansen, var Bedriften dog næppe altid rentabel. Desuden eftergav Trier ofte fattige Elever en ikke ringe Del af Vederlaget for deres Ophold paa Skolen. Og alt dette førte med sig, at han ved sin Død var i en betydelig Gæld. Det lykkedes imidlertid hans Venner at klare Skærene, saa hans anden Svigersøn Povl Hansen — en Broder til den forannævnte — kunde fortsætte Skolens Drift.

Povl Hansen.

Povl Hansen er en Gaardmandssøn fra Sødinge i Midtfyn. Efter at have besøgt den udvidede Højskole i Askov, blev han en Vinter Lærer paa Høng Højskole, hvorefter han kom til Vallekilde. I flere Somre opholdt han sig derefter i København og drev — bl. a. under Vejledning af afdøde Rigsarkivar A. D. Jørgensen — omfattende historiske Studier. I særlig Grad kastede han sig over den danske Bondestands Historie og har i selvstændige Bøger og i Tidsskrifter givet værdifulde Bidrag til Belysning af denne. Ogsaa Middelalderstiden har han syslet meget med, og de gamle Kæmpeviser har i ham fundet en kyndig Fortolker.

Ved sin solide Dygtighed og ved sit jævne, bramfri Væsen er det lykkedes Povl Hansen — langt over Forventning — at løfte Arven efter Trier. I stadig fortsat Sam-

arbejde med Andreas Bentsen røgter han den store og omfattende Gerning, og Vallekilde Højskoles Navn har fremdeles Landet over den samme gode Klang som i Triers Dage.

Rødkilde Højskole.

Som nævnt i Skildringen af Vallekilde Højskole havde Triers Ungdomsven, Frede Bojsen, en Tid sin Opmærksomhed henvendt paa Holbækegnen for om muligt at faa en Skolevirksomhed i Gang der.

Denne Plan blev imidlertid snart opgivet, og i Stedet for begyndte Frede Bojsen i Efteraaret 1865 en Højskole i Tjørnemark paa Møen, samtidig med at Trier begyndte i Vallekilde.

Frede Bojsen er næstældste Søn af Præsten F. C. Bojsen, der indtil 1859 var Sognepræst i Vilstrup ved Hadersleb og derefter i Stege paa Møen.

Præstehjemmet i Vilstrup var ualmindelig livligt og præget af aandelige Interesser. Pastor Bojsen og hans Hustru havde som oftest nogle unge Piger i Huset, og ofte samlede de desuden en Del af den kvindelige Ungdom fra Nabolaget, og der blev da talt og sunget og læst. Disse Ungdomsmøder var som en Slags Forløbere for de kvindelige Ungdomsskoler, og der er da ogsaa gættet paa, at det Ry, der kom til at gaa af Møderne i Vilstrup Præstegaard, har givet Stødet til, at Højskolerne indførte Undervisning for kvindelige Elever.

Men disse Møder i Præstegaarden har ogsaa paa en god Maade bidraget til at forberede Pastor Bojsens Børn til et frugtbringende Højskolearbejde senere hen i Tiden, og ikke mindre end fire af dem — to Sønner og to Døtre — blev Arbejdere i Højskolens Tjeneste.

Den ældste Broder er den som Politiker og Højskolemand velkendte P. Bojsen. Han søgte Uddannelse som

Frede Bojsen.

Landinspektør og var derefter i kortere Tidsrum Lærer ved Rødding og ved Uldum Højskoler. I 1859 købte han den fem Aar i Forvejen oprettede Højskole i Gedved ved Horsens,

der i et Par Aar havde været nedlagt. Han fik Skolen godt oparbejdet og knyttede i 1862 et Friseminarium dertil. Da dettes Elevtal voksede meget betydeligt og lagde stærkt Beslag baade paa hans og de øvrige Læreres Kræfter, opgav han i 1881 Højskolen.

I de stærkt bevægede politiske Tider i Firserne var Gedved et af Demokratiets Brændpunkter i Jylland, og P. Bojsen udfoldede et betydeligt agitatorisk Arbejde, ligesom han i Andelsbevægelsens første Tider var en af de ivrigste Talsmænd for den økonomiske Sammenslutnings Betydning. I en Valgperiode var han Landstingsmand og folgte da Seminariet. Han flyttede til Ry, hvor Svigersønnen Helge Hostrup havde grundlagt en Højskole, og der genoptog han sit Arbejde i Højskolens Tjeneste.

Søsteren Nanna Bojsen blev gift med den første Forstander for Hindholm Højskole, N. J. Jensen. Særlig da hendes Mand var blevet Præst i Ebeltoft og der havde begyndt en Højskole, tog hun ivrigt Del i Skolens Arbejde, og ikke blot der, men ogsaa paa andre Højskoler søgte hun at vække de kvindelige Elevers Skønhedssans ved at give Undervisning i Kunstsyning.

— — —

Frede Bojsen blev Student, og i sine Studenteraar blev han særlig stærkt optaget af den skandinaviske Enhedstanke. Han studerede en Tid ved Universitetet i Upsala og blev forlovet med en Søster til den norske Højskolemand Herman Anker, der forøvrigt blev gift med Bojsens Søster Mix. Efter at Frede Bojsen havde taget teologisk Embedseksamen, gik han med i Krigen 1864 og gjorde Tjeneste som Løjtnant. Og i 1865 hjemførte han saa sin norske Brud og begyndte Højskolen paa Møen, der Aaret efter blev flyttet til Rødkilde, en Fjerdingvej fra Stege.

Men allerede før Bojsen kunde flytte ind i de ny Omgivelser, fristede han den tunge Sorg, at hans unge Hustru døde efter at have født en lille Dreng til Verden. Dette bidrog uden Tvivl til, at den unge Højskoleforstander ikke

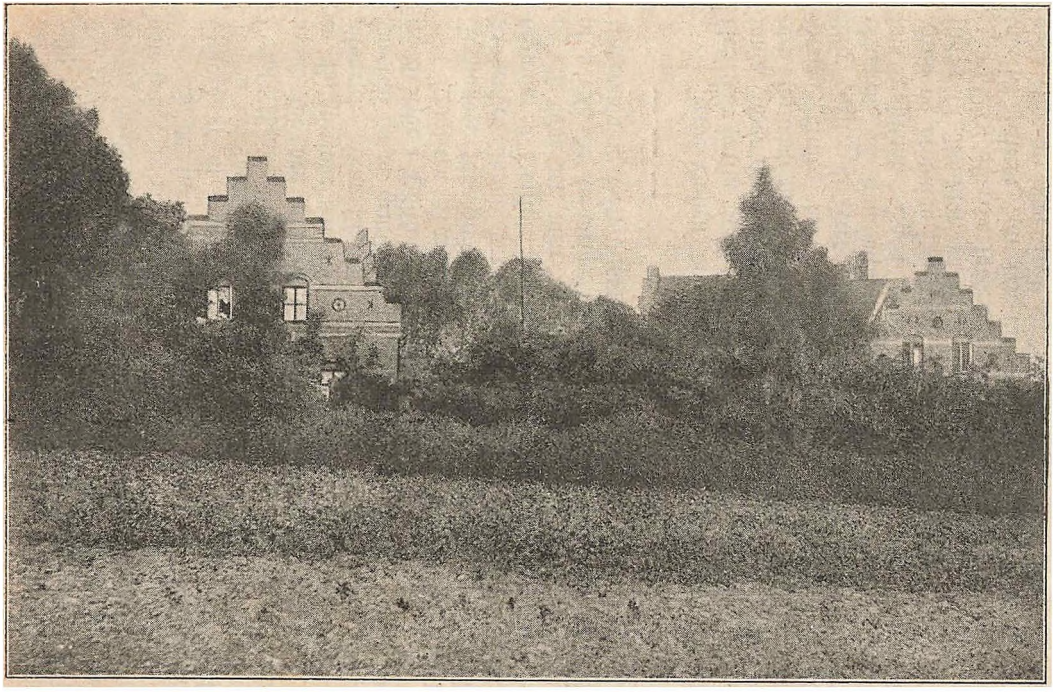

Rødkilde Højskole.

rigtig fandt Ro i ſin Gerning, og allerede i 1869 lod han ſig vælge til Medlem af Folketinget.

Frede Boiſen ejede ellers mange Betingelſer for at blive en dygtig Ungdomslærer. Han var i Beſiddelſe af en omfattende hiſtoriſk Viden, og han var en ideelt anlagt og begejſtret Natur. Dertil kom en egenartet Veltalenhed, hvoraf man faar et levende Indtryk ved at læſe den Tale, han holdt i 1865, da Højſkolen i Tjørnemark blev indviet. Efter Schrøders Bog om den nordiſke Folkehøjſkole anføres her et Brudſtykke af denne Tale. Han anførte det gamle Ord:

„Naar man ikke bliver ſmuk, inden man er 20 Aar gammel, ſtærk inden 30, klog inden 40 og rig inden 50, ſaa bliver man ſiden ikke anderledes" — og derefter fremſatte han det Spørgsmaal, om det var diſſe gode Egenſkaber, de paa Skolen vilde hjælpe Eleverne til. Hvad Skønheden angaar, da var de fleſte af Eleverne nok over 20 Aar og kunde altſaa ikke hjælpes, „og for Reſten er Skønheden jo ogſaa en Smagsſag, ſom Ordſproget ſiger: I Morland er de ſorte de ſmukkeſte, ſaa der maler de ſelv Fanden hvid." Saa er der Styrken. „Hvis jeg vovede at anføre Gymnaſtikken ſom god Øvelſe for Kræfterne, ſaa kunde jeg frygte den ſamme haandgribelige Indvending ſom i Rigsdagen, da Søren Kjær udfordrede Blixen-Finecke til Livtag for at beviſe, at Gymnaſtikken intet duede til." Hvad Rigdommen angaar, da kunde der vel nok læres de unge lidt i den Henſeende, ſom f. Eks. at „Hanen er Bondens Sejerværk"; at „den, ſom pløjer nær Solen, høſter nær Jorden"; at „Husbondens Fjed gør Ageren fed", og „hans Øje feder Heſten", ligeſom at „Koen malker gennem Tænderne"; men om Eleverne ſkulde blive rige af ſlige Lærdomme, vilde væſentlig bero paa Aarene mellem 20 og 50. Endelig kom han til det „at blive klog, inden man er 40". Det ſyntes at vedkomme Skolen. „Bedre Byrde bæres ej paa Vejen end megen Visdom". „Den ved kun lidt, ſom intet ved," ſiger den nordiſke Højſang. Skolens Valgſprog ſkulde være ſom alle deres, i hvis Række den nu indtraadte ſom Stridsmand for den gode Sag: „Oplysning være ſtal vor Lyſt, var det

saa kun om Livet". Men skulde man saa bøje sig for Ordet „Kundskab er Magt"? „Alle kender den græske Vismand, som vidste alt, hvad den Gang vides kunde, og dog sagde tilsidst, at hans eneste Visdom var at vide, at han ingen Ting vidste", og fra Norden lyder den gamle Sang:

Smaa ere Sandskorn,
smaa ere Vanddraaberne,
smaa ere Menneskefankerne;]

men vi søger ikke det, som er smaat, som er lavt; vi søger det, som er stort, som er højt, som er dybt, som er stærkt. Dette kunde synes at lyde hovmodigt, hvad man ogsaa tit har sagt om Højskole-Navnet; men ligesom dette stammer fra Højskolefaderen, gamle Grundtvig, saa hører ogsaa hans Forklaring til, at Højheden skal udspringe deraf, at det, som før har været sat lavt, paa disse Skoler skal sættes paa Højstolen, alt det, der knytter sig til Folket med Aands- og Hjertebaand, det hjemlige, det ægte nordiske fra Valhal til Bondegaarden. Saa er det da Meningen, at al Oplysning er god, men „allerførst med Folkerøst Oplysningen om Livet". Saa synger ogsaa den gamle Sang:

Bort bør din Hjord,
bort bør dine Frænder,
selv bør du tilsidst;

men her skal søges det, som aldrig dør, det er Kærligheden — i det danske Folk: Kærlighed til Fædreland, Folk og Modersmaal. Kunde vi derfor give dem, som har samlet sig omkring os, en levende Følelse af, hvad vort Fædreland er fra Nordkap til Valpladsen i Sønderjylland, fra Vesterhavet til den botniske Bugt, — hvem det Folk er, som bygger og bor inden for disse Enemærker, og hvilket det Modersmaal er, som her lyder til os gennem saa mange Munde og i saa mange Skikkelser, og kunde vi vække en levende Gnist af Kærlighed dertil hos vore Elever, saa, naar Ordet faldt derom,

vi maatte føle det ikke som noget tillært, udenpaa hængt, men som, naar nogen greb inderst i vort Bryst om vor eneste Ejendom — da var vort største Formaal opnaaet."

Man mærker igennem disse Ord Bojsens store Kærlighed til det ægte danske og ikke mindre til det fælles nordiske. Det var da heller ikke at undres over, at han i sin politiske Virksomhed blev Samlingsmærket for det nationale Element i dansk Venstrepolitik gennem Halvfjerdsernes mange Brydninger. Og naar i en senere Tid to saa modsatte Naturer som han og Hørup førtes sammen, skyldtes det selvfølgelig Omstændighedernes haarde Tryk. Det var fælles Harme over det estrupske Provisorie-Regimente, der for en Tid bandt de to sammen. I visse Henseender er ond Tid for det danske Folk. Paa sin Vis dog ogsaa en stolt Tid. Der hænger trindt om i mange Bøndergaarde et Billede af Venstres fem Førere: Berg, Bojsen, Holstein-Ledreborg, Høgsbro og Hørup. Dette Billede er et talende Vidnesbyrd om den demokratiske Selvfølelse i Midten af Firserne. Det var i de Dage, den danske Bondestand for Alvor begyndte at føle sit eget Værd og sin egen Magt.

Men Bojsens ideelle Begejstring og Hørups skeptiske Virkelighedssans kunde ikke i Længden gaa i Spænd sammen. Deres Veje skiltes, og Bojsen blev Hovedmanden i den Forligspolitik, der endte med Forliget af 1894. Da de følgende Valg til Folketinget imidlertid viste, at Befolkningens Flertal ikke billigede denne Politiks Resultat, trak Bojsen sig mer og mer tilbage. Og i flere Aar sad han paa Rødkilde som en stille Mand, ivrigt sysselsat med historiske Studier.

Under Bojsens Rigsdagsvirksomhed havde Ledelsen af Rødkilde Højskole været overgivet til andre. Fra 1869 til 1874 var der forskellige Mænd, der i kortere Tid havde Stillingen som Forstander, men den egentlig bærende Kraft i de Aar var Bojsens Fader, den gamle Præst i Stege. Men i Efteraaret 1874 overtoges Ledelsen af den Mand, der igennem tredive Aars trofast Arbejde skulde banke Navnet Rødkilde fast i det danske Højskolefolks Bevidsthed. Det var en Skolelærer fra Horsensegnen, J. H. Andersen.

Andersen var den bojsenske Slægt bekendt fra Gedved, hvor han havde været Lærer ved Almueskolen og tillige deltaget i Arbejdet baade paa Seminariet og paa Højskolen. I 1870 var han blevet forflyttet til Stensballe ved Horsens Fjord, men da han fik Opfordring om at komme til Rødkilde, opgav han straks sit Embede.

J. H. Andersen.

Den ny Forstander tog fat paa Arbejdet med megen Energi, udmærket støttet af sin praktiske og dygtige Hustru. Og det lykkedes dem i Aarenes Løb at faa skabt en stor Virksomhed paa Rødkilde. I Efteraaret 1880 blev der til Skolen knyttet en teknisk Afdeling med egen Bygning. Samtidig udvidedes Sommerskolen for Piger til et fem Maaneders Kursus, og en Del Aar efter oprettedes der tillige ved Skolen en Havebrugsafdeling.

En saa omfattende Virksomhed virker imidlertid meget opslidende baade paa en Forstander og hans Hustru, og da Andersen i tredive Aar havde arbejdet i Rødkilde, følte han Trang til Hvile.

I Efteraaret 1905 overtog da Frede Bojsen paany Ledelsen af sin Skole. Gennem sine historiske Studier var han ligesom ført tilbage til sin Ungdomsgerning, og han fandt nu en udmærket Medhjælp i sin Søster, Jutta Bojsen Møller.

Fru Møller har været gift med en kendt grundtvigsk Præst. Efter sin Mands Død oprettede hun sammen med cand. theol. Kr. Bjerre Højskolen i Sorø i 1888. Ni Aar senere overtog Fru Møller en Stilling som „Højskolemoder" ved Grundtvigs Højskole i Lyngby, hvor hun samtidig ledede en Slags Husholdningsskole for unge Piger. Denne Stilling indehavde hun, indtil hun i 1905 rejste til Møen for at hjælpe sin Broder med Arbejdet paa Rødkilde.

Fru Boisen Møller.

Fru Møller er en ejendommelig, livlig og begavet Kvinde. Ved Siden af sin Skolegerning har hun faaet Tid til at gøre et stort Arbejde i den praktiske Kvindesags Tjeneste. Hun er en begejstret Fortaler for Kvindens Ret, og som Formandinde for „Dansk Kvindesamfund" har hun udfoldet en meget betydelig Virksomhed.

Vrigsted Højskole.

Den østjydske Halvø, der dannes ved Kattegattets Indskæring i Horsens og Vejle Fjorde — Bjerreherred er blandt Jyder dens almindelige Kendingsnavn — udmærker sig i lige Grad ved sin Frugtbarhed og ved sin stærkt bakkede Naturskønhed. Baade fra Bakkedraget Bjerrelide i Nordvest og fra de høje Banker ved Klejs i Sydøst har man en herlig Udsigt saavel over Havet som over Halvøens Skove og frodige Marker.

Den aandelige Jordbund hos Befolkningen i disse Egne har imidlertid ikke udmærket sig ved en tilsvarende Frugtbarhed. Der har — sikkert i lange Tider — herskt et vist materielt Velvære blandt Bjerreherreds Bønder, og dette har maaske til Dels hæmmet Trangen til stærk Deltagelse i de aandelige Rørelser. I Begyndelsen af forrige Hundredaar opstod der dog i et enkelt af Herredets Sogne en ejendommelig, pietistisk Bevægelse, der fandt Tilslutning enkelte Steder længere Vest paa. Det var de saakaldte „stærke Jyder", der vandt sig Navn ved deres stejle Holdning over for Øvrigheden og de rationalistiske Præster. Bevægelsen stlvnede imidlertid snart i en ortodoks Vedhængen ved visse gamle Overleveringer. „De stærke Jyder" var aldrig i synderlig Grad missionerende, og deres snævert afgrænsede Samfund fik saa godt som ingen Betydning for dets Omgivelser. Det kirkelige og folkelige Røre, som vaktes ved Grundtvig og hans Disciple, fæstede heller aldrig i særlig Grad Rod hos den lille Halvøs Befolkning. Ganske vist blev der i 1853 oprettet en Folkehøjskole i Landsbyen Ut, tre Fjerdingvej Sydøst for Horsens. Men det var ikke en Trang hos Befolkningen, der fremkaldte Skolen. Dens Tilblivelse skyldtes Komtesse Emmy Frijs paa Boller, og den fandt kun ringe Tilslutning. Allerede efter én Vinters Arbejde ophørte Skolen, der var blevet ledet af den i Højskolekredse senere velkendte Morten Esksen. Senere forsøgte man igen at faa Skolen i Gang med den teologiske Kandidat C. E. Otterstrøm som

Forſtander. Men efter at der i tre Aar — fra 1867 til 1870 — var holdt Skole for et meget lille Elevtal, blev Ut Højſkole endelig nedlagt, og Bygningen blev indrettet til et Aſyl.

Imidlertid havde Bjerreherred dog faaet ſin Højſkole. Det var i Landsbyen Brigſted, paa den ſydlige Side af Halvøen.

Her dannede der ſig i 1866 — viſtnok iſær efter Tilſkyndelſe af den fireogtyveaarige Seminariſt L. Malteſen, der et Aarstid havde været Friſkolelærer i Brigſted — et Aktieſelſkab med det Formaal at faa bygget en Højſkole. Det lykkedes at faa Planen realiſeret, og Malteſen blev antaget ſom Forſtander for Brigſted Højſkole.

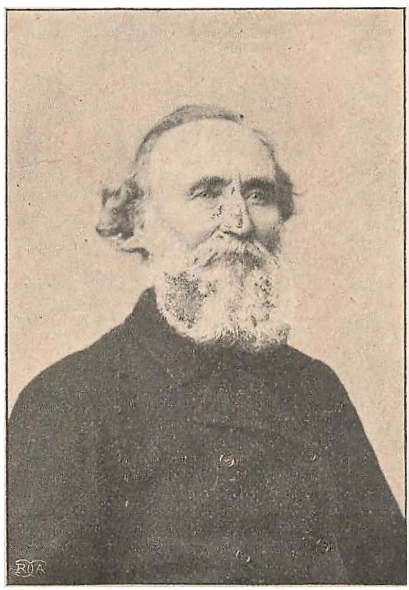

Morten Eſkeſen.

Det blev ikke lette Kaar juſt, den unge Forſtander fik at arbejde under. Det var ſmaat med Forſtaaelſen af Skolens Betydning, og Elevtallet var i de første Aar kun ganſke lille. Men Malteſen tabte ikke Modet. Han var ſelv udgaaet fra et Smaakaarshjem i Naboſognet Raarup. Han kendte Befolkningens Karakter, og han havde ikke valgt ſin Gerning i Haab om at ſkulle faa magelige og gode Dage. Men han ſøgte efter bedſte Evne at vække Egnens Befolkning til Forſtaaelſe af Oplysningens Værd, og hans jævne og nøgterne Ord fandt efterhaanden Ørenlyd baade i Bjerreherred og videre om. Malteſens Ord er altid præget af ejen-

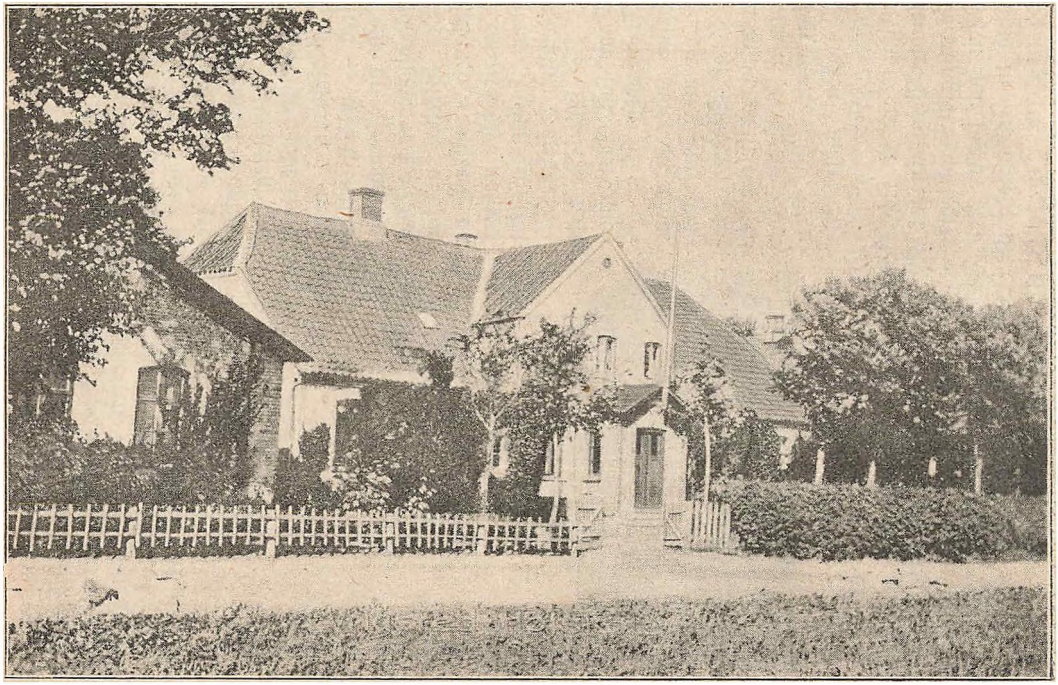

Vrigsted Højskole.

dommelig Virkelighedstroſlab. Han er ſom Taler mere inderlig end begejſtret. Han ſøger albrig at overrumple ſine Tilhørere ved paradoksale Paaſtande eller blomſtrende Talemaader. Han kalder mere paa deres Erkendelſe, end han bejler til deres umiddelbare Følelſestilſlutning. Som Taler, ſom Skolemand og ſom Menneſke er han den ſamme humant tænkende og ærligt villende, praktiſke Jyde, der altid ſtiler længere end mod Øjeblikkets Bifald.

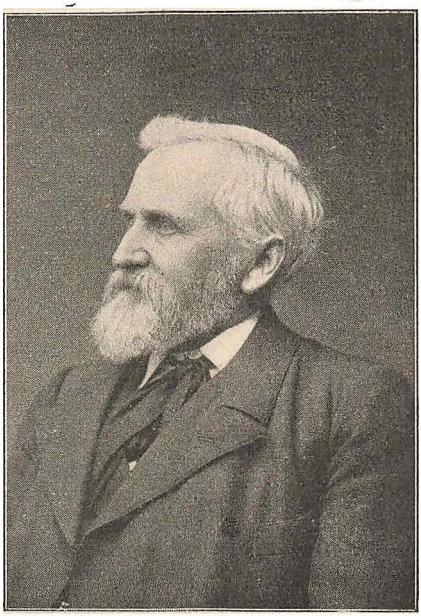

L. Malteſen.

Efter en halv Snes Aars Virkſomhed havde det da ogſaa lykkedes ham at faa Elevtallet op omkring de halvhundrede. Og i 1879 driſtede han ſig til at købe Skolen og fortſætte dens Drift for egen Regning. Særlig efter at han i 1889 indførte Fællesundervisning for Karle og Piger i Vinterhalvaaret, blev Skolen ſtærkt beſøgt.

Da Malteſen i 1902 havde naaet de treſindstyve Aar, overgav han Skolens Ledelſe til ſin Svigerſøn Carl Hanſſen. Seksogtredive Aars anſtrengt Skolearbejde havde naturligvis taget ikke ſaa lidt paa hans Kræfter. Men endnu har Malteſen Timer paa Skolen, og Eleverne hører med Glæde

hans Foredrag. Det er en prøvet, men ikke en gammel Mands Ord; thi endnu er Malteſen af Sind den unge. Hans Lyſt er at forſtaa ſin Tid og ikke mindſt den Ungdom, hvem Fremtiden tilhører.

Carl Hansſen — den nuværende Forſtander for Brigſted Højſkole — er en Gaardmandsſøn fra Landsbyen Oldrup, Nord for Horſens Fjord. Han er født i Krigsaaret 1864, og i ſit Barndomshjem mødte han en levende Intereſſe for aandelige Spørgsmaal. Hans Forældre var Sognebaandsløſere til den kendte Præſt og kirkelige Forfatter Otto Møller i Gylling, af hvem Carl Hansſen blev konfirmeret. Hansſens Hu vendtes da ogſaa tidlig mod aandeligt Arbejde, og i ſyttenaars Alderen kom han paa Gedved Seminarium. Efter at have taget Skolelærereksamen blev han en Vinter Lærer ved Kandrup Højſkole, hvorefter han en kort Tid var Lærer ved Glatrup Skole i Raarup Sogn. Herfra kom han i Efteraaret 1885 til Højſkolen i Brigſted og virkede her ſom Lærer indtil 1900. Allerede i 1892 var han blevet gift

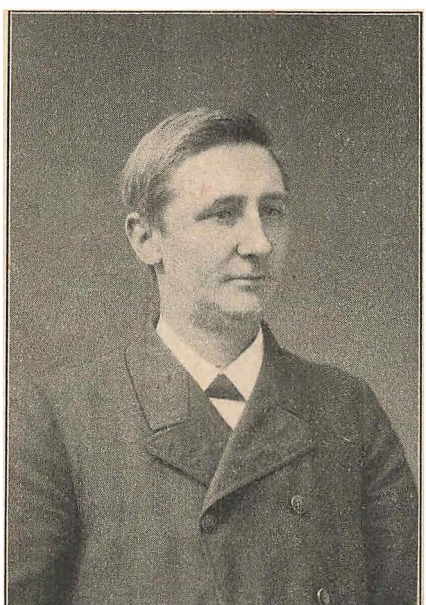

Carl Hansſen.

med Malteſens næſtældſte Datter, og det virkede noget overraſkende, da han i 1900 reiſte fra Brigſted for at overtage et Embede ſom Lærer ved Almueſkolen i Uldum. To Aar efter viſte det ſig da ogſaa, at Højſkolen og Carl Hanſſen ikke kunde undvære hinanden. Han opgav ſit Embede og afløſte Malteſen ſom Forſtander. Samtidig ophævedes Fællesundervisningen for Karle og Piger, og i Stedet for knyttedes der til Vinterſkolen en Afdeling for Haandværkere. Elevtallet, der ſidſt i Halvfemſerne var dalet en Del, er nu atter ſtigende, og der er gode Udſigter til, at Hanſſen paa en lykkelig Maade vil kunne fortſætte den Virkſomhed, ſom hans Svigerfader grundlagde og oparbejdede under tit vanſkelige og trange Kaar.

Carl Hanſſen er af de ſtilfærdige Naturer — af dem, man helſt ſkal lære at kende hjemme. Men han er en dygtig og elſkværdig Skolemand, der har et godt Tag paa baade at tale til og tale med de unge.

Teſtrup Højſkole.

I Aarhusegnen blev der forholdsvis meget tidligt begyndt paa at ſprede Oplysning blandt Bønderne. Allerede i Trediverne var der paa Lyngbygaard under Friiſenborg begyndt en Slags Landbrugsſkole under Ledelſe af Forpagteren, cand. phil. N. B. Krarup. Skolen flyttedes ſenere til Haraldslund, og da Virkſomheden her ophørte i 1855, fortſatte en af Lærerne Arbejdet paa Skaarupgaard i Todbjerg Sogn mellem Aarhus og Randers. Det var dog næſten udelukkende faglig Undervisning, diſſe Skoler meddelte. En noget mere omfattende Almenoplysning tilſtræbte derimod Saksild højere Bondeſkole ved Odder. Denne Skole blev oprettet 1852 af Lærer N. P. G. Nielſen i Forbindelſe

med en Del bekendte Mænd fra Egnen, der dannede en Slags Bestyrelse for den. Bygningen ejedes af Kommunen. Fra 1857 til 1876 lededes Skolen af Seminarist N. Andersen, der er blevet bekendt som Forfatter af en meget brugt Regnebog og en dansk Sproglære. Nogen Højskole efter den grundtvigske Opfattelse var Skolen i Saksild ikke. Den var nærmest, hvad vi nu vilde kalde en Fortsættelsesskole. I 1876 blev den nedlagt. — Endelig begyndte i 1857 Lars Bjørnbak sin Højskolevirksomhed i Viby ved Aarhus, hvor han den Gang var Lærer. Lige til hans Død i 1878 samledes der paa Viby Højskole et betydeligt Antal Elever. Men alligevel var der i Aarhusegnen mange, som ikke følte sig tilfredsstillede af de bestaaende Højskoler. Og i Vinteren 1865—66 rejste tre Mænd fra denne Egn over til København for at oplede en ung Mand, der vilde overtage en „grundtvigsk" Folkehøjskole, som man agtede at faa rejst paa Aktier.

Disse tre Mænd var Lærer — senere Folketingsmand — Højmark i Stavtrup, Gaardejer Kristen Rasmussen i Gundestrup og Gaardejer Mikkel Andersen i Slet. Man havde nærmest tænkt paa Landsbyen Beder som det Sted, hvor en saadan Højskole kunde rejses, og en Gaardejer der i Byen havde stillet i Udsigt, at man foreløbig maatte begynde Gerningen i hans Gaard, dersom man fandt en passende Forstander.

De tre Udsendinge henvendte sig blandt andet til Dr. Skat Rørdam, den nuværende Biskop over Sjællands Stift, og kort efter kom denne under en tilfældig Samtale paa Blaagaards Seminarium til at spørge den teologiske Kandidat Jens Nørregaard, der holdt literærhistoriske Foredrag for Seminaristerne, om han ikke kendte en Mand, der kunde egne sig til Forstander for den paatænkte Højskole i Aarhusegnen.

„Det fængede øjeblikkelig i mit Sind," skriver Nørregaard i det Skrift, han i 1891 udgav i Anledning af Testrup Højskoles femogtyveaars Jubilæum. „Vistnok sad jeg den Gang i en paa mange Maader glædelig og saare paa-

ſkønnet Virkſomhed ſom Lærer i Hiſtorie i Frøken Zahles Pigeſkole og Underviſningsanſtalt for voksne Kvinder, holdt ſamtidig literærhiſtoriſke Foredrag paa Blaagaards Seminarium og ſyslede tillige med Forarbejderne til en Doktordiſputats. Men Indtrykkene fra den ſørgelige Krig i 1864, hvori jeg ſom frivillig havde deltaget, havde efterladt en Trang i mig til at bidrage om ogſaa kun lidt til Folkets Oprejsning efter det haarde Slag, og det urolige, ſpredende Hovedſtadsliv forekom mig kun lidet ſkikket til en Virkſomhed, ſom kunde ſætte mere end rent forbigaaende Spor i denne Retning. Jeg trængte til et Arbejde, hvorover jeg i ſnævrere Forſtand var Herre, og hvori jeg kunde tjene med min ſamlede Kraft, og jeg længtes efter at komme ud paa Landet. Dertil kom, at mine Ungdomsvenner, L. Schrøder og E. Trier, hver paa ſit Sted havde taget fat paa Folkehøjſkolegerningen; med dem havde jeg talt en Del om, hvad der derved kunde udrettes, og i Julen 1865 havde jeg beſøgt . . . Fr. Boſſen i Tjørnemark paa Møen, hvor ogſaa han havde begyndt den Folkehøjſkole, ſom Aaret efter flyttedes til Rødkilde. Ellers kendte jeg aldeles intet til Folkehøjſkoleſagen.

Men nu udgik Kaldet til mig beſtemt og alvorligt, og efter nogen Tids Overvejelſe ſammen med min Huſtru beſluttede jeg mig til at følge det. Jeg ſkrev til Lærer Højmark, meddelte ham, at jeg var villig til at oprette en Folkehøjſkole i Aarhusegnen for mine egne Midler, men udbad mig hans og Meningsfællers moralſke Støtte og ſkildrede ham derefter min folkelige og kriſtelige Stilling. Det voldte maaſke nogle foreløbige Betænkeligheder, at jeg ikke den Gang var nogen Tilhænger af dem, der ubetinget faſtholdt den uforandrede Juni-Grundlov. Men ved Biſkop Grundtvigs Hjælp, i hvis Hus jeg kom, og for hvem jeg udtalte mig aabent om, hvad der fyldte mit Sind med lyſe, frydefulde Fremtidsplaner, lykkedes det at overvinde diſſe Betænkeligheder, og efter Beſøg paa Marielyſt og Vallekilde Højſkoler og hos Kold i Dalum naaede jeg i Marts 1866 over til Aarhus, hvor en Kreds af Lærere og Bønder fra Omegnen blev indbudt, for at jeg for dem kunde udtale mig om, hvad

jeg agtede at tage fat paa og hvorledes. Imidlertid havde Gaardejer Mikkel Kristjansen i Beder, nærmest af politiske Grunde, trukket sig tilbage fra al Deltagelse i dette Foretagende, og da jeg som Følge deraf spurgte de forsamlede Mænd om, hvem af dem, der vilde sælge mig Jord til at bygge Skolen paa, traadte straks Brødrene Jens og Rasmus Tomsen, Gaardejere i Testrup, frem og indbød mig til at komme ud til dem, se paa en passende Plads og om muligt fæste Bo der. Dagen efter kørte jeg derud, fik anvist en Byggegrund med tilhørende Haveplads og købte den samme Dag af Jens Tomsen, ledet af det enstemmige Vidnesbyrd fra alle Mænd, som var kendte med Forholdene der paa Egnen, at Testrup By var i mange Miles Omkreds den bedste baade i materiel og aandelig Retning. 25 Aars Erfaring har for mig i fuldt Maal bekræftet dette Vidnesbyrd ..."

J. Nørregaard.

Der er over denne Jens Nørregaards Beretning om Testrup Højskoles Tilblivelse en egen resolut Kortfattethed, som i høj Grad karakteriserer Manden. Han er baade Kaptajn og Doktor i Filosofi. Men han er mere Soldat end Videnskabsmand. Der er over baade hans Væsen og hans Tale en energisk Bestemthed, som uvilkaarligægger — enten til Overgivelse eller til Modstand. Der, hvor han fører

Ordet, er det vanskeligt at forholde sig passiv. Selv elsker han Kampen, og den Plads, han fik i Testrup, blev da ogsaa allerede fra Begyndelsen en Kampplads.

Den 1. November 1866 aabnedes Testrup Højskole, og allerede Aaret efter begynder Kampen mellem Testrup og Viby, mellem Grundtvigianerne og Bjørnbakkerne. „Det første Sammenstød" — skriver Dr. Nørregaard — „fandt Sted i Aarhus 1867 ved et Møde, hvor „Skandinavismen" var Forhandlingsemnet. Det var i hin Tid, da afdøde Dr. Rosenberg paany havde rejst Spørgsmaalet om de nordiske Folks nærmere Sammenslutning, og da Hjerterne trindt om i Landet sattes i Brand for eller imod denne Sag. Hint Møde var da ogsaa kun det første af en hel Række, hvor stadig det samme Spørgsmaal forhandledes med flere forskellige Ordførere paa begge Sider og for flere og flere Tilhørere. Paa Bjørnbaks Side optraadte især foruden han selv Folketingsmændene Dr. Gert Winther, Søren Kjær og Jakob Jensen samt Landstingsmand M. Andersen, paa vor Side Pastor Otto Møller, Redaktør, Dr. Ploug og Seminarieforstander P. Bojsen, Gedved. Hovedmøderne fandt Sted 1868 ved Odder og i Ravnholt Skov.

Men omtrent ved samme Tid begyndte en Række offentlige Skolemøder, som i de følgende Aar holdtes dels i Aarhus, dels i andre jyske Byer: Randers, Skanderborg, Horsens, Vlborg og Aalborg. Her var det navnlig de grundtvigske Skoletanker, som atter og atter blev forhandlede. Tonen paa disse Møder var fra alle Sider i høj Grad lidenskabelig, og der var saa godt som ingen Plads for Mellemstandpunkter eller mæglende Røster. Men ét opnaaedes der ved disse Turneringer: der blev for Alvor slaaet til Lyd for de alvorligste og vigtigste Spørgsmaal i vort Folks Liv, og der vaktes hos Ungdommen en Trang til at komme i nøjere Berøring med Folkehøjskolens Oplysningsarbejde. Derfor fyldtes Højskolerne paa begge Sider Aar for Aar mere, og især i Aarhusegnen rejste sig den ene ny Højskole efter den anden."

Medens saaledes Kampen førtes ude, levedes der inden

for Højskolens Vægge et fredeligt Skoleliv, hvor Lærernes Tanker først og fremmest var henvendt paa dette ene, hvorledes de bedst kunde hjælpe Eleverne til at leve et rigt og godt Menneskeliv. Nørregaard havde faaet en ypperlig Medhjælper i den lidt ældre teologiske Kandidat Christoffer Baagø, der ligesom han selv havde været Lærer paa Blaagaards Seminarium. Baagø var i mange Maader en Modsætning til Nørregaard. Bærer den sidste Præget af energisk Styrke, saa er Baagø især et hjerteligt Menneske. Inderlighed og Mildhed kendetegner baade hans Ord og Væsen. Maaske netop derfor har de to udfyldt hinanden saa godt igennem Aarene. Da de begyndte deres Gerning i Testrup, tænkte de begge, at de efter en Del Aars Forløb vilde søge over i en Præstestilling. Men saa let slap Højskolen dem ikke. I over fyrretyve Aar har den nu holdt dem fast. Det blev ogsaa efterhaanden en stor Virksomhed, de kom til at arbejde i. Den første Vinter havde Skolen 21 Elever, og disse boede rundtom i Gaardene og Husene nærmest ved. Men da Elevtallet voksede, byggede Nørregaard i 1870 en Kostbolig med tilhørende Soveværelser, og i de følgende Aar maatte Skolen flere Gange yderligere udvides. Efter 1876 var den i Stand til at modtage lidt

Chr. Baagø.

over 100 Elever, og i flere Aar havde den hvert Halvaar fuldt Hus.

Da indtraf der i Slutningen af Halvfjerdserne og Begyndelsen af Firserne en betydelig Nedgang i Testrup Højskoles Elevtal, og Aarsagen hertil maa — som ogsaa Nørregaard selv har været klar over — søges i de politiske Forhold. Det blev nemlig en almindelig Opfattelse, at Nørregaard var Højremand, og under Datidens skarpe politiske Brydninger var dette tilstrækkelig Aarsag til, at de fleste Venstrebønder tog Afstand fra Skolen. I det tidligere nævnte Jubilæumsskrift har Nørregaard søgt at forklare sin Stilling, og det fremgaar heraf, at han i Virkeligheden indtog et Mellemstandpunkt mellem Venstre og Højre. Men et saadant Standpunkt er altid vanskeligt at hævde, og ikke mindst i de hidsige Kamptider. Dr. Nørregaard skriver selv:

„Politisk set er en saadan Stilling i høj Grad uheldig; men foreskrives den én af en sikker Overbevisning, er der intet derved at gøre andet end at staa fast og bære Følgerne.

Folkelig set er en saadan Stilling derimod slet ikke saa uheldig, og navnlig i Oplysningsarbejdet medfører den Fordelen af bedre at kunne holde Politiken uden for Skolen og, for saa vidt dette er ugørligt, da at kunne kaste et retfærdigere Lys over Begivenheder og Tilstande.

Imidlertid forudsættes det herved, at en saadan Mellemstilling bliver opfattet rigtig og, om ikke anerkendt, saa dog taalt . . ."

Men det var netop det, denne Stilling ikke blev. I Aarenes Løb dalede Elevbesøget om Vinteren ned til under det halve af, hvad det havde været i Halvfjerdserne. Nørregaard og Baagø bar imidlertid denne Tilsidesættelse med uskrækket Kærlighed til deres Gerning. Og da der i Halvfemserne atter indtraadte roligere Tilstande i det politiske Liv, blev Tilgangen af Elever paany voksende, og Testrup er igen en af vore stærkest besøgte Højskoler. Og den er mere end det: den er uden Tvivl en af vore bedste og ejendommeligste Højskoler, en af de Skoler, hvor man med størst Klarsyn søger at lede de unge ind i et energisk og selvbevidst Arbejde.

Nørregaard har om Principerne for ſin Virkſomhed udtalt ſig ſaaledes:

„Hvad har vi tilſtræbt med vort Skolearbejde, hvilke Midler har vi dertil benyttet, og hvorledes har det ſlaaet an?

Baade Baagø og jeg gik til vor Gerning i 1866 med den Overbevisning, at over for unge Mennesker maatte Hovedopgaven være at vække de aandelige Kræfter til Arbejde ved at ſætte Sindet i Gæring; men dertil maatte ſaa

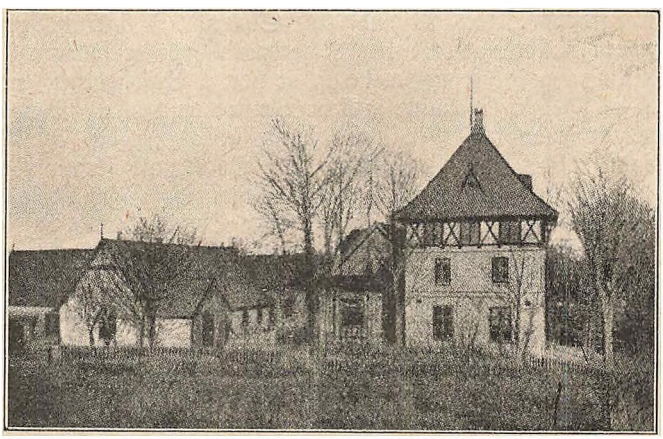

Teſtrup Højſkole.

uafladelig ſlutte ſig en Indøvelſe af disſe Kræfter til ſaa meget Arbejde, ſom her kunde finde Plads. Lige ſaa lidt ſom vi kunde indlade os paa at være „Hørere", men førſt og fremmeſt maatte meddele mundtlig ſaa livligt og klart ſom muligt, hvad vi ſelv vidſte, lige ſaa lidt kunde vi tænke os at lade det være nok dermed, at overlade Eleverne til deres eget Selvarbejde uden at lede det og kræve det. Vistnok vilde det være vanſkeligt og i Grunden bero paa et lykkeligt Greb at holde disſe to Sider i Ligevægt mod hinanden: paa én Gang at kalde paa Videlyſten hos Eleverne, vække og

nære Trangen til Oplysning, og samtidig sætte deres Selvarbejde i Gang, indøve stadig Flid under Tilegnelsen uden at svække Lysten og Modet. Men vor Erfaring som Lærere forud gav os Fortrøstning til, at det vilde kunne lykkes . . . Og det stod fast for os begge fra Begyndelsen: at vel er Kundskaber ikke det samme som Oplysning. men uden bestemte Kundskaber kan Oplysning ikke meddeles og ikke fastholdes. Ligesom vi da havde den Opgave at meddele, hvad vi efterhaanden havde samlet ind af Lys over Livet, dels gennem Bøger, dels gennem Erfaring — hvor kort den end var — og derved vække Trangen til Lys; saaledes maatte vi ogsaa gøre os Umage for at bevare Lyset i vore Elever derved, at vi hjalp dem til at fastholde nogle af de meddelte Kundskaber og derved satte dem i Stand til selv at indsamle flere ad Bøgernes eller Erfaringens Vej. Thi det er en urokkelig Lov, at uden Selvarbejde faas ingen Kundskaber, altsaa heller ingen ordentlig Oplysning.

Naturligvis forstaar jeg her ved Kundskaber ikke saadant noget som udenadlærte Forklaringer af Lærebøger; men jeg forstaar derved lige saa vel en Viden om Sprogets rigtige Form som om Tallenes og Rummets Love, lige saa vel en Viden om Forholdene paa Jorden med Hensyn til Naturens Love som en Indsigt i Sjælelivets og Aandslivets Bevægelser; lige saa vel et Kendskab til Gangen og Hovedkendsgerningerne i Guds Riges Historie som til Hovedtrækkene i Folkenes og Slægtens Historie. — — —

Med disse Betragtninger var for os givet de to Hovedpunkter i vor Maade at undervise paa: dels det mundtlige Foredrag saa vækkende, fængslende og klarende som muligt, aldeles uafhængigt af alle Lærebøger — dels den gentagende og indøvende Samtale — Eleverne kalder den altid Overhøring, fordi den idelig kræver Svar baade af de enkelte og af alle i Forening — til de nødvendigste Kundskabers Bevaring og til Klaring af opstaaede Spørgsmaal. Men det tør jeg rolig sige, at i det store Hele har denne Gennemgang af og Indøvelse i det, der tidligere var hørt

ſom Foredrag, været til Elevernes ſtore Glæde og ikke til en tyngende Byrde . . ."

Der har til Tider af Højſkolens Modſtandere været anket over, at Højſkolens Lærere i alt for høj Grad henvendte ſig til Elevernes Følelſe og kun i ringe Grad ſøgte at vække og udvikle Erkendelſes- og Viljeslivet. Og denne Anke har maaſke ikke været uberettiget. Af Dr. Nørregaards Redegørelſe vil man imidlertid ſe, at paa Teſtrup har man netop beſtræbt ſig for at udvikle de forſkellige Sider af Elevernes Sjælelib paa en harmoniſk Maade. Alt blødſødent Føleri har været banlyſt fra denne Skole. Hele Skolens Indretning — baade i og uden for Undervisningen — har været et levende Krav om Arbejde, Orden og Pligtopfyldelſe. Det ſtrænge, lidt ſoldatermæsſige Krav om Orden kunde vel til Tider i Begyndelſen falde en og anden Elev for Brydſtet. Men de er mange, ſom ſiden hen i Livet har følt ſig i ſtadig Taknemlighedsgæld til Dr. Nørregaard, fordi han ledede dem ind i de gode Vaners velgørende Regelmæsſighed.

Som nævnt var Eleverne i Skolens første Aar tingede i Koſt hos Bønderne i Omegnen. Under diſſe Forhold var det imidlertid vanſkeligt at komme til at øve nogen Indflydelſe paa Eleverne uden for Undervisningstimerne, og Nørregaard har ſiden erkendt, at Koſtſkoleprincipet er langt at foretrække. Han ſkriver herom:

„Naar jeg nu ſer tilbage paa Udviklingen af ogſaa denne Side af vor Gerning, maa jeg erkende, at den nuværende Ordning med Eleverne i ét fælles Hjem er langt at foretrække for den tidligere. Den medfører viſtnok et større Arbejde baade for Forſtanderen og hans Huſtru, og de materielle Fordele er for lidet eller intet at regne. Men det daglige Samliv med dets Hundreder af Berøringspunkter og Anledninger til Paavirkning, Indøvelſe i god Skik og Tilſyn, er af en ſaadan Værdi ſom Underlag, at jeg nu daarligt kan tænke det borte uden ſamtidig at maatte halvere Udbyttet af et Skolebeſøg for Eleverne og Tilfredsheden ved Arbejdet for mig ſelv. Den Tryghed, ſom udvikler ſig paa begge Sider, hvor Husbond og Husfolk i et ſnævrere Hjem leber

godt sammen, indfinder sig ogsaa her i de større Forhold, og hvor dette lykkes, der er Jordbunden god at saa i, og der er det en Fryd at være Sædemand . . ."

Bærerne af Testrup Højskole har imidlertid ikke nøjedes med at være Sædemænd blot inden for Skolens Mure. Baade Nørregaard og Baagø satte sig i Ungdommen store Maal, og de har i Aarenes Løb søgt at udnytte deres Evner ogsaa i forskellige folkelige og kirkelige Virksomheder. Saaledes har Nørregaard taget ivrig Del baade i Skyttebevægelsen og i det Arbejde, der gøres af „Stefansforeningen", ligesom han ved de saakaldte Bethesdamøder har været virksom for at skabe Samarbejde mellem de forskellige kirkelige Retninger. Desuden har han Gang efter Gang gjort sig til Talsmand for Grundtvigs Tanke om Oprettelsen af en Statsfolkehøjskole i Sorø. Det var ogsaa af Kærlighed til denne Tanke, at han i 1886 tog den filosofiske Doktorgrad for derved at faa Adgang til Universitetets Høresale og om muligt skabe Ørenlyd for Tanken der.

Baagø har vel nok i højere Grad end Nørregaard været et Hjemmemenneske. Men ogsaa han har været en ivrig Deltager i Skytteforeningernes Arbejde. Og særlig gennem „Dansk Skoleforening" har han gjort et betydeligt Arbejde baade for at vække Hjemmenes Interesse for Skolens Arbejde og for at udbrede historisk Viden.

Naturligvis har det omfattende Skolearbejde krævet manges Hjælp. De to Ungdomsvenner er blevet udmærket støttet af deres Hustruer (Nørregaard har været to Gange gift), og som faste Lærere ved Skolen har i mange Aar virket Jørgen Andersen Bo (fra 1871) og Anders Kjærulff (fra 1888), begge i deres Fag udmærket dygtige Lærere.

Men det centrale i Testrup Højskoles Arbejde igennem de mange Aar har været den lykkelige Forening af Nørregaards Kraft og Baagøs Inderlighed.

Den Dag, da de to er borte, er Testrup Højskole en anden.

Th. Bjørnbak.

Fjellerad Højskole.

Det er i Indledningen til denne Bog fortalt, hvorledes der i Halvtredserne og Treserne rundt om i Jylland blev oprettet en Del „bjørnbakske" Skoler. Grundlæggerne af disse var de to Brødre Lars Bjørnbak i Viby ved Aarhus og Thomas Bjørnbak i Smidstrup i Vendsyssel. Disse Skoler var i en Del Aar temmelig stærkt besøgte. De støttedes særlig af de jyske „Bondevenner" og senere af de mere radikale Elementer inden for det jyske Venstre. Men efterhaanden som de politiske Forhold forandredes, blev Stillingen for disse Skoler vanskeligere, og den eneste nu eksisterende af dem er den af Thomas Bjørnbak grundlagte Skole i Fjellerad, Syd for Aalborg.

Thomas Bjørnbak var i Halvtredserne Lærer i Smidstrup ved Hjørring. Han var baade en energisk Folketaler og en dygtig Lærer. I ikke faa Egne af Vendsyssel udførte han et betydeligt, folkeligt Vækkelsesarbejde, og ved Siden af sit Arbejde i Børneskolen begyndte han en vidtgaaende Undervisning for unge Mennesker. Denne beskedne Højskolevirksomhed fandt Støtte hos en den Gang bekendt Velgører, Konsul Chr. H. Nielsen i Hjørring, der ydede mange almennyttige Foretagender sin Bistand. I Aaret 1860 overtog Hjørring Amt Skolen og en tilhørende Jordlod, og kort efter opgav Bjørnbak sit Skolelærerembede mod at blive fast ansat, pensionsberettiget Forstander for Højskolen. Han styrede saa Skolen til 1866, da han af Skoleraadet fik sin Afsked — vistnok af politiske Grunde. Under forskellige Forstandere fortsatte Smidstrup Højskole sin Virksomhed indtil 1882, da den blev nedlagt og Bygningerne solgte.

Samme Aar som Th. Bjørnbak fik sin Afsked i Smidstrup, blev han Forstander for den nyoprettede Højskole i Fjellerad. Det var Østhimmerlands „Bondevenner", der rejste denne Skole, og i adskillige Aar var den temmelig godt besøgt. I 1879 trak Th. Bjørnbak sig tilbage fra Skolevirksomheden og døde ti Aar efter i Aalborg. Hans Efter-

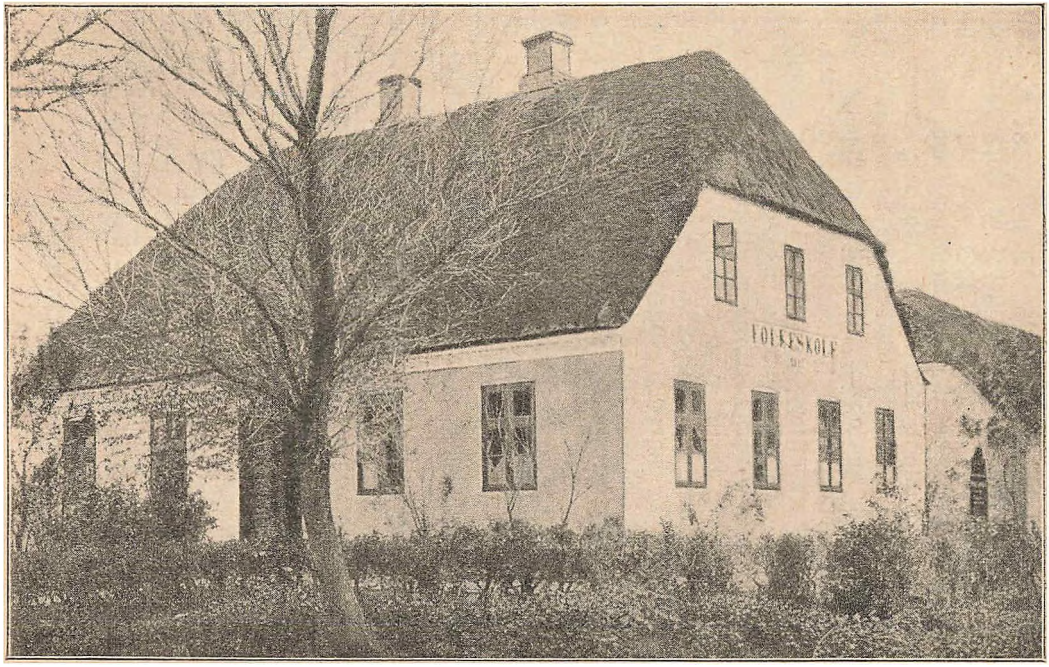

Fjellerad Højskole.

mand blev Seminarist P. K. Bjørnbak, der ledede Skolen til 1891. Da Elevtallet paa den Tid var dalet meget stærkt, opgav Bjørnbak sin Stilling og søgte Lærerembede.

Siden har Skolen flere Gange skiftet Forstander. Den nuværende hedder Hansen, og Skolen ledes nu efter de samme Principer som de fleste andre af Landets Højskoler.

Ryslinge Højskole.

Efter at Præsten Vilhelm Birkedal i Efteraaret 1849 var kommen til Ryslinge, blev den lille fynske Landsby hurtigt Midtpunktet for et stærkt aandeligt Røre. Allerede Vinteren derpaa kom Kristen Kold til Ryslinge Præstegaard som Huslærer, og et Aars Tid senere byggede den ejendommelige Skolemand sin første beskedne Højskole tæt uden for Byen.

Ret hurtigt kølnedes Forholdet mellem Birkedal og Kold, og den sidste flyttede, som før nævnt, ud paa Hindsholmen, Nord for Kerteminde. Men om Birkedals stærke og begejstrede Forkyndelse samlede der sig en stadig voksende Kreds. Hvor mægtig denne Mands Indflydelse i Aarenes Løb var blevet, fik man et talende Vidnesbyrd om, da han — der imidlertid var blevet Medlem af Rigsraadet — i 1865 fik sin Afsked som Præst i Statskirken paa Grund af sin Stilling til den nye Konge. Da skete det nemlig, at en stor Del af hans Menighed fulgte ham ind i en Frimenigheds vanskelige og udsatte Kaar og trods baade skjult og aabenlys Modstand — fra gejstlige og verdslige Magter — omsider fremtvang Loven om Valgmenigheder.

Det er imidlertid ikke Birkedal, den nuværende Ryslinge Højskole skylder sin Tilblivelse. Denne er tværtimod grundlagt af en Mand, der i lange Tider og paa mange Maader stillede sig som Vilhelm Birkedals absolute Mod-

ſtander — af hans Efterfølger i Sogneembedet, Præſten Johannes Clauſen.

Clauſen havde tidligere i en Aarrække været Kapellan ovre paa Sjælland. I 1864 virkede han ved Hæren ſom Feltpræſt, og Aaret efter grundede han ſammen med cand. theol. R. Prip en Højſkole i Kauslunde ved Middelfart. Denne Skole var nærmeſt oprettet for Tilhængere af Indre-Miſſion, men beſtod forøvrigt kun i tre Aar.

Da Embedet i Ryslinge blev ledigt, var der kun tre, der ſøgte det, og ingen af diſſe kunde Miniſteriet bruge. Man maatte da henvende ſig direkte til en Mand, ſom man mente var den vanſkelige Stilling voksen, og Valget faldt paa Johannes Clauſen, der allerede den Gang var kendt ſom en ejendommelig Præſtemand og ſom en ſærlig dygtig Taler. Clauſen var ikke uden Betænkelighed ved at tage imod Opfordringen. Men halvvejs tvungen af Miniſteriet overtog han dog Embedet.

Johannes Clauſen ſluttede ſig den Gang nærmeſt til Indre-Miſſion, og efterhaanden ſamledes der om hans Forkyndelſe i Ryslinge Sognekirke en ſtor Kreds, ikke blot fra ſelve Ryslinge, men rundt omkring fra Omegnen.

Vilhelm Birkedal har i ſin Bog „Perſonlige Oplevelſer i et langt Liv" karakteriſeret Clauſen paa følgende Maade:

„Han var i en vis Henſeende en begavet Mand, en ærlig Kriſten, uegennyttig og opſat paa at ſætte mange forſtellige praktiſke Foretagender i Gang, hvortil han ikke blot havde Drift, men et ikke almindeligt Greb. I hans livlige Aand arbejdede ſaadanne Tanker ſtadig, og ikke lidet fik han udrettet til Begyndelſe af ſligt; thi hans Udholdenhed holdt ikke altid Skridt med hans Foretagſomhed, og at koncentrere al ſin Kraft paa et enkelt i længere Tid havde han ondt ved . . ."

For at ſkabe en Modvægt mod den grundtvigſke Folkeoplysning, ſom udgik fra Højſkolerne, oprettede han ſin egen Højſkole i Ryslinge Præſtegaard i Efteraaret 1866. Blandt ſine Venner i Egnen fik han derefter tegnet ſaa mange Aktier, at Skolen næſte Aar kunde rykke ind i ſin egen Bygning,

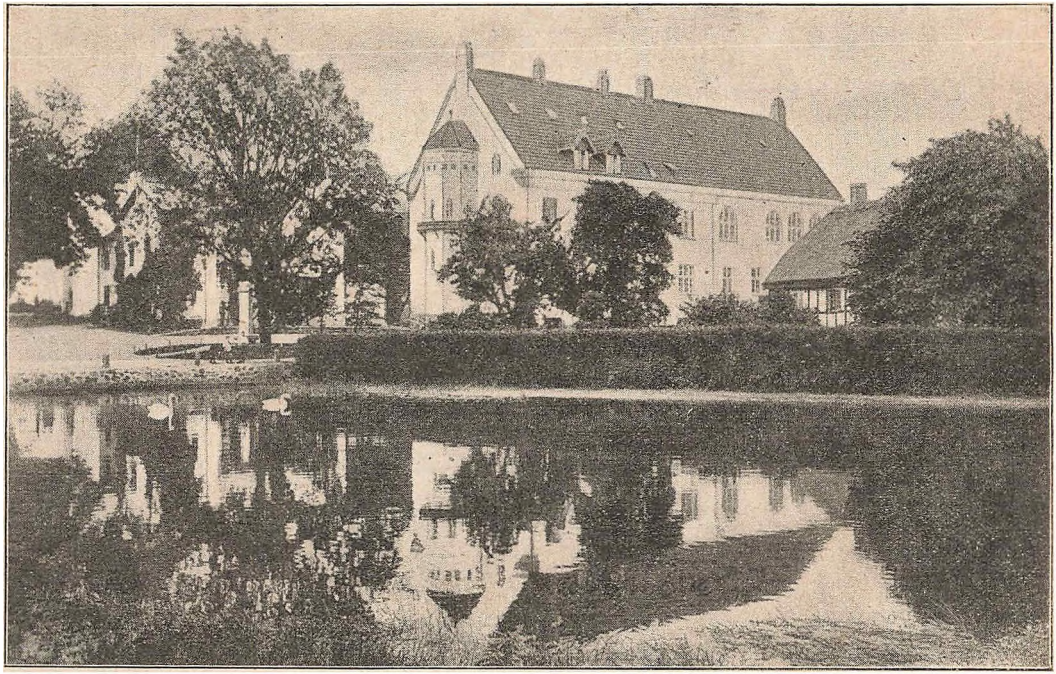

Ryslinge Højskole.

og Elevtallet voksede nu hurtigt. Allerede i Vinteren 1871—72 var der over hundrede unge Mænd paa Skolen.

I 1867 knyttedes til Højskolen en ung Sønderjyde P. Thomsen. Han var Seminarist fra Tønder, ligesom Clausen stærkt nationalt interesseret, og igennem en meget lang Aarrække virkede Thomsen som Lærer ved Ryslinge Højskole. Han var en af de noget stilfærdige Naturer, der ikke gør sig saa stærkt gældende udadtil, men som under jævne Forhold udfører et meget betydeligt Arbejde. Thomsen har altid mere været det praktiske Arbejdes end Ideernes Mand. Men han har tillige ejet en lykkelig Evne til at gøre sig afholdt af Eleverne, og hans fredsommelige Væsen har i ikke ringe Grad bidraget til imellem de unge at skabe „den gode Tone". Omkring Midten af Halvfemserne trak Thomsen sig tilbage efter en næsten tredveaarig Virksomhed i Højskolens Tjeneste. Han har siden været Direktør for et stort Teglværk i en Naboby til Ryslinge.

P. Thomsen.

I 1877 blev Johannes Clausen forflyttet til Nr. Lyn-

delse, et Par Mil fra Ryslinge.*) Hans Eftermand som Forſtander for Højſkolen blev Seminariſt, Kaptajn Rasmus Hanſen, der et Aars Tid havde ledet Kauslunde Højſkole efter Clauſens Bortrejſe herfra. Allerede i 1872 var Hanſen blevet knyttet ſom Lærer til Ryslinge Højſkole. Han var i 1860 blevet Seminariſt fra Jelling. Havde derefter i tre Aar ſtuderet ved den polyteknikſke Læreanſtalt i København, og i 1864 deltog han ſom Løjtnant i Krigen. Fra 1869 til 1872 havde han hjulpet Cornelius Appel med den genoptagne Højſkolevirkſomhed i Rødding. Efter at han i ſyv Aar havde ledet Ryslinge Højſkole, oprettede han en Kvindeſkole paa Vældegaard ved Gentofte og virkede her til ſin Død.

Rs. Hanſen.

Hanſen var en alvorlig, pligtopfyldende Natur. Hans varme Kærlighed til Folk og Fædreland prægede hele hans Arbejde. Mod Slutningen af ſit Liv forſøgte han ſig ſom Forfatter og ſkrev et

*) Senere blev Cl. Præſt i Slagelſe og har nu Embede nær ved den ſønderjyſke Grænſe, i Vonfild ved Kolding.

Par kønne, lidt tunge Fortællinger. Ogsaa gennem disse Bøger faar man Indtrykket af en Forfatterpersonlighed, der helst bryder sig sine egne Veje. Af en Mand, der kæmper, og som føler, at han aldrig bliver færdig i sin Kamp.

Men Hansen var ikke som Johannes Clausen nogen agitatorisk Kraft, og dette var vel nok den væsentligste Grund til, at Elevbesøget paa Ryslinge i hans Tid dalede ret betydeligt. Desuden gjorde sikkert ogsaa de politiske Forhold sit. Johannes Clausen havde som Aktionærer i Skolen faaet tegnet baade Højremænd og Venstremænd, baade Godsejere og Bønder. Og efterhaanden som de politiske Skillelinjer blev trukket kraftigere op iblandt Landbefolkningen, kom der ogsaa Brydninger mellem Aktionærerne. Da Hansen forlod Ryslinge, blev Forstanderhvervet overtaget af Skolens nuværende Leder Alfred Povlsen, der den Gang var Lærer ved Landboskolen i Lyngby.

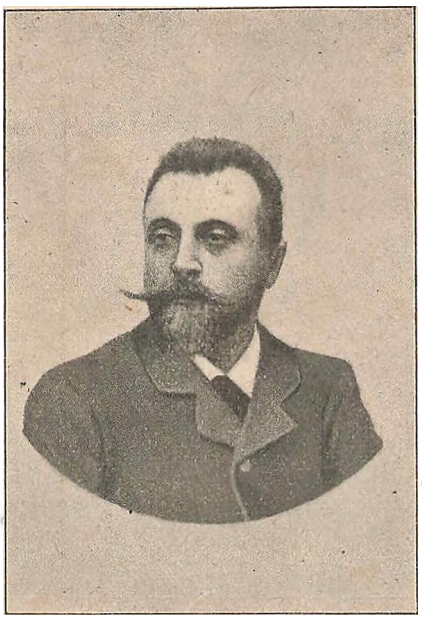

Alfr. Povlsen.

Det var vanskelige Kaar, Povlsen fik at arbejde under. Iblandt Aktionærerne havde han mange Modstandere, og

disse prøvede da ogsaa paa at faa ham „hældt ud". Forsøget mislykkedes, men Rivningerne inden for Selskabet gavnede naturligvis ikke Skolen. Dertil kom, at Povlsens ivrige Deltagelse i den politiske Kamp medførte, at Skolen i fem Aar mistede sin Statsunderstøttelse, og sidst, men ikke mindst, skabte det vanskelige Kaar, at Povlsen og Vilhelm Birkedal kom til at staa skarpt over for hinanden. Birkedal, der tidligere havde været en ivrig Tilhænger af Folkets politiske Frihed, blev aldrig fortrolig med den nyere Tids Kamp for Parlamentarismens Gennemførelse. Den „kompakte Venstremasse" nærede han en afgjort Uvilje imod. Og da man ogsaa inden for Valgmenigheden begyndte at indlade sig paa Skattenægtelse og Dannelse af Riffelforening, blev den gamle Præst bitter, og han følte, at hans Tid var forbi. I sine Erindringer udtaler han sig meget skarpt om Alfred Povlsen, der — ung og energisk som han var — ganske naturligt blev en Fører for Egnens Venstre.

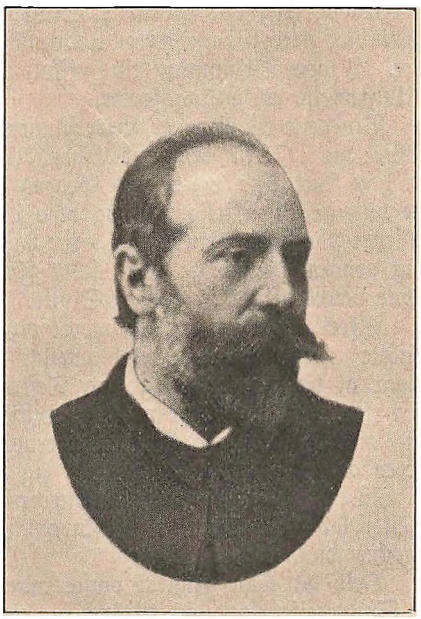

Karl Povlsen.

Men Højskolens Elevtal voksede paany, og da Vilhelm Birkedal traf sig tilbage, og Karl Povlsen — Forstande-

rens Broder — blev Valgmenighedens Præst, opstod der hurtigt et godt Forhold mellem Skolen og Menigheden. Og Ryslinge Højskole — der nærmest var oprettet imod den grundtvigske Opfattelse og imod Valgmenigheden — gled nu ind i Rækken af de Skoler, der helt og holdent søgte at arbejde efter Grundtvigs Tanke.

Under Povlsens Ledelse er Skolen stadig gaaet fremad, og det har flere Gange været nødvendigt at udvide Bygningerne. I nær Tilknytning til Højskolen arbejder nu en Skole til Uddannelse af Delingsførere.

Brødrene Povlsen er Lærersønner fra Randers. Karl Povlsen tog i 1877 teologisk Embedseksamen og blev derefter i et Par Aar Lærer ved Gedved Seminarium. Senere søgte han gejstlig Virksomhed og blev i 1882 Birkedals Medhjælper i Ryslinge og tre Aar efter hans Afløser. Han har stadig gennem de mange Aar holdt Foredrag paa Højskolen og har været denne til megen Støtte.

Alfred Povlsen er Seminarist og har tillige taget den saakaldte „store Præliminæreksamen". Efter i to Vinterhalvaar at have opholdt sig paa Testrup Højskole, studerede han i fem Aar ved Københavns Universitet. Han har en Gang med Henblik paa Højskolelærernes Uddannelse til Forfatteren af nærværende Bog udtalt sig paa følgende Maade:

„Det gælder for en Højskolelærer ikke om at blive enten hel eller halv eller kvart Videnskabsmand, men om at være en gennemdannet Personlighed."

Selv har han gennem omfattende Læsning og ved talrige Studierejser søgt at tilegne sig en saa grundig Almendannelse som muligt, og han har da ogsaa inden for Højskolelærernes Kreds vundet sig en ret fremskudt Stilling.

I 1891 tog han — sammen med nedennævnte P. Andresen — Initiativet til Afholdelse af et Møde mellem Lærere og Lærerinder paa de danske Folkehøjskoler og Landbrugsskoler. Dette Møde, der var det første i sit Slags, blev afholdt paa Dalum Landbrugsskole ved Odense, og det mest iøjnefaldende Resultat af Mødet var Stiftelsen af en „For-

ening af Højſkoler og Landbrugsſkoler" til Varetagelſe af Skolernes og Lærernes almindelige Intereſſer.

Alfred Povlſen blev valgt til Formand for denne Forenings Beſtyrelſe og har hele Tiden ſiden beklædt denne Stilling. Foreningen har haft ikke lille Betydning for Skolernes Udvikling, og Povlſen har ſom dens Formand udført et betydeligt Arbejde.

P. Andreſen.

Han har baade i dette Arbejde ſaa vel ſom i ſin Skolegerning haft en dygtig og trofaſt Hjælper i ſin Medlærer P. Andreſen, der er Foreningens Sekretær.

Peter Andreſen er Sønderjyde. Han er født i Landsbyen Ullerup i Sundeved i September 1860. Krigen i 64 lagde hans Barndomshjem ind under Prøjſervældet, men maaſke ikke mindſt af den Grund blev Kærligheden til alt danſk tidlig levende i hans Sjæl. Og Kærligheden øgedes i de gode Skoler, hvor han ſom Barn lærte de danſke Minder, det danſke Sprog og det danſke Land nøjere at kende. Han kom tidlig i Privatſkole, førſt paa Als og ſiden i Broager. Det var den ſenere ſom Redaktør og Husmandsagitator kendte Fr. Oehlerich, der beſtyrede diſſe Skoler. Skolen i Broager var en danſk Real-

skole, hvor bl. a. den afdøde sønderjyske Politiker J. Jessen var Lærer. Jessens ildfulde Begavelse gjorde stærkt Indtryk paa den opvakte Dreng, og siden i Halvfjerdserne søgte Andresen til Askov for at faa baade sine Kundskaber og sin Begejstring uddybet. Han havde givet sig af med Gartneri og blev i Sommeren 1881 Elev hos P. Nielsen-Tystofte, den bekendte Statskonsulent og Forsøgsleder. Her kastede han sig særlig over Botanik og studerede derefter i tre Aar i København, dels ved Universitetet, dels ved Landbohøjskolen. I tre Halvaar var han nu Lærer ved den af F. Falkenstjerne oprettede „Københavns Højskole" og kom derpaa i 1884 til Ryslinge, hvor han siden har virket med Undtagelse af to Aar (1893—95), da han var Redaktør ved Dagbladet „Hejmdal" i Aabenraa.

Andresen er en meget dygtig Lærer, der forener Grundighed med Livlighed. I Naturhistorie og Botanik er han hjemme som faa, og hans store Kærlighed til den danske Natur forlener hans Foredrag med en poetisk Fylde, der gør dem i høj Grad fængslende og underholdende. Ogsaa i Danmarkshistorien — og især i alt, der vedrører Sønderjylland — er han yderst velbevandret. Sammen med andre af Sydsyns historisk-interesserede Mænd har han stiftet „Svendborg Amts historiske Samfund", for hvilket Selskab han er Formand. Som Foredragsholder er han kendt rundt i Landet og ganske særlig i Sønderjylland. Men sit største og bedste Arbejde har han udført paa Ryslinge Højskole, der gennem hans og Alfr. Povlsens forenede Virksomhed har vundet Ry som en af Landets bedste.

Vinding Højskole.

Juleaften 1866 modtog daværende Lærer ved Vejle Borgerskole H. Rosendal som Julegave et Brev, der inde-

holdt 8000 Kroner. I Skrivelsen, der ledsagede denne Gave, stod der: „— — hvis du endnu har din gamle Kærlighed til Højskolen".

Denne Gave blev bestemmende for Rosendal. Han besluttede at opgive sin Virksomhed i Børneskolen og genoptage det Arbejde i Ungdomsskolen, som han en Del Aar i Forvejen havde begyndt paa Grundtvigs Højskole.

I en Avis læste han, at man i Præstøegnen agtede at rejse en Højskole, og at man søgte en Mand, der kunde forestaa denne. Han rejste derover, men opgav af forskellige Grunde at søge Pladsen. Men da det i Vejleegnen — hvor Rosendal allerede havde vundet sig en Del Venner — rygtedes, at han ønskede at sætte en Højskole i Gang, dukkede den Tanke op, at man burde se at beholde ham der. Og en Dag kort efter kom Læreren i Vinding, Krarup-Hansen, til Vejle og foreslog Rosendal at bygge en Skole derude.

Rosendal manglede 4000 Kroner for at kunne gennemføre Planen efter sit Hoved, og han lovede da Krarup-Hansen, at hvis denne kunde rejse disse Penge, skulde han komme.

Det varede ikke længe, inden Krarup-Hansen og Gaardejer Hans Ladegaard kom med Pengene, og der blev da hurtig taget fat paa at virkeliggøre Planen.

Rosendal mødte megen Velvilje, og selv paa Steder, hvor han frygtede Modstand, vandt han hurtig Forstaaelse. Da Vinding Højskole i Efteraaret 1907 holdt fyrretyve Aars Jubilæum, fortalte Rosendal saaledes følgende Træk:

„Der var imidlertid en Mand, som jeg havde lidt Frygt for, og det var Niels Madsen i Skærup. Han var Egnens mest indflydelsesrige Mand og havde paa et Landbomøde slaaet til Lyd for at oprette en Landbrugsskole paa Egnen. Nu kunde jeg jo gerne komme i Vejen med min Højskole, og derfor gik jeg over og talte med ham om Sagen. Vi talte længe, og da jeg vilde tage Afsked, gik han hen til Skabet, tog en Hundreddaler-Seddel, gav mig den og tilføjede: „Ja, lad det saa være mit Bidrag. Min Søn Mads kommer paa Skolen til Vinter, og saa kan vi se, hvordan

vi senere kommer til Rette." Vi kom udmærket til Rette i Fremtiden."

Det er af den Slags Opmuntringer, hvoraf den, der begynder et lidt vovelig Foretagende, altid fanger mest Haab.

Forøvrigt var der mange, der syntes, det var et Vovestykke at oprette en Højskole i Vinding. Saaledes sagde en Dag den oftere omtalte Lægprædikant Peder Larsen Skræppenborg til Rosendal:

„De er det forvovneste Menneske paa hele Jordkloden, at De tør sætte Deres Penge ind paa at bygge en Skole i de dødes Rige."

Man kaldte den Gang Egnen mellem Vejle og Fredericia „de dødes Rige", fordi man mente, at Befolkningen dér var særlig aandelig sløv. Forøvrigt honorerede Peder Larsen sine Ord ved at give Rosendal en prægtig Fedegris til Jul.

I Sommeren 1867 blev da den toetages Hovedbygning opført, og den 4. November blev Skolen indviet og begyndte med 37 Elever, et efter den Tids Forhold betydeligt Antal.

Da Grundstenen til Højskolen blev nedlagt, kom gamle Else Marie, en Kone, der nød megen Anseelse paa Egnen, med en Guldmønt, der sammen med flere andre Mønter indmuredes i Grunden, og en af de tilstedeværende udtalte det Ønske, at „ingen, som skal bo i dette Hus, maa mangle Penge".

Skolegerningen lykkedes da ogsaa godt i Vinding, og ved Jubilæet i 1907 kunde Rosendal udtale:

„Jeg har ikke fortrudt, at jeg kom til Vinding, for er der noget Sted i Danmark, hvor jeg har følt mig hjemme, saa er det her, i „de dødes Rige"."

Rosendal virkede i Vinding indtil 1892, da han efter Opfordring overtog Stillingen som Leder af Grundtvigs Højskole i Lyngby. Han gjorde Vinding Højskole til et kært Samlingssted ikke blot for sine Elever, men ogsaa for Egnens Befolkning. Og altid søgte han — ikke blot i sine egne Foredrag, men ved Tilkaldelse af nogle af Samtidens ejendommeligste Talere — at byde Højskolens Gæster en sund og kraftig aandelig Føde. Selv Videnskabens Ypperste

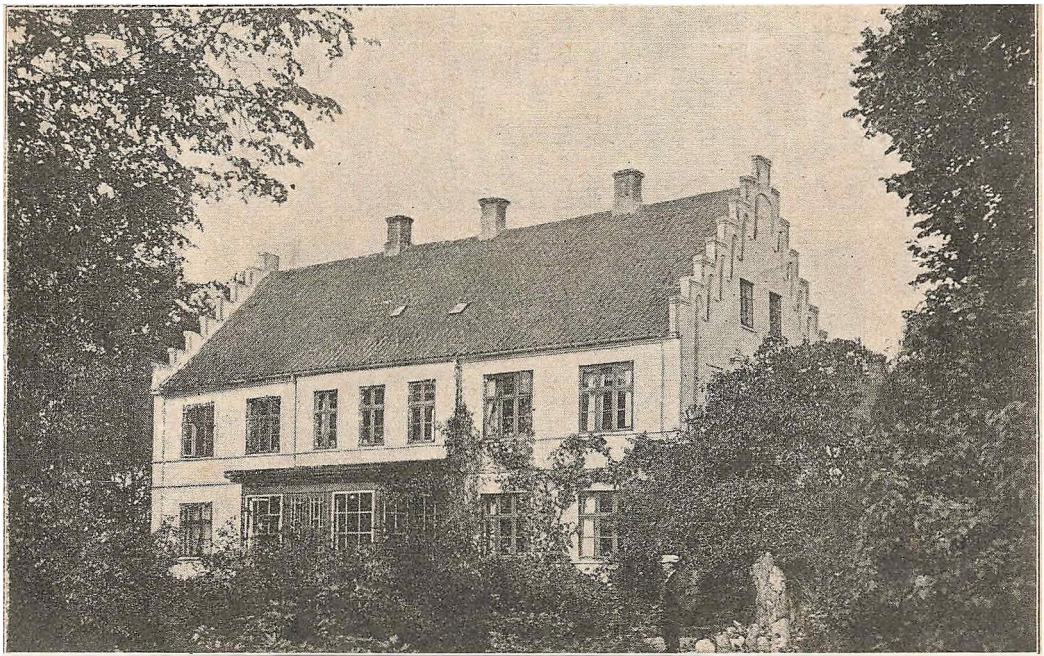

Vinding Højskole.

var Rosendal ikke bange for at tilkalde. Det var ham, der paa en Maade begyndte at bygge Bro mellem Højskolen og Universitetet, da han i Halvfjerdserne fik den aandfulde Filosof, Professor Rasmus Nielsen til at holde folkelige Foredrag, dels i Vejle, dels ude paa Højskolen. Og dette Brobygningsarbejde har Rosendal ogsaa siden fortsat.*)

M. Nielsen med Familie

Da Rosendal i 1892 brød op fra Vinding, overtoges Skolens Ledelse af Landbrugskandidat Kr. Petersen-Matbom, der virkede som Forstander i fem Aar. I Efteraaret 1896 fulgte Rosendal Skolen til den nuværende Forstander Martin Nielsen, der i Foraaret 1897 selv overtog Driften.

Martin Nielsen er en Gaardmandsson fra Landsbyen Haldrup ved Horsens. Han er født i Januar 1862. Allerede som Dreng følte han sig grebet af Tanken om at blive Lærer, og da han i elleveaars Alderen fik et Brud paa den ene Arm, saa denne til Dels blev stiv, kom denne Omstændighed hans Lyst til Hjælp, idet det da blev bestemt, at han skulde „læse". Læselysten og Lærerlysten

*) Om Rosendal se forøvrigt under „Grundtvigs Højskole".

nærede af hans Barndomslærer, senere Kammerraad E. Møller, og vistnok ogsaa af hans Moder, der var en alvorlig og religiøst grebet Kvinde, usædvanlig lydhør over for, hvad godt der var at høre i de Dage. Den Mand, hun satte højest som Prædikant, var Pastor Bojsen, „gamle Bojsen", som hans Kendingsnavn var. Han kom jævnlig til Omegnens Kirker, og M. Nielsens Moder gik stundom lang Vej for at høre hans milde, overbevisende Vidnesbyrd.

Som ungt Menneske overværede Martin Nielsen de store Skolemøder, der i Halvfjerdserne hvert Aar afholdtes paa Gedved Højskole, og her fik han sit første, stærke Indtryk af den grundtvigske Kirke- og Skolebevægelse.

I 1881 kom Nielsen paa Jelling Seminarium, hvor baade Forstanderen Sophus Sørensen — den nuværende Biskop i Aarhus — og Historielæreren R. J. Holm fik betydelig Indflydelse paa hans Udvikling.

Efter at være bleven Seminarist virkede Martin Nielsen som Lærer ved forskellige Højskoler, indtil han i 1897 overtog Vinding Højskole.

Det er her lykkedes ham sammen med sine Medhjælpere at fortsætte det gode Arbejde, som Skolens Grundlægger begyndte, og Vinding Højskole har fremdeles et godt Navn viden om. Allerede i Rosendals Tid knyttedes der til Skolen en Haandværkerafdeling under Ledelse af Arkitekt Aage Brummer. Denne Afdeling fortsættes nu med Ole Brummer — en Broder til Aage B. — som Forstander.

Baade Sommer og Vinter er Skolen godt besøgt, og som forhen søger Egnens Folk gerne hen til de mange Møder, som her holdes.

Og naar næppe nogen nu mere vil finde paa at kalde Egnen mellem Vejle og Fredericia for „de dødes Rige", saa har Vinding Højskole sin Del af Æren for den Forandring, der er sket. Og baade Synd og Skam var det, at denne i naturlig Henseende saa overmaade skønne Egn skulde bære et saa trist Navn. Kønt er her nemlig ved Vinding. Et stærkt, lyst Landskab — med Bakker og Dale, med Enge og Skove. Skolen ligger ved Landevejen mellem Vejle og Fredericia,

nær op ad det skønne, skovrige Munkebjerg. Naar man kommer ad Landevejen ved Sommertid, skimter man ind gennem Træerne de hvide Mure og takkede Gavle og tænker nærmest — om ikke man er kendt — at derinde gemmes en gammel Herregaard. Men er det nær mod Aften og i Sommerskolens Tid, vil man tit ud fra den prægtige Have med de høje Linde høre unge Pigestemmer. Da lyder Latter og Sang — og da ved man, at her bor Ungdom til Huse.

Brøderup Højskole.

Omkring Midten af forrige Hundredaar boede der i Landsbyen Sjolte i det sydøstlige Sjælland — ikke langt fra Præstø — en Gaardmand ved Navn Jens Olsen. Oprindelig havde han været Fæster under Baroniet Gavnø. Men han var en af de første i sin Egn, som købte sin Gaard, ligesom han paa mange Omraader var en af Tidens Foregangsmænd blandt sine Standsfæller. Sin Mark drænede han, Lerstrænterne jævnede han ud paa Mosejorden, Afkøling af Mælken ved koldt Vand indførte han, og saaledes var han med i alt, hvad der var oppe i hans Tid til Fremskridt i Agerbruget. Men det var ham ikke nok at indføre Forbedringer i sit eget og til egen Fordel; han kunde ikke lade nogen Landmand, som han kom i Berøring med, i Fred i den gamle Slendrian. Ogsaa i Skolen skulde der være Fremgang. Han var i høj Grad medvirkende til, at der var blevet bygget en Kommuneskole i Sjolte, og da den skulde indvies, rejste han ind til gamle Grundtvig og bad ham om en Sang. Det var lige ved den Tid, at Grundtvigs Højskole paa Marielyst skulde aabnes. Grundtvig havde skrevet sin bekendte Sang „Hvad Solskin er for det sorte Muld". Da nu den hjertevindende Sydsjællænder kom til ham, [mere varm end

klar, saa gav Grundtvig ham Sangen med den lille Tilpasning: „. . . Som Danſken ſejred en Sommerdag og ſlog af Marken de lede Trolde, nu ſejrer Lyſets den gode Sag, ſom trindt i Danmark ſaa her i Sjolde.“ Og Sangen blev da første Gang brugt ved en Statsbørneſkoles Indvielſe.

Efter Krigen i 1864, da Folkehøjſkoletanken gærede rundt om i Landet, blev Jens Olſen ſtærkt optaget af Tanken om ogſaa at faa en Højſkole oprettet i Sydøſtſjælland. Sammen med ſin gode Ven, Forpagter Ovesen paa Højſtrup, der var en ſtærkt folkelig intereſſeret Mand, drøftede han ofte denne Plan, og ved Juletid 1866 beſluttede de ſig til gennem Kundgørelſe i Bladene at ſøge en Mand, der kunde paatage ſig at lede den paatænkte Skole. Blandt dem, der meldte ſig til Tjeneſte, var Johannes Schrøder, der den Gang opholdt ſig hos ſin Broder Ludvig Schrøder i Aſtov — dels ſom Elev, dels ſom Lærer.

Johs. Schrøder kom til Stede ved et Møde, der blev afholdt i Rønnede i Februar 1867, og her enedes man om, at Forſøget ſkulde gøres. Derimod kneb det for Højſkolens Venner en Del med at blive enige om, hvor Skolen ſkulde ligge. Men Jens Olſen var en reſolut Mand. Allerede den 15. April købte han uden videre en større Jordlod i Brøderup i Haab om, at man vilde tage imod denne Plads. Men der var andet, der trak længere Syd paa. Blandt andet det, at i den ſydligere liggende By Olſtrup var den bekendte Andreas Leth (ſenere i Middelfart) Præſt.

Saa ſkete det da ogſaa, at Skolen begyndte ſin Virkſomhed i Olſtrup, i en Gaardfæſters Storſtue. Under Navnet „Frederik den ſyvendes Minde“ aabnedes den her den 31. Oktober 1867 med Johannes Schrøder ſom Forſtander. Ved Indvielſen talte foruden Forſtanderen tillige Præſterne Leth og Brandt, Rønnebæk, (den første Forſtander for Grundtvigs Højſkole) ſamt den tidligere omtalte Lægprædikant, Gaardejer Niels Jenſen fra Stenſtrup. Der var mødt 11 Elever, og i Løbet af et Par Maaneder kom der 11 andre til.

Under de beſtedne Pladsforhold i Bondegaarden kunde Skolen imidlertid vanſkelig fortſættes. Og da man hen paa

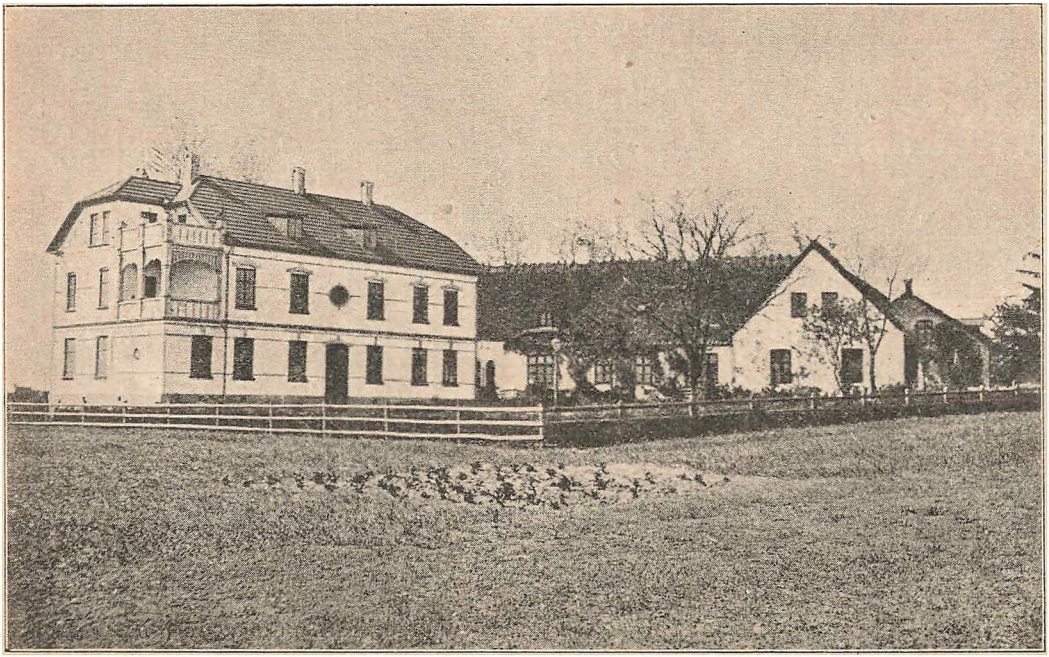

Brøderup Højskole.

Vinteren syntes, at Virksomheden var kommen godt i Gang, besluttede man sig til at opføre en selvstændig Skolebygning paa den af Jens Olsen tilbudte Lod i Brøderup. Ved Hjælp af Gaver og Laan skaffedes de nødvendige Midler til Veje, og Sommeren efter rejstes da her Bygninger til Skole og Avlsbrug. Den 10. November begyndte Skolen i Brøderup med 20 Elever. Tallet voksede en Del i Vinterens Løb, men noget stort Elevtal naaede Brøderup ikke under Schrøders Ledelse. Da det først i Halvfjerdserne endogsaa dalede ned under en halv Snes, opgav han i 1873 sin Virksomhed og bosatte sig i København. Skolens Ledelse overtoges derefter af Seminarist Kr. Larsen fra Fyn. Han maatte i 1887 trække sig tilbage paa Grund af Svageligheb og døde faa Aar efter som Gaardmand i Døjringe. Saa gik der tre Aar under skiftende Forhold. En Tid var Skolen endogsaa helt standset. Men i 1890 købte Emil Dam Højskolen, og siden da er Virksomheden kommen i god Gænge, og Skolen tælles nu mellem de bedst besøgte.

E. Dam er født 1853 i Havnlev i Stevns, hvor hans Fader var Lærer. Han tog Eksamen fra Jonstrup Seminarium, en Anstalt, som der paa den Tid kun var lidet Liv i. Derimod kom han under en betydningsfuld Paavirkning af den ejendommelige Præst Peter Rørdam i Lyngby. Denne Mands hele Væsen var lige saa ejendommeligt som hans Prædikemaade. Hans Tale var ikke en Kæde af logiske Slutninger, men langt mere en Samling aandfulde Bemærkninger, der umiddelbart udsprang af hans rige Gemyt. Men baade hans Væsen og hans Tale tvang uvilkaarligt Tilhørerne til at være stille og til at prøve sig selv. Paa den unge Seminarist gjorde Rørdams Prædiken et uudsletteligt Indtryk. Den gav ham en Forstaaelse af, at Form uden Indhold er en værdiløs Ting, og at al aandelig Dannelse maa gro af Personlighedens Dyb.

Efter Seminarietiden blev Dam en kort Tid Lærer ved Ask Højskole, hvorefter han kom til Høng. Senere var han i tre Aar Friskolelærer i Seest ved Kolding, og her fik

Præsten Ludvig Wagner en ikke ringe Betydning for hans Udvikling.

Saa blev Dam for anden Gang knyttet til Høng Højskole, og denne Gang var han der en halv Snes Aar. Da han i 1890 flyttede derfra, var det for at overtage Højskolen i Brøderup.

E. Dam.

Emil Dam har gjort et godt og værdifuldt Arbejde i de Aar, der er forløbne siden da, og han har hertil haft en udmærket Hjælp i sin Hustru. Der er i hans Tid udgaaet omkring ved 2000 Elever fra Brøderup Højskole, og ved Siden af sin Skolegerning har han endda faaet Tid til at virke meget som Foredragsholder, ligesom han har været en virksom Deltager i Skyttebevægelsen.

Siden 1891 har der til Højskolen været knyttet en Haandværkerafdeling, og der er nu til Undervisningen knyttet fem Lærere og to Lærerinder. Dams ældste Medhjælper er Seminarist L. Kristensen, der har virket ved Skolen i hele Dams Forstandertid.

De to har delt ondt og godt med hinanden, og Kristensen har ved sin store Trofasthed og ved sit tørre, jyske

Lune vundet sig mange Venner baade blandt Eleverne og blandt Egnens Befolkning.

Klank Højskole.

Et Par Mil Vest for Aarhus ligger Landsbyen Klank. Her dannedes i 1867 et Aktieselskab „Klank Landboskole", hvis Formaal skulde være blandt Egnens Befolkning at tegne Aktier til Oprettelse af en Højskole eller Landbrugsskole.

Det lykkedes ogsaa at fremskaffe de nødvendige Midler. Der blev købt en Jordlod paa fem Tønder Land, og her rejstes Klank Højskole.

Til Forstander for Skolen blev antaget Seminarist E. Aaes, der i fire Aar havde været Lærer ved Staby Højskole i Vestjylland. Aaes købte senere Skolen og ledede den til sin Død. I en forholdsvis ung Alder gik han bort Juleaften 1884.

Et Selskab overtog nu igen Skolens Drift, og som Forstander antoges Seminarist og Landbrugskandidat S. P. Petersen. I de fire Aar, denne ledede Skolen, virkede den som Landbrugsskole.

I 1889 overtog den nuværende Forstander J. Nielsen Skolens Drift. Han indrettede den paany som Højskole. Senere købte han den af Selskabet og udvidede den betydeligt, for at den ved Siden af den egentlige Højskoleundervisning tillige kunde virke som en Slags „Husmandsskole".

Nielsen havde nemlig bidt Mærke i den Kendsgerning, at medens det mindre Gaardbrug i Nutiden omtrent holdt sig konstant i Antal, aftog det større Gaardbrug i betydelig Grad, hvorimod Antallet af Husmandsbrug voksede aldeles forbavsende. Han mente derfor — og med Rette — at der var Brug for Skoler, som i særlig Grad tog sig for at vejlede

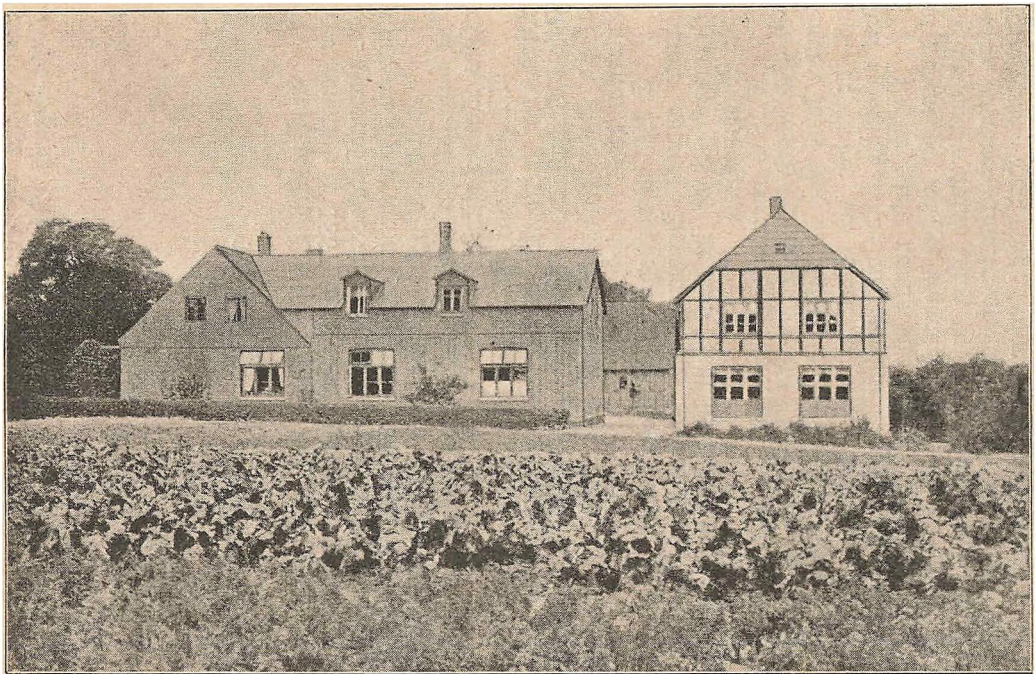

Klank Højskole.

alle de mange Husmænd, saa de kunde faa det mest mulige ud af deres Bedrift. Der har ellers inden for Højskolekredse været en vis Angst for at sammenblande den mere ideelle Undervisning med praktisk Fagdannelse. Og der har blandt Højskolens Mænd ikke sjældent staaet Strid om denne Sag. Men som Goethe siger i „Faust": „Graa er enhver Teori, men grøn kun Livets gyldne Træ." Og paa flere Maader har Livet tvunget Højskolerne til at lade Teorierne fare og lempe sig efter de praktiske Krav. Saaledes er der ved mange Højskoler oprettet Haandværkerafdelinger, ved andre Husmoderafdelinger o. s. v.

Og Jens Nielsen mente da, at saa maatte det ogsaa kunne gaa at forene den egentlige Højskoleundervisning med en mere speciel Undervisning for Husmænd.

Om dette Spørgsmaal skriver Nielsen i Klank Højskoles Program for 1895 følgende:

„Nogen vil maaske sige: Højskolen bør ikke være Fagskole, den skal holde sig til almen Oplysning. Deri kan der være noget sandt, naar det forstaas rigtigt; men dette kan ikke bruges til at udelukke dette eller hint Fag af Højskolen; thi hvor skulde man saa begynde og hvor ende? Det maatte da vel forstaas saaledes, at de Fag, hvis Nytte væsentlig var for det praktiske Liv, ikke burde medtages. Men hvad vilde man saa gøre ved Fag som Regning, Tegning og Landmaaling, Sundhedslære o. s. v. Nej, den fornuftige Mening med at Højskolen ikke bør være Fagskole, maa være den, at de Fag, der undervises i, ikke bør staa som enkelte løsrevne Dele af et Arbejde uden Midtpunkt, men at alt, hvad der arbejdes med paa Højskolen, bør føje sig sammen som Midler til at vække og oplyse et saadant praktisk dygtigt og aandelig vakt Menneskeliv, som det altid har været Højskolens Maal at arbejde for. Og dette kan lige saa vel ske med Undervisning i Husmandsbrug, som f. Eks. Fysik, som der overalt i Højskolerne undervises i. Min Erfaring gaar ud paa, at Eleverne vinder i Modtagelighed, og Undervisningen vinder i organisk Sammenhæng derved, at der er noget i den, som knytter til ved Elevernes praktiske Virksomhed uden for Skolen.

Men her er endnu mere at vinde, idet Opgaven i mange Tilfælde maa blive at give Eleverne Syn for, at der er en saadan praktisk Virksomhed, som kalder paa deres Evner. Og dette vil, om det lykkes, være en stor Støtte for det hele Højskolearbejde."

Jens Nielsen har senere i Højskolebladet paany slaaet til Lyd for et saadant Samvirke mellem den ideelle og den faglige Undervisning. I en Artikel fra Oktober 1907 skriver han bl. a.:

„En Landbrugsskolemand sagde en Gang til mig: Højskolen skal være idealistisk og tale til Fantasi og Følelse. Landbrugsskolen skal være materialistisk og tale til Forstanden.

Jeg kunde være tilbøjelig til at vende det om og sige: Højskolen skal være realistisk og bestandig pege paa, at det er i Livets daglige Virkelighed, det aandelige Livs Værd skal prøves. Og Landbrugsskolen (Fagskolen) skal være idealistisk, den skal oplyse og indskærpe, at det personlige, som er noget aandeligt, er den virkelige og egentlige Bevægkraft ogsaa i det praktiske, naar det skal blive til noget, og at en materialistisk præget Dygtighed i det praktiske er en Ulykke baade for den enkelte og Samfundet. Den tager den bedste Glæde bort af Arbejdet og undergraver Samfundsfølelsen . . . . .

Et sundt og dygtigt, aandeligt Liv har som sin nødvendige Forudsætning et dygtigt, praktisk Arbejde, baaret af Kærlighed til Mennesker og til Naturen. Og det er et saadant Arbejde, der er det Element, den Jordbund, hvori Aandslivet alene naturligt kan vokse og udfolde sig og sætte Frugt . . ."

Naar Jens Nielsen i særlig Grad er blevet optaget af Tanken om at forene det ideelle og det praktiske i Højskolens Virkemaade, hænger det maaske for en Del sammen med, at han selv er gaaet fra praktisk Arbejde over i Skolens Tjeneste.

Han er en Bondesøn. Født i Landsbyen Rørth ved Odder den 20. Juni 1860. Hans Fader var en meget oplyst Mand og ivrig Fremskridtsmand i Landbruget. Det

ſtærke, politiſke Røre, ſom Lars Bjørnbak var med til at fremkalde i Aarhus-Odderegnen, havde ogſaa naaet Jens Nielſens Barndomshjem. Saaledes huſker han, at hans Fader og to andre Mænd holdt baade „Folketingstidende“ og Sofus Høgsbros folkelige Ugeblad „Danſk Folketidende“, hvilke Blade de læſte og drøftede i Fællesſkab. Ogſaa kirkelige Intereſſer var Hjemmet præget af, og Forældrene var Sognebaandsløſere til den tidligere nævnte Præſt Otto Møller i Gylling.

J. Nielſen.

Jens Nielſen gik først i Rørth Friſkole. Siden maatte han i fire Somre paſſe Køer hos en Farbroder i Nabobyen Ørting, og her gik han i Statsſkolen hos den dygtige Lærer Morſing. Begge Steder blev der fortalt godt og ſunget meget, og Skolegangen blev ham aldrig hverken lang eller trættende. Efter Konfirmationen var Nielſen en Tid hjemme og ſiden hos en af Odderegnens kendte og dygtige Landmænd, Gaardejer P. Bech, Veſterhavgaard. Derefter kom han i Gartnerlære, først i Aarhus, ſiden paa Sjælland og i København. Det var paa de ſidſtnævnte Steder, den Tanke blev levende hos ham, at han vilde være Højſkolelærer. Under Opholdet paa Sjælland kom han ind i en

lille, grundtvigsk Kreds, som tog sig meget af ham, og da han kom til København, fandt han sine Venner i Højskoleforeningen i Fiolstræde, ligesom han hyppigt kom til Møde paa den af Falkenstjerne oprettede Højskole.

Efter at han et Aarstid havde arbejdet som Gartnermedhjælper og derpaa aftjent sin Værnepligt, søgte han da til Askov for at uddanne sig til Lærer. Her blev han i to Vintre og en Sommer, og det var uden Tvivl en anstrengt Arbejdstid. Nielsen havde nemlig kun faa Penge, saa det gjaldt om at faa saa meget ud af det korte Ophold som muligt, da der næppe blev Raad til videre Skoleuddannelse.

Fra 1885 til 1889 var Jens Nielsen derefter Lærer ved Ebeltoft Højskole. Det var ikke store Forhold, den tidligere Hindholmlærer, Pastor Jensen, her kunde byde sig selv og sine Medhjælpere at arbejde under. Men at Nielsen har været glad og tilfreds ved at arbejde her, derom vidner det smukke Mindeskrift, han har udgivet efter den elskelige og milde Præstemands Død. Som et særligt Held regner Jens Nielsen det ogsaa, at han i Ebeltoft i to Aar kom til at samarbejde med den ejendommelige Præstemand Morten Larsen, den nuværende Valgmenighedspræst i Holstebro.

I Ebeltoft blev Nielsen gift med Lærerinde Frida Eriksen fra Aarhus, og da de unge Ægtefolk i 1889 brød op herfra, var det for at begynde den Gerning i Klank, som de nu snart i tyve Aar har røgtet med nidkær Trofasthed.

Og for talrige Hjem — mest af de smaa — har Jens Nielsens Arbejde baade paa Højskolen og uden for den været af ikke ringe Betydning, ligesom hans stadige Krav om Foreningen af det ideelle og det praktiske sikkert nok inden for selve Højskolen har gjort sit Gavn.

Vejstrup Højskole.

Kolds Virksomhed paa Fyn affødte ganske naturligt paa flere Steder af den lønne Ø Ønsket om at faa oprettet Højskoler. Kold har selv karakteriseret Fynboerne som den livligste og mest fantasirige Del af den danske Befolkning, og netop derfor mente han, at alle Nybegyndelser havde lettest ved at slaa igennem blandt dem. Det var en af Grundene til, at han selv — skønt Jyde — begyndte sin Højskolevirksomhed paa Fyn.

Et af de Steder, hvor Tanken om at faa en Højskole rejst tidligt blev levende, var i Landsbyen Vejstrup, en Mils Vej Nordøst for Svendborg. Her boede en af Kolds nære Venner, den som Politiker og folkelig Foregangsmand i vide Kredse kendte Gaardejer Kristen Hansen. Allerede i 1856 var det ved Kolds Hjælp lykkedes denne Mand at faa en fri Børneskole sat i Gang i Vejstrup, og Ønsket om ogsaa at faa en Højskole oprettet levede stadig hos ham.

Da Ludvig Schrøder i 1864 maatte forlade Rødding, søgte Kristen Hansen at faa ham til at tage Plads som uordineret Medhjælper hos Sognepræsten i Vejstrup. Schrøder skulde saa tillige holde Foredrag for voksne Mennesker der fra Egnen. Gik det saa godt, mente Kristen Hansen nok, at han i Forening med nogle Venner kunde rejse en rigtig Højskole, som Schrøder saa kunde blive Forstander for.

Denne Plan blev imidlertid ikke til noget, da Schrøder kort efter besluttede sig til at begynde i Askov. Men Kristen Hansen vedblev at arbejde for sin kære Tanke, og et Par Aar efter havde han faaet vakt saa megen Interesse for Sagen, at en Forening blev dannet med det Formaal at søge en Højskole oprettet. Dels ved Gaver og dels ved Laan skaffedes de nødvendige Midler til Veje, og i Efteraaret 1867 indviedes Vejstrup Højskole.

Som Forstander for Skolen var antaget en teologisk Kandidat C. M. Kragballe, der tidligere havde været Lærer ved forskellige københavnske Skoler, bl. a. ved „Enkedronningens

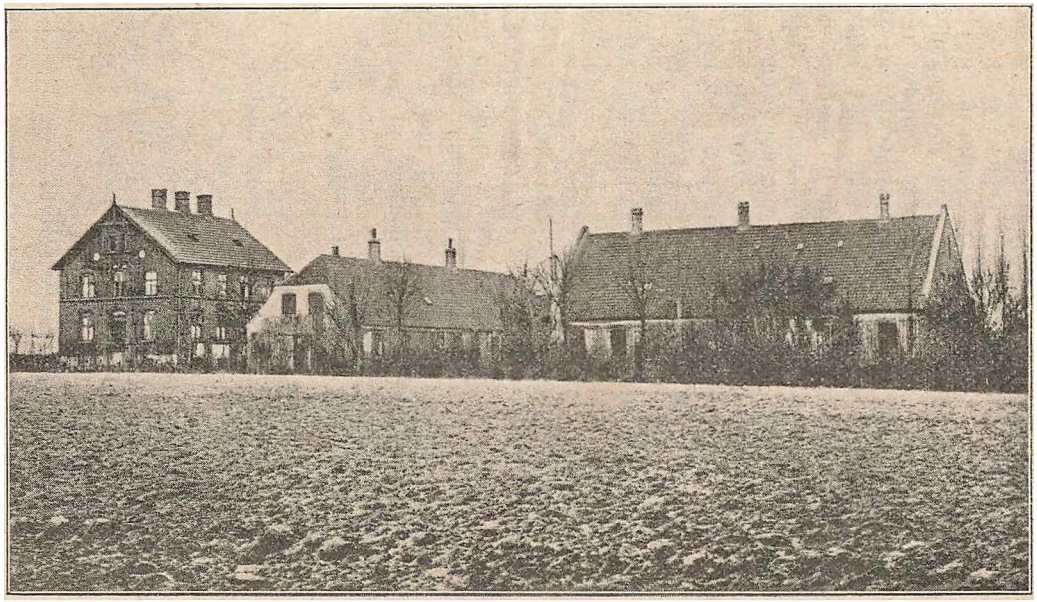

Vejstrup Højskole.

Asylskole", som igennem flere Aar styredes af Grundtvigs Svigerson P. O. Boisen. Kragballe var inden for kirkelige Kredse en den Gang vel kendt Mand. Han havde i flere Aar udgivet „Kirkelig Samler". Men hans Navn var særlig kommen stærkt paa Tale i 1856, da Biskop Mortensen nægtede at ordinere ham paa Grund af nogle „uklare og uforsigtige Ytringer" om Sakramenternes Forvaltning.

L. B. Poulsen.

Det blev imidlertid kun en kortvarig Virksomhed, Kragballe fik i Vejstrup. Han var uden Tvivl i adskillige Henseender en baade erfaren og dygtig Mand. Men han egnede sig bedre for et stille Studieliv end for et omfattende praktisk Skolearbejde. Efter et Aars Forløb opgav han sin Stilling og blev forøvrigt senere — efter at han og Biskoppen var kommen til Forstaaelse — ordineret til Præst.

Kristen Hansen henvendte sig nu til den unge Friskolelærer Klaus-Berntsen i Højby — den senere bekendte Politiker — for at faa ham til at overtage Skolens Ledelse. Men Berntsen undskyldte sig med, at han var for ung, og desuden var han ked af at forlade Højby, hvor hans Arbejde just havde begyndt at kendes.

Kragballes Afløser blev da en Sønderjyde, Seminarist L. B. Poulsen. Han havde i 1862 taget Eksamen fra Tønder Seminarium og var derefter blevet Lærer i Roug-

ſtrup i Sønderjylland. I 1864 gik han med som Frivillig, men beholdt ſin Beſtalling og vendte efter Freds-ſlutningen tilbage til ſit Embede. Men da han i 1867 nægtede at aflægge Ed til de nye Magthavere, maatte han flygte til Kongeriget for at undgaa at blive tyſk Soldat.

Jens Lund.

Poulſen ledede Vejſtrup Højſkole i to Aar. Saa fik han Meddelelſe fra de prøjſiſke Myndigheder om, at han ikke vilde blive udſkrevet, og han vendte da tilbage til Sønderjylland for at tjene den danſke Sag blandt ſine undertrykte Landsmænd. Han købte en Gaard i Bovlund og byggede her en Forſamlingsſal til Brug ved folkelige Møder og kriſtelige Forſamlinger. Lidt efter lidt ſamlede der ſig omkring ham en fri Menighed, for hvilken han i 1879 blev ordineret til Præſt.

Da Poulſen forlod Vejſtrup, havde han heldigvis fundet en Mand, ſom han med Tryghed kunde anbefale ſom ſin Efterfølger. Det var Skolens Andenlærer, den unge, energiſke Jens Lund, hvem Poulſen Aaret før havde faaet til at opgive ſit Embede ſom Lærer i Draſtrup ved Randers for at blive Medhjælper ved Vejſtrup Højſkole.

Jens Lund er en Smedeſøn fra Landsbyen Virring

ved Randers. Han er født den 13. August 1844 og maatte allerede i en Alder af ti Aar bort fra Hjemmet for selv at tjene sin Føde. Men Smedefolkenes Hjem var et godt Hjem, og den lille Haars Fyr havde taget gode Indtryk med derhjemmefra. Blandt andet havde han lært baade at have Respekt for og Kærlighed til Arbejdet. Og den Lærdom glemte Jens Lund aldrig. Hans tidligste Indtryk udefra var vel nok dem, der fremkaldtes ved Treaarskrigen. I Bondegaarden, hvor han kom til at tjene, var det Fortællinger fra Krigen og Minder om den mærkværdige og rige Otteogfyrre-Tid, der hyppigst afgav Emne for Underholdningen. Og den livlige Dreng lyttede med spændt Opmærksomhed efter de ældres Samtale. Det, han hørte, vakte tidligt hans historiske Sans og kaldte uvilkaarligt paa hans Interesse for Folk og Fædreland.

„Saa*) led Tiden, til han naaede den Alder, da han skulde gaa „til Præsten". Stedets Kapellan, M. A. S. Lund, nu Præst i Vium, blev hurtigt opmærksom paa denne Drengs ualmindelige Evner, og det er især ham, det skyldes, at Jens Lund „kom til Bogen" — i alt Fald at det skete saa tidligt. Sammen med Landsbyens Lærer sørgede Kapellanen for, at Jens Lund kunde faa en videregaaende Undervisning og blive forberedt til Seminariet, der den Gang stod som Højdepunktet af, hvad en ung Mand af Almueslægt kunde tænke at naa paa dette Omraade. Efter at han en kort Tid havde haft Lejlighed til at forsøge sig i praktisk Skolegerning, indtraadte Jens Lund i 1861 som Elev paa Lyngby Seminarium ved Grenaa.

Paa Lyngbygnen var der paa den Tid en stærk, religiøs Bevægelse oppe, og Jens Lund blev hurtigt draget ind i denne. Mens han var paa Seminariet, fik han ogsaa første Gang Lejlighed til at stifte Bekendtskab med Grundtvigs Tanker. Han læste en Del af Grundtvigs Skrifter og

*) Efterstaaende er et Uddrag af en Artikel, Redaktør H. R. Egebjerg i 1894 skrev i „Højskolebladet" i Anledning af Jens Lunds og Hustrus Sølvbryllup.

blev stærkt grebet af det mægtige, ejendommelige Aandsliv, den Rigdom af ny, store Syner, han her stilledes til Møde med, men uden at han dog endnu var i Stand til at tilegne sig det som sit eget. Med Jærnflid og hurtigt Næmme kastede han sig over Arbejdet ved Seminariet, men hans livlige Natur følte sig ikke fuldt tilfredsstillet ved dette. Det var i det hele taget et livligt Hold Elever, der var samlet paa Lyngby Seminarium. De holdt jævnligt Diskussionsmøder, hvor man ikke var bange for at tage Tidens brændende Spørgsmaal op til Behandling. Der blev talt djærve Ord for Frihedens hellige Sag, for en friere mundtlig Undervisning i Stedet for Lektieramsning, først og sidst mod alt Tyranni i Almindelighed og mod Tyranniet paa Lyngby Seminarium i det Herrens Aar 1862 i Særdeleshed. Ved disse Møder tjente Jens Lund sine første Sporer som Taler og som Debattør. Og det indirekte Udbytte, han herigennem fik af Seminarieopholdet, er næppe det, som siden er kommet ham mindst til gode. Seminariets Forstander og Lærere saa med alt andet end Begejstring paa denne Frihedsbevægelse — eller „Oprørsbevægelse", som de hellere kaldte den — blandt Eleverne; det kom til mange Ribninger og til sidst til et ret voldsomt Sammenstød, der fik det pompøse Navn „Februarrevolutionen i Lyngby". Jens Lund blev — næppe helt med Urette — anset for at være den egentlige Sjæl i „Oprørsbevægelsen". Han kom af den Grund til at staa i et temmelig spændt Forhold til flere af Lærerpersonalet, og dette mentes at have været væsentlig medvirkende til, at han, da han tog sin Skolelærereksamen, kom til at mange to Points i det „Udmærket duelig", som man ret almindelig havde ventet af ham.

Jens Lund kom hurtig i Arbejde efter vel overstaaet Eksamen. Først kom han til at lede Undervisningen i Langkastrup*) Skole under en Vakance. Skønt han kun var her et Par Maaneders Tid, vandt han baade Børnenes og Forældrenes Hengivenhed, saaledes at Beboerne indgav en

*) En Landsby i hans Fødesogn Birring.

Adresse om at beholde ham som Lærer. Embedet blev imidlertid givet til en anden, og Jens Lund blev saa (1865) ansat som Lærer i Draſtrup*), hvor han var i fire Aar. Han mødte med brændende Lyst til Arbejdet og med uſædvanlige Betingelſer, og ogſaa her varede det kun kort, før han havde vundet Børnenes Hengivenhed og Forældrenes Tillid.

Han var i Aarenes Løb bleven ſtedſe mere paavirket af det grundtvigſke Livsſyn og var nu ſaa ſtærkt magtet af dette, at han ogſaa følte Trang til at ſætte et Arbejde ind paa at bære det videre. Sammen med flere andre unge, kvikke Lærere paa Egnen tog han livlig Del i Bevægelſen for ſtørre Frihed ſaa vel paa Skolens ſom paa det folkelige og kirkelige Omraade. Snart var han en hyppig og med Opmærkſomhed hørt Taler paa Møder, iſær Skolemøder, ligeſom han i „Danſk Skoletidende“ og flere Blade med Pennen kæmpede for ſin Opfattelſe. Men alt dette ſmagte ikke de gamle Knarke rundt omkring. De klagede baade til Provſt og Biſkop over Jens Lunds og ligeſindedes Undervisningsmaade, men da de høje Herrer kom og „viſiterede“ Skolerne, fandt de alt i en ſaa god Orden, at de ikke kunde andet end yde de unge, dygtige Lærere deres Anerkendelſe.

Med Liv og Sjæl havde Jens Lund taget ſin Skolegerning op. Men længe varede det ikke, førend han mere og mere droges mod Ungdommen, mod Arbejdet i og for denne, og da der var gaaet nogle Aar, var han klar over, at det viſtnok var her, han havde ſin egentlige Plads. Et Par Tilbud om Lærerpladſer ved jyſke Højſkoler havde han dog ſagt Nej til; han var endnu ikke fuldt klar over ſig ſelv. Men ſaa kom der i Sommeren 1869 en Opfordring fra L. B. Poulſen til at overtage Andenlærerpladſen ved Vejſtrup Højſkole. Og denne Opfordring var af en ſaadan Art, at Jens Lund ikke mente længer at kunne ſidde Kaldet overhørigt. Og til Vinterſkolens Begyndelſe drog han ſaa over til Vejſtrup, efter at han havde holdt Bryllup med ſin

*) Naboby til Langkaſtrup.

Ungdomsbrud Sofie Laurent, Datter af Præſten Harald Laurent, en af Grundtvigs ældſte Venner paa Randersegnen."

Allerede Sommeren efter overtog Jens Lund Forſtanderpladſen, og i alle de mange Aar ſiden da har han og Vejſtrup Højſkole hørt ſammen. Jens Lunds Hiſtorie er fra den Tid ogſaa Højſkolens Hiſtorie.

Sofie Lund.

Og denne Hiſtorie er langt fra altid at være en Beretning om lyſe og blide Kaar. Ofte har — iſær tidligere — Angrebene paa Jens Lund og hans Skole været baade haarde og mangfoldige. Hans udprægede Perſonlighed førte ham ofte i Konflikt med baade det ene og det andet, af hvad der for hans Overbevisning ſtod ſom en Hindring for Frihed og Sandhed. Ganſke ſærligt beredte de politiſke Kampaar omkring Firſernes Begyndelſe ham ofte drøje Dage og Nederlag, der let vilde have ſlaaet en mindre ſtaalſat Karakter til Jorden. Jens Lund ſtod den Gang yderſt til Venſtre, og i Aarene fra 1878 til 1882 var han Formand for den ſtore, hele Landet omſpændende „Grundlovsværneforeningen", vel nok den ſtørſte og kraftigſte Organiſation, Venſtre her i Landet har haft.

„Paa Møde efter Møde lød hans ildnende Ord, manende til alvorlig Kamp for Frihed og Ret. Faa var frygtede af Modſtanderne ſom han, thi han lagde visſelig ikke Løv imellem i en Debat; hans Slag føltes, hvor de faldt . . . Men ét ſkal ſaa vel Modſtandere ſom Venner komme til at indrømme: at han aldrig har ſtaaet andet Steds end der, hvor hans inderligſte, bedſte Overbevisning ſagde ham, at han maatte ſtaa, og at hans Frihedskærlighed er ægte. Og han har i ſit eget Liv viſt, at han havde Mod til at kæmpe for ſin Overbevisning, hvad der end ſkulde ofres derfor . . . . . Paa forſkellig Maade fik han at mærke, at hans Deltagelſe i Frihedskampen ikke var velſet paa højere Steder. I en Aarrække blev Statsunderſtøttelſen til hans Skole tilmaalt ſaa knebent, ſom det overhovedet kunde gøres, og da Forfølgelſen mod Højſkolerne blev ſat i Syſtem, var Vejſtrup den førſte, der blev „udelukket", ſom den omtrent var den ſidſte, der igen blev optaget blandt de anerkendte Højſkoler . . . Selofølgelig ramte dette Skolen meget føleligt, navnlig derved, at uformuende Elever ikke længere kunde faa Støtte til Opholdet paa Højſkolen, noget, der kunde mærkes længe efter, at Forholdet igen var blevet det gamle. Ogſaa fra andre Sider har Vejſtrup Højſkole til Tider været Genſtand for bitre Angreb og økonomiſk Forfølgelſe. Men i disſe Kampens Aar fik Jens Lund ogſaa at mærke, at han ikke ſtod ene. Allerede 1881 (anden Juledag) fik han fra politiſke Venner rundt om i Landet overrakt en anſelig Hædersgave, beſtaaende i en Sparekasſebog paa 2200 Kroner ſamt et Guldur med Inſkription: „Et Minde og en Tak fra Venner for din Virkſomhed for Frihedens Sag." Og ſenere, under Udelukkelſen, blev der ſaavel gennem Elevforeningen ſom gennem Underſtøttelſesforeningen for Højſkoler ydet Vejſtrup en betydelig Støtte."

Efter at de politiſke Forhold førſt i Halvfemſerne igen kom ind i en mere rolig Gænge, blev ogſaa Højſkolens Forhold mere rolige. Tilgangen af Elever ſteg Aar for Aar, og Vejſtrup Højſkole hører nu til dem, hvor der hvert Halvaar ſamles en anſelig Flok unge.

Og Jens Lund har i senere Aar samlet sig mere om sin egentlige Skolegerning. Endnu er han ganske vist en meget benyttet Foredragsholder ude omkring, og selvfølgelig har han heller ikke helt kunnet trække sig ud af det offentlige Liv — han har saaledes i de sidste Aar været et virksomt Medlem af „det kirkelige Udvalg" — men der er næppe Tvivl om, at de bedste og de lykkeligste Timer for ham nu er dem, han tilbringer hjemme paa sin Skole. Og iblandt sine Elever virker han især ved sin stærke, helstøbte Personlighed. „Hvad der for ham er Hovedsagen, er: at faa de unge udviklede til selvstændige Karakterer, der vil noget og ved, hvad de vil. Og hvor meget end gode Raad og manende Ord her kan have at betyde, saa er dog det, der vejer mest, det, der efterlader det blivende Indtryk, den Personlighed, der staar bag ved Ordet."

Baade i Hjemmet og i Højskolegerningen har Jens Lund i de mange Aar haft en trofast Støtte i sin Hustru. Nu er Fru Sofie Lund svagelig og kan ikke længere tage virksom Del i Skolens Arbejde. Men tidligere havde hendes Deltagelse i Undervisningen en ikke ringe Betydning for de unge. Mest vel nok for de unge Kvinder i Sommerskolen. Men ogsaa mange af Vinterskolens Elever har fra hendes Foredrag og de Samtaler, der knyttede sig dertil, bevaret Indtrykket af „en ualmindelig rigt begavet og poetisk anlagt Kvinde — dybttænkende, særlig i religiøse Spørgsmaal, med varm Kærlighed til alt stønt og ædelt og med en usædvanlig levende Modtagelighed for Indtryk fra Naturen".

I de over fyrretyve Aar, Vejstrup Højskole nu har bestaaet, har der naturligvis til Skolen været knyttet mange Lærere. Blandt de ældste kan nævnes Rasmus Hansen, der tillige i en meget lang Aarrække var Friskolelærer i Vejstrup.

I over tyve Aar (1870—1891) havde Jens Lund en overmaade dygtig og sympatetisk Medhjælper i N. Kr. Andersen, der tidligere i seks Aar havde været Lærer ved Grundtvigs Højskole. Andersen var i høj Grad afholdt baade af Elever og af Medlærere, og i de for Skolen van-

skelige Tider var han Jens Lund en trofast Støtte. Han døde i Maj 1891, kun 47 Aar gammel.

Midt i Halvfjerdserne oprettedes der i Vejstrup en Valgmenighed, og ogsaa fra den har Højskolen paa forskellig Vis kunnet hente Hjælp. Baade den tidligere Valgmenighedspræst R. Pedersen og den nuværende L. J. Laursen har taget Del i Skolens Arbejde.

Th. Disſing.

Ældst i Tjenesten blandt Skolens nuværende Lærerpersonale er Thøger Disſing. Han er født i Ersley paa Mors i Krigsaaret 1864. Forældrene var Husmandsfolk, der maatte slide haardt for Udkommet. Selv maatte han tidlig hjemmefra for blandt fremmede at tjene sin Føde. Han var saa heldig at faa gode Pladser i grundtvigske Hjem, og her næredes den Læse- og Lærelyst, som havde fulgt ham fra de tidligste Aar. Imidlertid tillod Forældrenes økonomiske Stilling ikke, at han søgte et Seminarium eller en anden Anstalt, hvor han kunde faa en regelmæssig Uddannelse. Men ved energisk Flid og Sparsommelighed lykkedes det ham dog at naa saa vidt, at han i enogtyve Aars Alderen kunde komme paa Askov Højskole. Her opholdt han sig tre Vintre

paa Rad og fled saa dobbelt i de mellemliggende Somre. Efter at han derpaa i Sommeren 1888 havde aftjent sin Værnepligt, fik han samme Efteraar P'ads som Lærer ved Vejstrup Højskole, hvor han nu har virket i omtrent tyve Aar. Gennem Kursusophold og ved flittigt Selvstudium, paa Rejser hjemme og ude har Dissing efterhaanden samlet sig et betydeligt Fond af Kundskaber, og han har i Aarenes Løb vundet sig et godt Navn baade som Foredragsholder og som Lærer hjemme paa Skolen.

Bornholms Højskole.

Paa Bornholm var der i Treserne et stærkt, aandeligt Røre. Den teologiske Kandidat P. C. Trandberg, der i et Par Aar havde været Kapellan i Tjelle og Vinge ved Viborg, opholdt sig fra 1860 paa Bornholm som fritvirkende Rejsepræst. I 1863 frasagde han sig for bestandig Lod og Del i Statskirken og dannede en Frimenighed, hvortil over 1000 Medlemmer sluttede sig.

Blandt dem, der blev paavirket af Trandbergs Forkyndelse, var ogsaa Skolelærer Peter Julius Bon. Denne Mand havde ved Læsning af den schweitziske Pædagog Pestalozzis Skrifter faaet Øjet op for adskillige af de Mangler, der klæbede ved den danske Statsskoles Undervisningsmetode. Efter at han ved Forbindelsen med Trandberg tillige kommer i Berøring med de grundtvigske Fribedskrav baade paa Kirkens og Skolens Omraade, vokser der i hans Sjæl en stærk Lyst frem efter at komme til at arbejde i Højskolens Tjeneste. Og i 1867 købte han derfor i Forening med en Landbrugskandidat Kofoed „Pæregaarden" i Østerlarsker Sogn for her at begynde en Højskole. Skolen blev ogsaa aabnet i 1867 om Efteraaret, men efter et Par Aars Forløb ophævedes

Fællesskabet mellem Bon og Kofoed. Den sidste købte Bons Part af Gaarden, og Bon fik da ved Hjælp af Bønder fra hele Øen rejst en anselig Skolebygning i Øster Marie Sogn. Denne Skole, „Bornholms Folkehøjskole", blev taget i Brug i 1870 og havde i adskillige Aar et betydeligt Antal Elever. I de første Aar var der gerne en 60—70 Karle om Vinteren og lidt færre Piger om Sommeren.

Bon ledede Skolen indtil 1876, hvorefter den under forskellige Forstandere fortsatte sin Virksomhed indtil 1893. Trandberg deltog igennem flere Aar i Undervisningen. I 1872 opnaaede han Anerkendelse som Valgmenighedspræst, efter at han havde afgivet en Erklæring om, at han med Hensyn til Skriftemaal og Kirketugt vilde rette sig efter de for Folkekirken gældende Bestemmelser. Men i 1882 forlod han Danmark og rejste til Amerika, hvor han siden virkede som Missionspræst og Præstelærer. Blandt dem, der virkede ved Skolen i Øster Marie, var ogsaa den senere vel kendte grundtvigske Lægprædikant Ludvig Bøgeskov.

I de sidste Aar, „Bornholms Folkehøjskole" virkede i Øster Marie, gik imidlertid Elevtallet betydeligt tilbage. Forbindelsen mellem København og den fjerne Klippeø var blevet lettere og mere bekvem, og den bornholmske Ungdom søgte derfor hyppigere over til navnlig sjællandske Skoler. Det saa endogsaa en Tid ud til, at Bornholm helt skulde miste sin Højskole.

Da var der en Del Mænd, der tog sig for paany at vække Interessen for Skolen, og særlig ved Folketingsmand Blems ihærdige Bestræbelser lykkedes det igen at faa Højskolearbejdet i Gænge. I Aaker Sogn — nær ved den dejlige Ekkodal — byggedes i 1893 en ny Højskole efter Tegning af Professor Bidstrup, og her levede Bornholms Højskole atter op under Ledelse af den tidligere Realskolebestyrer N. P. Jensen.*) Denne havde tidligere vist, at han havde kunnet oparbejde Realskolen i Neksø, og hans Arbejde ved Bornholms Højskole lagde da ogsaa en sikker Grund for denne

*) Om Jensen se forøvrigt under Hindholm Højskole.

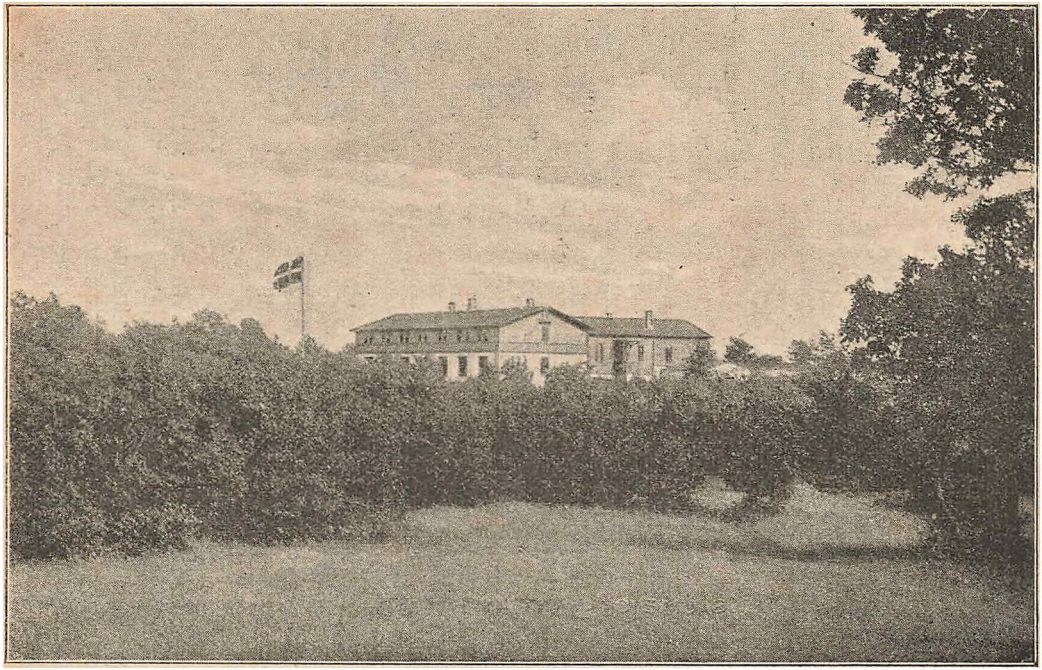

Bornholms Højskole.

Skoles Fremtid. I 1900 forlod Jensen imidlertid Bornholm for at overtage Hindholm Højskole. Ledelsen af Højskolen ved Ekkodalen blev da overgivet til Højskolelærer Chr. Krebs Lange, der virkede som Forstander indtil 1906, da han blev antaget som Præst for Frimenigheden paa Stevns. Hans Efterfølger ved Bornholms Højskole blev cand. phil. Andreas Hansen, der den Gang var Lærer ved Særslev Højskole paa Fyn.

Andr. Hansen.

Andr. Hansen er en Smedeſøn fra Langſkov Sogn ved Vejle. Han er født den 10. November 1874. Allerede i haars Alderen maatte han ud at tjene, dels som Følge deraf, dels paa Grund af Sygelighed fik han kun en meget mangelfuld Skolegang. Hans medfødte Videlyſt blev dog ikke derfor kuet, og saa snart Lejlighed gaves, søgte han som voksen at raade Bod paa Barndomstidens forsømte Undervisning. Kun sytten Aar gammel blev han Elev paa Voldby Højskole ved Grenaa. Derefter besøgte han Særslev Højskole og kom saa en Vinter paa Askov. Efter at han et Aars Tid havde ligget som Soldat i København, blev han Huslærer paa Sjælland, og endelig lykkedes det ham derfra at komme paa Døckers Kur-

sus i København, hvor han blev forberedt til Studentereksamen. I 1891 blev han Student med første Karakter og levede nu i to Aar et frugtbart og stærkt bevæget Studenterliv. Han omgikkes mange forskellige Mennesker, mest — foruden Studenter — Kunstnere og Arbejdere. I Valgmenighedskirken hos Pastor Jungersen var han en stadig Gæst om Søndagen, men i hans Omgangskreds mødtes forøvrigt Mennesker med de mest forskelligartede Anskuelser.

Det var Hansens Agt som Forberedelse til Højskolegerningen at tage en Magisterkonferens i Æstetik. Og i de to Aar kastede han sig derfor især over Studiet af Literaturhistorie og Filosofi. Men Forhold i Særeslev bevægede ham til at opgive Studeringerne og tage Plads som Lærer paa Særeslev Højskole fra Maj 1902.

Mens han var i Særeslev, vandt han sig ikke blot en Hustru — han blev i 1904 gift med Inger Margrethe Nielsen, en Lærerdatter fra Nordfyn — men han vandt sig ogsaa talrige Venner baade blandt Skolens Elever og blandt Egnens Befolkning. Hans fornøjelige Væsen, hans store Sans for det komiske og ikke mindst hans varme Hjertelag kalder uvilkaarligt paa Sympatien. Forstanderen for Særeslev Højskole har da ogsaa givet ham det Lov, at „han er som skabt til at være Højskolelærer; ungdommelig, livlig, i Besiddelse af en ualmindelig Fremstillingsevne har han let ved at vinde Elevernes Tilslutning og fængsle dem ved sine Foredrag".

Der er da næppe heller Tvivl om, at det vil lykkes Andreas Hansen at fortsætte Højskolearbejdet paa Bornholm paa en saadan Maade, at Bestræbelserne for at bevare en Højskole paa den fjerne, smukke Ø maa krones med Held.

Emdrupborg Højskole.

„Ved Emdrupsøen der staar et Slot,
det lyder skønt der i Toner søde,
der er saa yndigt, der er saa godt,
der spirer sødt Livets Grøde."

Med disse enfoldige, men velmente Strofer begynder en Takkesang, som en Elev i 1875 skrev til Vinterskolens Slutningsfest paa Emdrupborg Højskole. Og at mange unge Mænd og Kvinder har følt en lignende Glæde i deres Sjæle ved at sidde paa Hørebænk baade i den gamle Kongeborgs Riddersal og — siden 1879 — i de nyopførte Skolebygninger, er der ingen Tvivl om.

Og det, der gjorde Livet saa „yndigt og saa godt" paa Emdrupborg — som paa de fleste andre Højskoler, eller vel egentlig paa alle — det var ikke i første Linje de smukke Naturomgivelser. Skønt ogsaa de naturligvis kan bidrage til at gøre Sindet lyst og Hjertet glad. Det var først og fremmest den Aand og Tone, der mødte de unge i Skolehjemmet, og især da den Tale, der lød fra Skolens Grundlægger, den „gamle Tang".

Jeppe Tang Andersen Tang var en vestjysk Bondeson. Han blev født den 8. December 1828 i Staby ved Ringkøbing, hvor hans Fader ejede en Gaard. Farfaderen og Faderen havde været velhavende Bønder, men i Tangs første Barndomsaar blev hans Fader nødt til at gaa fra sin Gaard af Armod, og Sønnen maatte da som andre Smaakaarsfolks Børn ud at tjene. Syv Aar gammel begyndte han med at vogte Gæs for senere efterhaanden at blive forfremmet til Faarehyrde og endelig faa det ansvarsfulde Hverv at vogte Køer og Stude.*) Som Vogterdreng maatte han tilbringe den meste Tid af Dagen paa Marken, og han kom

*) Efter en Biografi af Fr. Thomassen i et Festskrift om Blaagaards Seminarium.

kun lidt i Skole, hvad Faderen efter Evne bødede paa ved i de lange Vinteraftener at fortælle ham Historie og læse med ham samt bibringe ham et ringe Kendskab til Skrivning og indvie ham i Regnekunstens Hemmeligheder. Hans lette Nœmme gjorde, at han hurtigt fattede og omhyggeligt bevarede, hvad der blev meddelt ham, og allerede i hans tolvte Aar hjælper han sin Fødebys Skolelærer med Undervisningen.

Efter sin Konfirmation kom han i Engvandingslære, og han vedblev at arbejde som Engvandingsmester indtil sit tyvende Aar, det vil dog sige — kun om Sommeren; thi om Vinteren var han Lærer, Omgangsskolelærer. I Torsted Sogn, der er henved en Kvadratmil stort, laa Skolen midt i Sognet, men dets ca. 300 Indbyggere boede spredt over hele det udstrakte Fladerum. Smaabørnene kunde derfor ikke gaa de lange Veje til Hovedskolen, hvorfor der var indrettet Hjælpeskoler i Yderkanterne. Saadanne tre Biskoler passede Tang i disse Aar. Men Skolegerningen optog ikke al hans Tid, og han saa da Lejlighed til at hjælpe paa sine ringe Indtœgter ved en efter Forholdene ret indbringende Faarehandel. Han var saaledes en Gang Ejer af hele fire Snese Faar.

Paa de lange Vandringer fra Biskole til Biskole, naar han gik med hele Skolemateriellet — Protokol, Tamp o. s. v. — i en Slags Tornyster paa Ryggen, tænkte han paa, hvorledes han skulde naa til at kunne arbejde i Skolens Gerning under fastere Former og roligere Forhold, end der bødes ham i Torsted Sogn. Han kom da endelig paa Ranum Seminarium, hvor Ludv. Chr. Müller var Forstander. Tang kendte Müller som en ypperlig Folkeskribent gennem hans „Danmarks Historie", men da han blev Elev paa Ranum Seminarium og hørte Müller fortælle, blev det ham først rigtig klart, hvor kønt et rent, dansk Sprog kunde klinge. Müller var en Mester i det mundtlige Foredrag. „Naar han fortalte Historie, vidste man ikke, om man mest skulde beundre den tankeklare Form, den rige Følelse eller det elskværdige Vid. Men man glemte snart at dvœle ved disse

Enkeltheder og følte sig helt optaget af den aandfulde og hjertelige Personlighed, der meddelte sig gennem den jævne Fortælling og netop virkede saa stærkt paa Tilhørerne, fordi han ingen Sinde traadte ud af den objektive Form, hvori hans Sjæl nød og priste Historiens store Kendsgerninger. Sproget flød forunderlig let over hans Læber, og Ordene faldt naturligt, jævnt og hjerteligt. Kraftige Ordsprog og djærve Vendinger fra den daglige Tale kom jævnligt med." — Ved Siden af at være den dygtige Foredragsholder var Müller ogsaa en Mand med et sundt Blik paa Folkeskolen og dens Gerning, og mange af hans Elever har baade i Børneskolen og i Ungdomsskolen gjort den Lærdom frugtbringende, de nærmede paa Ranum Seminarium.

Blandt Tangs Kammerater var blandt andre den senere Folkefører Chr. Berg og Forfatteren Jacob Nielsen („Knud Skytte").

Tang blev hurtigt en af Müllers kæreste Elever. Han var ikke særlig fremtrædende, men arbejdede flittigt frem mod Eksamen. Dog kunde han faa Tid til at overtage Hvervet som Huslærer paa den nærliggende Herregaard Bjørnsholm for Forpagter Nyholms og en Tid endogsaa for Godsforvalter Wulffs Sønner. Paa Hesteryg naaede han fra Bjørnsholm til Ranum, og han forsømte aldrig L. C. Müllers Timer.

Det var et dygtigt Hold, han var i. Af Klassens seksten Elever fik ikke mindre end fem Karakteren „Udmærket duelig". Tang bestod med første Karakter, og havde han ikke faaet et „tg" i Sang, vilde han ogsaa have faaet „Udmærkelse". Den mundtlige Eksamen fandt Sted den 23., 24. og 25. Juli 1850, altsaa i de samme Dage, Slaget stod ved Isted. Krigsbegivenhederne havde naturligvis stærk Indflydelse paa Seminaristerne. Et Par af dem var med i Krigen, men de, der blev hjemme, maatte der nøjes med daglig at følge Begivenhederne. Alle Krigs- og Soldatervisерne blev sungne, og medens Eleverne sang dem i Kor, følte de dobbelt Samlagets Glæde. Siden hørte de med Begejstring paa deres elskede Læremesters klare, frisindede Fortælling om,

„hvad Danmark havde været og atter skulde blive". Paa Tang havde Begivenhederne den Indflydelse, at han efter Eksamen opsagde sin Plads paa Bjørnsholm og drog til København for at melde sig som frivillig. Han blev sat ind i Ingeniørkorpset, men kom dog ikke til at deltage i Kampen, da Freden blev sluttet kort efter.

Men da Tang nu var kommen til Hovedstaden, blev han der. Han fik Ansættelse ved det offentlige Skolevæsen, men søgte forøvrigt samtidig efter bedste Evne at styrke sine Kundskaber og udvide sin aandelige Horisont. Han hørte Forelæsninger paa Universitetet, særlig historiske, og han kom i personlig Berøring med Mænd som Grundtvig og Professor Rasmus Nielsen. En Tid tænkte han paa at oprette en Folkehøjskole oppe paa Bjørnsholm, hvor han havde befundet sig saa vel som Huslærer. Denne Gaard — det gamle Vilskøl Kloster — var i 1828 blevet Statens Ejendom, men var blevet bortforpagtet til ovennævnte Nyholm. Der var endnu 18 Aar tilbage af hans Forpagtningstid, da Tang indlod sig i Underhandlinger med ham om at overtage Gaarden mod en Godtgørelse af 8000 Rigsdaler. Der blev i Oktober 1852 truffet Aftale mellem dem, saaledes at Nyholm straks skulde være bundet, medens Tang betingede sig en Frist til paafølgende Februar, for at han kunde faa sine Sager i Orden. Han henvendte sig da først til Indenrigsminister Bang for at sikre sig, at der ikke fra Statens Side skulde blive gjort Indvendinger. Bang støttede hans Plan, og nu gjaldt det om at skaffe Penge, thi han stod jo saa at sige med to bare Hænder og et Par tomme Lommer. Han havde bestemt, at han ikke vilde begynde, med mindre han havde 12,000 Rigsdaler. Støttet af Grundtvig henvendte han sig nu til Enkedronning Caroline Amalie, som tilsagde ham 2000 Rigsdaler. Fru Grundtvig stillede 1000 Rdl. til hans Raadighed, og fra flere andre Sider kom der ogsaa Løfte om Støtte. Men da Februar nærmede sig, havde han kun faaet samlet 8100 Rigsdaler. Han trak sig derfor tilbage, og der blev intet af denne Plan.

Han fortsatte da sin Virksomhed ved det københavnske

Skolevæsen indtil 1856, da han — efter Grundtvigs Ønske — blev knyttet som Lærer til Højskolen paa Marielyst. Da C. J. Brandt i 1859 opgav sin Stilling som Forstander her, forlod ogsaa Tang Skolen, og allerede i Juni samme Aar begyndte han den Virksomhed, hvorved han særlig gjorde sig fortjent af den danske Skole: Seminarievirksomheden paa Blaagaard.

Det var under saare beskedne Forhold, han tog fat. I et lejet Lokale i Blaagaardsgade Nr. 14 paa anden Sal begyndte han med to Elever „en fri, folkelig Læreanstalt for vordende Lærere".

Men Virksomheden voksede forholdsvis hurtigt, og allerede i August 1863 kunde Tang indvie en ny, stor Seminariebygning, „Blaagaards Seminarium". Den var fire Etager høj, havde fem store Læsesale og 60 Elevværelser foruden private Lejligheder til Forstanderen, enkelte Lærere og andre.

Tang havde selv kaldt sin Skole „et Fri-Seminarium", og Opgaven for denne Anstalt var dels at uddanne Skolelærere, dels „at give andre unge Mennesker ønskelig Lejlighed til at erhverve sig en saadan almindelig og folkelig Dannelse, som de kan have Nytte og Glæde af i en hvilken som helst Livsstilling".

I dette „Program" — eller hvad man vil kalde det — som Tang allerede fremsatte i 1860, ligger ogsaa Spiren til Folkehøjskolen paa Blaagaard, der endelig i 1867 blev oprettet som en selvstændig Afdeling, og som i 1872 blev flyttet til Emdrupborg, en halv Mil uden for det daværende København.

For at faa en Foreſtilling om, hvad Tang vilde Højskoleeleverne, skal her anføres lidt af, hvad han sagde ved Højskolens Aabningshøjtidelighed i 1868:

„Højere end det jordiske Fædreland staar det himmelske. Men den, som vil gøre sig Haab om Borgerret i dette, maa først have vist sig som en god Borger i Livet. Derfor plejer vi paa Højskolen Kærligheden ogsaa til det jordiske, som vi

først maa lære at kende, inden vi kan elske det. Men Midlerne hertil er Modersmaalet og Kundskab om os selv og

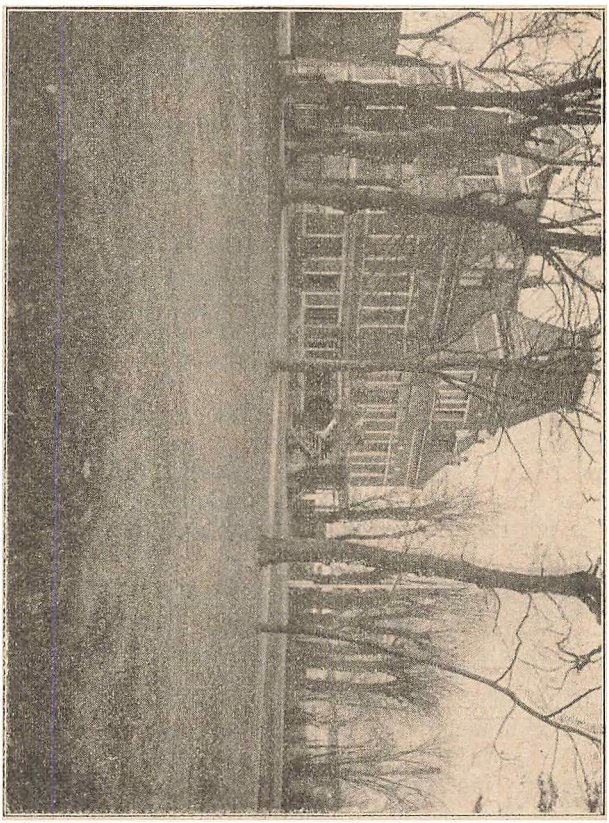

Emdrupborg Højskole.

vort Folk samt om vore Samfundsforhold, vor Forfatning og hele folkelige Indretning."

Tangs Tale var altid jævn og ligetil. Og som hans Tale var hele hans Færd blandt Eleverne. Han ejede —

har en af Eleverne fra de tidligſte Aar ſtrevet — en ſærlig Evne til at give ſine Elever Troen paa, at det gode altid vil ſejre. Alle vidſte, at Tang havde kæmpet ſig frem fra Hyrdedreng paa den jyſke Hede til den Plads, han nu indtog, ſtadig med den Tanke, at det gode vil ſejre. Og han ſtod ſikkert for de unge ſom Bevis for Ordenes Sandhed. Men det, ſom gjorde det varmeſte og varigſte Indtryk paa de fleſte, var viſtnok det, at alle følte ſig ſom hørende til Tangs Familie, og denne Følelſe bidrog Fru Tang i høj Grad til at fremhjælpe.

Tang var meget hjælpſom over for ſine Elever, og han var overmaade medgørlig, naar det gjaldt Betalingen. Saadan fortælles i ovennævnte Feſtſkrift, at en Gang i Sommeren 1875 kom en ung Mand op til Tang og ſpurgte, om han kunde komme paa Højſkolen.

„Det kan De godt," ſagde Tang, „vi venter bare paa, at Folk ſkal komme."

„Jeg har ingen Penge," ſagde den vordende Elev.

„Ja, nogle Penge ſkal De jo have. Naar De kan betale for én Maaned, ſaa vil jeg eftergive Dem de fire. De maa ſkaffe 30 Kroner."

Og dette er ſikkert kun et enkelt Tilfælde, der kunde ſuppleres med mange lignende.

Som nævnt blev Højſkolevirkſomheden i 1872 flyttet ud til Emdrupborg, et Slot, ſom Frederik den Fjerde havde bygget. Taarnene var ſunkne i Grus, ellers ſtod den gamle Kongeborg endnu i ſin oprindelige Skikkelſe. Ridderſalen blev brugt ſom Skoleſtue. Her — hvor fordum Riddersmænd og fornemme Fruer og Frøkner havde gjort de kongelige Herſkaber deres Opvartning — her ſad nu videlyſtne Bønderkarle om Tangs Talerſtol og hørte paa hans Fortælling og hans Betragtninger over Menneſkelivets Kaar.

Det var dog ikke blot Forſtanderens Ord, Eleverne lyttede efter. Tang forſtod altid at knytte dygtige Medhjælpere til ſig — baade ved Seminariet og ved Højſkolen. Blandt Lærerperſonalet træffer man mange kendte Navne. Fra Blaagaardstiden kan nævnes Fr. Bajer, den kendte

Fredsven, cand. theol. Jungersen, den senere Valgmenighedspræst i København, Historikeren C. Rosenberg og Professor R. Simesen, tidligere Rektor i Flensborg. Paa Emdrupborg, hvor Tang selv ledede Virksomheden indtil 1893, møder man blandt mange andre saa kendte Navne som: P. Riemann, senere Præst, Landbrugskandidat Maar, siden Lektor ved Landbohøjskolen, Folketingsmand, cand. jur. N. J. Larsen, Seminarist Rosenkjær, død som Kommunelærer i København, og afdøde Skoleinspektør, cand. mag. Joh. Ottosen.

Tangs Højskole blev da ogsaa godt besøgt. Efter at den var flyttet til Emdrupborg, var Elevtallet gerne om ved hundrede hvert Aar.

Men „gamle Tang" var en meget optaget Mand. Foruden de nævnte Virksomheder udfoldede han et betydeligt Arbejde som Skolebogsforfatter, og i en Aarrække var han Folketingsmand for Svendborg Amts tredje Valgkreds. I 1893 overgav han derfor Ledelsen af Emdrupborg Højskole — der efter en Brand i 1879 var blevet tidssvarende opbygget — til sin Søn, cand. phil. N. Tang, der fremdeles er Forstander for Skolen.

Niels Tang har søgt at bevare Traditionerne fra sin Faders Tid, samtidig med at han i Højskolens Undervisning har stræbt efter at møde Nutidens Krav. Ogsaa han har forstaaet at knytte mange dygtige Kræfter til Skolen og at udnytte de Fordele, som Skolens Beliggenhed — saa nær ved Hovedstadens rige Samlinger — byder. Foruden den egentlige Højskoleafdeling, hvor der lægges megen Vægt paa real Kundskabstilegnelse, er der til Skolen knyttet et Par faglige Afdelinger.

Voldby Højskole.

Imellem Aarhusbugten og Randersfjordens Munding sender Jylland den brede Halvø Djursland ud i Kattegattet. Den deles fra gammel Tid i to Herreder, Nørre- og Sønderherred, adskilte ved det lange, smalle Indvand Kolindsund, der i Halvfjerdserne i forrige Hundredaar blev tørlagt og nu danner et frugtbart, marsklignende Landskab. Sønderherred tunger sig mod Syd ud i to mindre Halvøer, af hvilke den ene er det for sine snurrige Historier vidt kendte Molboland. Djursland har forøvrigt en rigt skiftende Natur. Snart er Landskabet stærkt bakket. Igennem dybe, til Dels kratbevoksede Kløfter lister Smaabække af Sted mod Vigene. Snart møder Øjet vide, skovløse Flader eller store Mosedrag, hvor Viber og Bekkasiner tumler sig i lystig Leg. Men især omkring Øst- og Nordkysten ligger gamle Herregaarde, gemt inde mellem store, prægtige Skove.

Ogsaa her ud paa denne Halvø, der ellers i den nyere Tid ikke har været Hjemsted for megen aandelig Interesse, begyndte Højskolebevægelsen sidst i Treserne at brede sig.

I Landsbyen Feldballe i Sønderherred oprettedes der saaledes i 1867 en Højskole, vistnok efter Tilskyndelse af Stedets Præst R. Schmidt. Den første Forstander var Seminarist N. Hansen, der senere blev Leder af en Højskole i Vardeegnen. Han var kun i Feldballe et Aar. Han afløstes af Seminarist P. Sørensen, der ledede Skolen i to Aar, hvorefter Virksomheden ophørte. Skolen var kun smaat besøgt, og nogen synderlig Betydning for Egnen fik den ikke.

I Avning — nærmere ind efter Randers til — holdtes der ogsaa Højskole i de samme Aar. Denne Skole lededes vistnok af Stedets Skolelærer, men heller ikke denne Virksomhed fik nogen blivende Betydning.

Endelig oprettedes i 1868 en Højskole i Voldby, en halv Mil Nord for Grenaa.

Det var en ung Bornholmer, Seminarist J. L. Vest, der for egen Regning begyndte denne Skolegerning. Han

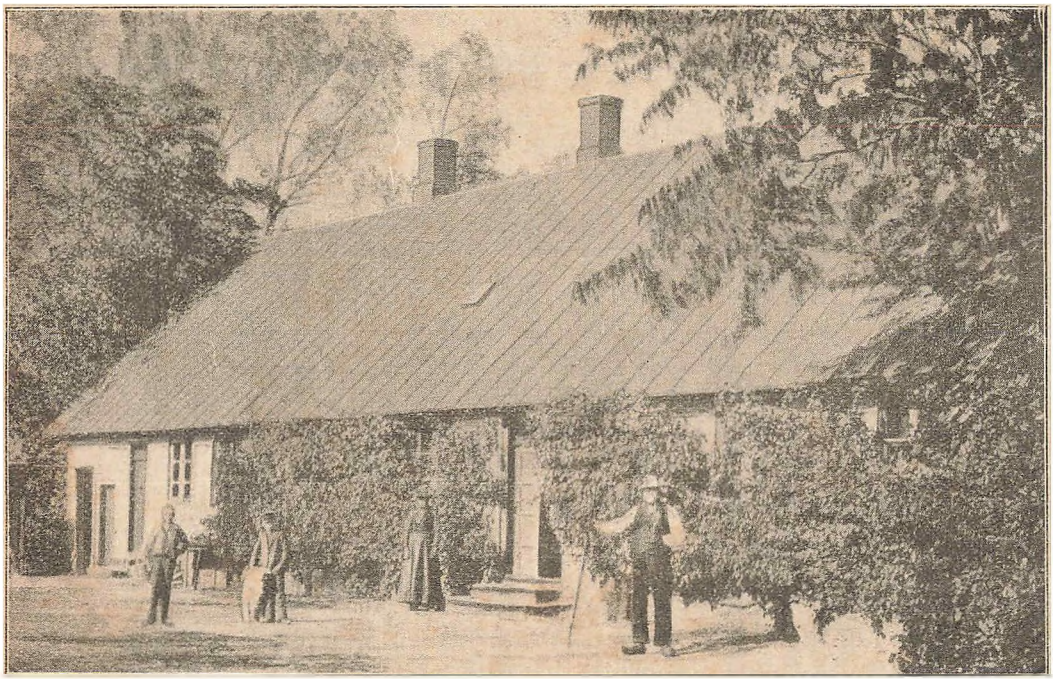

Voldby Højskole.

havde tidligere været i Huset hos Vilhelm Beck, den kendte Høvding for Indre-Miſſion, ſom i en Aarrække var Sogne-præſt i Orum-Ginnerup i Nørreherred. Selv var Veſt en Del paavirket af denne Mand uden dog at kunne ſlutte ſig helt til den indre-miſſionſke Anſkuelſe. Og alt ſom Aarene er gaaet, har Veſt mere og mere ſluttet ſig til den grundt-vigſke Opfattelſe, ligeſom hans Skolearbejde i det væſentligſte har været præget af de grundtvigſke Skoletanker.

Nogen ſtor Skole har Voldby Højſkole aldrig været. Men det er dog adſkillige Hundrede Elever, der i de forløbne fyrretyve Aar ſiden dens Oprettelſe er udgaaet herfra, og ſærlig for den nærmeſte Egn har Skolen haft en ikke ringe Betydning. Rundt omkring i alle de omliggende Sogne træffer man nu hyppigt tidligere Voldbyelever i betroede Stil-linger, og ſelv har Forſtander Veſt ogſaa i det praktiſke Liv taget Haand i Hanke med for at gøre ſin Egn delagtig i Tidens Fremſkridt. Han har ſaaledes været en ivrig Del-tager i Andelsbevægelſen, ligeſom han ſelv driver ſin lille Jordlod ſom et Mønſterbrug.

Ollerup Højſkole.

For en Menneſkealder ſiden var der et Par Smaa-bøger, der var meget efterſpurgte rundt om i de Kredſe paa Landet, hvor Højſkolebevægelſen havde begyndt at fange In-tereſſen. Det var Anton Nielſens Bøger om „Hans, der kom paa Højſkolen“ og om „Karen, der kom paa Højſkolen“.

Om den ydre Anledning til Fremkomſten af den førſte af diſſe Bøger har Ernſt Trier fortalt i ſine Erindringer fra Vallekilde.

Det var i Sommeren 1865. Trier laa paa Rejſe rundt om paa Sjælland for at vække Intereſſe for den Skole,

han til Efteraaret skulde begynde. Blandt de Mænd, han da besøgte, var ogsaa Skolelæreren i Munkebjergby ved Sorø, den allerede da for sine sjællandske Folkelivsbilleder vidt bekendte Anton Nielsen. De to Mænd blev saa optagne af hinanden, at de sad i ivrig Samtale til langt ud paa Natten.

Tidligt næste Morgen lod Anton Nielsen sin Karl, Peter, køre Trier paa Vej til Vallekilde. Om denne Køretur fortæller Trier:

„Ved første Øjekast saa denne (Peter) alt andet end tiltalende ud, og mut var han. Vi kom dog efterhaanden i Samtale, og lidt efter lidt fik jeg fortalt ham om, hvad jeg tænkte, at der kunde udrettes med saadanne Karle som han, naar blot de kom paa Højskole. Saadan i Enkelthederne kan jeg ikke huske Samtalen, men det ved jeg, at den gjorde Indtryk paa Peter, saa han ligesom vaagnede op derved, og at han ikke lod Anton Nielsen i Ro bagefter, før denne lovede at hjælpe ham til at komme paa Skolen hos mig. Det var denne lille Begivenhed, der gav Anton Nielsen Stof til Fortællingen „Hans, der kom paa Højskolen", ligesom den mere end noget andet bidrog til, at jeg fik Anton Nielsens Venskab og kærlig deltagende Omgængelse i al den Tid, han endnu opholdt sig paa Sjælland . . ."

Men det var uden Tvivl ogsaa denne Begivenhed, der førte til, at Anton Nielsen selv kom ind i Højskolearbejdet. Ved sit Venskab med Trier og ved talrige Besøg paa Vallekilde Højskole vækkedes der i Anton Nielsens Sjæl en levende Kærlighed til Arbejdet i Ungdomsskolen, og da der senere paa underlig Vis kom Bud efter ham, opgav han gerne sit Embede i Statsskolen for at begynde en Højskole blandt den opvakte Befolkning i Svendborg-Faaborgegnen.

Den Mand, der „kaldede" ham hertil, var den fynske Bondedigter Mads Hansen.

Denne ejendommelige Folkesanger var Søn af en Væver, som ved Giftermaal var blevet Ejer af Stærregaard paa Hundstrup Mark, et Par Mil Nordvest for Svendborg.

Af den Levnedsskildring, som hans nære Ven og Digterfælle, den fynske Forfatter og Gaardejer Peder R. Møller,

har skrevet over ham, faar man at vide, at han som Barn levede et ensomt Liv, da hans Søskende tidlig døde. Af sin Mormoder hørte han mange Eventyr, Sagn og Folkeviser. Derimod var det smaat bevendt med Skolegangen, og heller ikke Omgangen med sine jævnaldrende fik han meget ud af. Stor Tilfredsstillelse fandt han ved at læse i et populært-videnskabeligt Værk „Naturen, Mennesket og Borgeren", og da hans Forældre ikke havde Raad til at købe denne Bog, gav han sig resolut til at afskrive dens 500 store Sider. Herved opnaaede han Færdighed i at skrive sit Modersmaal nogenlunde fejlfrit, og samtidig erhvervede han sig en smuk Haandskrift, hvilket gav Anledning til, at han senere kunde tjene sig lidt ved at skrive Skøder og andre Dokumenter for Folk. Da Treaarskrigen i 1848 begyndte, var han fjorten Aar gammel. Hele det Røre, som da fulgte med, satte hans livlige Sind i stærk Bevægelse. Men en Oplevelse af blivende Betydning var det for ham, da hans Forældre Aaret efter fik et Par svenske

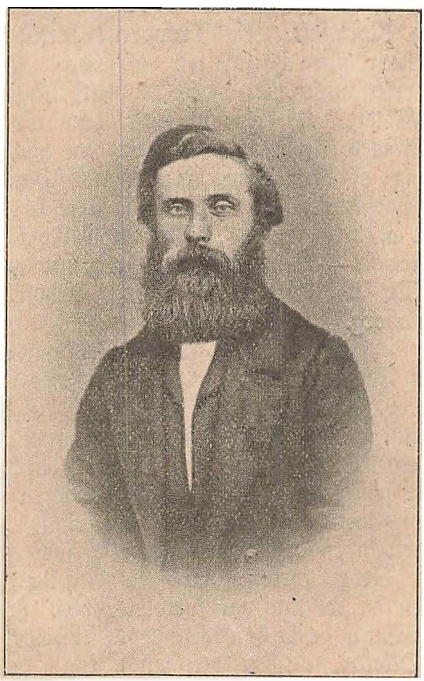

Mads Hansen.

Soldater i Indkvartering. Det var to Spillemænd, belevne og dannede Mennesker. Deres fine Væsen og flotte Uniformer og ikke mindst deres Sang og Musik betog i høj Grad den opvakte Dreng, og især den ene af dem blev han rigtig Ven med. Han underviste sin svenske Ven i Dansk, og Spillemanden gav til Gengæld ham Undervisning i Svensk og Violinspil. Da Tropperne forlod Egnen, var Drengen næsten ude af sig selv af Sorg. Han kunde saa at sige hverken spise eller drikke de første Dage derefter og græd baade Nat og Dag. For at trøste ham lod Forældrene ham blive ved med Violinspillet, og da han havde faaet nogen Vejledning af Nabobyens Spillemand Hans Hansen — der forøvrigt senere satte Melodi til flere af Mads Hansens Sange, bl. a. den kendte „I vor Barndom vi hørte Kartovernes Brag" — blev han saa dygtig, at han kunde være med at spille til Gilder, ja endog medvirke ved en Koncert i Faaborg.

Han vedblev gennem Ungdomstiden at gaa hjemme i sin Faders Gaard og hjælpe til ved Landbruget. Da fik han fat i Ingemanns Romaner og H. C. Andersens Eventyr, og gennem disse Bøger aabnedes hans Blik for Poesiens rige Verden. De kaldte paa Evner i hans Sjæl, hvis Værd han ikke selv anede. Men først gennem en stor Sorg, han i Ungdomstiden oplevede, blev der rigtig lukket op for det dybe Væld af poetisk Naturbegavelse, som hans Sjæl gemte. Han var blevet forlovet med en barnlig, from og ejegod Pige; men da to Aar var forløbne, blev hun syg til Døden. I sin Sorg fandt han forstaaende Deltagelse hos Præsten Brandt i Ollerup, og da den unge Pige var død, var det denne Præst og saa Sangens Naadegave, der i Forening hjalp Mads Hansen til igen at blive et livsglad, ungt Menneske.

Efterhaanden fandt han Venner, med hvem han kunde dele sine Længsler, og sammen med disse fik han stiftet en Sangforening for Hundstrup og Vester Skerninge Sogne. Denne Forenings Sammenkomster fik stor Betydning baade for Ungdommen i denne Egn og for Mads Hansen selv. For denne Kreds var det især han digtede sine Sange, og

da Folkeſorgen i 1864 yderligere havde modnet hans Sind, blev hans Digtning fyldigere i Tonen, og den første Digtſamling, ſom „Ungkarl Mads Hanſen“ ſendte ud i Verden, vakte hurtig Opmærkſomheden for hans Talent. Og den ſkaffede ham ogſaa en Huſtru. „En Dag en Tid efter, at han havde udgivet ſin første Bog, modtog han et Brev fra en jyſk Bondepige, ſom bad ham ſige hende ſin Mening om nogle indlagte Digte. Han havde ikke læſt Brevet til Ende, før der gik ſom en Hviſken gennem hans Sjæl: Det er hende, du ſkal have.“ Og ſaadan blev det da ogſaa. Et Aars Tid efter hjemførte han hende ſom ſin Brud.

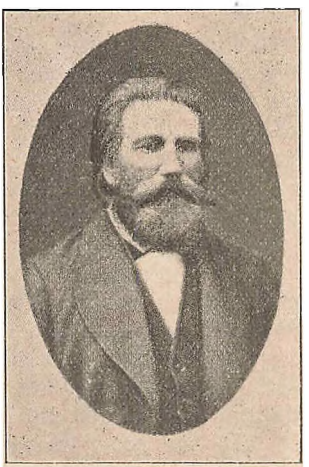

Anton Nielſen.

Inden Mads Hanſen udgav ſin første Digtſamling, ſendte han den over til Anton Nielſen for at høre hans Mening om Indholdet. Anton Nielſen havde aldrig før faaet en Bog fra en Forfatter, og han blev ſaa henrykt, at han ſtraks ſkrev tilbage, at de maatte ſes og blive Venner, og Mads Hanſen ſkulde endelig komme at beſøge ham. Sommeren derefter foretog Mads Hanſen da ogſaa en Rejſe til Sjælland og beſøgte Anton Nielſen i Munkebjergby. Mads Hanſen fortalte Anton Nielſen, at han tænkte paa at faa oprettet en Højſkole paa ſin Egn, og at hans Hovedærinde til Sjælland var at formaa Chr. Bredsdorff, der beſtyrede en Realſkole i København, til at blive Forſtander for den. Samtidig udtalte han Ønſke om, at han gerne vilde beſøge Vallekilde, da han aldrig ſelv havde ſet en Højſkole. Anton Nielſen kørte da for ſin Gæſt til Vallekilde, og Trier og Mads Hanſen kom ſtraks i en intereſſant

Samtale om, hvordan en Højskole skulde være. Det gik helt godt med Enigheden, indtil Mads Hansen fremsatte den Tanke, at Eleverne ogsaa skulde lære at synge flerstemmige Sange og spille Dilettantkomedie. Saa røg de to hidsige Mennesker i Totterne paa hinanden.

Chr. Bredsdorff kunde imidlertid ikke imødekomme Mads Hansens Ønske om at komme til Sydfyn, og efter at være kommen hjem, skrev denne da til Anton Nielsen, om ikke han kunde anvise ham en Mand til at lede den paatænkte Skole. Anton Nielsen svarede: „Dersom jeg bare havde duet til det, saa skulde du ikke haft nødig at bede mig længe; men desværre har jeg ikke Kundskaber nok." Mads Hansen tog ham straks paa Ordet: „Jeg bryder mig slet ikke om Mængden eller Dybden af dine Kundskaber, for du ved dog en hel Del mere end en almindelig Bondekarl. Og hvis du blot vil lære dem det halve eller en Tredjedel af, hvad du selv ved, saa vil jeg være glad."

Anton Nielsen besluttede da at tage imod sin Vens Opfordring, og Vinteren efter rejste han til Fyn, for at de kunde træffe nærmere Aftale. Før han paatog sig den ansvarsfulde Gerning, vilde han dog selv en Vinters Tid opholde sig paa en Højskole for at blive bedre forberedt til Arbejdet. I Vinteren 1867—68 tog Anton Nielsen da Ophold hos sin gode Ven, Ernst Trier paa Vallekilde. Her fandt han en ung Mand, Poul Pedersen Sams, som han bad om at rejse med til Fyn for at blive Medhjælper ved den ny Højskole.

Denne blev da i Efteraaret 1868 aabnet i et Hus i Vester Skerninge. Det var et Præsteenkesæde, som Mads Hansen havde købt, men Skolen blev forøvrigt to Aar efter flyttet ind i et nyt Hus, som var blevet opført bag den store Præstegaardshave „paa den yndigste Plet i Byen".

Her holdt da de to Digterfæller Højskole, dygtigt bistaaet af Pastor Brandt i Ollerup. Og selv om Anton Nielsen snart gjorde den Erfaring, at Oplivelsen og Udviklingen af de unge ikke foregik slet saa hurtigt og let, som han havde skildret det i „Hans, der kom paa Højskolen", saa er der dog

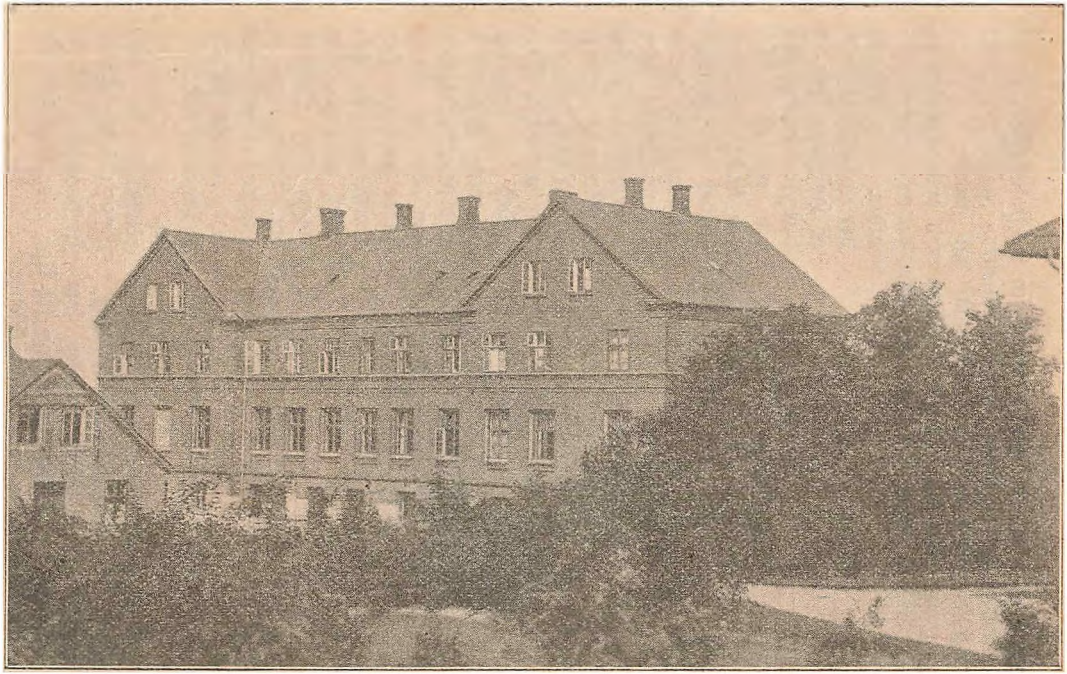

Ollerup Højskole.

ingen Tvivl om, at han gennem sin Højskolevirksomhed fik stor Betydning for mange unge Mennesker. I sin Bog „Højskolen i Treserne og senere Aar“ har han skrevet:

„Hvorledes det hænger sammen med dette Højskoleliv, kan jeg ikke forklare, skønt jeg har levet det en hel Menneskealder. Jeg ved, at der selv i disse Tider*) er Højskoler, der er lige saa barnlige som min, og jeg er bleven kendt med flere Elever fra saadanne Steder. Men det er forbavsende at høre, med hvilken Varme og Glæde de omtaler deres Ophold der, at høre om deres Kærlighed til Lærerne og deres Broderskab med de andre Elever, som de jo aldrig havde set før. Den Oplysning, de har faaet, maa jo være ringe, men Oplivelsen, Lysten til at gaa fremad, er bleven stor, og Broderkærligheden binder Læsset.“

Kristensen-Randers.

Skolen gik rigtig godt, selv om Elevtallet i de første Aaringer ikke var overdrevent stort. I 1874 købte Anton Nielsen Skolen af Mads Hansen, som efterhaanden trak sig mere tilbage fra Virksomheden, og tre Aar efter blev den udvidet, saa den kunde rumme 60 Elever.

*) Bogen udkom 1896.

Blandt Anton Nielsens Medhjælpere i Vester Skerninge var Jens Skytte, der senere har vundet sig et Navn ved sine friske Natur- og Folkelivsskildringer fra det sydøstlige Jylland.

I 1882 blev Skolen flyttet til Ollerup, og to Aar efter fulgte Anton Nielsen den til sin Medlærer, den senere Landstingsmand N. Johansen. Som ledende Lærer blev antaget den nuværende Forstander J. P. Kristensen-Randers, som senere købte Skolen og lod den betydeligt udvide.

P. Bak.

Kristensen-Randers er en Smedeson fra Landsbyen Floes ved Randers. Efter at være blevet Seminarist fik han Ansættelse ved Seminariet og Højskolen i Gedved og virkede her fra 1878 til 1884. Under hans Ledelse er Ollerup Højskole vokset frem til at blive en af Landets største og mest kendte. Der er til Skolen knyttet en Haandværkerafdeling, som ledes af Bygmester Daniel Rasmussen.

Kristensen-Randers er en udpræget jysk Natur. Bred og djærv, baade naar han staar paa Talerstolen, og naar han i en Kreds af gode Venner lader sit rige Lune spille. Hans omfattende Viden og hans medfødte Veltalenhed har

gjort ham til en meget skattet Foredragsholder Landet over. Han er Medlem af Svendborg Amtsraad og har i flere Aar siddet i Bestyrelsen for „Foreningen af Højskoler og Landbrugsskoler". I sin Højskolegerning har han fundet rig Støtte hos sin Hustru, en Datter af den bekendte Politiker og Folkeagitator Chr. Berg.

Ældst i Tjenesten blandt Skolens Lærere er P. Bak, der nu har været Kristensen-Randers' Medhjælper i snart tyve Aar.

Bak er en Gaardmandssøn fra Lystrup ved Aarhus, født i December 1863. Indtil sit toogtyvende Aar gik han hjemme og gjorde Tjeneste ved alt i Gaarden forefaldende Arbejde. I Vinteren 1885—86 blev han Elev hos Trier paa Vallekilde, og her næredes en allerede tidligere vakt Lyst til Læsning. Fra Højskolen gik Rejsen da til Gedved Seminarium, og efter at have taget Eksamen blev Bak i 1889 Lærer ved Højskolen i Ollerup, hvor han siden har virket. Han er ikke blot en omhyggelig og dygtig Lærer — meget afholdt af Eleverne — men ligesom Kristensen-Randers en stærkt benyttet Foredragsholder.

Janderup Højskole.

Skønt de vestjyske Amter i Følge statistiske Oplysninger afgiver et mindst lige saa stort Kontingent til Højskolernes Elevprotokoller som Landets øvrige Amter, har det hidtil vist sig vanskeligt for Højskoler at trives i den vestlige Del af Halvøen. Der er Udlængsel i de vestjyske Piger og Karle. Den noget ensformige Natur kalder uvilkaarligt hos dem til Live en Lyst efter at se rigere og mere afvekslende Landskaber, og naar de tager paa Højskole, stævner de derfor gerne til Østjylland eller til Øerne.

Den ældste af de nu eksisterende Skoler i Vestjylland

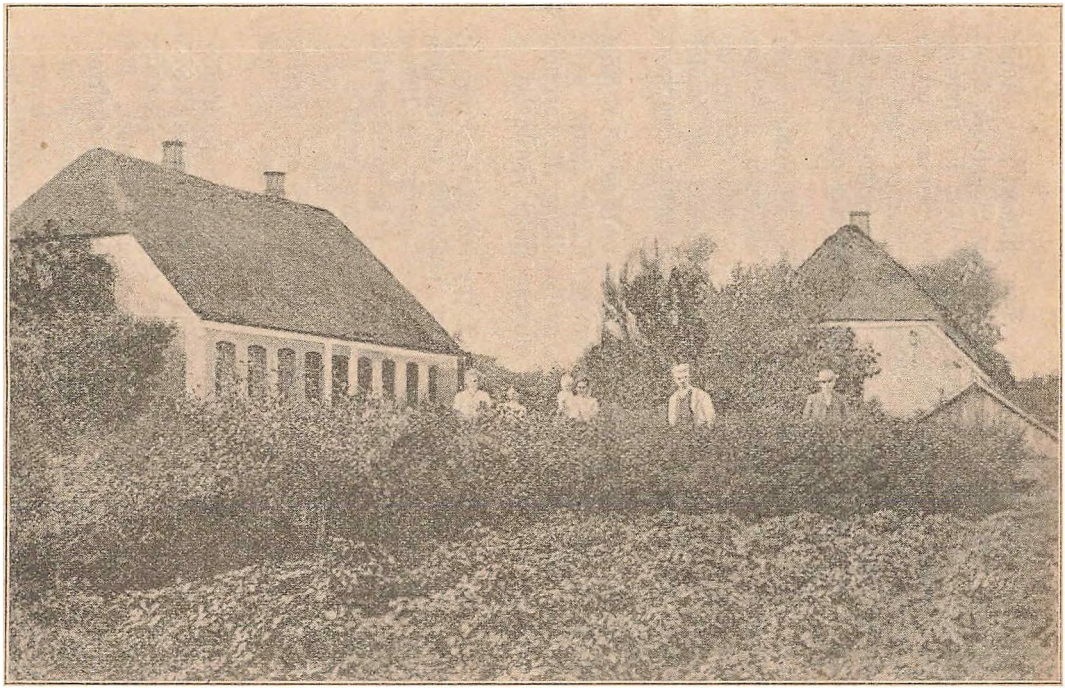

Janderup Højskole.

er Janderup Højskole ved Varde. Som Billedet viser, ligner den kun i ringe Grad de store, moderne Bygninger, hvori Højskolerne nu om Dage holder til Huse. Med sit Straatag og sin gammeldags Bygningsmaade minder den mest om en gammel Landsbyskole eller et Boelsted. Her er ingen knejsende Spir eller Taarne. Lav og beskeden gemmer den sig, som om den dukkede sig for Vestenvinden, der barsk stryger hen over dens Tagrygning.

I snart fyrretyve Aar har den dog nu trodset baade Vestenstorm og den haarde Konkurrence fra andre, anseligere Skoler. Den blev nemlig oprettet i 1868 af et Aktieselskab. Der samledes 7000 Kroner, og herfor købtes en Jordlod paa fem—seks Tønder Land, og de nødvendige Bygninger blev opførte.

Skolen fik straks den første Vinter omkring ved et halvt Hundrede Elever. Men siden dalede Tallet stærkt, og i Midten af Halvfjerdserne var det aarlige Besøg ikke stort over en halv Snes. Der var da allerede skiftet Forstander et Par Gange.

I 1877 blev Seminarist Jesper Madsen Leder af Skolen. Han havde tidligere været Forstander for en Højskole i Tamdrup ved Horsens og siden Lærer ved Ulbum Højskole. Det lykkedes ham i nogle Aar at bringe Elevtallet en Del op, og de ti Aar, han ledede Janderup Højskole, var i det hele taget Skolens bedste Tid. I 1887 blev han imidlertid Forstander for Brøderup Højskole, og i den følgende Tid skiftede Skolen meget hyppigt Leder. Besøget var igen kun ringe, og Skolens Kaar var vanskelige.

I 1902 blev cand. theol. Blinkenberg Forstander. Han er født i et gammelt Hus i Ribe Grundlovsdagen 1875. Hans Barndom blev præget baade af den ejendommelige Marsknatur og af den gamle Bys historiske Minder. Ved Sommertid sad han og lyttede til den brusende Mølleström, der løb forbi Barndomshjemmets Have, eller han gik ud i Engene med deres dragende Viddenatur. Og da senere i Skolen de historiske Begivenheder var blevet oprullet for hans Blik, følte han paa sine Farter omkring i Byen, hvorledes

Fortiden blev levende omkring ham. Domkirken, Slotsbanken og Byens mange andre Seværdigheder — altsammen talte det et eget indtrængende Sprog om gamle Dage. I disse Omgivelser vaktes baade hans Kærlighed til Folk og Fædreland og hans historiske Interesse.

A. Blinkenberg

Fra Ribe Skole blev han Student i 1893 og kom til København. Her levede han — paa sin Vis — stærkt med i forskellige Bevægelser, indtil han i 1900 tog sin teologiske Embedseksamen. Han kom derefter tilbage til sin Fødeby og virkede et Par Aar som Børnelærer, først ved Kommuneskolen, siden som Bestyrer af en Privatskole.

I Oktober 1902 kom han til Jandrup. Samtidig holdt han Bryllup, og hans Hustru blev ham en trofast Støtte under de vanskelige Kaar, han her gik ind til. Han skriver selv: „Har jeg i disse sidste Aar faaet Lykke til at gøre et Arbejde, som fortjener Paaskønnelse og Tak, tilkommer der min Hustru mindst Halvdelen deraf."

Og vanskeligt var Arbejdet i Jandrup sikkert nok til

og mange Gange. Men naar Blinkenberg i det hele taget har kunnet holde ud her, saa længe som han har, viser det uden Tvivl, at han har haft gode Betingelser for et Arbejde i Ungdomsskolen. Saa tilfredsstillende blev Forholdene imidlertid ikke, at Arbejdet kunde holde ham fast. I Begyndelsen af 1908 søgte og fik han Embede i Folkekirken, og med Vinterkursus'ets Slutning forlod han Højskolen.

Karise Højskole.

Som tidligere omtalt fik det sydøstlige Sjælland i 1867 sin første Højskole i Olstrup (Brøderup). Allerede ved den Lejlighed var der ikke saa faa Beboere fra Stevns med i Bevægelsen, og der var ogsaa Ønsker fremme om at faa Skolen lagt længere ud ad Stevnskanten til. Da dette ikke lykkedes, voksede der imidlertid et Ønske frem ude blandt Halvøens Befolkning om selv at faa en Skole. Og dette førte til, at der i 1869 dannedes en Højskoleforening, som skulde søge at faa en Højskole rejst paa Stevns. Der blev købt en Bondegaard i Karise med omtrent 50 Tønder Land, Skolen blev bygget, og i Efteraaret 1869 aabnedes Karise Højskole med L. Budde som Forstander.

Leopold Budde var en Præsteson, født 1836. Han kom i Randers Latinskole, og her begyndte han sin poetiske Løbebane med at skrive Vers, som han læste højt for sine gode Venner. Det Bifald, hans Digtekunst vandt blandt Kammeraterne, vakte store Forhaabninger i hans unge Sjæl, og han drømte om at skulle blive en Digter som Ewald, om end ikke som Oehlenschläger.

I 1854 blev han Student og kom straks ind i en Kreds af jævnaldrende Kammerater, der samledes om Præsteсønnen Julius Schousboe fra Salling. Her mødtes Budde bl. a.

med Ludvig Schrøder. Men Forbindelſen mellem de to var kun af kort Varighed, og i de ſenere grundtvigſke Studenterbevægelſer var Budde ikke med. Hans poetiſke Drømmerier førte ham ind i et Driverliv uden noget alvorligt Arbejde, ſaa at han ſelv ſenere betragtede diſſe Aar af ſin Ungdomstid ſom til en vis Grad ſpildte.

„Og dette er overhovedet den Fare“ — ſkriver han i 1881 i et Brev til Forfatteren Zakarias Nielſen — „ſom ſaadanne Fantaſier ſaa ſaare let kan føre med ſig. Man tilfredsſtiller ſig ſelv med Indbildninger om det ſtore og gode, man agter at frembringe, og kommer en Gang imellem Selverkendelſen og fortæller, at man ingenlunde har Evnerne dertil, eller at det i ethvert Tilfælde kun kan naas gennem et anſtrengt og alvorligt Arbejde, ſaa fantaſerer man ſig gladelig bort fra denne beſværlige Gæſt ſaa hurtigt, ſom man kan. Og det, ſom i Begyndelſen kun ſyntes en ſmilende og uſkyldig Leg, bliver, inden man ſer ſig for, til en Vampyr, der ſuger Kraft og Alvor ud af éns Natur.“

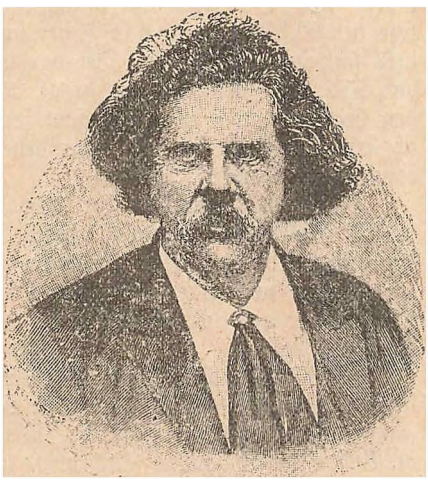

E. Budde.

Det var i diſſe Aar, at Budde første Gang traadte offentlig frem ſom Forfatter. Hans Forfatterſkab bragte ham blandt andet i Forbindelſe med H. C. Anderſen, og dette Bekendtſkab fik ikke ringe Betydning for ham. Der er

jo da ogsaa et umiskendeligt, aandeligt Slægtskab mellem de to.

I Brevet til Zak. Nielsen udtaler Budde sig ret bittert om sit Forfatterskab. Han skriver: „— det var kun en tarvelig Erstatning for, hvad jeg forsømte i mit Studium og min Udvikling i det hele taget, og i Slutningen af Halvtredserne forlod jeg København uden at have taget nogen Embedseksamen. En Tid tilbragte jeg nu dels i mit Hjem i Sengeløse ved Taastrup, hvor min Fader imidlertid var blevet Præst, dels som Huslærer o. s. v. Det var paa en Maade en ufrugtbar Tid; men dog har den bragt mig Udbytte, fordi jeg i den begyndte at se mig selv, som jeg var, og kæmpe mig ud af mine forfængelige og ugrundede Foreſtillinger om mine egne Evner i poetisk Retning."

Saa helt værdiløs for ham selv og andre var disse poetiske Forsøg dog næppe. Hans digteriske Arbejder baade fra denne Tid og senere har været mange til Glæde, og det er rimeligt at antage, at han netop gennem sine poetiske Drømmerier og Bestræbelser har faaet sit barnlige Syn udbybet og bevaret.

I 1861 aftjente han sin Værnepligt, og som Soldat stiftede han Bekendtskab med Chr. Nielsen, den senere Forstander for Hindholm Højskole. Dette Bekendtskab førte til, at Budde endnu samme Aar blev knyttet til Hindholm som Lærer. Han kom til at bo paa Holsteinsminde hos „gamle Stephansen", og hans Ophold her fik afgørende Betydning for hans fremtidige Liv.

Han skriver selv herom.

„Jeg levede mellem ædle Mennesker, og jeg lærte at dele deres Glæde. Jeg kom ind i et roligt og flittigt Arbejde, og jeg lærte at forstaa, hvilken Velsignelse der ligger deri, om det end er aldrig saa beskedent. Og jeg tænker med Taknemlighed paa den aabne og redebonne Venlighed, hvormed saa mange unge kom mig i Møde paa Hindholm og lærte mig først rigtig at kende og elske Folket i sin Helhed. Men ikke mindre følte jeg mig draget af Arbejdet paa Hol-

ſteinsminde for de fattige og hjemløſe Børn, og det blev maaſke, naar alt kommer til alt, min egentlige Kærlighed."

Buddes Ophold paa Holſteinsminde varede i otte Aar — med en Afbrydelſe i 1867—68, da han var i København for at tage en Magiſterkonferens i Matematik — og i diſſe Aar er det iſær, at hans Kærlighed til de hjemløſe Børn bliver ſtærk og levende.

Men da Kariſe Højſkole i 1869 blev oprettet, og Selſkabet, der ejede den, bad ham om at være dens Forſtander, tog han mod Tilbudet.

Budde har uden Tvivl ogſaa haft betydelig Evne til at tiltale Ungdommen. Gennem adſkillige af hans Fortællinger faar man et Indblik i, hvorledes han holdt Højſkole, og at han i lige Grad har beſtræbt ſig for at kalde paa Elevernes aandelige Længsler og paa deres Lyſt til et energiſk Arbejde, er ſikkert nok.

Skolen var da ogſaa i Buddes Tid rigtig godt beſøgt. Om Vinteren var Elevtallet gerne om ved de halvthundrede. Men det var nu en Gang Børnene, der havde taget Buddes Hjerte. Og hvor glad han end var ved Arbejdet i Ungdomsſkolen, længtes han dog mod de ſmaa, der maatte undvære en Faders og en Moders Kærlighed.

Da han i ſeks Aar havde ledet Kariſe Højſkole, ſøgte han Anſættelſe ved den nyoprettede „Frederik den Syvendes Stiftelſe" paa Jægerspris ſom Overlærer, og her virkede han i fire Aar, hvorefter han overtog Ledelſen af Anders Stephanſens gamle Børnehjem paa Holſteinsminde.

Hans Virkſomhed her og ſiden paa Himmelbjerggaarden er kendt og anerkendt af alle. Lige til ſin Død i 1902 arbejdede han med aldrig trættet Kærlighed for „ſine ſmaa". Sjælden har Hjertelag og Evne været bedre parret end hos denne Mand, hvem Hundreder af Børn elſkede ſom en Fader.

Ved Buddes Bortrejſe fra Kariſe blev Højſkolens Ledelſe overtaget af Seminariſt N. P. Boeſen, der i fem Aar havde været Lærer ved Skolen. Han virkede ſom Forſtander til ſin Død i 1879.

Elevtallet var, efter at Budde havde forladt Skolen,

gaaet en Del tilbage. Maaske da for at bøde lidt paa de mindstedes Indtægter, maaske ogsaa for i det hele at lette Højskolens Drift, blev Jorden i Foraaret 1879 solgt for omtrent 40,000 Kroner. Det lykkedes herved at faa Skolens Gæld betalt og endda at indvinde en lille Kapital paa henimod et Tusind Kroner. Syv Aar senere blev der til Skolen erhvervet en Jordlod paa syv Tønder Land, og samtidig blev der foretaget forskellige Udvidelser af Bygningerne.

K. C. Knudsen.

Som Forstander efter Boesens Død blev antaget Seminarist K. C. Knudsen, der endnu leder Skolen, og som altsaa snart har virket i Karise i 30 Aar.

Knud Christian Knudsen er født den 23. Juli 1843 i Olde paa Ærø. Faderen var Haandværker, og der var en stor Børneflok, saa der blev ikke Raad til at holde Sønnen til Bogen, skønt han tidlig røbede Lyst til boglig Sysel. Hans Skoleundervisning var i høj Grad tarvelig. Yngste Klasse, hvori han begyndte sin Skolegang, talte 114 Børn, ældste et lignende Antal, og der drevtes „indbyrdes Undervisning“ i udvidet Forstand.

Drengene havde deres Skoletid igennem ikke andre Bøger til Raadighed end „Forklaringen“ (Balles Lærebog), „Hi-

ſtorien" (Birchs Bibelhiſtorie) og „Birken" (en Læſebog fra Rationalismens goldeſte Tid). Diſſe Bøger lærte den videlyſtne Dreng ſnart udenad og tyggede dem om og om igen i syv lange Aar. Det ſidſte Skoleaar maatte han ofte i Lærerens Fravær røgte Skolegerningen, endog i begge Klaſſer. Den bedſte Undervisning fik han viſtnok ellers af ſin

Kariſe Højſkole.

Moder, der i mange Stykker beſad ſjældne Skolekundſkaber forenet med ſtor Begavelſe.

Da han var konfirmeret, fik han Plads i en Præſtegaard, hvor han opholdt ſig i tre Aar. Her fandt han baade Forſtaaelſe og Vejledning. Hans Læſelyſt blev ledet i det rette Spor. Og hvad der fik endnu større Betydning for ham: her blev han paa en ſund og naturlig Maade paavirket i kriſtelig Henſeende. Gennem et ihærdigt Selvarbejde naaede

han i disse Aar saa vidt, at han 1. Maj 1862 kunde overtage et Andenlærerembede ved en af Skolerne paa Ærø. I denne Stilling forblev han et Par Aar og kom saa endelig paa Blaagaards Seminarium.

Det var en bevæget Tid — lige efter Krigen 1864 — og ogsaa for Blaagaards Seminarium var det meget bevægede Dage. „Gamle Tang" kæmpede en haard Kamp for større Frihed, ja næsten for Tilværelsen, mod Ministeriet og de nationalliberale paa Rigsdagen og mod den mægtige Eksamenskommission. Heri saavel som i Seminariets indre Forhold tog Eleverne virksom og til sine Tider indgribende Del, navnlig i 1866—67, og da just under Knudsens energiske Ledelse. Mange gamle „Blaagaardister" vil endnu mindes de store Møder, han indbød til mellem „Thors Briller" paa Nørrefælled i Juli 1866 og de derpaa følgende bevægede Dage. Men disse Kampe bidrog yderligere til at uddybe Samlivet mellem de rigt begavede Lærere og de aandelig vakte Elever, og for Knudsen — som for saa mange andre — blev Blaagaardstiden en rig Udviklingsperiode. Dertil bidrog vel ogsaa i væsentlig Grad selve Opholdet i Hovedstaden. De store Fordele, som dette bød ham i Form af Samlinger og Læremidler, udnyttede han i rigt Maal. Her blev hans videnskabelige Sans og Interesse vakt for al hans Fremtid.

Efter at have taget Eksamen blev Knudsen Lærer paa Østlolland blandt „de Frejlev Skalke", et kraftigt, dygtigt og frihedskært Folkefærd. Men hans Hu stod til Ungdomsskolen, og i 1869 fik han Ansættelse ved Vonsbæk Højskole i Hadersleb Amt. Aaret forud var der begyndt en Højskole i Brøns i det vestlige Sønderjylland, og da den havde faaet Lov til at virke uforstyrret i Vinteren 1868—69, mente de danske Sønderjyder, at Myndighederne nu vilde tillade Oprettelsen af flere Højskoler.

Skolen i Vonsbæk taalte Prøjserne imidlertid kun én Vinter. Saa maatte den lukke. Knudsen kom da til Landbrugsskolen paa Sandbjerg ved Dybbøl, men efter et kort Ophold her maatte han hovedkuld flygte til Kongeriget for

at undgaa prøjfisk Fangenskab. Forøvrigt blev ogsaa denne Skole faa Aar efter lukket af Magthaverne.

Knudsen arbejdede nu nogle Aar som Lærer ved en Fri- og Fortsættelsesskole i Nordsjælland, derefter blev han økonomisk Leder af Emdrupborg Højskole og fortsatte denne Gerning, indtil han i 1879 blev Boesens Efterfølger paa Karise Højskole.

Knudsen var da en erfaren Skolemand, der nøje kendte Højskoleungdommens Tarv og Trang. Det var hans kæreste Ønske, at Karise Højskole skulde blive en virkelig Skole for Livet, et Sted, hvor de unge kunde erhverve sig en efter Livets Krav afpasset Oplysning. Men han forstod ogsaa, at skulde en saadan Oplysning mer end blot overfladisk tilegnes, da gjaldt det om at faa Eleverne til selv at arbejde. Paa Karise Højskole er derfor indført almindelig Brug af passende Lærebøger i de forskellige Fag. Der eksamineres jævnlig for at kontrollere, at Eleverne tilegner sig det gennemgaaede. Foredragene i Fysik og Kemi ledsages helt igennem af Forsøg, og Skolen ejer hertil en saa fuldstændig Samling Apparater, at kun faa Skoler har Magen dertil.

Knudsens særlige Interesse for Fysik og Kemi har ført med sig, at de naturvidenskabelige Fag indtager en stærkt fremtrædende Plads i Undervisningen paa Karise Højskole. Saa udpræget er dette Forhold, at Statens Tilsynshavende med Højskolerne ved Knudsens femogtyveaarige Jubilæum i 1904 kaldte Karise „den fysiske Højskole".

En særlig Anerkendelse har Knudsens Dygtighed paa det naturvidenskabelige Omraade vundet derved, at der nu hvert Aar ved Statens Foranstaltning afholdes Lærerkursus i Fysik paa Karise Højskole under Forstanderens Ledelse. Forøvrigt har ogsaa Knudsens Forsøg — særlig med de Røntgenske Straaler — vundet ham et Navn blandt Videnskabsmænd, ikke blot herhjemme, men endog uden for vort Lands Grænser.

Men dette noget mere videnskabelige Tilsnit til Trods er Aanden og Arbejdsmaaden paa Karise Højskole næppe væsensforskellig fra den paa de fleste andre Højskoler. Knudsen

og hans Hustru søger at gøre Skolen til et Hjem for Eleverne og at kalde paa alle gode og dybe Længsler i de unges Sjæle.

Og at det er lykkedes dem — baade at være til Velsignelse for talrige unge og at skabe et Arnested for sund, folkelig Oplysning i Skolen i Karise — det fik de begge et talende Vidnesbyrd om, da de i 1904 havde virket paa Stevns i 25 Aar. Deres Venner i Omegnen foranstaltede da en smuk Fest afholdt til Ære for dem, og fra nær og fjern strømmede Hilsener og Taksigelser ind til dem.

Men mere værd end al festlig Anerkendelse er det sikkert baade for Knudsen og hans Hustru, at de endnu er saa friske, at de stadig kan arbejde for Ungdommen. At de kan faa Lov til — som Knudsen selv siger — at være Haandlangere mellem Videnskaben og Folket.

Skals Højskole.

En god Mils Vej Nord for Viborg ligger Landsbyen Skals. Her blev der i 1868 dannet et Aktieselskab med det Formaal at søge en Højskole oprettet. Det lykkedes ogsaa at faa Skolen i Gang, og skønt Skals Højskole altid har hørt til de mindste, har den nu eksisteret i fyrretyve Aar.

Skolens første Forstander var J. Povlsen Bimtrup. Han var Seminarist og havde tidligere været Bestyrer af Jetsmark højere Bondeskole i Vendsyssel. Siden havde han virket som Lærer i Folkeskolen, indtil han i 1867 blev Lærer ved den nyoprettede Højskole i Olstrup (Brøderup Højskole). Denne Skoles første Forstander, Johs. Schrøder, har skildret Povlsen som en meget ideelt anlagt Natur, der havde modtaget stærk Paavirkning af Kristen Kold. Povlsen havde i Olstrup tillige en Børneskole, og baade i denne og i Høj-

Skals Højskole.

skolen ønskede han, at Eleverne skulde føle sig ganske fri over for Læreren, saa Ordet rigtig kunde virke i Frihed. Imidlertid var Povlsen næppe en tilstrækkelig stor Personlighed til, at han kunde holde Orden i Skolen under saa absolut frie Forhold. Og baade Børnene og de unge Karle tog ikke sjælden Magten fra ham. Det er vel rimeligt, at det ogsaa i Skals har knebet for Povlsen at holde den tilbørlige Orden. I alt Fald var han kun Forstander her et Aar. Han forsøgte sig senere som Højskoleleder baade i Freersleb paa Sjælland og i Jandrup ved Varde, men i 1878 gik han igen over i Folkeskolens Tjeneste og fik Embede i Salling.

P. Hvid.

Povlsen afløstes i Skals af Seminarist S. Vistesen, der ledede Skolen i tre Aar, hvorefter en Seminarist A. Nielsen i tretten Aar var Skolens Forstander. Endelig i 1887 overtoges Skolens Ledelse af den nuværende Ejer P. Hvid.

Hvid er født i Hinge ved Silkeborg den 30. August 1847. Efter at han havde taget Eksamen ved Lyngby Seminarium, bestyrede han i tre Aar Forfatteren C. A. Thyregods Skole, hvorefter han i 1873 begyndte sit Arbejde i

Højskolens Tjeneste. Efter i en Aarrække at have virket som Højskolelærer, først ved Try og siden ved Testrup Højskole, blev han i 1887 af Bestyrelsen for Skals Højskole antaget som Forstander.

I 1895 købte Hvid Skolen af Aktionærerne, og siden den Tid er der foretaget forskellige Udvidelser ved Skolen, blandt andet er der indrettet Lokaler for en Haandværkerafdeling.

Hvid hører til de stilfærdige Højskolemænd. Men inden for de beskedne Forhold, hvorunder han virker, har han gjort et trofast og dygtigt Arbejde. Særlig for Egnens Ungdom har Skals Højskole under Hvids Ledelse haft en ikke ringe Betydning.

Aslk Højskole.

Som oftere i foregaaende Skildringer nævnt, var det især i Egnen omkring Aarhus, at Striden mellem Grundtvigianere og Bjørnbakkere igennem flere Aar tilspidsedes til en haard og bitter, til Tider næsten hadefuld Kamp. Efter at Testrup Højskole i 1866 havde begyndt sin Virksomhed, blev der for Alvor Røre i denne Egn. Og et Udslag af dette Røre var i 1869 Oprettelsen af Aslk Højskole.

Man havde paa begge Sider en levende Forstaaelse af, at den, der fik Tag i Ungdommen, ham tilhørte Fremtiden. Derfor oprettede Bjørnbakkerne i disse Aar adskillige Skoler for den voksne Bondeungdom, og Aslk Højskole var da ogsaa Bjørnbakkernes Værk.

Den 11. Februar 1869 stiftedes Aktieselskabet „Aslk Højskole" med afdøde Almuelærer J. P. Kristensen som Forstander, og i den følgende Sommer opførtes en lille, meget beskeden Skolebygning, der indviedes ved Højskolens Aabning den 3. November samme Aar. Selskabet talte den Gang kun

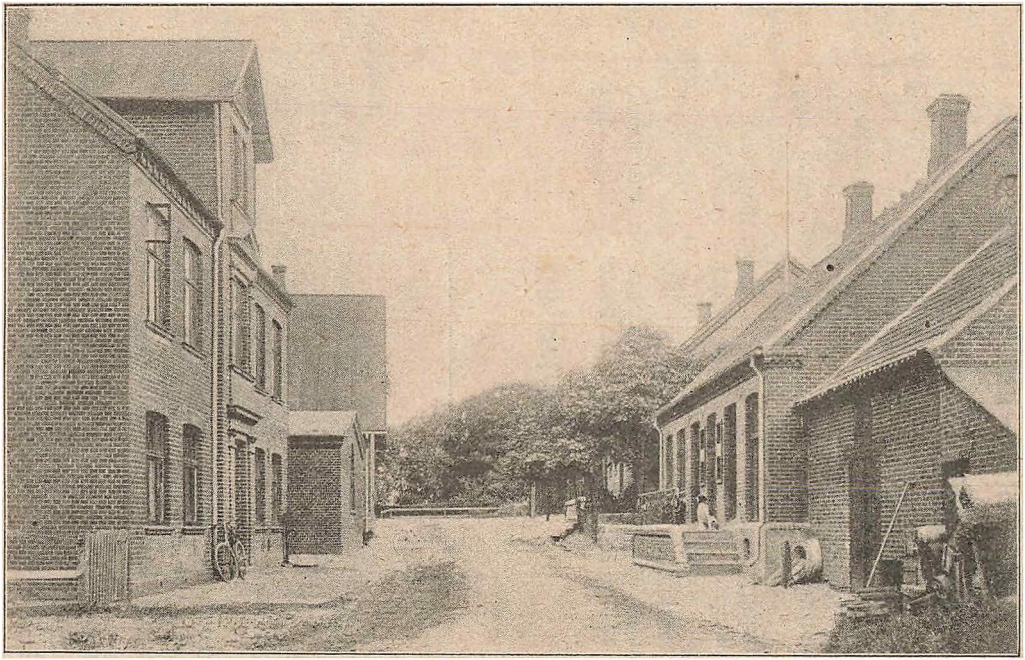

Ast Højskole.

63 Aktionærer, og alle Forhold ved den ny Skole — „den højere Bondeskole" i Ask, som den da kaldtes — var smaa og fordringsløse. Men overordentlig hurtigt arbejdede Skolen sig fremad til at staa mellem de største Højskoler i Landet, og særlig i Aarhus Amt vandt den sig en stor Vennekreds, der øgedes fra Aar til Aar. Selvfølgelig maatte Selskabet gentagne Gange udvide Skolen, første Gang allerede i 1876, da den nuværende Skolebygning med dens to Skolestuer, Bibliotek og Laboratorium opførtes, og dernæst i 1894, da der byggedes en stor, toetages Økonomibygning, som tillige afgav Plads til flere Elevværelser, en Haandværkerskole samt et Gymnastikhus.

Som nævnt var Skolens Ledelse blevet betroet til Skolelæreren i Ask Skole, Hr. J. P. Kristensen. Han virkede som Forstander i 25 Aar og beklædte i hele denne Tid tillige sin oprindelige Stilling som Børnelærer. Han var fra alle Sider anerkendt som en dygtig Skolemand og en ualmindelig energisk Personlighed, og netop derfor frembød der sig da ogsaa adskillige Vanskeligheder for Ask Højskole, da Kristensen i 1894 afgik ved Døden. Der maatte saa at sige begyndes paa helt nyt Grundlag, og det førte med sig, at Elevtallet i tre—fire Aar dalede ikke saa lidt.

Kristensens Afløser baade i Lærerembedet og som Forstander for Højskolen blev Seminarist Christensen-Maarsøe, der i et Par Aar havde været Lærer ved begge Skolerne, og Formanden for Højskolens Bestyrelse, Sognepræst Mogensen i Astrup, traadte til som Højskolens Medforstander. Det lykkedes disse Mænd at overvinde de ved Forstanderskiftet opstaaede Vanskeligheder, og efter nogle Aars Forløb gik Skolen atter rask fremad, saa at den trods de betydelige Udvidelser hvert Aar fik fuldt Hus, og endda har der i de sidste Aar hyppigt maattet søges Plads til adskillige Elever uden for Skolen.

Forstander Christensen-Maarsøe er en Skovfogedsøn fra Sæby Sogn ved Tissø. Han er født den 20. Januar 1872 og var saa lykkelig at vokse op i et livligt og aandelig interesseret Hjem. Der blev læst meget i Skovfoged-

boligen, baade Skønliteratur og naturvidenskabelige Skrifter. Hverken Darwin eller Søren Kierkegaard eller Martensen var Skovfogden bange for at give sig i Lag med. Men i Vinteraftenerne læste han højt for sin Familie af lettere Ting, eller ogsaa sang han. Han sang meget smukt og kunde en urimelig Bunke Viser. Ogsaa Børnene blev holdt til at bruge Sangbøgerne flittigt, og igennem Oplæsning, Sang og Samtale skabtes der Hygge og indbyrdes Forstaaelse i den lune Skovfogedbolig. „Mit Barndomshjem er det vigtigste i min Historie" — har Christensen-Maarsøe da ogsaa udtalt.

Christensen-Maarsøe.

Efter at være blevet forberedt hos Stedets Skolelærer, kom han paa Ranum Seminarium, hvorfra han tog Eksamen i 1892. Umiddelbart derefter fik han Plads som Hjælpelærer og Højskolelærer i Ask, og i 1894 blev han som nævnt Kristensens Afløser.

Ung, som han var, fik han god Støtte fra Pastor Mogensen og ikke mindre af sin Søster Laura Maarsøe, der paatog sig at lede Skolens Økonomi samtidig med, at hun hjalp til ved Undervisningen. Endelig i 1899 fik Christensen-Maarsøe Forstærkning, idet han da giftede sig med Jane

Laugesen fra Holstebro, der i Forvejen var blevet uddannet paa forskellige Højskoler. I 1905 købte han baade Højskolen og Almueskolen — den sidste skulde da flyttes fra Ask — og samtidig tog han sin Afsked af Statsskolens Tjeneste.

Den endnu unge Forstander har derefter helt og holdent kunnet vie sig til sin Gerning i Højskolens Tjeneste, den han omfatter med megen Kærlighed. Ved energisk Selvstudium, paa Kursus og paa Rejser søger han fremdeles at dygtiggøre sig til sit Arbejde. Og den Tilslutning, der stadig bliver Skolen til Del, tyder paa, at hans Arbejde vinder Anerkendelse.

Mørke Højskole.

Det er vistnok for en stor Del den bjørnbakske Bevægelse i Aarhusegnen — med dens ivrige Modstand mod det saakaldte „grundtvigske Fantasteri" — der har bevirket Oprettelsen af Mørke Højskole.

Allerede i 1868 blev der i Mørkeegnen stiftet et Aktieselskab til Oprettelse af en Højskole. Men først Aaret efter fik man Arbejdet begyndt. Til Forstander blev antaget M. N. Appelt, der i sin Tid havde gaaet paa Latinskole uden dog at have ført sine Studier til nogen Afslutning. For at markere sin Stilling over for de grundtvigske Skoler udtalte Appelt straks ved sin Tiltrædelse, at „Døgnpolitik og ensidigt Partivæsen af enhver Art skulde holdes ude fra Undervisningen". Forøvrigt arbejdede Skolen nærmest som en ren Kundskabsskole, og igennem adskillige Aar var den ret godt besøgt. I Firserne skete der imidlertid en Del Nedgang i Elevtallet, vistnok nærmest fordi Appelt — der var en ret konservativ Natur — efter Sigende sluttede sig til den estrupske Politik. Igennem adskillige Aar holdtes Skolen hovedsagelig oppe af et uforholdsmæssig stort Statstilskud.

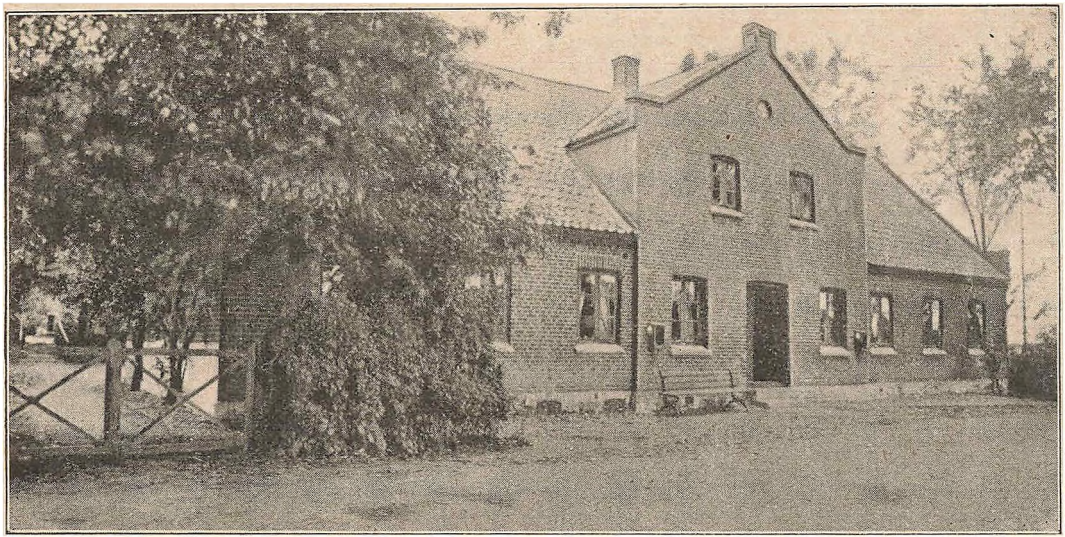

Mørke Højskole.

Appelt havde i 1874 købt Skolen, men da Elevtallet vedblev at dale i Halvfemserne, og da hans Helbred var blevet en Del svækket, søgte han at afhænde den. Der meldte sig da ogsaa endelig en Liebhaver, der fortalte, at han var Kandidat og Løjtnant, og at han havde — eller skulde arve — et Gods et eller andet Steds „Norden for Lov og Ret". Appelt solgte ham Skolen, men inden længe viste det sig, at „Kandidaten" var en ren og skær Plattenslager. Fra Højskolen blev han transporteret lige til Fængslet i Randers.

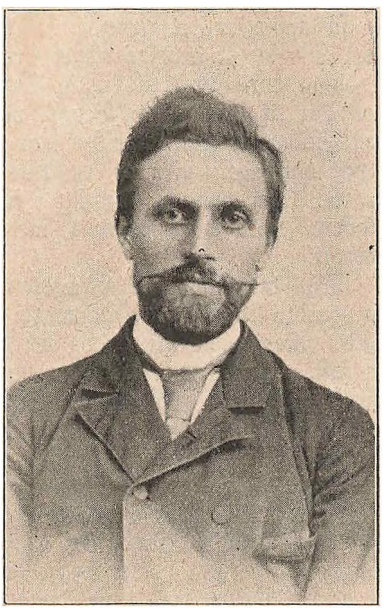

S. Kolstrup.

Dette Eventyr vilde uden Tvivl have voldt Mørke Højskoles Død, hvis ikke en Del af Egnens Mænd — der for Aar tilbage havde nydt godt af Skolens Undervisning — havde taget sig for igen at bringe den paa Fode. Ganske særlig var en af Egnens mest fremragende Gaardmænd, Sogneraadsformand N. Jensen, Grimsbjerggaard, virksom for paany at vække Interesse for Skolen og for at faa Elever samlet til den.

Det lykkedes Skolens Venner at formaa en i Egnen anerkendt Skolemand, Lærer Kolstrup i Pinstrup, til at overtage Højskolens Ledelse — det var til April 1904 — og siden da er Arbejdet gaaet jævnt og godt. Besøget er stigende, og Egnens Befolkning er stærkt interesseret for Skolens Trivsel.

Forſtander Søren Kolſtrup er Søn af Gaardejer Niels Ebbe Chriſtenſen, Kolſtrupgaard i Nimtofte Sogn. Han er født den 5. Marts 1862 paa nævnte Gaard, men hans Slægt ſtammer forøvrigt fra Mørkeegnen, idet hans Fader er født paa Gaarden Nyſkov i Thorsager Sogn (Naboſogn til Mørke).

Kolſtrupgaard var en ſtor og til Dels uopdyrket Gaard, ſom forlangte meget Arbejde. Forſtander Kolſtrup fik da tidligt Lov til at arbejde meget ſtrengt, men ſamtidig vaktes dog ogſaa hans Lyſt til boglig Sysſel, blandt andet derved, at et Par af hans ældre Brødre var Lærere. Efter at have været Soldat et Par Aar — han gennemgik Korporalſkolen — var han igen hjemme en lille Tid, men rejſte ſaa til Amerika. Her opholdt han ſig i fire Aar og prøvede noget af hvert. Han var ſaaledes med paa Guldgraverfærd i Klondyke.

Saa blev imidlertid Længslen efter Hjemmet for ſtærk. Han vendte tilbage til Danmark og forpagtede Faderens Gaard. Ret længe kunde dog det danſke Landbrug ikke holde ham faſt. Hans Lyſt til Bogen vaagnede paany, og 33 Aar gammel rejſte han paa Gedved Seminarium for at forberede ſig til Skolelærereksamen. Efter at have taget denne, blev han Lærer i Pinſtrup, og herfra brød han i 1904 op for at overtage Mørke Højſkole.

Søren Kolſtrups Livsbane har jo ſaaledes ikke været ganſke almindelig. Hans Vej har tit været knudret, men netop derfor er han blevet en ejendommelig Mand. Han har lært at ſe Tingene med egne Øjne, og Hindringerne har øget hans Energi. Der er over baade hans Væſen og hans Tale noget ſtøt og tilforladeligt, og han ejer uden Tvivl rige Betingelſer for at kunne paavirke Ungdommen i en ſund og god Retning.

Vraa Højskole.

Ældst blandt de nu eksisterende Skoler i Vendsyssel er Højskolen i Vraa. Ganske vist blev Skolen der først indviet i 1890. Men den Gang havde Skolens Forstander Jørgen Terkelsen og hans Hustru allerede i 18 Aar holdt Højskole i det nærliggende Stenum, og det var kun af praktiske Hensyn, at Skolen flyttedes over til Stationsbyen Vraa.

J. Terkelsen.

Grundlæggeren af denne Skole, Jørgen Jensen Terkelsen, er født i Hvejsel Sogn ved Vejle den 17. Juli 1844 som den yngste af flere Søskende. Faderen døde i en tidlig Alder, men mange og rige er de Minder, Terkelsen har fra ham, thi han var en for sin Tid ualmindelig oplyst Mand, der havde aaben Sans for mangt og meget, som da var en lukket Bog for de fleste.

I en Alder af kun 15 Aar kom Jørgen Terkelsen til sin Morbroder, daværende Lærer Jørgensen i Nørre Snede, for efter hans Anbefaling og under hans Vejledning at lede et Par af Sognets Skoler. Selv et Barn skulde han nu til at være Vejleder for Børn, og det vilde vel være gaaet galt for de fleste, men for ham gik det helbigt, thi allerede tidligt

modnedes hans ualmindelige Evner til at ſtyre og til at vække Intereſſe for det, han ſelv var optaget af.

Nitten Aar gammel kom han ſaa paa Jelling Seminarium, hvorfra han demitteredes i 1866. Det var bevægede Tider for det danſke Folk, de Aar Terkelſen gik paa Seminariet. Først den tunge Krig med Tab og Nederlag — men ogſaa med Harme over de mægtiges Overgreb. Flere af Seminariſterne drog til Hæren for i Handling at vise deres Kærlighed til Fædrelandet. Andre, der blev hjemme, ſaa, hvorledes Prøjſerne overſvømmede Landet. Adſkillige blev af de fremmede Krigsherrer tvungne til at tage Spade og Skovl i Haand og gaa paa Skanſearbejde. — Og ſaa ſiden den bitre Fred, der lagde Sønderjylland under Prøjſeraaget — ſom rev Hjertebaand i Stykker uden Barmhjertighed. Det er den Slags Begivenheder, der ruſker op og gør vaagen — ikke mindſt blandt de unge.

Senere fulgte ſaa de lange politiſke Forhandlinger om vort Riges Grundlov, de, der endte med den ulykſalige Grundlovsændring af 1866. Ogſaa her var noget, der kunde vække en begejſtret Ungdoms Harme, og paa Seminariet i Gorms og Thyras By var der livligt Røre. Man drøftede i ſmaa og ſtørre Kredſe Dagens brændende Spørgsmaal og ſamledes ogſaa for at ſtyrke, hvad der boede dybeſt.

Jelling Seminarium havde i de Dage en Forſtander, der paa en lykkelig Maade forſtod at tiltale Ungdommen. Det var „gamle Svendſen", ſom han gerne kaldes, en af Grundtvigs ejendommeligſte Diſciple — en Mand, der har haft vidtrækkende Betydning for Danmarks Lærerſtand. Hans aandfulde og hjertelige Tale ejede en forunderlig Evne til at kalde Alvoren og Energien frem i Elevernes Sjæle. Han forſtod ſom faa at hjælpe de unge til at finde ſig ſelv, deres Perſonligheds Midtpunkt. Og ſamtidig forſtod han dog at gøre dem levende intereſſerede for alt det, der groede og gærede i Folkets Liv. Der udgik i Svendſens Tid fra Jelling talrige unge Mænd, der ſatte ſig blivende Spor rundt omkring paa de Steder, hvor de fik deres Manddomsgerning. Det kendtes, at diſſe Mænd ikke nøjedes med at være „Skole-

mestre". Men efter bedste Evne søgte de at være Hjælpere og Vejledere for den Befolkning, de levede iblandt.

Svendsens Undervisning og Tidens begivenhedsrige Liv paavirkede ogsaa Terkelsen stærkt, og tidligt droges han af Længsel efter at komme med i det folkerejsende Arbejde, som udgik fra den danske Højskole.

Efter at have taget Skolelærereksamen virkede Terkelsen et Par Aar som Friskolelærer og blev derefter i 1869 knyttet som Lærer til den daværende Højskole i Hvejsel. Denne var Aaret før oprettet af Stedets Skolelærer K. K. Utoft, en ejendommelig begejstret Mand, der fik ikke ringe Indflydelse paa Terkelsen. Utoft havde været med i 1864 som frivillig, og Nederlaget havde ikke formaaet at kue hans Mod. Han følte sig baaret af en stærk Tro til Folkets Udviklingsmuligheder, og der var i hans Væsen noget forunderlig „spillevende" og foraarsfriskt, som uvilkaarligt maatte tiltale Ungdommen.

I 1872 ophævedes imidlertid Skolen i Hvejsel, og Utoft overtog Uldum Højskole. Terkelsen maatte da se sig om efter anden Virksomhed, og han besluttede sig da til sammen med sin Fæstemø selv at begynde en Højskole i hendes Hjemegn.

Det var hos Kristen Kold i Dalum — under et kort Ophold hos den ejendommelige Højskolemand — at Terkelsen havde lært den Kvinde at kende, som senere skulde blive ham en trofast Støtte i al hans Gerning. Hun hed Inger Kristine Albrechtsen og var af vendsysselsk Bondeæt. Hendes Fader, Albrecht Larsen, ejede en Gaard i Stenum og var en meget udpræget Bondetype. Han elskede sin Jord og sin Gerning og hang ved dette til det sidste. Faa Dage før sin Død lod han sig køre ud over Markerne for endnu en Gang, inden Øjnene lukkedes, at skue over de Agre, hvor han havde lagt sit store Arbejde og for endnu en Gang at se det trives og spire rundt om sig, før han selv som det modne Korn sankedes i Lade.

Datteren har fra denne Fader arvet baade den stødte Karakter og det rige Lune. Maaske ogsaa noget af Kærlig-

heden til den hjemlige Jord, saa det sikkert for hende har været en sær Glæde at kunne feste Bo der, hvor hendes Barndom var hengledet.

Sit første Kendskab til Højskolen fik den unge Vendelbokvinde paa Grundtvigs Højskole, hvor Grove den Gang var Forstander. Herfra gik hendes Vej til Kristen Kold, og hos denne uddybedes hendes Kærlighed til Højskolen og slog for Alvor dybe Rødder.

Da det unge Par i 1872 begyndte i Stenum, kunde de da mødes med hinanden i hel og fuld Forstaaelse af den Gærning, de gik ind til. Og deres Arbejde blev til Velsignelse for mange. Skolen fik god Tilgang af Elever, og ved Møder og Sammenkomster knyttedes der mange Baand mellem den og Egnens Befolkning.

Da saa de indskrænkede Pladsforhold sidst i Firserne nødvendiggjorde en Udvidelse, besluttede Terkelsen sig til at flytte til Vraa, skønt det ikke faldt saa ganske let at sige Farvel til det gamle Hjem. Og det viste sig da, at Højskolearbejdet i Stenum havde vundet god Anerkendelse. Blandt Egnens Folk rejstes et Beløb af ti Tusind Kroner til Hjælp for Skolens Udvidelse, og i Vraa rejstes der nu en stor og tidssvarende Skole med Plads til 70 Elever.

De ny Bygninger indviedes i Efteraaret 1890, og allerede Aaret efter var der fuldt Hus paa Vinterskolen. I de Aar, der er gaaet siden, har Vraa Højskole i stedse stigende Grad været et Midtpunkt for det folkelige Livsrøre i Vendsyssel. Navnlig de store Høstmøder, der hvert Aar holdes paa Højskolen, har samlet en Mængde Tilhørere videnom fra. Og mange af Tidens brændende Spørgsmaal og gærende Tanker er fra disse Møder gaaet ud i Hundreder af vendsysselske Hjem og har været med til at vække Liv og Røre.

Ved saadanne større Møder er Forstander Terkelsen i Almindelighed ikke meget talende. Han nøjes da gærne med at lede Mødet og sammen med sin Hustru at være en omhyggelig Vært for sine mange Gæster. Vil man lære Terkelsen rigtig at kende, skal man helst se ham paa Skolen i

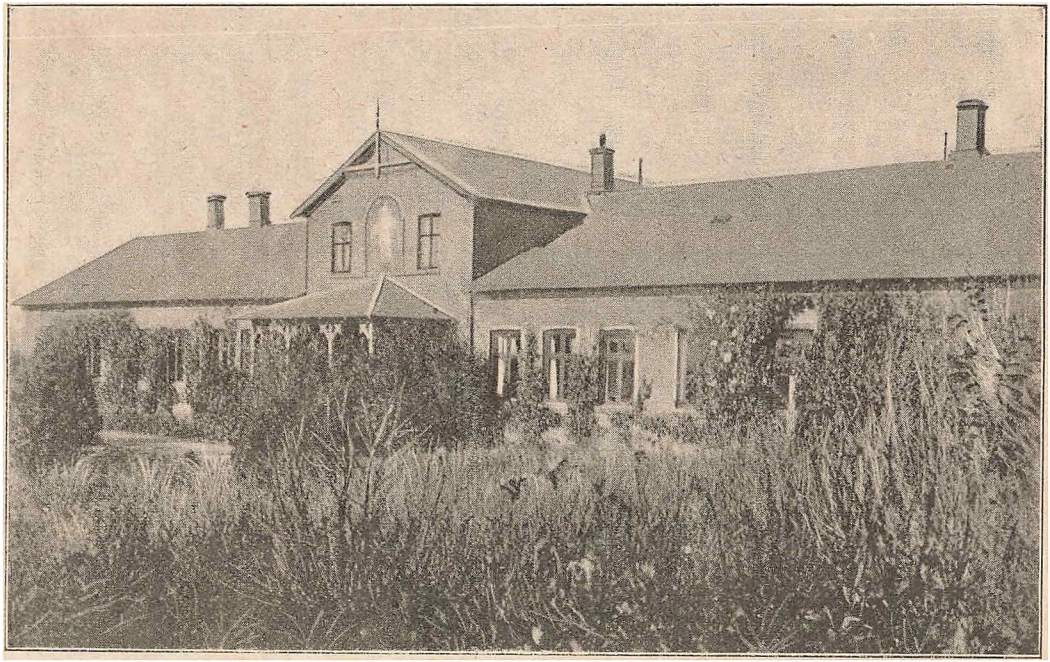

Vraa Højskole.

Elevernes Kreds, naar han taler under jævne, daglige Forhold, eller naar han „synger for“ med sin rene, smukke Stemme. „Den dybe Alvor i hans Tale har Evne til at kalde paa Hjærtets bedste Kræfter saa vel som paa de unges Daadstrang. Man mindes ofte Bjørnsons Ord: „Det er min Sjæl, mit Blod, der gaar i hver en Linje, som jeg slaar, og derfor gaar den lige.“ Denne „lige Linje“ kan ofte for nogle synes kedelig og stiv, men da glemmes det Hjærte, der staar bag ved, og som er til Stede i hvert Træk, og derfor finder ogsaa nok hans „Linje“ sin lige Vej, nemlig den, der gaar fra hans varme Hjærte til den danske Ungdom, som han elsker“.

J. Bertelsen.

En meget værdifuld Støtte i Højskolearbejdet har Terkelsen fundet i sin Svigersøn, Valgmenighedspræst Jens Bertelsen, der nu i omtrent tyve Aar har været knyttet til Skolen.

Bertelsen er født i Øster Vandet ved Thisted den 25. Marts 1863. Hans Forældre var Lærerfolk, og Faderen blev tidlig grebet af den grundtvigske Bevægelse, som fra Mors bredte sig over til Thy.

Da Sønnen tidlig ytrede Lyst til at læse, kom han

Thisted Realskole og fandt i denne By et andet Hjem hos Lægen Conrad Møller, hvis livlige og musikalske Hustru Bertelsen efter eget Udsagn skylder uendelig meget. Fra Skolen i Thisted kom Jens Bertelsen til Viborg Katedralskole, hvor den ejendommelig Skolemand Rektor Lefolii fik stor Indflydelse paa ham. Efter i 1883 at være bleven Student kom han til København, og Studenteraarene blev for ham en overmaade rig og herlig Tid. Han fandt sig snart en Kreds af ligesindede unge, inden for hvilken Alvor og Gammen skiftede paa en lykkelig Maade. Adskillige af disse unge var fra København, og deres Hjem aabnede sig da tit for Vennekredsen. Et af de Steder, hvor man hyppigst samledes, var hos „gamle Brandt" — Vartovpræsten — og her fandt Jens Bertelsen som et andet Hjem, ligesom Søndagene i Vartov ret vakte til Live saa meget af det, han havde levet i sin Barndom, men som i de tørre Skoleaar var kommet ham noget paa Afstand.

I disse Aar kom det til at staa ham klart, hvad der skulde blive hans Gerning, og saa snart han havde faaet sin teologiske Embedseksamen i 1888, søgte han Plads ved Stenum Højskole. Da den to Aar efter flyttede til Vraa, flyttede Jens Bertelsen med, og Baandet mellem ham og Skolen knyttedes endnu fastere, da han i 1893 ægtede Forstander Terkelsens Datter Gudrun.

I 1895 blev Bertelsen Kapellan hos Sognepræsten i Vraa, samtidig med at han dog fortsatte sin Lærervirksomhed ved Højskolen. Da Sognepræsten fire Aar efter afgik ved Døden, blev der af Beboerne ansøgt om at faa Jens Bertelsen som Præst. Anciennitetsforholdene stillede sig imidlertid i Vejen for, at han kunde faa det store Embede, og den grundtvigske Befolkning i Egnen gik da til at virkeliggøre en gammel Tanke: nemlig at danne en Valgmenighed. Man fik bygget en Kirke, og i Efteraaret 1900 blev den indviet af daværende Biskop Fr. Nielsen i Aalborg. Siden da har Jens Bertelsen forenet Stillingen som Valgmenighedspræst og Lærer ved Højskolen.

Bertelsen er en djærv Sydenatur, stød og tilforladelig

og i Beſiddelſe af et rigt Lune. Den jævne Tale og det jævne Væſen er hans naturlige Element, og han indlader ſig aldrig paa det højtravende. Han er ſaa velſignet fri for al akademiſk Velærværdighed ſaa vel ſom for al forloren Sentimentalitet. Men hans frejdige Humør og hans ſtore Arbejdsævne gør ham udmærket ſkikket til at være Ungdomslærer.

Sammen med ſin Svoger og Medlærer Møller Nørgaard købte han i 1902 Vraa Højſkole af Svigerfaderen, og de hjælper nu hinanden med Skolens Ledelſe. Men foruden det omfattende Arbejde, han har baade i Kirken og paa Højſkolen, har han endda det ſidſte Par Aar faaet Tid og Kræfter til at lede en ſtørre Børneſkole, ſom væſentligſt beſøges af Børn fra Valgmenigheden.

Det er ſaaledes en rig og mangfoldig Virkſomhed, Jens Bertelſen udfolder, og hans Betydning for Vraa Højſkole og Egnen der omkring vil førſt en kommende Tid tilfulde kunne vurdere.

Ondløſe Højſkole.

Landsbyen Ondløſe ligger omtrent tre Mil Sydvеſt for Holbæk. Naturen er her baade ejendommelig og ſmuk. Det er en vanlig Regel, at beſøgende, ſom kommer fra Mørkøv Station til Højſkolen, næppe er kommen inden for Døren, før de udbryder: „Det var dog en ſmuk Egn!“ Paa denne Vejſtrækning paſſeres Herregaardene Torbenfeldt og Kongsdal, forøvrigt de eneſte Gaarde man træffer paa den godt en Mil lange Vej. Men ejendommeligere er dog Naturen paa den anden Side Skolen. Der møder Øjet et helt lille Norge. Det er Gælø Overdrev, der fortſætter ſig i et Bakkedrag med Højde paa Højde, ſnart granklædte, ſnart dækkede af den mørkbrune Lyng. Og nedenunder Bakkerne ligger

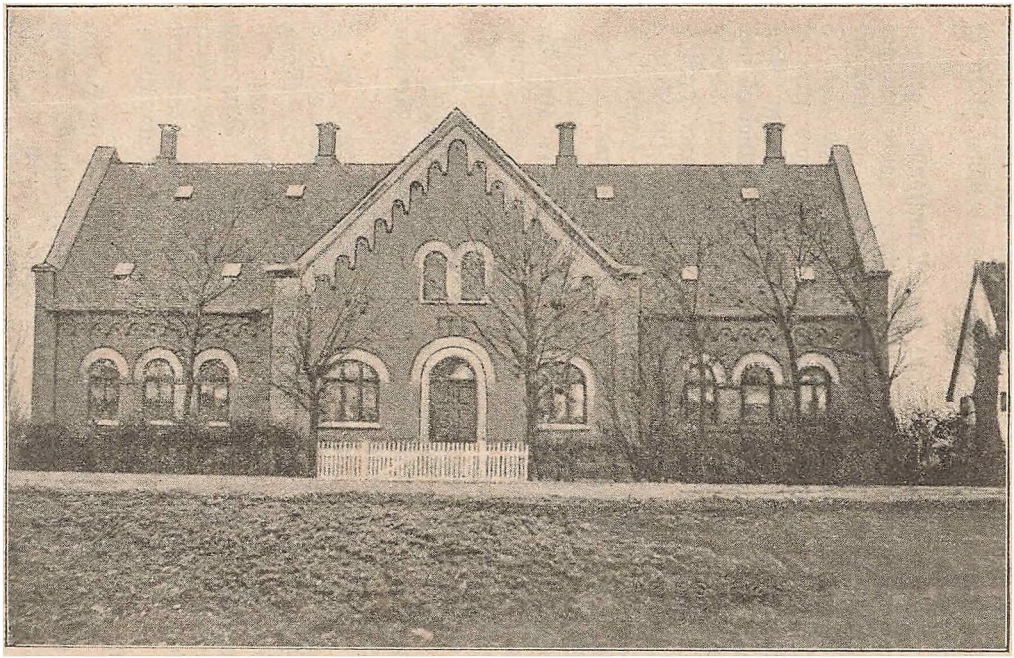

Ondløse Højskole.

den ſtore Aamoſe, der ved Foraarstide helt overſvømmes. Da kan man vel et Øjeblik her tro at være Nabo til en af Danmarks ſtørſte Indſøer.

Og ſom Egnen kan byde paa Naturſkønhed, gemmer den ogſaa hiſtoriſke Minder. Biſp Abſalon havde ſaaledes Jordegods i Ondløſe. Herregaarden Kongsdal, der tidligere hed Tygeſtrup, ſkal have været i Marſk Stigs Eje. I Kongsdal Skov findes „Hellig-Korſets Kilde", hvor flere af de oldenborgſke Konger ſkal have „toet" ſig. Endnu ſtaar ved den ſmukt vedligeholdte Kilde den gamle Fattigblok med ſit vældige Beſlag og ſine ſolide Laaſe. Men nu beſøges Kilden kun ſjældent, og ingen lægger milde Gaver i Blokken. Forleden Aar byggede en lille Sangfugl ſin Rede i den. — Den gamle Kirke i Ondløſe var i den katolſke Tid indviet til St. Laurentius. At gaa ti Gange rundt om den gav Syndsforladelſe for 40 Dage. Op til Kirkegaarden ligger den gamle Præſtegaard, hvoraf Dele ſnart er 400 Aar gamle. Den har huſet ikke ſaa faa kendte og gode Navne. Gennem tre Fjerdedele af forrige Hundredaar tilhørte dens Beboere Slægten Rørdam. Den i ældre, grundtvigſke Kredſe meget kendte Peter Rørdam har traadt ſine Børneſko her, og det ſamme er Tilfældet med Digteren Valdemar Rørdam, hvilket ogſaa kan ſkimtes i flere af hans Digte.

Flere ſtedlige Forhold kunde ſaaledes tilſkynde til at anlægge en Højſkole i Ondløſe, og førſt i Halvfjerdſerne undfangedes Ideen til denne — ſaa vidt vides af den Mand, der blev Skolens førſte Forſtander. Han hed Jørgen Olſen og var en Husmandsſøn fra Ondløſe Sogn. Som ungt Menneſke kom han paa Jonſtrup Seminarium, tog Lærereksamen og blev ſenere juridiſk Kandidat. Hans Uddannelſe blev for en Del bekoſtet af den velgørende Etatsraadinde Eſtrup paa Kongsdal.

Olſen fik dannet et Aktieſelſkab, ſom paatog ſig Højſkolens Oprettelſe, og i Efteraaret 1873 ſtod Bygningen færdig til at tages i Brug. Som Billedet viſer, er det en baade ſolid og ſmuk Bygning. Med Jordtilliggende (fire Tønder Land) og alt Udſtyr ſtod Skolen i 26,000 Kroner.

Elevbesøget var ret godt i det første Par Aar. Der var mellem 30 og 40, omtrent det Antal, Skolen har Plads til. Men saa begyndte Tallet at dale. Grundene hertil var vel nok forskellige. Den væsentligste var dog vistnok den, at Olsens politiske Opfattelse bragte ham i skarp Modstrid med Holbækegnens radikale Venstrebefolkning. Han havde bygget sin Skole med Støtte fra Egnens Godsejere og Storbønder, og i Politik stillede han sig ved disses Side. Derfor vandt han aldrig rigtig Tillid hos den jævne Bondebefolkning, blandt hvilken hans Skole dog skulde søge sine Elever.

S. Banke.

Olsen havde købt Skolen af Aktieselskabet, men efter syv Aars Forløb blev han nødt til at opgive sin Virksomhed i Ondløse. Han rejste da til København, hvor han blandt andet i en Aarrække har været Redaktør af „Ugeblad for Danmarks Højreforeninger". I 1881 fik han Skolen solgt til Seminarist og Landbrugskandidat A. Madsen, som i flere Aar havde været Lærer paa Hindholm Højskole.

Madsen var en Landmandssøn fra Sjælland. Han var gift med en Datter af den inden for grundtvigske Kredse

paa Fyn vel kendte Gaardejer Povl Rasmussen fra Sanderum, en af Kolds nære Venner. Men heller ikke for disse to vilde Arbejdet i Ondløse ret trives. Efter 5—6 Aars Forløb maatte Madsen indstille Højskolevirksomheden, og ogsaa han rejste da til Hovedstaden, hvor han siden har levet som Journalist.

I Foraaret 1888 købte saa den nuværende Forstander Sofus Banke Højskolen af dens Prioritetshavere.

Banke er født paa Randbøl Hede ved Vejle den 28. September 1861. Hans Forældre ejede der en Landejendom, men de var ellers begge Fynboer, og paa Sydfyn kom Sofus Banke da ogsaa til at leve flere af sine Barndoms- og Ungdomsaar. Sit første Bekendtskab med Højskolen gjorde han hos Forfatteren Anton Nielsen paa Vester Skerninge Højskole. Derfra kom han til Gedved Seminarium, hvorfra han tog Lærereksamen. Det var i Gedveds gode, gamle Tid. Peter Bojsen var den Gang i sine bedste Aar, ligesom ogsaa hans ypperlige Medhjælper Martin Kristensen paa den Tid stod i sin fulde Manddomskraft. Den senere Forstander for Ollerup Højskole, Kristensen-Randers, var Lærer ved Seminariet. Gedvedaarene plejer Banke da ogsaa al Tid at regne for nogle af sine bedste. Det var ogsaa i disse, at han begyndte at blive klar over, at i den grundtvigske Ungdomsskole skulde hans Gerning være. Da han havde faaet sin Eksamen, tog han derfor straks til Askov Højskole.

Sin første Lærervirksomhed havde han imidlertid ved en Fri- og Fortsættelsesskole i Dianalund, et Par Mil Nord for Sorø. Herfra drog han til Ondløse, fulgt af Friskolens Leder Povlsen-Sejr, der i tre Aar blev hans Medhjælper i Højskolegerningen. Povlsens Hustru bestyrede i disse Aar Økonomien, indtil Banke i 1891 blev gift med Sørine Pjedste fra Starup Sogn ved Kolding. Denne Kvinde har i de mange Aar siden været ham en god Støtte, baade som Lærerinde og som Højskolemoder.

Det var imidlertid ikke lette Kaar, Sofus Banke gik ind til i Ondløse. Højskolen har haft svært ved at forvinde

Veerne fra ſine førſte Perioder. Men nu kan Banke og hans Huſtru dog glæde ſig ved en ret god Tilſlutning, iſær fra den nærmeſte Omegn, og Højſkolen er blevet et kært Samlingsſted for Egnens Ungdom.

En god Støtte har Højſkolen i et Legat, ſom i ſin Tid blev ſtiftet af forlængſt afdøde Per Eſtrup paa Kongsdal, en Broder til nulevende „gamle Eſtrup“ — den tidligere Konſejlspræſident. Af dette Legats Renter nyder aarlig fem—ſeks unge godt paa Ondløſe Højſkole.

Try Højſkole.

I 1873 blev der af et Aktieſelſkab oprettet en Højſkole i det ſtore Dronninglund Sogn i Øſtvendſyſſel. Skolen kom til at ligge i Landsbyen Try, og ſom Forſtander blev antaget Dyrlæge C. G. Mørck. Denne havde tidligere et Par Aar været Førſtelærer paa Agerbrugsſkolen Næsgaard paa Falſter. Siden havde han blandt andet en Valgperiode været Folketingsmand. Skolen blev i Begyndelſen kun ſmaat beſøgt, og efter tre Aars Forløb opgav Mørck ſin Stilling og nedſatte ſig ſom praktiſerende Dyrlæge i Dronninglund. Hans Efterfølger blev den Mand, der endnu ejer og ſtyrer Skolen, J. H. Fogt.

Fogt er født 1845 i Aſſeballe Sogn paa Als og blev Lærer i en meget ung Alder. Fra 1863 til 66 var han Lærer i ſin Fødeby, og under Krigen i 1864 levede han dagligt ſammen med de danſke Soldater, hvis Liv han fulgte med megen Deltagelſe. Han ſang og ſamtalede med dem, og naar de drog over til deres farlige Vagt i Dybbøl Skanſer, fulgte han dem paa Vej, og han modtog dem igen, naar de vendte tilbage. Han ſaa Dybbøls Fald og Erobringen af Als — hans Barndomshjem. Og de ſtore Begivenheder prægede hans unge, modtagelige Sjæl. Man kan vel ſige,

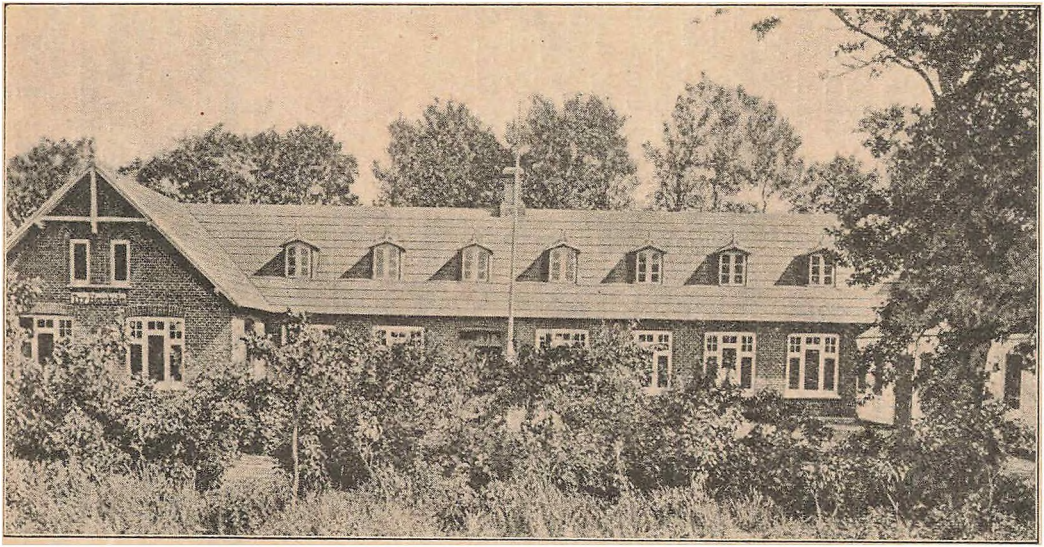

Try Højskole.

at han i de Dage modtog Indvielsen til sin fremtidige Gerning som Lærer i Nordens Historie.

Medens han var Lærer paa Als, fik det ogsaa Betydning for ham, at han kom i Forbindelse med unge Mænd, der havde været paa Rødding Højskole, deriblandt den kendte, sønderjyske Politiker Hans Lassen fra Lysabild. Disse unge Mænds Begejstring for Højskolen smittede Fogt, saa han fik Lyst til at blive Højskolelærer, og da Prøjserne Tid efter anden stillede Fordringer, som trykkede ham under hans Skolegerning, forlod han i 1866 sin Fødeø og rejste til Gedved Seminarium for at søge videre Uddannelse.

J. H. Fogt.

Livet paa denne frie Undervisningsanstalt tiltalte i høj Grad den unge Sønderjyde. Lærerne var unge og dygtige Mænd, der forstod at vinde Eleverne, og særlig Forstander P. Bojsen fik stor Indflydelse paa Fogt. Det var ikke saa underligt, at Fogts Lyst til Højskolegerningen her øgedes — sammen med Seminariet dreves ogsaa en velbesøgt Højskoleafdeling — og da han efter nogle Aars Forløb drog bort fra Gedved, var hans Beslutning taget: han vilde være Højskolelærer. Efter at have aftjent sin Værnepligt overtog han da i 1872 Stil-

lingen som Forstander for Bjørup Højskole, ikke langt fra Grænsen. Denne Skole ejedes af et Aktieselskab og var var kun tre Aar gammel. Den havde hidtil været ledet af den tidligere sønderjyske Præst Riis-Lowson, og den var for en stor Del beregnet paa at skulle være en Skole for danske Sønderjyder. Fogt mente da ogsaa, at han særlig skulde samle sine unge Landsmænd — navnlig fra Als. Men Opholdet her blev ham til Dels en Skuffelse, og Forholdene tiltalte ham i det hele taget ikke. Efter et Par Aars Forløb opgav han sin Stilling, og Skolen blev da nedlagt.

I 1875 kom Fogt derpaa til Vendsyssel som Lærer ved Try Højskole. Aaret efter blev han Forstander for Skolen, og igen et Aar efter købte han den. Heroppe blandt de djærve Østvendelboer — i en karakteristisk Natur — har Fogt gjort sin Manddomsgerning. Paa Skolen er det især Nordens Historie og Kirkehistore, han arbejder med. Men Fogt er ingen Stuelærd, der kun kan tale fra Katederet. Paa mange Maader har han stillet sig til Tjeneste i det almindelige, folkelige Rejsningsarbejde. I Begyndelsen af Firserne var han saaledes Formand for Sæbykredsens Afdeling af Grundlovsværneforeningen, og i en Række Aar var han Formand for Dronninglund Sogns Foredragsforening. Desuden har han i tolv Aar været Medlem af Skolekommissionen i det store Sogn, en Bestilling, som optog en stor Del af hans Tid, idet Sognet nemlig har seksten Skoler.

I Brørup lærte Fogt den Kvinde at kende, som senere skulde blive hans Hustru. Hun hed Marie Thomsen og var en Gaardmandsdatter fra Brørupegnen. Hun fulgte ham til Try og har været ham en tro Hjælper i den Menneskealder, han nu har ledet Try Højskole.

Selv om Fogts Skole ikke er af de store, har det dog flere Gange været nødvendigt at foretage Udvidelser. I 1903 blev der bygget en hel ny Skolebygning og en Gymnastiksal. Ved denne Lejlighed — som ved flere andre — viste det sig, at Egnens Folk skønner paa Skolens Værd. De udførte nemlig alle Kørsler gratis.

Et endnu tydeligere Vidnesbyrd om Befolkningens

Taknemlighed til Fogt og hans Hustru dog maaske i 1901, da det var 25 Aar siden, de overtog Skolens Ledelse. Der blev i den Anledning afholdt en Fest til deres Ære, og der blev skænket dem adskillige værdifulde Gaver.

Ved denne Lejlighed blev det ogsaa sagt, at Fogt havde passet godt for Vendsyssel. Der var i hans Natur noget, der mødtes med Vendelboens Natur, noget aabent og djærvt, der uvilkaarligt kaldte paa Tilliden.

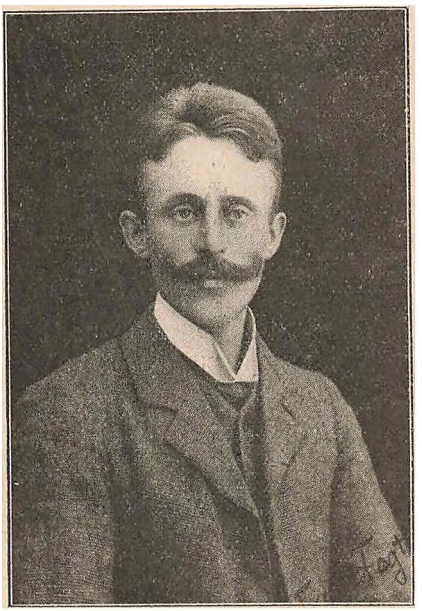

Frode Fogt.

At Fogt har været lykkelig i sin Skolegerning i Try, er der ingen Tvivl om, selv om Kaarene ikke al Tid har været lige lyse. Og en stor Glæde er det ham sikkert, at han har en Søn, der kan fortsætte Gerningen, naar han selv falder fra.

Denne Søn, Frode Fogt, har nu i tolv Aar været Lærer ved Skolen. Desuden bestyrer han en til Højskolen knyttet Friskole, der besøges af ca. 60 Børn. Han har indsuget Højskoleluften fra Barndommen, og han ejer en lykkelig Evne til at omgaas og tiltale Eleverne. Desuden mestrer han sit Modersmaal vel baade med Mund og Pen, og han ejer uden Tvivl gode Betingelser for at kunne fortsætte sin Faders Gærning.

Hesselballe Højskole.

Naar Folkehøjskolen i saa udpræget en Grad er blevet en dansk, eller om man vil en national, Skole, saa skyldes det sikkert nok ikke blot den Omstændighed, at Grundtvig stillede sin Højskole op som en Modvægt mod den latinske Skole. Men det hænger ogsaa i høj Grad sammen med Aaret 1864. Det slaar én Gang efter Gang, naar man synsler med Højskolens Historie, at næsten alle de ældre Højskolemænd — alle de, som begynder deres Gerning i Højskolens Tjeneste i Tiden fra 1865 til 1880 — mer eller mindre søger Udgangspunktet for deres Livs Retning i hint ulykkelige Krigsaar.

N. P. Simonsen.

Dette er ogsaa Tilfældet med den Mand, som grundlagde og endnu leder Hesselballe Højskole.

N. P. Simonsen er en Snedkerson fra Stautrup ved Aarhus. Barndomshjemmet var fattigt, men Forældrene var dygtige og stræbsomme Folk. Særlig om sin Moder, der var en ædnerig, dyb og from Kvinde, bevarer Simonsen mange lyse Minder. Hun døde imidlertid allerede, da han var tretten Aar gammel.

Han ytrede tidlig Lyst til Bogen, og der var ogsaa efter hans Konfirmation nogen Tale om en bedre Uddannelse. Men alle Sunde var lukkede. Det var Faderen umuligt at skaffe de nødvendige Midler, og Sønnen maatte gaa som almindelig Bondekarl indtil fit nittende Aar.

Da kom Krigen. Simonsen har selv beskrevet sit Indtryk af denne Tid paa følgende Maade:

„Endnu kan jeg se de prøjsiske og østrigske Linier bevæge sig mod Aarhus, se vore Dragoner forsvinde fra de høje Steder og flygte for Fjenden. Den daglige Sorg, Angst og Spænding, Dannevirkes Rømning, Dybbøls Fald greb mig dybt. I Vinterens Løb havde jeg været Kusk, dels for vore egne Soldater, dels for Fjenden, og jeg glemmer aldrig en Nat i Randers i Marts Maaned, da jeg i tynde og vaade Klæder maatte have Natteleje i en Staldbaas ved Siden af Hestene. Lige ved Siden af mig hang en prøjsisk Officersſaddel, og jeg syntes at kunne se noget rødt under Saddelklappen. Jeg rejste mig og løftede Klappen, og derunder var en Pistol med seks skarpe Skud i . . . I det Øjeblik følte jeg, hvem Kuglerne var bestemte for, og mit Sindelag mod Prøjserne fik Farve derefter. — Vort Folks Nød, vort Fædrelands Fremtid kaldte dybe og alvorlige Tanker frem i min Sjæl, og fra den Tid var jeg i Grunden færdig med al Bondegerning og ogsaa færdig med al almindelig Ungdomsforlystelse. Nu tænkte jeg kun paa at blive Lærer . . .“

Skønt Simonsen kun fik godt 40 Kroner i Løn om Aaret, var det ved Novembertid i 1865 lykkedes ham at faa sammensparet 80 Kroner, og med denne efter hans Forhold betydelige Sum Penge begyndte han saa sin Uddannelse paa Lars Bjørnbaks Højskole i Viby. Og det gik — bedre vel, end han næsten selv havde turdet haabe. To og et halvt Aar efter havde han Skolelærereksamen, og straks derpaa fik han Plads som Hjælpelærer hos en dygtig og literært begavet Skolemand, Lærer Vejersøe i Storring, ogsaa i Aarhusegnen. Her tilbragte Simonsen syv rolige, udbytterige Aar, i hvilke hans Personlighed udvikledes dels ved Læs-

ning, dels ved Samtale med den ældre, erfarne Kollega. Men efterhaanden kom Tanken om en Gerning i Højskolens Tjeneste stærkt frem i hans Sjæl. Han kom jævnlig til Møde paa Klank Højskole, undertiden ogsaa paa Testrup, ligesom han fik Leilighed til at høre den oftere omtalte, ejendommelige Præst Otto Møller i Gylling. Og det, han saaledes mødte, drog ham over mod Ungdomsskolen. En Tid stod han uvis med sig selv. Det var ikke saa let at give Slip paa de rare og trygge Forhold, hvorunder han arbejdede i Storring. Men tilsidst blev Længslen ham for stærk. Han følte det selv som en Kaldelse, han maatte følge, og i Efteraaret 1873 købte han da fem Tønder Land i Hesselballe i den Hensigt her at oprette en Højskole. Det var den sidste Rest af en udstykket Bondegaard, han købte, og de faldefærdige Huse fik han med i Købet. Nævenyttig som han var fra sin tidlige Ungdom, da han foretrak Husfliden for Kortspillet, gik han nu selv i Lag med at lave Vinduer og Døre, samtidig med at han passede sin Skolegerning i Storring, og i Juli 1875 var han saa vidt, at han kunde drage til Hesselballe og begynde Opførelsen af sit nye Hjem.

Simonsen skulde imidlertid tilfulde erfare Sandheden af det tyske Ordsprog, at enhver Begyndelse er vanskelig. De faa Penge, han havde sparet sig sammen i sin Lærertid, svandt betænkelig hurtigt. Og tit var der næsten ingen Udvej at øjne gennem alle Hindringerne. Men han vilde selv bygge sin Skole. Aktieskoler syntes han, at han havde saa sørgelige Erfaringer om, og i sin fremtidige Gerning vilde han selv have baade Retten og Ansvaret. Og trods Vanskelighederne kom han da ogsaa igennem. Vejerøe og andre hjalp ham med Penge, og den 2. November 1875 kunde Skolen begynde sin Virksomhed.

„Ja, det var under tarvelige Forhold," skriver Simonsen i en Beretning om Skolen. „Naar jeg ser de Højskoleslotte, der nu bygges, og tænker paa vor første Begyndelse, saa maa jeg sige, der er Forskel . . ." Men i samme Beretning skriver han ogsaa: „Om vi end i Hesselballe har maattet gaa langsomt, har maattet krybe, til vi har lært at

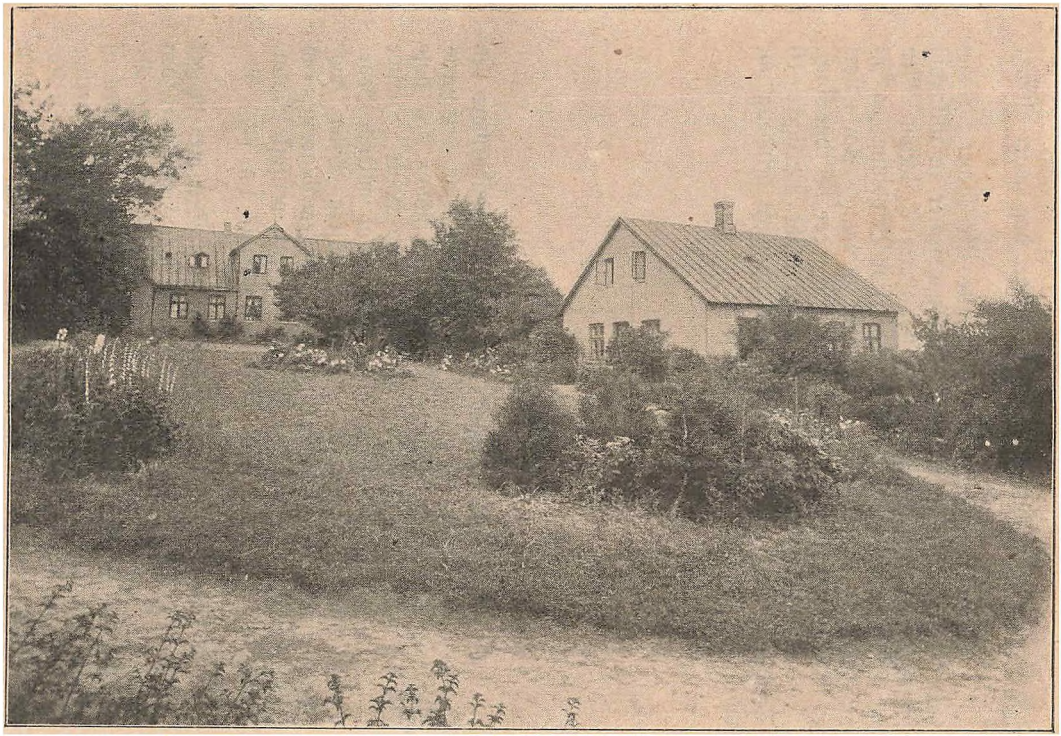

Hesselballe Højskole.

gaa, og aldrig er blevne store, saa er det dog gaaet altsammen . . ."

Nogen stor Skole er Hesselballe ikke blevet. Noget hænger det maaske sammen med, at Simonsen er en stilfærdig Mand, der hader al Reklame og højtalende Agitation. Men for Egnens Ungdom har Skolen haft stor Betydning, og Simonsen og hans Hustru har gennem de mange Aar udført et trofast og fortjenstfuldt Stykke Arbejde under beskedne Kaar.

I 1881 blev der til Skolen indkøbt yderligere 10 Tønder Land, og i 1892 blev Skolebygningen betydelig udvidet, idet der blev opført to Sidefløje.

Kvissel Højskole.

Kvissel Højskole ligger ret smukt — umiddelbart ved Hovedbanen mellem Hjørring og Frederikshavn. Egnens Natur er af stærkt stiftende Karakter. Rundtom ses høje Banker, der mod Øst falder jævnt af mod Havet. Herude — lidt Syd paa — ligger Sæby omgivet af smilende Bøgestove. Mod Nord ligger de hvide Raabjerg Miler, hvor Sandet ved hvert Vindstød hvisler ind mellem Marehalmens stride Blade. Det er den østjydske og den vestjydske Natur, der heroppe — langt mod Nord — nærmer sig mod hinanden.

Kvissel Højskole er oprettet i 1875. Den blev bygget af et Aktieselskab, men overdroges straks som Ejendom til den første Forstander, cand. phil. Viborg. Denne havde tidligere været Skolebestyrer i Silkeborg og siden ledet den af Th. Bjørnbak oprettede Højskole i Smidstrup ved Hjørring.

Under Viborgs Ledelse havde Skolen vist nærmest Karakter af en Realskole eller Fortsættelsesskole, og Eleverne var mest Drenge i Overgangsalderen. Stærkt besøgt var den

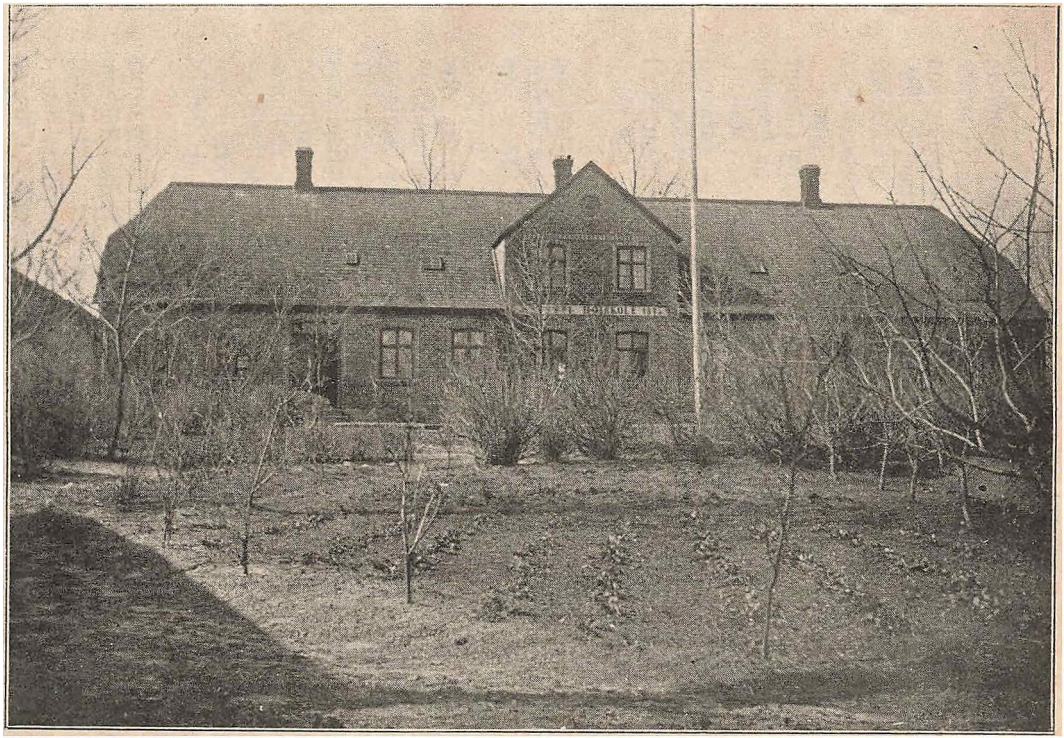

Kvisel Højskole.

ikke. Hertil bidrog uden Tvivl den Omstændighed, at Forstanderens politiske Optræden bragte ham i skarp Modstrid med Egnens Befolkning. Viborg sluttede sig til det regerende Højreparti, og da han i Provisorieaarene lavede Basar paa Skolen til Fordel for Københavns Befæstning, unddrog Befolkningen fuldstændig Skolen sin Støtte. I 1892 solgte Viborg da Højskolen til tidligere Friskolelærer Hagbard, der en Tid havde været Lærer ved Kong Højskole paa Fyn.

Hagbard ledede Skolen i omtrent fem Aar, og i denne Tid gik det op og ned med Tilslutningen. Til at begynde med saa det ud til, at han skulde faa en stor Skole i Kvissel. Hans Navn var kendt i vide Kredse fra det — forøvrigt lidet værdifulde — folkelige Ugeblad „Ugens Nyheder", i hvilket han skrev „opbyggelige Betragtninger", og naar der i vendsysselske Forsamlingshuse stævnedes til Møde med Hagbard som Taler, strømmede Folk til i tætte Skarer.

Men det blev ved Begyndelsen. Elevtallet dalede, og økonomiske Vanskeligheder tvang Hagbard til at forlade Skolen. I et Par Aar blev den derefter drevet af Kautionisterne med forskellige af dem ansatte Bestyrere. Men det hele var kommen i Uorden, og da der hverken blev betalt Renter eller Afdrag til Kreditforeningen, lod denne i Efteraaret 1899 Skolen avertere til Tvangsauktion. Auktionen var berammet til den 25. Oktober, men forinden havde Skolens nuværende Ejer, O. Stevns, indledet Forhandling med Kautionisterne om Køb af Skolen. Handelen var imidlertid meget indviklet og vanskelig at faa i Orden, og først paa selve Auktionsdagen — fem Minutter før Opraabet skulde finde Sted — kunde Handelen endelig afsluttes. Under disse næsten dramatisk spændende Forhold blev Stevns Ejer af Kvissel Højskole.

Ole Stevns er født den 21. Maj 1867 i Højerup By paa Stevns Klint. Sin Barndom og første Ungdom tilbragte han hjemme, sysselsat ved Landbruget. Atten Aar gammel kom han paa Vallekilde Højskole, hvorefter han i halvandet Aars Tid opholdt sig i Sønderjylland. Efter en Vinters Ophold paa Askov kom han derefter til Norge. Der

var Udbrift i den unge Mand, og i disse Vandreaar fik han sin Foreſtillingsevne og ſin Dømmekraft ſundt udviklet. I Begyndelſen af Halvfemſerne drog han ſaa til Amerika. Her ſøgte han at ſkabe ſig en Stilling ſom Højſkolelærer, og efter at han havde tilbragt en Vinter ſom Elev paa Elk Horn College i Iowa, købte han i 1893 Højſkolen Danebod i Minneſota.

Aaret efter holdt han Bryllup med en af Skolens Lærerinder Dorthea Rasmusſen fra Aalſø Mølle ved

O. Stevns og Huſtru.

Grenaa. Hun var gammel Elev fra Aſkov og havde været Lærerinde baade paa Vrigſted og paa Salling Højſkole, inden hun i 1891 rejſte til Amerika.

Det blev imidlertid ret trange Tider for det unge Ægtepar de fire Aar, Stevns og hans Huſtru ledede Danebod Højſkole. De tidligere danſk-amerikanſke Højſkoleforſtandere havde alle tillige været Præſter og oppebaaret Løn ſom ſaadanne. Men Stevns og hans Huſtru var henviſte til udelukkende at leve af Højſkolevirkſomheden.

Beſøget paa de danſke Højſkoler var i de Aar kun

ringe. Det var daarlige Tider i Amerika, og Folks Tanker var optagne af Spørgsmaalet om Udkommet. Ogsaa forskellige andre Forhold hæmmede Skolernes Arbejde, og i 1898 forlod da Stevns og hans Hustru Danebod og blev for den kommende Vinter knyttede til den danske Kirkes Skole i Des Moines. Men i 1899 brød de op fra det fjerne Vest og drog hjem til Danmark for her at søge sig en Gerning i Højskolens Tjeneste.

Samme Efteraar købte altsaa Stevns Kvissel Højskole, der under hans og hans energiske Hustrus Ledelse er kommen i god Gænge.

Det var ellers vanskelige Kaar, de fik at begynde under. Skolen var saa at sige gledet ud af Folks Bevidsthed, og der var — da Handelen endelig gik i Orden — kun otte Dage, til Vinterskolen skulde aabnes. Der var knap nok Tid til at faa en Kundgørelse i Bladene om, at der paany holdtes Højskole i Kvissel. Dertil kom, at der gennem Amtsraadene slet ikke var blevet bevilget Understøttelse til Elever, der angav at ville besøge Kvissel Højskole. Skolen var med andre Ord dødsdømt.

Besøget var da ogsaa den første Vinter kun syv Elever, Sommeren efter stod Skolen lukket, dels af Mangel paa Tilslutning, dels fordi den meget forsømte Skolebygning trængte til Reparation.

Men Stevns og hans Hustru havde før prøvet Modgang, og de gav ikke tabt. Ret snart fik de da ogsaa Beviser paa, at deres Gerning vandt Forstaaelse. Aar efter Aar steg Elevbesøget, og i de forløbne otte Aar har Elevtallet været gennemsnitlig 31 — det første Aars ringe Antal medregnet.

Hadsten Højskole.

Begyndelsen til Hadsten Højskole maa søges i Aaret 1876, da Hadsten Haandværkerforening lod opføre Bygninger til en Skole, dels for Børn, dels for voksne Elever.

I de første tre Aar var der ikke mindre end tre forskellige Forstandere, men i 1880 overdroges Skolen til pensioneret Lærer R. A. Lauritsen, som derefter i ni Aar ledede Skolen. Han gav den Navn af Fortsættelsesskole og fik den anerkendt som berettiget til at modtage Understøttelse af Bevillinger til Folkehøjskoler.

Efter at Lauritsen var fratraadt, lededes Skolen et Par Aar af Seminarist L. Andreasen, hvorefter den i 1891 blev købt af Jes Fester Buhl, der tidligere havde været Lærer ved Skolen.

Buhl kaldte den Hadsten Ungdomsskole. Han syntes, Navnet Højskole lød saa fordringsfuldt. Men Skolen blev forøvrigt i alt væsentligt drevet som almindelig Højskole. Tilslutningen var dog kun ringe, og da der ingen Fremgang spordes, solgte Buhl i 1896 Skolen til Seminarist H. C. Nielsen-Svinning.

Nielsen-Svinning er en Gaardmandssøn fra Odsherred paa Sjælland. Efter at have taget Eksamen fra Gedved Seminarium blev han først Medhjælper ved Skibelund Efterskole, nær ved Askov, og derefter Lærer ved Salling Højskole. Han aabenbarede tidligt en betydelig Dygtighed som Agitator, særlig for Afholdssagen, som han igennem mange Aar har viet meget af sin Tid og sine Kræfter.

Efter at være kommen til Hadsten lod han straks en ny, anselig Skolebygning opføre umiddelbart uden for Stationsbyen — paa en Bakkeskraaning, hvorfra der er vid Udsigt over den naturskønne Egn med Skov, Eng og Aa.

I Løbet af forholdsvis kort Tid lykkedes det ham gennem sin Virksomhed udadtil at skabe Ry om sit Navn, og dermed fulgte ganske naturligt, at Skolens Elevbesøg voksede stærkt. Der blev til Skolen knyttet en Haandværkerafdeling

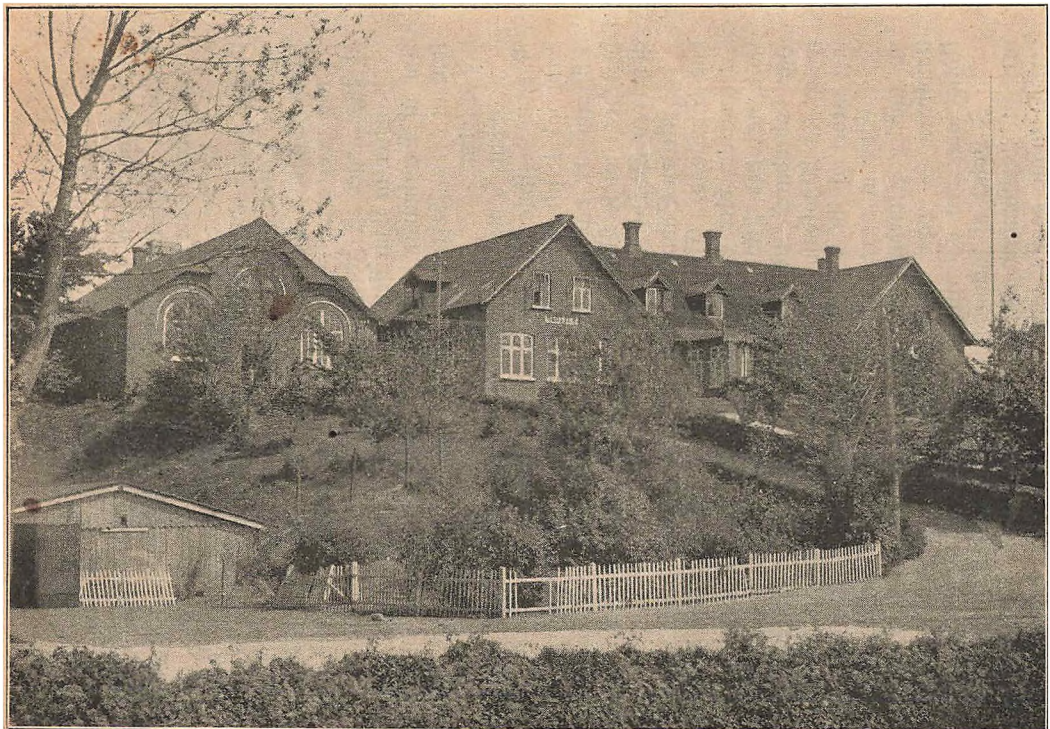

Hadsten Højskole.

under Ledelse af en ung, dygtig Bygmester Broder Nissen, og der indførtes i Vinterskolen Fællesundervisning for mandlige og kvindelige Elever. Inden længe blev det da nødvendigt at foretage yderligere Udvidelser, bl. a. blev der opført en meget rummelig Gymnastiksal. Samtidig blev der ved Skolen antaget en grundig uddannet Gymnastiklærer, og de danske Skytteforeninger henlagde da et af sine Kursus for Delingsførere hertil.

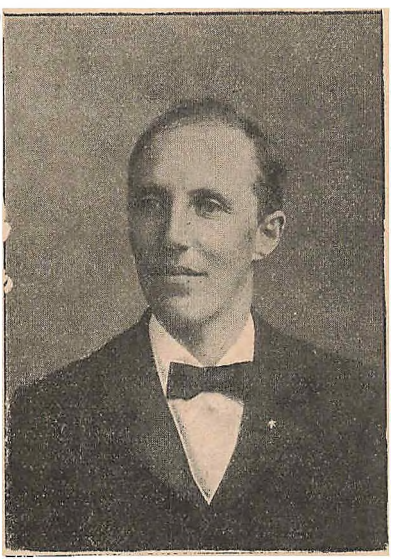

Nielsen-Svinning.

Nielsen-Svinnings stærke Deltagelse i det offentlige Liv vanskeliggjorde imidlertid hans Arbejde ved Skolen. Særlig efter at han i de senere Aar kastede sig med Voldsomhed ind i den politiske Kamp — ved Folketingsvalget i 1906 var han opstillet som det radikale Venstres Kandidat i Verningekredsen paa Fyn —, følte han selv det umulige i at vedblive med Skolegerningen, og i Sommeren 1907 solgte han derfor Højskolen til cand. theol. Vedde. Allerede tidligere havde han købt Stubbergaard i Skibeegnen, og her lever han nu som Landmand, fremdeles optaget af politisk Agitation. Særlig Henry George-Bevægelsen er han en meget energisk Talsmand for, ligesom han med levende Interesse følger med i alt socialt Oplysningsarbejde herhjemme.

H. J. Vedde — Skolens nuværende Forstander —

er født i Sorøegnen den 10. Februar 1877. Hans Hjem var udpræget grundtvigſk, og Faderen var en af Sorø Høj-ſkoles trofaſte Venner. Mærkværdigt nok blev Sønnen i Slutningen af ſin Barndomstid grebet af pietiſtiſke Tilbøje-ligheder, og under ſin Konfirmationsforberedelſe var han ret optaget af Stedets Præſt, der ſluttede ſig til Indre-Miſ-ſion.

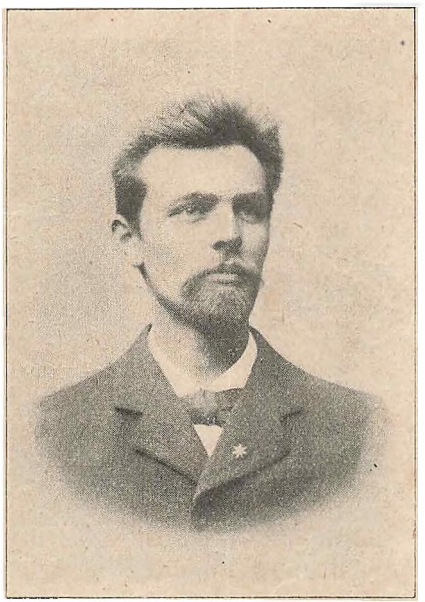

H. J. Vedde.

Seksten Aar gam-mel kom Vedde imidlertid paa Sorø Højſkole, og det frejdige Ungdoms-liv, her levedes, op-tog ham ſnart.

Trods ſin unge Alder var han en af de meſt forſtaa-ende og intereſſe-rede Elever, og hans Udbytte af Skoleopholdet øge-des yderligere, da han kom igen Vin-teren efter.

I den Henſigt at blive Præſt be-gyndte han ſaa i attenaars Alderen at ſtudere i København. 21 Aar gammel blev han Student fra Frederikſens Latinſkole i Ordrup, og han kaſtede ſig der-efter med Flid — men ganſke viſt uden ſtørre Intereſſe — over de teologiſke Studeringer. Med Glæde hørte han dog Profeſſor Høffdings Forelæsninger over Filoſofi og Fr. Nielſens over Kirkehiſtorien. Men ellers fandt han ſin bedſte Opmuntring blandt de ligeſindede Kammerater, han mødte

den lille, grundtvigſke Forening „Studenterkredſen“. Denne Forening har for adſkillige yngre, grundtvigſke Præſter og Højſkolemænd ſpillet en lignende Rolle ſom et halvt Aarhundrede før den ſaakaldte „Lille Theologicum“.

I Aaret 1903 tog Vedde ſin teologiſke Embedseksamen i en Alder af 26 Aar. Samme Aar blev han gift med Mathilde Thommeſen, en Datter af en i ſtore Dele af Jylland meget kendt Bygmeſter Thommeſen i Levring, Syd for Viborg. Bygmeſter Thommeſen havde faa Aar i Forvejen været med til at faa oprettet en Højſkole i Levring, og nu blev de unge Ægtefolk knyttede til denne Skole. Efter to Aars Virkſomhed her blev Vedde Lærer ved Hindholm Højſkole, og herfra drog han til Hadſten.

Hadſten Højſkoles ny Forſtander ſtaar uden Tvivl godt ruſtet til ſin Gerning. Han ejer Ungdommens Liv og Spændſtighed, og den Omſtændighed, at han førſt i en ſenere Alder kom i Lag med Studierne, har ſikkert hjulpet ham til et rigere Udbytte af disſe. Dertil kan føjes, at han har ſet ſig godt om. Sammen med ſin Huſtru har han foretaget Rejſer i Norge, Tyſkland, Schweitz og Italien, og ſelv har han ſenere været en Tur i Holland.

Køng Højſkole.

I November 1877 kom der til Landsbyen Køng ved Aſſens et ungt Ægtepar og ſlog ſig ned i et Par lejede Stuer. Manden havde i Forvejen lejet et noget ſtørre Rum hos en af Byens Haandværkere, og her begyndte han nu at holde Højſkole.

Saaledes begyndte Højſkolevirkſomheden i Køng, beſkeden og ringe, ſom den Art Virkſomhed er begyndt de fleſte Steder — i alt Fald i tidligere Tid. Men den Mand, ſom

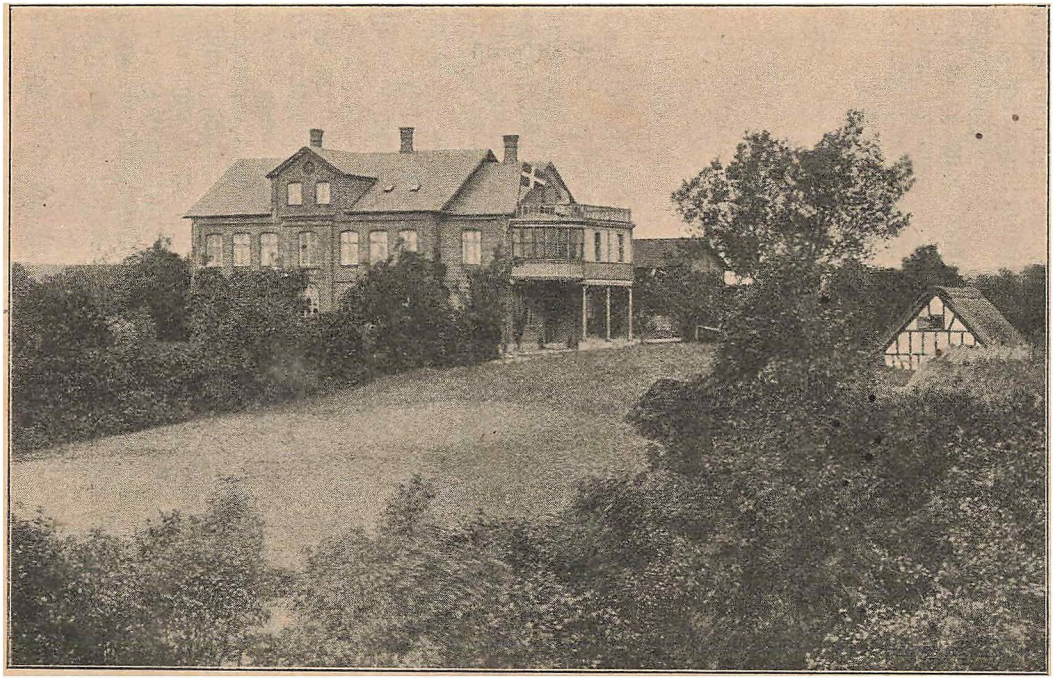

Kong Højskole.

begyndte her, var fra ſin tidligſte Barndom vant til de ſmaa Forhold, og med jyſk Sejghed forſtod han at holde ud trods den Modſtand og Mangel paa Forſtaaelſe, der fra de fleſte Sider mødte ham.

Niels Kierkegaard er en Type paa en fremadſtræbende, handlekraftig Jyde. Da han den 6. Oktober 1853 fødtes i et lille, fattigt Hedehjem i Haderup Sogn — mellem Viborg og Holſtebro — drømte hans Forældre næppe om, at han vilde ſvinge ſig op til en anſet Stilling. Og da han gik ſom Tjeneſtedreng og drev med ſin Piſk mellem Faarene paa Heden, drømte han vel heller næppe ſelv om, at han en Gang ſkulde blive en folkekendt Mand.

Hans førſte Minder var dyſtre ſom den Hede, der omgav hans Hjem. Knap tre Aar gammel miſtede han ſin Moder, og hendes Død gjorde et uudſletteligt Indtryk paa hans lille Barneſjæl. En anden Begivenhed, der prægede ſig faſt i hans Erindring, var Dannevirkes Rømning i 1864. „I hans Hjem ſidder en Søndag før Kirketid en Flok Mænd fra Omegnen. Det er førſt i Februar Maaned, og Samtalen drejer ſig om den danſke Hærs Stilling ved Dannevirke. Man er overbevift om, at Tyſken vil hente ſig braadne Pander. — Da aabnes Døren. I den ſtaar — tilſneet fra øverſt til nederſt — Sognets gamle, hvidhaarede Præſt, og medens Taarerne ruller ham ned over Kinderne, udbryder han med ſtælvende Stemme: „Dannevirke er rømmet!“ . . . Mere kan han ikke faa ſagt, og ſom om Lynet havde ſlaaet ned, ſidder disſe Mænd — lammede. Saa reiſer de ſig, tavſe og krumbøjede, og vandrer til Kirken.“

Niels Kierkegaards Barndomshiſtorie er forøvrigt den fattige Drengs Hiſtorie. Tidligt maa han ud blandt fremmede for ſom Faarehyrde at tjene ſit Brød. Ude paa Heden fandt han en gammel Gravhøj. Her krøb han i Læ for Slud og Veſtenſtorm og læſte med tindrende Øjne Saksos Danmarkskrønike i Grundtvigs Overſættelſe. Denne Læsning var ham mer end en Tidkort i Enſomheden. Herigennem vækkes og ſtyrkes hans hiſtoriſke Sans.

Da han var ſytten Aar, kom han paa Staby Højſkole

i Ringkøbing Amt. Denne Skole, der var oprettet 1853, havde siden 1859 særlig været anlagt paa at uddanne Lærere til de vestjyske Biskoler.*) Kierkegaard skulde selv holde sig med Kost, og han stillede paa Skolen med seks revnede Lydepotter som Køkkenudstyr, et vældigt Rugbrød, to grønne Oste og nogle Pølser. Sengeklæder havde han ikke, men han indrettede sig saa lunt, han evnede, i et Sengested med Halm. Tøjet beholdt han paa om Natten, og Frakken brugte han som Overdyne. Naar han vaagnede om Morgenen, rystede han af Kulde. Men des hurtigere kom han op af Halmen, og det var ogsaa en Fordel. Han tjente nemlig nogle Smaaskillinger ved inden Skoletid at gaa Ærinder for sine Kammerater. Forøvrigt spekulerede han en Del over, hvorledes han kunde ophjælpe sine Finanser, og Nøden gjorde ham opfindsom. Blandt andet traskede han en Gang til Holstebro, hvor han gik op til Distriktslægen og tilbød ham — sit Skelet. Han havde hørt, at man kunde tjene flere Hundrede Daler paa saadan en Handel. Lægen vilde imidlertid ikke byde paa ham. Han erklærede, at Kierkegaard — i alt Fald hvad Kroppen angik — var for normal til, at han var noget værd som Handelsvare.

Ved Hjælp af en rigelig Amtsunderstøttelse fik han imidlertid Lejlighed til at blive paa Skolen et helt Aar, og i Vinteren 1871—72 blev han derefter Omgangslærer i Husby Klit.

Da Foraaret kom, og Skolegerningen sluttede, nedsatte han sig i Ringkøbing som — Digter. Han havde altid været flink til at skrive Begravelses- og Lykønskningsvers. Og Digter vilde han være. Han lejede sig et lille Loftsværelse og slog et Skilt op paa sin Dør, hvorpaa der stod: „Niels Kierkegaard, Digter." Saa skrev han løs og bestormede Forlæggerne. Men de vilde slet ikke antage hans Værker, skønt baade hans Vært og Slægtninge erklærede, at Mage til Digtekunst havde de aldrig hørt.

En Tid var han derpaa ved Handelen. Men nu blev

*) Dens Virksomhed ophørte 1894.

Forfatteren C. A. Thyregod opmærksom paa ham, og paa hans Anbefaling fik Kierkegaard en Understøttelse af Enkedronning Caroline Amalie, ved hvilken han blev sat i Stand til at komme paa Embrupborg Højskole. Da han sagde denne Skole Farvel, slog han sig ned som midlertidig Andenlærer i Asminderød i Nordsjælland. Den bekendte Historiker, Dr. C. Rosenberg, som havde lært ham at kende, fattede Godhed for ham og omtalte ham i „Dansk Ugeblad" for den 14. Marts 1873 under Overskriften „En rigtig Jyde". Ved en Indsamling, som derefter paafulgte, blev samme rigtige Jyde sat i Stand til at tage Ophold som Elev paa Blaagaard Seminarium. I en Fart gjorde han sig her færdig og gik i Forsommeren 1875 ud fra Seminariet med første Karakter. Sin Eksamensstil skrev den poetisk begavede Ungersvend paa Vers. Det var maaske nok en Dumhed, men han slap lykkelig fra Forsøget. I de følgende to Aar var han Lærer paa forskellige Steder, tumlede sig i Soldatertrøjen i Sommeren 1877, giftede sig 6. November samme Aar med Signe Skyum fra Viborg og paabegyndte en Uge senere sin Højskolegerning i Køng.

N. Kierkegaard.

Egnen omkring Køng er ret smuk. Men Befolkningen var den Gang næsten helt uberørt af Højskolebevægelsen. Det

blev derfor ret trange Kaar, de unge Ægtefolk fik at arbejde under i Begyndelsen. Men de tabte ikke Modet. Trofast hjalp de hinanden, og snart vandt de sig en lille Vennekreds. Særlig blev Maler Andersen, Køng, en god Støtte for Skolen, og ved hans Hjælp lykkedes det efter tre Aars Forløb at faa rejst en selvstændig Højskolebygning. Ved Indvielsen blev Festtalen holdt af Digteren Chr. Richardt, der den Gang var Præst i Asfensegnen.

Siden da er Køng Højskole gaaet godt fremad. Flere Gange har det været nødvendigt at foretage Udvidelser, og en Haandværkerskole er blevet rejst i Tilknytning til Højskolen. Bistaaet af sine dygtige Sønner fortsætter Niels Kierkegaard sin Gerning med usvækket Mod og Begejstring. Der har stundom — og maaske ikke med Urette — været anket over, at han i sin Arbejdsmaade savner en Del Selvkritik. Men et betydeligt Arbejde har han trods alt udført — baade som Skolemand og som Skribent.

Aaby Højskole.

Umiddelbart Syd for den store Vildmose ligger det vidtstrakte Aaby Sogn. Egnen her minder en Del om Vestjylland. Landet er fladt og skovløst, og de som oftest hvidkalkede Huse og Gaarde ligger for det meste spredte, sjældent i Flok og Følge. Men Aaby Sogn hører langt fra til de daarlige Egne. Jorden giver gennemgaaende gode Kornafgrøder, og fra udstrakte Enge henter Beboerne sig rigeligt Vinterfoder til de store Kvægbesætninger.

Efter at Banen fra Nørresundby til Fjerritslev — siden fortsat til Thisted — er kommen i Gang, er da ogsaa Aabybro Station bleven en af Banens største Pladser.

Umiddelbart ved denne Station ligger Aaby Højskole,

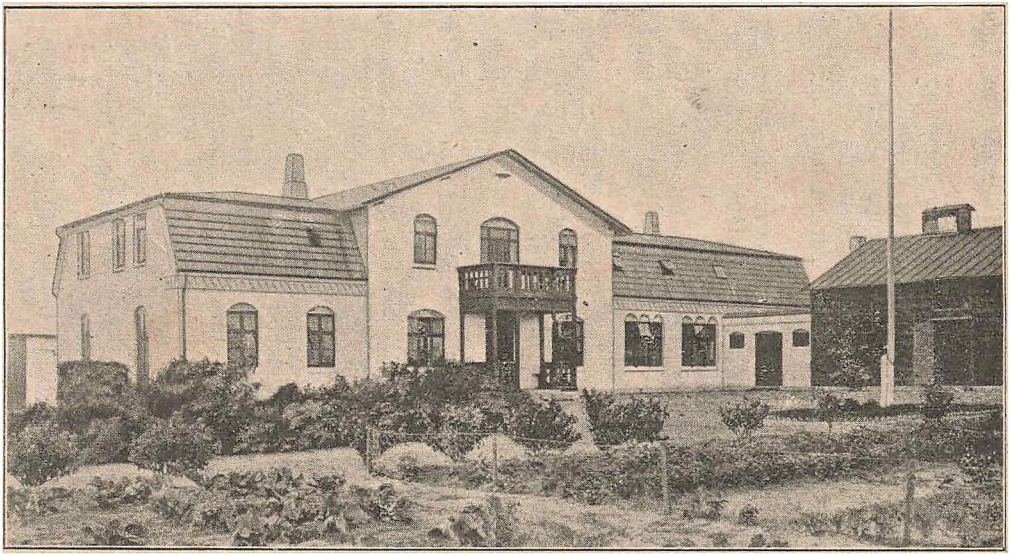

Aaby Højskole.

hvis Bygninger — der er opførte i Sommeren 1900 — tager sig særdeles anselige ud.

Forøvrigt er Skolen gammel, idet den er oprettet 1877 af Seminarist J. S. Beck. Han var Vendelbo af Fødsel, blev forberedt til Seminariet af Leopold Buddes Fader og var et Par Aar Medarbejder ved Bjørnbaks Skole i Smidstrup. Hans Syn paa Højskolen var da ogsaa stærkt præget af de bjørnbakske Ideer.

Efter at han var blevet Lærer ved søndre Skole i Aaby, begyndte han her under beskedne Forhold at drive Højskolevirksomhed. Besøget var i en Aarrække ganske godt, men i Slutningen af Firserne dalede det stærkt. Og da det ikke lod til, at det igen vilde stige, bortforpagtede han i 1896 Skolen til dens nuværende Forstander C. Nielsen.

Carl Nielsen er født 1865 i Andebølle paa Fyn. Faderen var Husmand, og Kaarene i Barndomshjemmet kunde vel til Tider være trange nok. Alligevel staar Barndomstiden med Lysglans i Carl Nielsens Erindring. Han har selv skrevet derom:

„Fra mit lykkelige Barndomshjem, hvor vi vel maatte arbejde for Føden, men aldrig savnede den, har jeg mange dejlige Minder og Indtryk, som har haft stor Betydning for mig i mit senere Liv; og jeg havde tillige den Lykke at gaa i Skole hos en Lærer, som jeg i alt Fald den Gang troede om var den bedste Lærer i hele Verden. Han hed Helm-Pedersen og var Lærer i Rold Skole. Jeg glemmer aldrig den Dag, da mine Kammerater og jeg som Konfirmander var hos ham for at sige Farvel, og han spurgte os ud om, hvad vi nu skulde til at arbejde med. Da han havde faaet mit Svar, klappede han mig paa Kinden og sagde: „Du skulde have været til noget andet, men der bliver nok Raad for dig.“ Disse Ord var som en stadig Opmuntring for mig i mine første Ungdomsaar.“

Men Udsigterne til at komme den Vej, Læreren aabenbart havde tænkt sig, var slet ikke lyse. Carl Nielsens Fader var død tre Aar før Sønnens Konfirmation, og for den unge Gut var der foreløbig ingen anden Vej end Tjeneste-

karlens. Senere fik han dog lært Murerhaandværket, og nu kunde han i alt Fald komme lidt ud og se sig om. Og det kunde nok behøves. For i hans Fødeegn — det store Vissenbjerg Sogn — var der kun lidt af det, der kunde ægge Længslerne. Det var en af Fyns „døde Pletter", hvor Tidens folkelige Rørelser kun i ringe Grad satte Sindene i Bevægelse. Hvor man sled for Føden eller Sparekassebogen og ikke tænkte ud over Dagen og Vejen.

C. Nielsen.

I Midten af Firserne kom Carl Nielsen til Askovegnen, og her revedes han med af Højskolebevægelsen.

Vinter efter Vinter var han paa Højskole, en Vinter var han paa Vallekilde, en paa Rødkilde, to paa Askov, og to Vintre gik han paa teknisk Skoles Dagklasser. Dels fik han Understøttelse dertil, og dels brugte han om Sommeren sin trofaste Hjælper, Murstæen. Det var et sundt Liv: om Vinteren paa Skolebænken, om Sommeren paa Stilladserne. Fangede han Griller om Vinteren, lufstede han dem ud under Sommerens Sol og Arbejde.

I 1892 fik han ministeriel Understøttelse til en Rejse i Mellemevropa. Tidligere havde han som farende Svend

arbejdet i Hamborg, nu drog han af Sted til Dresden, München, Karlsruhe, Heidelberg o. s. v., brugte sine Øjne og Øren og kom hjem, ladet med Indtryk og med Lyst til selv at tage en Højskolegerning op.

Carl Nielsen fik sin første Virksomhed ved Brøderup Højskole. Men da han ikke endnu selv var tilfreds med sin Uddannelse, gennemgik han et Aar et af Statens Lærerkursus.

I 1896 holdt han Bryllup med Mette Kristensen fra Krogsager ved Randers, og samme Aar overtog han som Forpagter Ledelsen af Aaby Højskole. Det kom halvvejs bag paa ham, at han skulde være Højskoleforstander, og han var ikke saa lidt spændt paa, hvorledes Forsøget vilde falde ud. Sin største Lid satte han til Skolens Haandværkerafdeling. Haandværkerne kendte han, og blandt dem haabede han at kunne faa en Gerning. Det gik imidlertid anderledes. Den almindelige Højskole fik og har haft den største Tilslutning.

Men — hvad der var det væsentligste: Skolen gik rigtig godt. Saa godt, at Carl Nielsen efter tre Aars Forløb dristede sig til at købe den og til i 1900 at rejse de nye, tidssvarende Bygninger. Der findes nu foruden de store Skolestuer baade Gymnastiksal, Sygeværelse og rummelige Elevværelser. Alle Bygningerne er naturligvis opførte efter Nielsens egen Anvisning og under hans personlige Ledelse, og der er overalt taget ligeligt Hensyn til de Krav, der stilles fra Skønhedens og Sundhedens Side.

Skolen er nu hver Vinter besøgt af 30—40 Karle og om Sommeren af et noget mindre Antal Piger.

Hoven Kvindehøjskole.

Kvindehøjskolen i Hoven indtager nu en Særstilling blandt Højskolerne, idet den i de senere Aar udelukkende har anlagt sin Undervisning paa at uddanne Lærerinder. Lige-

ſom den tidligere Højſkole i Staby — der nu kun giver ſig af med at uddanne Vinterlærere — er den ſaaledes paa en Maade gledet ind mellem Seminarierne. Men da den i Følge ſin Oprindelſe og i Kraft af de Principper, hvorefter den ledes, naturligt hører med blandt Højſkolerne og af Staten underſtøttes ſom ſaadan, er den medtaget i denne Skildring.

Medens det ved de fleſte Skoler kan ſiges, at Forſtanderen eller Beſtyreren er knyttet til Virkſomheden, kan det om Skolen i Hoven — ſom om ſaa mange af de ældre Højſkoler — med fuld Ret ſiges, at Virkſomheden er knyttet til Forſtanderen.

Naar man derfor ſkal fortælle Hoven Kvindehøjſkoles Hiſtorie, kan man egentlig kun gøre det ved at fortælle Forſtanderens Hiſtorie.

K. Kriſtenſen.

Forſtander K. Kriſtenſen er født 1841 i et lille Hus paa Hvelplund Mark i Sønder Omme Sogn, midt ude paa den jyſke Hede. Han var næppe to Aar gammel, da hans Fader døde, og Moderen maatte nu, ſaa godt hun kunde, ſørge for ſig ſelv og den lille Dreng. Hun var nalmindelig arbejdſom, dygtig og ſparſommelig, og i hendes tarvelige,

men efter den Tid hyggelige Hjem levede han sin Barndom. Fra det sjette Aar maatte han ud at tjene, men naar Efteraaret kom, var han glad ved at komme hjem til sin Moder. Her sad han nu de lange Vinteraftener og læste paa sine Lektier ved en sparsom Belysning, og naar dette var gjort, maatte han strikke Strømper og karte Uld for sin Moder. Skolen, han om Vinteren gik i, havde ikke meget at byde af det, der kunde glæde et Barn. Man begyndte Skoledagen med et Salmevers. Derefter Religion i halvanden Time, og Resten af Formiddagen Læsning i Hjorts „Børneven". Eftermiddagen gik til Skønskrivning og Tavleregning. Den ene Dag var den anden fuldstændig lig.

Hyrdegerningen begyndte han med at vogte Gæs, og over de urolige Skrighalse græd han mange modige Taarer. Fem Somre gled hen med at vogte 200 Faar. Tidlig om Morgenen drev han dem ud paa den store, flade Hede, hvor der var saa knugende ensomt. Lød end Lærkens muntre Triller, saa havde dog nok Hjejlens klagende Fløjten Overtaget. Først ved Kvæld kom han hjem med Faareflokken.

I den Tid fik han dog Lejlighed til at læse Ingemanns Romaner. De gjorde et stærkt Indtryk paa ham og satte hans barnlige Sind i Bevægelse. Han blev saa optaget af, hvad han her mødte, at han næsten ikke kunde bære det hos sig selv. Naar han en enkelt Gang traf sammen med en anden Hyrdedreng, saa fortalte han med Begejstring om det, han havde læst. Ja, en Gang imellem lavede han en Skole, hvor en Del Lyngpinde blev stillede op med et „Sortebær" til Hoved. Det var saa Børn, og for disse ikke særlig „lyse Hoveder" talte han saa om Sorte Ole, Svend, Karl af Ritse o. s. v.

Efter sin Konfirmation maatte Kristensen ud at tjene som Bondekarl, skønt det at blive Lærer allerede da var hans Ønskers Maal. Paa en Herregaard paa Fyn tilbød der sig en Plads, og han tog imod den ikke mindst af den Grund, at han gerne vilde ud i Verden for at se sig om. Jernbaner var der jo ikke endnu, og Diligencen var for kostbar.

Saa tog han sit Tøj paa Nakken, og med Stav i Haand vandrede han de atten Mil til Fods.

Efter et Aars Forløb kom han atter tilbage til Sønder Omme, hvor de netop den Gang havde faaet en ny Præst. Det var den kraftige Pastor Rambusch, en begavet og aandelig Mand, der blev søgt og skattet af mange. Hans unge, livlige Hustru blev det ikke mindre. Præstegaarden blev som Kristensens andet Hjem. Han hjalp Præsten med at plante og passe Haven. Men stadig var Tanken om at gaa Skolevejen stærkt oppe hos ham, og en Dag betroede han Pastor Rambusch sin kæreste Tanke. Med Alvor og Bestemthed sagde Præsten da: „Kan Vorherre bruge dig til Lærer, skal der nok blive Raad for Pengene."

Efter en Tid at have faaet Undervisning af Præsten, drog Kristensen da den kommende Vinter over til Chr. Kold, som den Gang holdt Højskole i Dalby paa Hindsholm. Denne Gang havde han tyve Mil at gaa. Men hvad betød det, naar Vejen gik mod det ønskede Maal! Efter halvtredje Dags Marsch naaede han over til den lille Skole, som Spotten kaldte „Fjællekassen". Med bankende Hjerte mødte han i en lang Gang en lille Mand, som han mindst tænkte paa skulde være Kold selv. Det blev en rig Vinter for den unge Vestjyde. Det var ikke alene Kolds mægtige og vækkende Foredrag, der betog ham. Men han fulgte den ejendommelige Skolemester ind i den fri Børneskole ved Siden af Højskolen, og med største Forundring hørte han her Kold fortælle for Børn. Noget saadant havde han aldrig hørt før. Her var Idealet af en Skolemand.

Vinteren gik som nogle Uger, og da Kristensen ved Foraarstide igen vendte tilbage til Sønder Omme, kunde man snart i Præstegaarden mærke, at han ligesom var blevet en anden. Pastor Rambusch skaffede ham nu en Plads som Huslærer. Det var hos en Købmandsfamilie og under temmelig beskedne Forhold. Et Bageværelse blev benyttet til Skolestue. I den ene Side stod Dejgtruget, i den anden et Bord til Skolebrug. Men Kristensen følte sig lykkelig ved Arbejdet, og da han havde faaet Tro paa, at han egnede

sig til Skolegerningen, begyndte han en lille Friskole efter Kolds Mønster.

Hans Virksomhed slog godt an, og havde han selv villet, kunde sikkert nok hans Skole have fortsat for lang Tid. Men han følte Trang til mere Udvikling, og i Efteraaret 1861 drog han til Jelling for at gennemgaa Seminariet der. Det var i de Dage, den tidligere omtalte Forstander Svendsen ledede Seminariet, og ogsaa paa Kristensen fik denne Mand stor Indflydelse. Ikke mindst det sidste Aar, da Krigen i 64 for en Tid afbrød Undervisningen, kom Kristensen i nærmere Forhold til den alvorlige og rigt begavede Forstander. Seminariet havde Fjenden taget i Brug, og Eleverne maatte derfor samles omkring hos Lærerne i deres private Lejligheder. Svendsen samlede de unge inde i sit Studereværelse, hvor de fleste maatte ligge paa Gulvet, og her tilbragtes mange rige Timer.

Under disse vanskelige Forhold afholdtes den aarlige Eksamen. Den 4. August sluttede den, og Svendsen plejede altid at holde en Tale til dem, der skulde forlade Seminariet. Men den Dag kunde han næsten ikke tale for Graad. Han havde lige modtaget Budskabet om, at Freden var sluttet, og at Sønderjylland var afstaaet til Tyskerne.

Dagen efter forlod Kristensen det minderige Sted og rejste hjem med en god første Karakter. Trods dette saa det ikke ud til, at han saa hurtig kunde faa en Virkeplads, thi de mange fra Sønderjylland fordrevne Lærere skulde først anbringes. Det varede imidlertid ikke længere end til Jul. Saa forflyttedes Læreren i Hoven — Annekssognet til Sønder Omme — og ved Præstens gode Anbefaling blev Kristensen Vikar. Nytaarsdag 1865 holdt han da sit Indtog som Lærer og Kirkesanger i Hoven, og siden har hans Hjem været her.*)

Hoven var den Gang en øde og trist Hedelandsby, der

*) Som Grundlag for denne Skildring af Kristensens Barndom og Ungdom er benyttet et Par Artikler i „Højskolebladet", Aargang 1903.

kun lidt lignede den „Oase i Ørkenen", som den nu stundom kaldes. Og Skolen ejede ikke mere Hygge end Byens andre Hjem. Der var nok en Have, men der fandtes hverken Træer eller Buske. Den havde kun ydet Kartofler og nogle faa Køkkenurter. Ved Siden af Haven var der nogle triste Sandbrinker med Lyng paa. Og inde i Skolen var der adskilligt, der tydede paa, at Livet ikke var synderlig mere grødefuldt her. Den forslidte Tamp, der laa i Katederet, kunde i alt Fald nok give én de Tanker.

Her var da noget for en ung og frejdig Mand at tage fat paa — baade ude og inde. Med Iver og Begejstring gik Kristensen da ogsaa i Lag med sin Skolegerning, og han havde den Lykke, at han kunde faa Lov til at arbejde i Skolen, som han vilde. Det kendtes snart paa Børnene, at der var kommen en ny Metode ind i Skoleundervisningen. De var saa inderlig glade ved at komme i Skole, saa man kunde næsten ikke faa dem til at blive hjemme, naar Vejret var strengt. Noget saadant var man ikke vant til.

Men ogsaa ude begyndte den ny Lærer at reformere. Saa snart Foraaret kom, plantede han 75 Træplanter for at prøve, hvad der vilde og kunde gro. De groede alle, og det gav Mod. Næste Aar maatte Brinkerne holde for med Fyr og Gran. En Nabo tog ogsaa fat med at plante, og da i 1867 Kristensen mødtes med „Hedens Velgører", den brave Enrico Dalgas, blev de to gode Venner og trofaste Medhjælpere i Plantningssagens Tjeneste. Det ene Plantageselskab stiftedes efter det andet, og Hoven blev snart et Brændpunkt for Hedeplantningen.

Men Kristensens energiske Natur følte Trang til endnu større Virksomhed. For at sprede Lys ud i de ensomme Hjem kaldte han da Befolkningen sammen til Aftenmøder, og da han havde været i Hoven et Aars Tid, begyndte han at forberede unge Mennesker til Biskolelærere. Det var denne sidste Virksomhed, der førte til, at han i 1877 oprettede sin Højskole, som Aaret efter fik sin egen Bygning.

I en Aarrække var der nu almindelig Højskole om Vinteren, og om Sommeren uddannedes Biskolelærere. Det

gik særdeles godt. Elevtallet vekslede mellem 20 og 30, og baade Kristensen og hans Hustru havde megen Glæde af dette Arbejde.

I Slutningen af Firserne meldte der sig jævnlig Piger, som vilde uddannes til Lærerinder i Pogeskolen. Da der i den Tid var megen Tale om at faa en Skole til Uddannelse af Lærerinder i Smaabørnsskolen, bestemte Kristensen sig til at omdanne sin Skole i denne Retning, og i November 1891

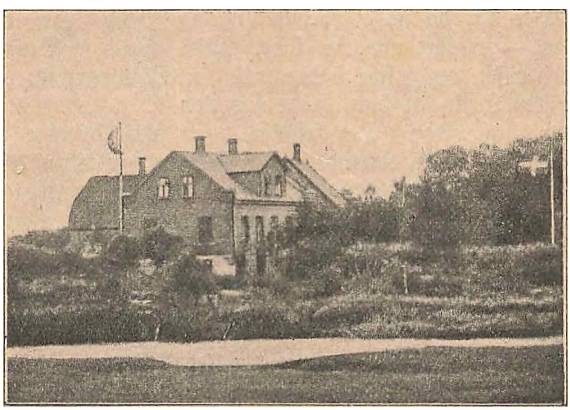

Kvindehøjskolen i Hoven.

begyndte Kvindehøjskolen i Hoven i sin ny Skikkelse. Tilslutningen blev saa stor, at der allerede Aaret efter maatte opføres en ny Skolebygning ved Siden af den gamle. Foruden Lærer- og Lærerindeværelser, Elevværelser o. s. v. har Skolen nu sin egen Gymnastiksal og en Mønsterskole med Plads til 14—16 Børn, hvor Eleverne øver sig i praktisk Skolegerning. Der uddannes gennemsnitlig hvert Aar ca. 25 Lærerinder.

I Sommeren 1903 vilde Skolens Venner have fejret en større Fest i Hoven i Anledning af, at det da var 25 Aar siden, Skolen fik sit eget selvstændige Hjem. Det blev

imidlertid en Sørgefest, man kom til at fejre, idet Kristensen Dagen før mistede sin trofaste Hustru, der i en Menneskealder havde været ham en ualmindelig god Støtte i al hans Gerning. For Eleverne var hun som en Moder, og hun bidrog i høj Grad til, at Hoven Skole blev — som der staar under et Maleri, gamle Elever skænkede Forstanderparret ved dets Sølvbryllup —:

„Et Hjem i Skødet af den brune Hede
med Ungdomsminder, som er værd at frede."

I Efteraaret 1906 tog Kristensen sin Afsked som Lærer i Folkeskolen. I den Anledning afholdtes der en Fest til hans Ære, og ved denne Lejlighed fik han af Konsejlspræsident J. C. Christensen — der som Dreng har gaaet i Hoven Skole — overrakt Fortjenstmedaillen i Sølv, ligesom der fra mange andre Sider bragtes ham en Tak for hans dygtige og trofaste Arbejde i Skolens Tjeneste.

Endnu fortsætter den gamle Skolemand dog sin Gerning i Kvindehøjskolen, og med levende Interesse følger han fremdeles Udviklingen inden for vort Undervisningsvæsen.

Nørre Ørslev Højskole.

De sydlige Øer — Lolland og Falster — er den Del af vort Land, der sidst kom med i det folkelige Røre, som bar Højskolerne frem. Og disse Øers ellers saa yppige Natur har hidtil afgivet en meget vanskelig Jordbund for Højskolernes Trivsel. Et Par af de Skoler, der i Tidens Løb har været begyndte her (Nysted og Abed), har igen maattet ophøre, og af de to Skoler, der nu findes, har kun den ene virket i en længere Aarrække.

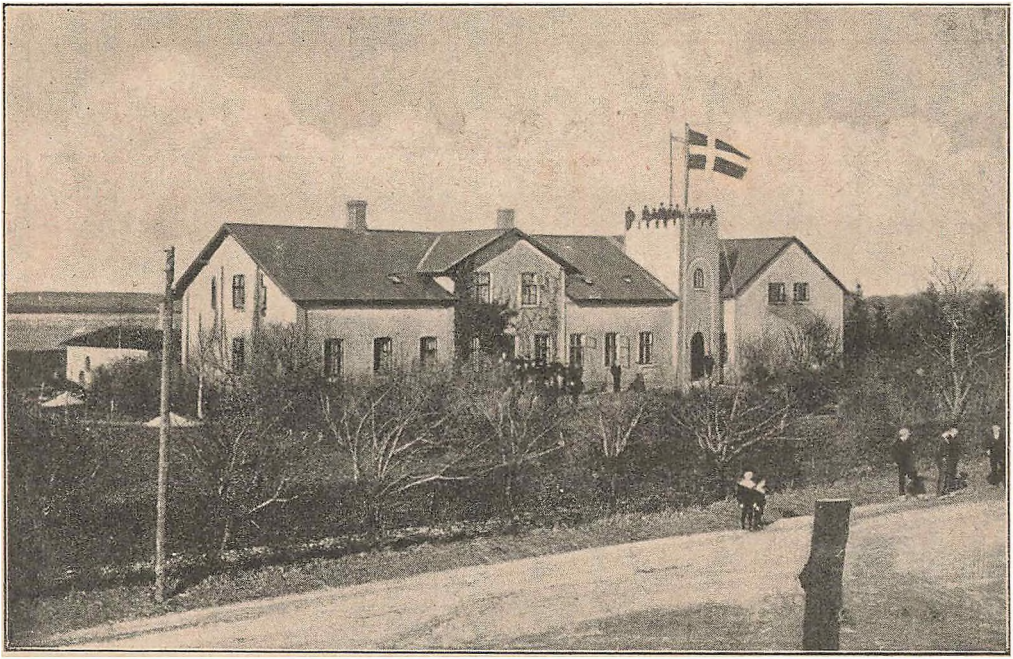

Nørre Ørslev Højskole

Denne ene er Højskolen i Nørre Ørslev paa Falster, der blev oprettet i Aaret 1878. Skolens Grundlægger var en fynsk Gaardmandsſøn Niels Højgaard. Allerede fra ſit Hjem ſtærkt præget af Tidens kirkelige og folkelige Intereſſer kom han i ſin tidlige Ungdom paa den i 1866 oprettede Højſkole i Ryslinge. Her vaktes hans Lyſt til en Gerning i Højſkolens Tjeneſte, og et Aars Tid efter drog han til København for at uddanne ſig til Højſkolelærer.

Efter at have taget Skolelærereksamen — og efter at have ſet ſig godt om i Hovedſtaden — kom Højgaard igen til Ryslinge, denne Gang ſom Lærer ved Højſkolen. Dels under ſit Seminarieophold, dels i de ſyv Aar, han var Lærer i Ryslinge, kom han en Del i Forbindelſe med folkeligt intereſſerede Mænd ovre paa Falſter, ſaaledes med Lærerne Larſen i Lidſtrup og Ingemann i Horreby. Og igennem disſe Forbindelſer var det, han tilſtyndedes til at tage fat paa Højſkolearbejdet i Nr. Ørslev. I denne By og i Egnen deromkring var der en Del aandeligt intereſſerede Mænd, og iblandt disſe var der iſær én — Gaardejer Niels Jørgenſen Gaard — der var ſtærkt optaget af Tanken om at faa rejſt en Højſkole. Baade han og flere af Vennerne havde oprindelig været paavirket af den ſaakaldte „lutherſke Miſſion“ (Møllerianere eller Bornholmere blev de ogſaa kaldt). Det var en ſtreng og alvorlig Sekt, ſom ellers fandt ſtørſt Tilſlutning i visſe Egne af Veſtjylland. Senere kom Niels Gaard og en Del af hans Venner i Forhold til baade den indre Miſſion og den grundtvigſte Højſkole (navnlig Vallekilde), og de fik da bitre Bebrejdelſer fra tidligere Meningsfæller, fordi de befattede ſig med „Selſkabelighed, Folkeoplysning og andet Djævelſkab“ — ſom det hed i et Brev fra en af „de lutherſte“ til Niels Gaard.

Man vil af dette forſtaa, at der paa Falſter var en Del aandelig Trang, men at den var i høj Grad famlende og netop derfor trængte til Lys og Klarhed.

Det var dette Niels Højgaard ſaa, og biſtaaet ſærlig af Lærer Ingemann og Niels Gaard driſtede han ſig i 1878

til at købe Hus i Nørre Ørslev for der at begynde en Højskole.

Om Begyndelsen har Højgaard 25 Aar senere selv skrevet:

„Mange raadte mig til at søge oprettet et Aktieselskab. Men Forviklinger mellem Forstander og Aktionærer, som jeg andet Steds havde været Vidne til, gjorde, at jeg foretrak i økonomisk Henseende at staa for egen Risiko. Mellem Købet (i Januar) og Overtagelsen (i August) forandredes meget for mig; nogle af mine allernærmeste blev kaldt bort. Tynget af Sorg kom jeg til min ny Virkeplads. Det var godt, at Arbejdet kaldte, saa der var ikke Tid til at synke sammen. Der skulde bygges og ordnes meget. Haandværkerne var i Høstarbejde, saa der blev sent begyndt paa Bygningen. Derfor tog jeg fat med paa Tømrerarbejde; det gik, og vi blev klar, til Aabningsdagen kom. Det var en Søndag, Skolen var pyntet med Flag og Blomster — en Blomsterdekoration, som viste de gode, gamle tre „Tro, Haab og Kærlighed", tog sig udmærket ud. Folk samledes, mange gik ind og tog Plads, men en Flok blev staaende udenfor i hviskende Samtale; forgæves bad jeg dem ind. Saa begyndte Sangen, den drog dem, de strømmede ind saa tæt, at et Skillerum, som stod oven paa Gulvet, revnede fra Ende til anden. — Højskolen paa Falster var begyndt! Og vi syntes, at den var ret heldig begyndt . . . . Udadtil vandt Skolen ogsaa efterhaanden baade offentlig og privat Anerkendelse og mødte megen god Velvilje, særlig hos Beboerne i den nærmeste Omegn . . . . At der ogsaa kom Misforstaaelse og Miskendelse, forskyldt og uforskyldt, og at det Besvær, som fulgte med det politiske Ufore, kunde være strengt, skal ikke nægtes — —"

Uden Tvivl havde Niels Højgaard langt større Besvær, end disse stilfærdige Ord giver Indtryk af. Der skulde begyndes saa at sige paa bar Bund. Det var ikke særlig mange, der fra disse Egne havde været paa andre Højskoler og lært deres Væsen og Betydning at kende, og flere af dem, der havde Forstaaelse og Interesse for Sagen, stod tvivlende over for den ny Skole og foretrak de gamle og kendte. Der

skulde lang Tid og meget Arbejde til for at løse den dobbelte Opgave: at vække Sansen for det aandelige Liv, for hvilket Skolen skulde være et Midtpunkt, og at indgive Højskolens spredte Venner rundt om paa Øerne Tillid til dens Virksomhed i Sammenligning med de større Skoler med de kendte Navne.

Det var da ogsaa kun smaa Skolehold, Højgaard og hans Medhjælpere havde at arbejde med. I Almindelighed godt og vel en halv Snes Stykker, aldrig over femogtyve. Ikke desto mindre holdt Højgaard ud i elleve Aar. Saa blev han træt og bortforpagtede Skolen til Lærer Theodor Jensen, nu i Sprove paa Møn.

Th. Jensen havde i 1878 taget Lærereksamen fra Gedved Seminarium. I en Del Aar derefter var han Friskolelærer i Nr. Aaby paa Fyn, hvorpaa han blev Lærer ved Bornholms Højskole, indtil han i 1889 forpagtede Højskolen i Nr. Ørslev.

Et Aars Tid efter rejstes paa Lolland-Falster en Bevægelse for at faa bygget en ny, stor Højskole midt i Stiftet, hvorom saa alle Højskolens Venner paa disse Øer skulde samle sig. Th. Jensen var en ivrig Talsmand for denne Sag. Men Planen lykkedes ikke. I Stedet for førte Bevægelsen til, at der oprettedes en ny Skole ved Nysted, og at der paa Falster dannedes et Aktieselskab, som overtog Nr. Ørslev Højskole. Selskabet opførte nu en ny Skolebygning, der indviedes i Oktober 1891, og i de kommende Aar var Skolen temmelig godt besøgt. I 1894—95 var der saaledes 45 Elever. Theodor Jensen havde efterhaanden faaet ikke saa lidt Føling med Befolkningen, og ved sin Side havde han en Lærer, der var ualmindelig afholdt baade af Skolens Elever og af Højskolefolket paa de to Øer. Det var Rasmus Laursen, der nu er Lærer ved Ollerup Højskole.

Men trods Skolens Fremgang saa Th. Jensen sig dog nødsaget til at forlade Nr. Ørslev. I 1895 havde han købt Skolen, men økonomiske Vanskeligheder tvang ham til Aaret efter igen at sælge den til et nydannet Interessentskab paa 42 Medlemmer — det, der ejer Skolen endnu.

Det ny Selskab antog den kendte Forfatter og tidligere Præstemand Uffe Birkedal til Forstander. Denne havde i et Par Aar uden synderligt Held forsøgt sig som Højskoleforstander ved den i 1894 oprettede Højskole i Rønde, men var her kørt træt. Heller ikke i Nr. Ørslev fik han Heldet med sig. Efter et Aars Forløb opgav han Stillingen, vistnok i Erkendelse af, at han ikke egnede sig for Arbejdet i Ungdomsskolen.

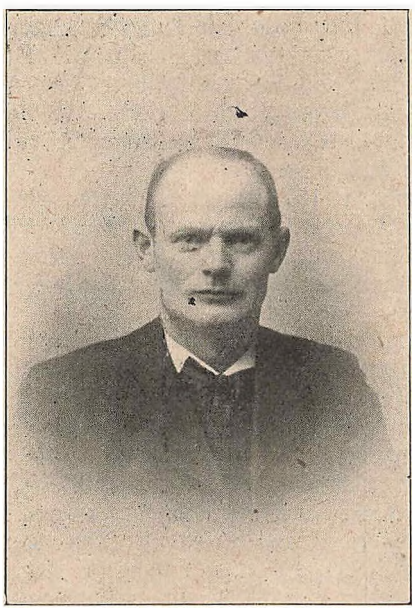

M. P. Schmidt.

Ved Birkedals Fratræden overtoges Ledelsen af den nuværende Forstander M. P. Schmidt i Forening med Pastor Emil Petersen i Nr. Ørslev, og under disses Styre er Skolen gaaet jævnt og støt fremad. I Aaret 1906—07 har dens forskellige Afdelinger været besøgt af ialt 59 Elever.

M. P. Schmidt er født den 10. September 1868 i Køben hoved i Sønderjylland, hvor hans Fader ejede en Gaard. Under sin Opvækst modtog han stærke Indtryk fra Nationalitetskampen og fra Livet i Rødding Frimenighed, hvor den tidligere omtalte Cornelius Appel var Præst.

For at slippe for den prøjsiske Militærtjeneste drog Schmidt i Syttenaars-Alderen over Grænsen til det gamle

Land og kom her i Gartnerlære paa Herregaarden Nørholm ved Varde. I sin Fritid læste han meget. Gaardens Ejerinde laante ham Bøger fra sin store Bogsamling, og særlig Botanik dyrkede han med stor Interesse. Efter i de følgende Aar paa forskellige Steder at have uddannet sig i sit Fag, kom han i Vinteren 1889—90 paa Askov Højskole, og dette Skoleophold fik afgørende Betydning for ham. Særlig Ludvig Schrøders Tale vakte hos ham Forstaaelsen af Menneskelivets Værd og af det trofaste Arbejdes Betydning, og uvilkaarligt droges han mod en Gerning i Ungdomsskolen. Han rejste derfor til Hovedstaden for paa Landbohøjskolen at forberede sig til Havebrugseksamen. Denne fik han i Foraaret 1892, og derefter blev han Lærer paa Bælum Højskole. Hans Ophold her fik uden Tvivl ikke ringe Betydning for hans fremtidige Lærervirksomhed. Han og Forstander Villumsen var vidt forskellige, men trods denne Forskellighed arbejdede de godt sammen. Schmidt fik Lov til at arbejde, som han selv mente bedst, og derigennem udvikledes hans Lærerpersonlighed stærkest og ejendommeligst.

Efter et Soldaterophold i København blev Schmidt derpaa i 1896 knyttet som Lærer til Højskolen i Nr. Ørslev. Og da Birkedal Aaret efter forlod Skolen, blev det saa overdraget Schmidt — i Fællesskab med Pastor Petersen — at lede Virksomheden.

„Det var dristigt gjort af Interessenterne" — skriver Schmidt selv til Forfatteren af denne Bog — „at vælge mig til Forstander, ung og uprøvet som jeg var, og det var dristigt af mig at tage Pladsen. Naar jeg nu tænker tilbage paa de første Aaringer af min Forstandertid, forstaar jeg slet ikke, hvordan det har kunnet gaa; det kan være smaat nok den Dag i Dag."

Trofast hjulpet af sin dygtige Hustru — en Datter af Bogholder Skytte i Aastrup ved Stubbekøbing — og støttet af dygtige Lærere og af Skolens udholdende Venner, er det imidlertid lykkedes den unge, energiske Sønderjyde at bringe Højskolevirksomheden i Nr. Ørslev ind i en rolig og sikker

Gænge. Og Skolens Fremtid, der saa længe var stærkt truet, maa nu betragtes som sikret.

Grejsdalens Højskole.

„Der tegnes for vort Øje paa Fredens stille Grund
et Skolehus dernede i Dalens skønne Bund.
Og som det Billed tegnes, det vil i Fremtid staa:
i Krans af Skrænters Bøge, i Spejl af breden Aa."

De fleste af de Højskoler, der er rejste af Enkeltmand, ligger i skønne Naturomgivelser. Ligesom Middelalderens Munke gerne udsøgte sig de kønneste Steder til at bygge deres Klostre paa, saaledes har Højskolernes Grundlæggere ogsaa haft et aabent Øje for Betydningen af Naturens Skønhed. Igennem denne stemmes Sindet uvilkaarligt til større Modtagelighed. Den ligesom rækker Skolen en hjælpende Haand i Arbejdet paa at vække Elevernes Sans for det rene og skønne.

Faa Skoler ligger i kønnere og mere ejendommelige Omgivelser end Højskolen i Grejsdalen ved Vejle. Naturen er paa én Gang baade hjemlig og dog fremmed. De lyse Bøge og den smilende Aa er saa ægte danske. Men selve Dalen med de skovklædte Skrænter kan ellers nok minde om et thüringsk Landskab.

Det var i 1879, at denne Skole rejstes. Og den Mand, der rejste den, byggede i mer end én Forstand paa hjemlig Grund. Forstander J. K. Gaarde, der hele Tiden siden da har ejet og ledet Skolen, er nemlig født i Hover Sogn, hvor Skolen ligger, og hans Skolehjem er bygget paa et Stykke Jord, han fik fra sin Faders Gaard.

Gaarde havde faaet sin Uddannelse paa Blaagaards

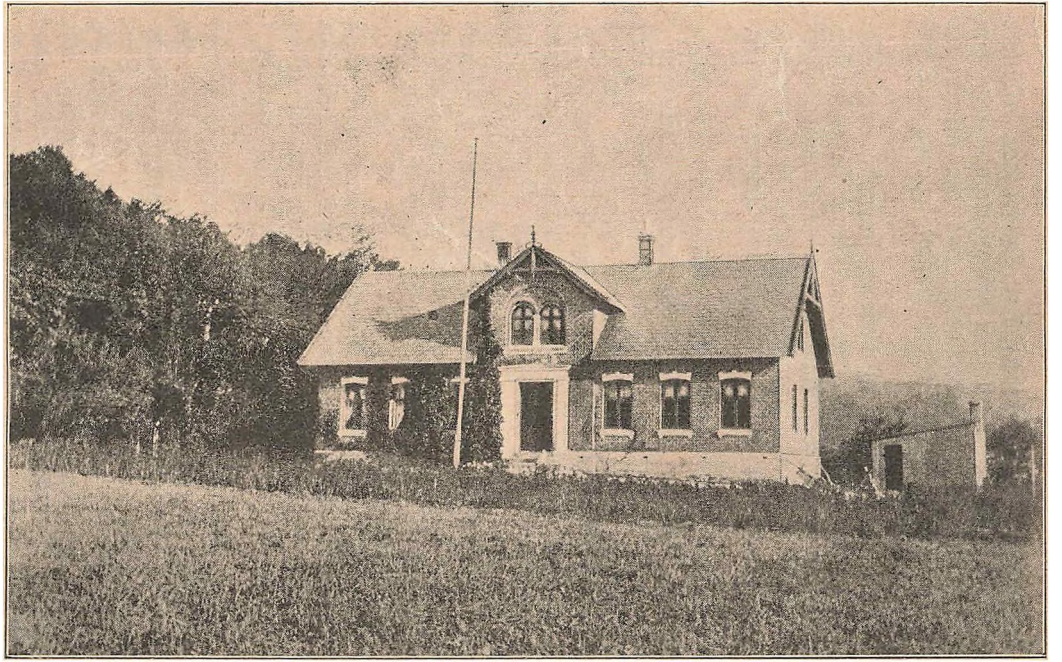

Grejsdalens Højskole.

Seminarium og paa Landbohøjskolen. Og før han besluttede sig til selv at rejse en Højskole i sin Hjemegn, havde han prøvet sine Kræfter som Lærer baade paa den allerede for mange Aar siden nedlagte Skelund Højskole og paa en Landbrugsskole i Sønderjylland.

Der var adskillige Vanskeligheder forbundne med Skolens Oprettelse. Grejsdalen var den Gang ikke et saa farbart Sted som nu, og Vejforholdene var ret primitive. Først samme Aar, som Skolen byggedes, anlagdes den nuværende Landevej, og den var endnu ved Skolens Aabning ikke rigtig farbar.

Alligevel begyndte Skolen ret gunstigt med et Hold paa 22 Karle. Den var udelukkende Karleskole, indtil man i Sommeren 1884 begyndte med det første Pigehold. Lige fra den første Dag fandt Forstander Gaarde en særdeles dygtig Medhjælper i sin Broder, Seminarist og Student Kr. Gaarde, der særlig som Lærer i Dansk har udført et meget betydeligt Arbejde paa Skolen. Forstander Gaarde selv har undervist baade i Historie og Naturfag, og hans Uddannelse førte naturligt med sig, at han fra første Færd i Skolens Plan optog en Del faglig Undervisning, særlig Agerdyrkningslære. Nu fører Skolen da ogsaa Navn af baade Højskole og Landbrugsskole.

Grejsdalens Højskole er ikke beregnet paa noget særlig stort Elevantal. Men skønt den i Aarenes Løb kan have haft sine Genvordigheder, er Arbejdet gaaet støt og roligt, og i de senere Aar har Skolen nærmest befundet sig i Opgang.

Udadtil har Forstander Gaarde saa at sige intet gjort for at faa Elever ind ad sin Højskoledør. „Han har ikke, som de fleste Arbejdere i Højskolens Vingaard," — skriver en gammel Elev i et Mindeskrift om Skolen — „rejst Landet rundt for at holde Foredrag og derigennem gøre sig kendt. Han har ladet Skolens Arbejde anbefale sig selv, talt om Landbrugets faglige Spørgsmaal i sin Hjemkreds, naar man kaldte paa ham, men ikke i mindste Maade været, hvad man kalder Agitator for sig eller sin Virksomhed. J. K.

Gaarde hører ubetinget til den frie Ungdomsskoles stille Mænd, og hvad der gælder ham, gælder ogsaa hans Broder, den gamle Student, hvis betydelige Arbejde gennem den lange Tid mange Elever har skattet højt."

En god Støtte har Forstander Gaarde ogsaa haft i sin Hustru, Fru Mary Gaarde. Baade som Lærerinde og som Højskolemoder har hun ydet et meget betydeligt Arbejde, og saa godt som alle Skolens Elever staar i dyb Taknemlighedsgæld til hende

J. K. Gaarde.

Da Grejsdalens Højskole i 1904 fejrede sit 25-Aars Jubilæum, fik Familien Gaarde talrige Beviser paa, at deres lille Skole „i Dalens skønne Bund" havde vundet sig mange Venner i Aarenes Løb, og at mange af deres gamle Elever havde „næmmet vel" i de Dage, de sad paa Skolebænk her.

Hjørlunde Højskole.

Medens der i de fleste af Landets Amter hurtigt voksede en eller flere Skoler frem, var der enkelte Egne, hvor Højskolerne tilsyneladende slet ikke vilde trives. Hvor dette ikke — som for Vestjyllands Vedkommende — skyldtes særlige Naturforhold, maa Grunden vel nærmest søges i manglende Forstaaelse af Ungdomsskolernes Betydning hos Befolkningen i den paagældende Landsdel. Dette var sikkert nok — som tidligere nævnt — Aarsagen til Højskolernes vanskelige Kaar paa Lolland-Falster. Og det samme har uden Tvivl været Tilfældet for det egentlige Nordsjællands — „Kulsvierlandets" — Vedkommende. Skønt der i Frederiksborg Amt forholdsvis tidligt blev taget fat paa Højskolearbejdet, er det dog først i den allersenest Tid, at der i denne rige og naturskønne Egn er vokset en større Skole op.

Allerede i 1865 blev der oprettet en Højskole ved Frederiksværk, „Arresødal Folkehøjskole". Den blev drevet for Midler fra det Classenske Fideikommis og havde i en Del Aar 20—30 Elever, mest fra de omliggende Sogne. Senere dalede Elevtallet, og enkelte Aar maatte Driften helt indstilles, indtil Skolen i 1892 endelig ophævedes.

I 1867 begyndte en teologisk Kandidat Otto Jacobsen en Højskole i Freersley ved Hillerød. Jacobsen var Fætter til Trier i Vallekilde, og i sin Studentertid var han Medlem af „Lille Theologicum" og havde — ligesom de fleste Medlemmer af dette lille Selskab — modtaget stærk Paavirkning fra Grundtvig og hans Venner. I 1861 var han blevet Skolebestyrer i Silkeborg, hvor Digteren C. Hostrup den Gang var Præst, og det var Bekendtskabet med denne Mand, der førte til, at Jacobsen begyndte Skolen i Freersley.

I 1862 blev Hostrup nemlig af Frederik den Syvende kaldet til Præst i Frederiksborg, og Aaret efter opgav Jacobsen sin Skole i Silkeborg, da den kun fandt ringe Tilslutning. Han var derefter i nogle Aar Huslærer hos Grundt-

vig, men da der for Alvor kom Fart i Højskolebevægelsen sidst i Treserne, og mange af hans Ungdomsvenner gik i Højskolens Tjeneste, fik han ogsaa Lyst til at prøve sine Kræfter der. Han havde ikke særlig tænkt paa Nordsjælland. Men en Dag fik han Besøg af Hostrup, og da han halvt i Spøg spurgte denne: „Er der intet for mig at gøre i Deres Egn?", fik han Svaret: „Jo, der er saamænd mere end nok!" Og saa fulgtes de ad samme Dag til Hillerød og derfra til Freerslev i Hostrups Landsogn Herløv, hvor der var en Lejlighed at faa, som kunde bruges til at begynde en Højskole i. Efter at der havde været afholdt et offentligt Møde om Sagen, lykkedes det ogsaa Jacobsen at formaa en Del større Bønder i Omegnen til at tegne sig for et saa stort Aktiebeløb, at Skolen kunde begyndes. Den aabnedes den 4. November 1867 med en lille Højtidelighed, hvortil Hostrup havde skrevet den ypperlige Højskolesang:

„Er Skolen for andre end Pilt og Pog,
og hvi skal Karle dens Bænke flide o. s. v."

„Begyndelsen i Freerslev var ganske lovende" — skriver Hostrup i sine Erindringer —. „Saa længe Vinteren stod paa, talte jeg dér en Aften hver Uge, og Huset var ved disse Møder i Reglen saa fuldt, som det kunde være. Men Elevantallet, som aldrig havde været stort, aftog hurtigt, og mit Haab om at faa bragt Herløvbønderne i Forbindelse med noget af det bedste, der rørte sig i det danske Folk, opfyldtes ikke. Efter flere Aars udholdende Kamp maatte Jacobsen opgive sin Virksomhed dér og søge Præstekald i Jylland, og Freerslev Højskole stod nu ledig, til en ny Forstander meldte sig."

Den ny Mand var den tidligere (under Skals Højskole) omtalte Povlsen-Vimtrup. Han tog fat med stor Iver, men kunde heller ikke i Længden holde det gaaende. Trods sin „utrolige Nøjsomhed" maatte han i 1875 trække sig tilbage, og i tre Aar stod Skolen nu ubenyttet hen.

Endelig i 1878 var der igen en Mand, der vovede sig

til Freerslev. Det var daværende personel Kapellan i Helsingør Morten Pontoppidan — den nu landskendte Præst. Han opgav sin geistlige Stilling for at prøve, om ikke han kunde bryde Isen i Kulsvierlandet. Det lykkedes ham ogsaa at faa nogenlunde godt begyndt i Freerslev. Men efter to Aars Forløb flyttede han sin Virksomhed til Hjørlunde, hvor han mente, Jordbunden var bedre beredt ved Præsten H. P. Arboes ihærdige og mangeaarige Virksomhed. Pontoppidan købte i Hjørlunde en Landejendom, og ved Tilbygning til Stuehuset fik han her Plads til langt flere Elever end i Freerslev og en Sal, der kunde rumme mange Mennesker ved offentlige Møder.

M. Pontoppidan.

I nogle Aar tegnede det da ogsaa særdeles lovende i Hjørlunde. Morten Pontoppidans ildfulde og æggende Tale vakte Opmærksomhed blandt Befolkningen, og Elevtallet steg hurtigt. Allerede i 1882—83 var Skolen besøgt af over treſindstyve Elever baade Vinter og Sommer. Men de følgende Aars politiske Kampe, der lammede saa mange Skoler i deres Virksomhed, fik ogsaa Betydning for Hjørlunde. Pontoppidans radikale Udtalelser faldt de konservative Magthavere for Bryſtet, og her som andet Steds vidſte Regeringen intet bedre Middel end at

ramme Modstanderen paa Pengepungen. Understøttelsen til Skolen blev inddraget og Anerkendelsen ophævet. Dette Slag var for haardt for den endnu unge og ikke særlig rodfæstede Skole. Elevtallet gik saa stærkt tilbage, at Skolen endog i to Vintre helt maatte standse sin Virksomhed, og i 1891 opgav Pontoppidan sin Stilling for at begynde en Højskolegerning i København.*) Han fulgte Skolen i Hjørlunde til Seminarist J. Jørgensen, der tidligere havde været Lærer ved Gedved Seminarium og siden Forstander for en Pigeskole i Nyborre paa Møn. Jørgensen har af sin Eftermand paa Hjørlunde Højskole faaet det Lov, at han var „en stilfærdig, oplyst og kundskabsrig Mand og en fin Karakter". Han begyndte med god Tro til Virksomheden og med Lyst og Kærlighed til sin Gerning, men efter faa Aars fortvivlet Kamp maatte han fratræde paa Grund af manglende Tilslutning og økonomiske Vanskeligheder. Han rejste til Amerika, hvor han fik en Stilling som Præst blandt de danske Nybyggere.

Efter Jørgensen overtog den nuværende Forstander A. Albrektsen Skolen. Det var ikke under lyse Kaar, han begyndte. Og adskillige af hans gode Venner raadede ham fra at gøre Bovesthkket. Thi et saadant fandt de, det var at begynde ved en Skole, der et Par Gange var gaaet i Stykker, og som ikke havde nogen særlig stor Tilslutning eller Støtte fra den nærmeste Omegns Befolkning. Men Albrektsen var fra sin tidligste Barndom sammenlevet med de grundtvigske Skoletanker, og hans Lyst og Hu stod nu til en Gerning i Ungdomsskolen.

Albrektsen har som Barn gaaet i Friskole, sikkert en af

*) Allerede i 1880 havde cand. theol. Falkenstjerne (senere Folketingsmand og Præst) begyndt en Højskole i København med det særlige Formaal at skaffe Højskoletanken Indgang blandt Københavns Arbejdere. Denne Skole ophørte 1889. — Pontoppidans Forsøg paa at fortsætte Falkenstjernes Virksomhed maatte allerede opgives efter to Aars Forløb. Pontoppidan genoptog da sin geistlige Virksomhed.

de bedſte i Landet. Hans Lærer var D. Johanſen, Lille-Egede ved Korsør, en nær Ven af Trier i Vallekilde. Denne Lærer og Albrektſens prægtige Moder fik megen Betydning for den opvakte Dreng i Barndomsaarene. Hjemmet var fattigt, men Børnene led ikke derunder. Albrektſen har om ſit Hjem ſelv ſkrevet:

A. Albrektſen.

„Naar jeg i Mindet kalder Barnehjemmet til mig, ſynes jeg, det er lyſt og herligt og rigt med ſin Sommer ved Skov og Strand og med ſine Vinteraftener Mørkningsſtunder med Moders Fortælling og Sang. Hendes meget bløde og varme Sangſtemme toner endnu i mit Indre, iſær H. C. Anderſens „Det døende Barn“, ſom hun ſaa gerne ſang og viſt aldrig, uden at vi Børn fik „Vand i Øjnene“.“

Skolegangen var Drengens Lyſt. Naar Sommerferien begyndte, var han altid bedrøvet over, at det nu ſkulde vare en hel Maaned, inden han igen kom i Skole. Og da han ſkulde konfirmeres og ſlet ikke mere kunde komme i Skole, var dette ham en tung Sorg.

I Nittenaars-Alderen kom Albrektſen paa Vallekilde Højſkole. Han deltog i Undervisningen i to Vintre, og den

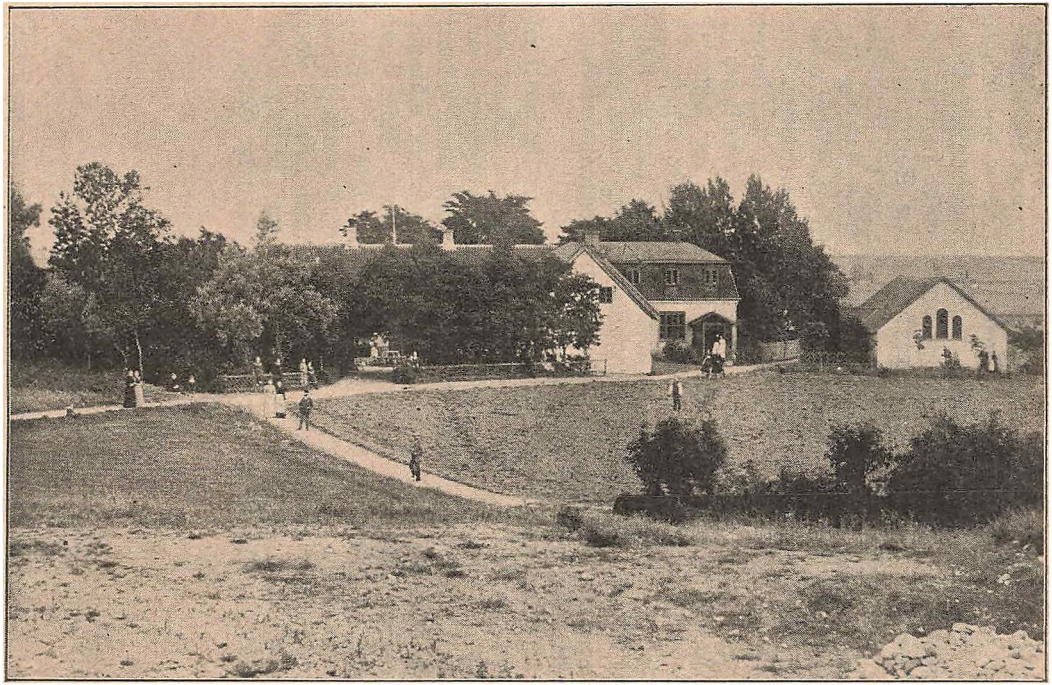

Hjørlunde Højskole.

mellemliggende Sommer læste Trier blandt andet Bibelhistorie med ham. Selv har han erklæret, at Trier er den Mand, han skylder mest. Men ogsaa til Askov staar han i Taknemlighedsgæld. Han var Elev paa den udvidede Højskole i to Vintre og senere paa dens Lærerkursus i to Somre.

En Del Aar var han derefter Lærer ved den fri Børneskole, men hans Lyst til et Arbejde i Ungdomsskolen blev stærkere og stærkere. Han blev da en Art Vandrelærer ved forskellige Højskoler og i sjællandske Foredragsforeninger. Det var særlig som Oplæser, han virkede, og mest var han knyttet til Vallekilde. Han havde i denne Stilling rig Lejlighed til at studere de forskellige Højskolers „Metoder", og dette fik ikke ringe Betydning for ham, da han i 1896 dristede sig til at overtage Hjørlunde Højskole. Omtrent samtidig holdt han Bryllup med sin anden Hustru, der har været ham en udmærket Støtte og bl. a. medvirket som Lærerinde i Gymnastik, Sundhedslære og Haandarbejde.

Albrektsens Virksomhed i Hjørlunde har ikke været en Dans paa Roser. Han har selv udtalt, at han ikke har begyndt ret mange Halvaar uden forudgaaende Ængstelse for, at der ikke skulde komme et tilstrækkelig stort Antal Elever. Men Ængstelsen er hver Gang bleven gjort til Skamme. Og skønt Hjørlunde maa regnes til de smaa Skoler, har baade Albrektsen og hans Hustru følt sig glade og tilfredse i deres Gerning. Netop i de mindre Forhold mener de selv bedst at have fundet deres Plads, og de har haft den store Glæde, at deres gamle Elever bevarer deres Kærlighed til Skolen. Adskillige kommer baade anden og tredje Gang.

Vesterdal Højskole.

Faa Steder aabenbarer den danske Ønatur sig under lønnere og ejendommeligere Former end ved den lille fynske

Bæltby Middelfart. Her er Strand og Skov i rig Stiften. Paa den fynſke Side af det flodlignende Bælt breder frodige Marker ſig ind mellem Skovene. Det flade Vendsherred er en af Landets frugtbareſte Pletter. Og paa Veſtſiden løfter ſig et ejendommeligt, jyſk Landſkab med høje Bakker og ſnævre, dybe Kløfter. Hiſt og her ſtyder en Landtunge ſig ud, ſaa Bæltet kroges i ſære Bugtninger. Og midt i denne kønne, ægte danſke Ramme ligger den lille, rødtagede By med ſine gamle Huſe, med ſine roſenduftende Haver og med ſine Minder helt fra Niels Bugges Dage.

Mærkeligt nok, at ikke en ung, ſtønhedselſkende Højſkolemand her har opſlaaet ſit Pavlun!

Saa meget mærkeligere, ſom Middelfartegnens Befolkning igennem lange Tider har været ſtærkt aandeligt intereſſeret. Ikke ret mange Steder ſamler folkelige og kirkelige Møder ſtørre Tilhørerſkarer end her. Og i politiſk Henſeende har Middelfartkredſen altid hørt til de meſt levende.

Men har der ikke rejſt ſig nogen Højſkole ved ſelve Middelfart, ſaa har der dog i den nærmeſte Omegn været gjort flere Forſøg paa at faa en Skole i Gang.

Allerede i 1865 oprettede ſaaledes den ſenere Grundlægger af Ryslinge Højſkole, Præſten Johs. Clauſen, en Ungdomsſkole i Kauslunde, en Mils Vej Øſt for Middelfart. Den lededes nærmeſt i Indre-Miſſions Retning, men beſtod forøvrigt kun i tre Aar og var viſtnok meget ſmaat beſøgt.

I 1880 blev der i Naboſognet til Kauslunde oprettet en grundtvigſk Højſkole af Seminariſt Laurids Jonſen, der tidligere havde været Lærer ved Rudme Friſkole og ſiden ved Vrigſted Højſkole. Den kom til at hedde Veſterdal Folkehøjſkole og oprettedes for Forſtanderens egne Midler. Den ny Skole fandt imidlertid kun ringe Tilſlutning, og i 1884 opgav Jonſen ſin Stilling for at overtage Ledelſen af en ny Højſkole i Veſtbirk ved Horſens.

Bygningerne blev derefter benyttet paa forſkellig Maade.

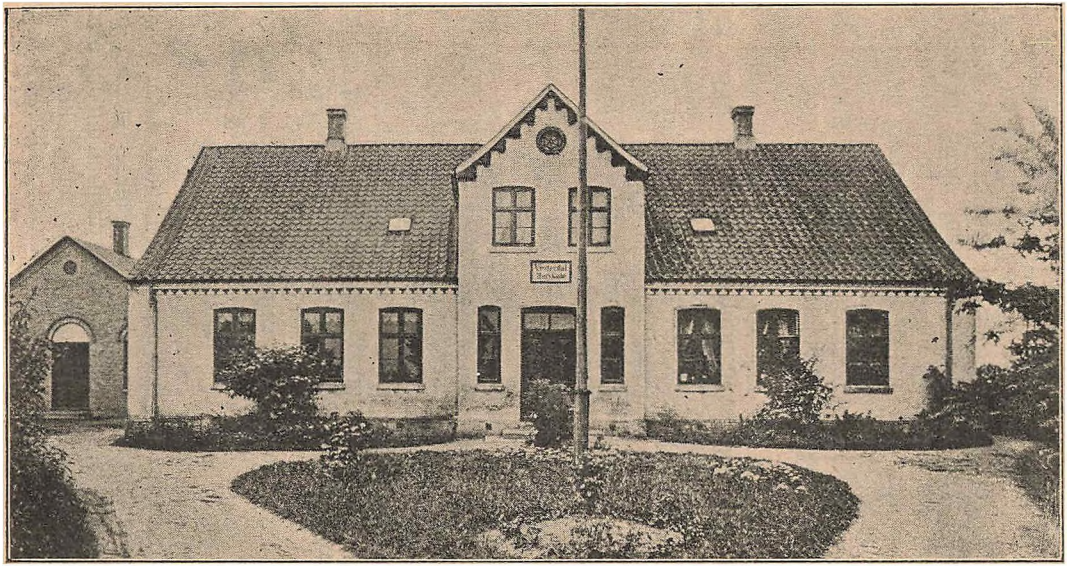

Vesterdal Højskole.

En Tid var der saaledes Børnehjem, der bl. a. blev bestyret af den kendte Redaktør Sundbo i Esbjerg.*)

Endelig i 1896 blev Skolen købt af Landbrugskandidat Christoffer Gaarde, der genoptog Højskolevirksomheden. Før Skolen igen blev aabnet, foretoges forskellige Forandringer og Forbedringer, og to Aar efter byggedes en stor og tidssvarende Gymnastiksal. Siden er der blevet indkøbt en Del Jord til Skolen, og om Vinteren gives der — foruden almindelig Højskoleundervisning — tillige en ret omfattende Undervisning i Landbrugsfag, ligesom der er særskilte Kursus for Kontrolassistenter.

Chr. Gaarde og Hustru.

Siden 1896 har Skolen været besøgt af ca. 350 Karle og 200 Piger.

Forstander Gaarde er født paa Lerbæk Mark ved Vejle den 19. April 1864. Faderen var Husmand, og Sønnen

*) I 1892 blev der oprettet en Højskole i Ubby, ¼ Mil fra Vesterdal, af Børnehjemsforstander Hans Lind. Den lededes først af Seminarist Martin Nielsen (nu Forstander for Vinding Højskole) og siden af Lind selv. Den fandt imidlertid kun ringe Tilslutning og ophævedes efter faa Aars Forløb.

maatte indtil ſit attende Aar arbejde ved Landbruget. Han kom derefter i to Vintre paa Grejsdalens Højſkole og ſiden et Aar paa Herning Realſkole, hvorfra han tog Præliminæreksamen. Efter at han derpaa i et Par Aar havde haft Plads ſom Huslærer, blev han i 1888 Elev paa Landbohøjſkolen i København. Herfra dimitteredes han to Aar efter ſom Landbrugskandidat og fik ſtraks Plads ſom Lærer paa Ribe Mælkeri- og Højſkole.

Fire Aar tilbragte Gaarde i den gamle Grænſeby med de mange Minder fra ſvundne Dage. Saa blev han i et Par Aar Lærer og Økonom ved Aſk Højſkole, og herfra købte han i 1896 Veſterdal Højſkole, ſom han ſiden har ejet og ledet.

Forſtander Gaarde har i Aarenes Løb været en flittig Deltager i mange af Statens Feriekurſus og i de ſaakaldte Univerſitetskurſus med dertil knyttede Rejſer ſaavel i Indſom Udlandet. Han er anden Gang gift, og hans Huſtru — en Datter af Lærer Sørenſen i Sneum og Søſter til hans første Huſtru — har været ham en dygtig Medhjælper i det ofte vanſkelige Arbejde. Som de fleſte mindre Højſkoler har nemlig ogſaa Veſterdal haft ſine Kriſer. Men Skolen ſynes nu at være endelig rodfæſtet, og Forſtander Gaarde kan glæde ſig ved en ſtadig ſtigende Tilſlutning til ſin Virkſomhed.

Mellerup Højſkole.

„Menneſke først og Kriſten ſaa" — hedder det i en af Grundtvigs Digtninge. Vel ſagtens har den gamle Skjald dermed villet ſige, at menneſkelig Selverkendelſe er en naturlig Forløber for kriſtelig Vækkelſe, og at denne Udviklingsgang ogſaa er den ſundeſte, kan næppe betvivles. Men forøvrigt finder man i Højſkolens Hiſtorie adſkillige Beviſer paa,

at ogsaa den omvendte Udvikling er ret almindelig — at kristelig Vækkelse afføder en Trang til almenmenneskelig Oplysning og Selvforstaaelse. Da Kristen Kold begyndte sin Højskolegerning var saaledes baade de fleste og de bedste af hans Elever udgaaede fra kristelig vakte Hjem, og ikke sjældent har kristelig Vækkelse været Forløber for en Højskoles Oprettelse.

Dette har saaledes været Tilfældet i Egnen Nord for Randers, hvor der i Halvfjerdserne var en ret stærk kirkelig Bevægelse, der samlede sig om Præsten Slamberg i Støvring. Særlig i Byerne Mellerup og Tørring var der mange gammeldags troende og pietistisk vakte, som ved denne Mand kom i Berøring med det grundtvigske Aandsliv. Og af denne Jordbund voksede Mellerup Højskole op.

Denne Skole blev oprettet i 1880. Den blev bygget af Folk i Byen og den nærmeste Omegn, og uden Lejeafgift blev den overladt den antagne Forstander Jens Bek. Han var Søn af en Landsbymusiker i Hørning ved Randers og født i Aaret 1844. Ligesom Forstander Jens Lund paa Vejstrup Højskole blev han forberedt til Optagelse paa Lyngby Seminarium af Kapellan M. A. S. Lund i Virring, og i Seminarietiden sluttede begge de to vordende Højskolemænd sig til den Kreds af kristelig vakte Seminarister, der samledes om Seminariets Andenlærer Siegumfeldt. Ogsaa efter Seminarieopholdet vedblev de to „Jenser" at staa i nært Forhold til hinanden. De blev begge Lærere i Randersegnen, og de blev gift med to Søstre.

Medens Jens Bek var Lærer i Halling, vandt han Ry for sine vel udarbejdede Foredrag, og det var vel særlig gennem disse, at man i Mellerup var blevet opmærksom paa ham. Det viste sig da ogsaa hurtigt, at man ikke havde taget fejl i Valget, da man gjorde ham til Forstander for den ny Højskole. Den naaede under hans Ledelse i Løbet af meget kort Tid at blive en af Landets mest besøgte Skoler. Efter at han i 1882 havde købt Skolen, maatte han flere Gange foretage betydelige Udvidelser. Elevtallet var om

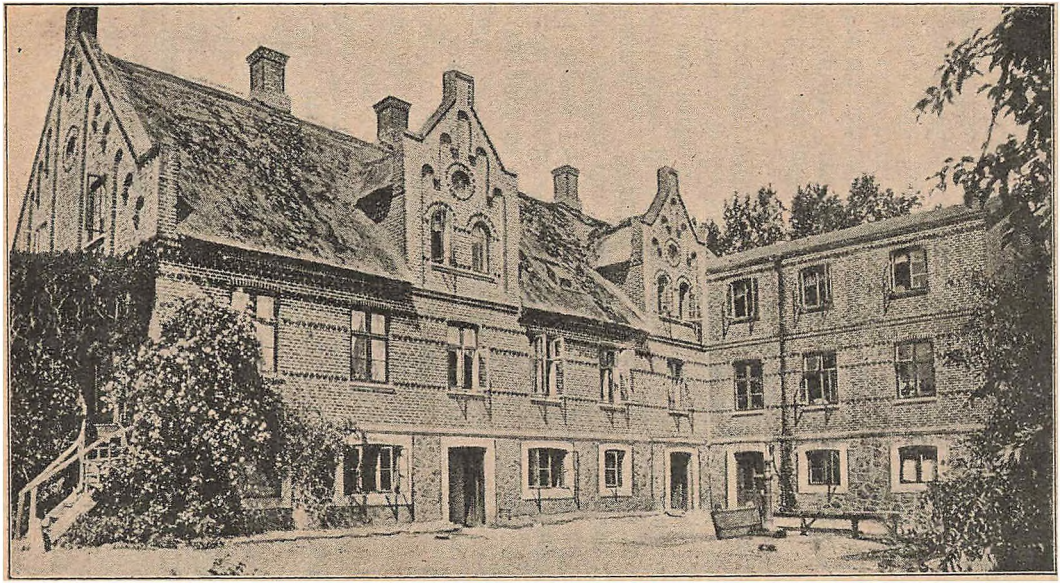

Mellerup Højskole.

Vinteren gerne nær ved de hundrede og om Sommeren i Almindelighed en Del større.

Jens Bek var en stemningsrig Natur og en begavet Skolemand. Han mindede i adskilligt om Ernst Trier i Vallekilde, og ligesom denne yndede han især at bygge sine Foredrag over Skildringer af den gamle Pagts Historie.

Jens Bek.

Beks Virksomhed i Mellerup blev imidlertid forholdsvis kort. Kun 49 Aar gammel døde han i Sommeren 1893. Paa Kirkegaarden ved den smukke Valgmenighedskirke, som byggedes paa hans Initiativ, er rejst et Mindesmærke for ham. Paa Fodstykket læses de Ord, der var hans Valgsprog, og som saa ofte lød i hans Tale: „Det er Menneskets Kald at stile mod høje Maal."

Et Aars Tid drev Jens Beks Enke Skolen, bistaaet af den senere velkendte Forfatter Jakob Knudsen, der den Gang var Præst for Valgmenigheden. Men denne Driftsmaade viste sig i flere Henseender vanskelig, og Fru Bek afstod da Skolen til den nuværende Forstander J. Michelsen, der i et Par Aar havde været Lærer ved Ondløse Højskole.

Jens Michelsen er en vestjysk Husmandsson, født i

Aaret 1867. I hans Barndomshjem var der saa godt som ingen Forstaaelse af Oplysningens Værd. Som Dreng maatte han saaledes forgæves tigge om fem Øre til en Tabel. En sølle Skolegang fik han da ogsaa. Hver Sommer i Alderen fra otte til fjorten Aar tjente han som Vogterdreng. Da han blev konfirmeret — fortæller han selv — kunde han Balslevs Lærebog og Bibelhistorie udenad. Derimod vidste han ikke, hvad Danmarks Hovedstad hed, og af Historien kendte han Navnene paa den daværende og den forrige Konge her i Landet — og intet mere.

Efter Konfirmationen kom han ud at tjene som Karl, og nu vaagnede hans Videlyst for Alvor. Om Natten laa han og læste i det usle Karlekammer ved en mer end tarvelig Belysning, og om Sommeren udnyttede han Middagshvilen til stadig at øge sin Viden. Da han var atten Aar gammel, fik han den saakaldte „Prøvesteeksamen" og blev derefter Vinterlærer. I et trefags Lynghus paa Heden sad han da i de mørke Vinterdage og delte ud af sine ret mangelfulde Kundskaber. Og Lønnen var saa vist ikke opmuntrende: 140 Kroner paa egen Kost for seks Maaneders Arbejde. Men han havde selv en Følelse af, at han var inde paa sin rette Bane, og det styrkede Modet. I tre Aar dyrkede han paa denne Maade Lærerprofessionen om Vinteren og tjente som Arbejdskarl om Sommeren. Saa lykkedes det ham — imod hans Faders Vilje — at komme en tre Maaneders Tid paa Højskole, og derefter gik det rask fremad mod Maalet. Han kom paa Seminarium, og efter et halvt Aars Ophold tog han første Del af Skolelærereksamen. Saa maatte han igen ud at slide et Aars Tid for at tjene Penge, kom tilbage til Seminariet, og efter et Aars Forløb tog han sin Afgangseksamen i en Alder af 23 Aar.

I nogle Aar virkede Michelsen nu dels som Vinterlærer, dels som Højskolelærer og kom saa i Efteraaret 1894 til Mellerup. Han kastede sig med stor Energi over Arbejdet for igen at faa Skolen i god Gænge. Men forskellige lokale Forhold bevirkede, at Elevtallet i de første Aar holdt sig temmelig langt nede. Den unge Forstander lod sig imid-

lertid ikke forknytte. Han var vant til at overvinde Vanſkeligheder, og Modgangen ſyntes nærmeſt at øge hans Energi. I Ferierne berejſte han Landets Foredragsforeninger, og i Skoletiden ſled han baade med Undervisningen og med ſin egen videre Udvikling. Og Arbejdet bar Frugter. Efter ſeks-ſyv Aars Forløb begyndte Elevantallet at ſtige, og ſiden da er det gaaet jævnt fremad fra Aar til Aar. I Vinteren 1907—08 har Skolen været beſøgt af 65 Karle.

J. Michelſen.

Mellerup Højſkole ligger i ſmukke Omgivelſer paa Nordſiden af Randers Fjord. Der har blandt de lærde ſtaaet Strid om, hvor egentlig Randers Fjord endte. Og det er forøvrigt ikke underligt. Den inderſte Del af Fjorden er nemlig ſmal ſom et Aaløb. Naar Damperne ved Sommertid ſejler ind til Niels Ebbeſøns gamle By, ſer det ud, ſom om de gled hen mellem de vide Enges frodige Græs og ſpættede Blomſterfylde. Men Hiſtorien har dømt: Randers Fjord naar til Sønderbro, den Niels Ebbeſøn drog over, da han „vog den kullede Greve".

Ude ved Mellerup vider Fjorden ſig imidlertid ud til et typiſk danſk Indvand. Lidt Veſten for den ſmukke Landsby

ligger den gamle Størringgaard — nu et adeligt Frøken-kloſter — omgivet af dejlige Skove. Og ovre paa den anden Side af Fjorden løfter ſig et lønt, jyſk Landſkab med blødt rundede Bakker, med Skove og med hvide Landsbykirker. Det er det frugtbare Rougſø Herred.

Særslev Højſkole.

„Sletten" kaldes den Del af Nordfyn, der ligger Veſt for Odenſe Fjord ud efter Bogenſe til. Denne Egn er gennemgaaende meget frugtbar, men Naturen er dog ikke her ſaa yppig og mangfoldig ſom mange andre Steder paa Fyn. Navnlig er „Sletten" meget ſkovfattig, og det er uden Tvivl denne Omſtændighed, Egnen ſkylder ſit Navn.

Fra gammel Tid har Sletteboerne været betragtet ſom en Art fynſke Molboer. Somme mener, at de for en ſtor Del nedſtammer fra den oprindelige Stenalbersbefolkning, der blev fortrængt af de indvandrede Goter. Nu om Dage er „Slettens" Folk imidlertid kun ſaare lidt forſkellige fra den øvrige Befolkning. Deres Maal er maaſke lidt bredere, lidt rigere paa lukkede Lyde end andre Fynboers. Men deres Kulturſtandpunkt er hverken i materiel eller aandelig Henſeende lavere end det, man gennemſnitlig møder blandt danſke Bønder.

Men det er nok muligt, at vor Tids Bondekultur har været længere om at vinde Indpas herude, end den har været det adſkillige andre Steder. Ogſaa Højſkolebevægelſen har det været ret vanſkeligt for at vinde frem her, og det er jo i væſentlig Grad den, der har været Bærer af Kulturen.

„Sletten" fik ſin første Højſkole i 1859. Den laa i Lumby, halvanden Mils Vej Nord for Odenſe, og var oprettet efter Tilſkyndelſe fra Hindsholms Landboforening. Den

var nok nærmeſt tænkt ſom en Modvægt mod Kolds Skole og ſkulde iſær lægge Vind paa en fyldig Kundſkabsmeddelelſe.

I adſtillige Aar var Lumby Højſkole ret godt beſøgt. Sine fleſte Elever fik den fra Nordfyn. Men nogen ſtor Indflydelſe i Egnen fik den dog aldrig. I 1893 afgik den ved en blid og ſtille Død, og dens Afgang efterlod næppe noget føleligt Savn.

Paa dette Tidspunkt havde der imidlertid allerede i en længere Aarrække eksiſteret en anden Højſkole paa „Sletten". Det var Særslev Højſkole.

Den Mand, der ſatte ſig i Spidſen for at faa denne Skole oprettet, var Gaardejer Knud Jenſen i Særslev. Han var blevet ſtærkt aandelig intereſſeret, dels ved at læſe, dels ved i Trediveaars-Alderen at komme ſom Elev paa Veſterſterninge Højſkole.

I 1877 lærte han Folketingsmand Klaus Berntſen at kende. Denne repræſenterede den Gang Bogenſekredſen, og de to kom til at tale ſammen om Muligheden af at faa reiſt en grundtvigſk Højſkole paa Nordfyn.

„Ja, det er en god Tanke," ſagde Berntſen. „Men vent lidt med det, indtil jeg bliver færdig med min Rigsdagsvirkſomhed, ſaa vil jeg paatage mig at lede Højſkolen, hvis du vil betro mig til det; for det har altid været min kæreſte Tanke at komme til at virke i en Højſkole."

Knud Jenſen bemærkede dertil, at det netop var, hvad han havde ventet efter at høre.

Planen blev nu videre forberedt, og Knud Jenſen talte med ſine Venner om den. Endelig i 1880 blev der indbudt til Aktietegning, og Klaus Berntſen kom til Særslev for at holde Foredrag. Han tilbød ſelv at ville ſætte en Del Penge i Skolen, og det lykkedes paa denne Maade at faa ſkaffet de nødvendige Midler til Veje.

I Løbet af 1881 opførtes nu de fornødne Skolebygninger, og den 2. Maj 1882 aabnedes Særslev Højſkole med otte Elever. Det var jo ikke nogen ſærlig lovende Begyndelſe. Men Berntſen var ung og begejſtret, og det lykkedes ham efterhaanden at faa godt Tag i den nordfynſke Befolkning.

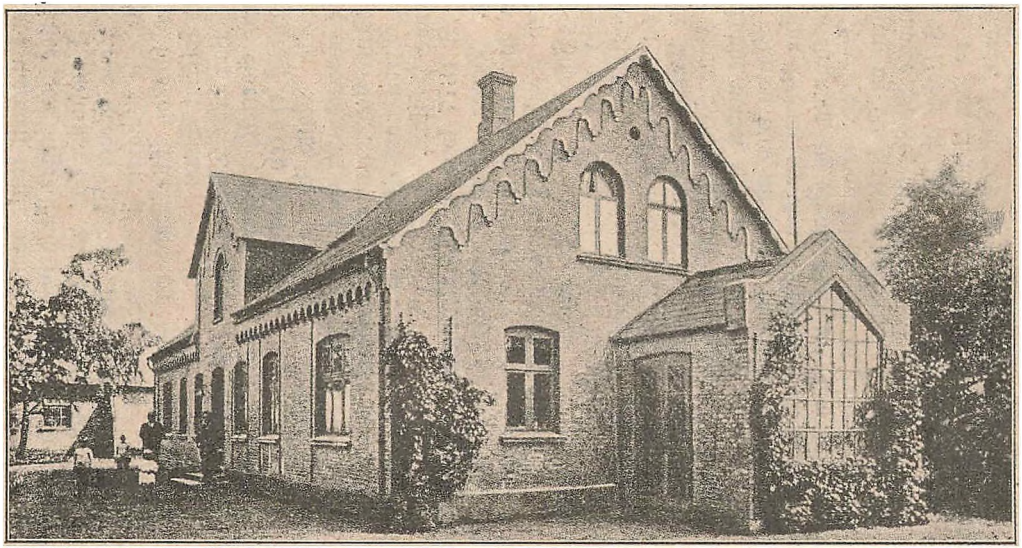

Særslev Højskole.

Allerede i Vinteren 1883—84 var der over halvtreds Karle, og i en Del Aar var Skolen ret godt beſøgt.

Berntſen ejede ſikkert ogſaa mange Betingelſer for at kunne tiltale Ungdommen. Allerede den Gang var han meget veltalende, i Beſiddelſe af et rigt Lune og en ikke ringe poetiſk Sans. Og han havde allerede fra Barndommen af modtaget ſtærke Indtryk af et aandeligt Livs Værdier.

Kl. Berntſen.

Klaus Berntſen er født den 12. Juni 1844 i Landsbyen Eſkildſtrup mellem Nyborg og Odenſe. Forældrene var Gaardfolk, og allerede fra Fødslen var han af ſin Fader beſtemt til at ſkulle være Skolemeſter. Naar den lille Purk laa i ſin Vugge og legede med ſine Fingre, kunde Faderen udbryde: „Se, hvor den lille Skolemeſter allerede tæller paa Fingrene; han øver ſig nok i Regnekunſten.“

Fra ſin tidligſte Barndom var Berntſen ſaaledes fortrolig med den Tanke, at han ſkulde være Lærer, og han legede ofte „at holde Skole“ med ſine Bysbørn. Et Skræppeblad agerede Tavle, og en Tjørn eller en Pind blev brugt ſom Pen. Han var altid Læreren, de andre Børn hans Elever. Da han kom i Skole, blev han ogſaa ſnart Lærerens Bihjælper, og han uddannedes ſaaledes baade ſom Lærer og ſom Elev.

Da Berntſen var elleve Aar gammel, døde hans Fader, og det blev Moderen, der meſt kom til at lede hans Udvikling. Hun var en energiſk og begavet Kvinde, der i ſin Barn-

dom havde erhvervet sig gode Skolekundskaber. Hun vilde have, at hendes Klaus skulde være Numer et i Skolen — det havde hans to Brødre været før ham — og hun helmede ikke, før han naaede det.

Han blev konfirmeret af en streng, rationalistisk Præst, der pryglede sine Konfirmander efter Noder. Berntsen slap imidlertid naadigt igennem. Men han gik heller aldrig en Dag ind i Præstegaarden uden først at bede Vorherre om, at han maatte slippe for Prygl.

Paa det Tidspunkt skete der en stærk kirkelig og folkelig Vækkelse i Berntsens Fødeby. Det var Vilhelm Birkedals Vidnesbyrd, der fra Ryslinge naaede derhen. En af hans Brødre blev stærkt grebet af Birkedals varme Forkyndelse, og det blev denne Broder en Hjertesag at faa Klaus ind under den samme aandelige Paavirkning.

Berntsen blev da i Femtenaars-Alderen Elev paa Sødinge Højskole, der var oprettet af Birkedals Hjælpepræst J. L. N. Schjørring.*) Her aabnede sig for den unge, begavede Bondeson en hel ny Verden: Historiens og Poesiens. Han fik et Indblik i Folkelivets Betydning for den enkelte, og allerede da var der sikkert adskilligt, der kaldte paa den vordende Politiker.

Fra Sødinge drog Berntsen over til Ryslinge, hvor han hos Friskolelærer Appel i halvandet Aar blev forberedt til Lærergerningen. Derefter kom han en Vinter paa Kolds Højskole i Dalby, og $17^1/_2$ Aar gammel fik han saa af Kold Opfordring til at overtage en Plads som Friskolelærer i Højby, Syd for Odense.

Det var vanskelige Kaar, den unge Skolemester her gik ind til. De Beboere, som havde Børn i Friskolen, blev udviste af det gamle „Bylav". Præst og Degn og det store

*) I Sødinge havde Kold grundet en Børnefriskole, som Schjørring overtog. Allerede i 1858 begyndte denne tillige at holde Skole for voksne, og Aaret efter fik Højskolen sin egen Bygning. Efter fem Aars Forløb ophørte Virksomheden, og Schørring blev Præst i Folkekirken.

Flertal af Beboerne var Friskolens bitre Modstandere. Men Friskolefolkene holdt trofast sammen om deres unge Lærer, og efter fire Aars Kampe blev Modstanden mod Skolen brudt. Berntsen fik flere og flere Elever, og blandt Befolkningen vandt han efterhaanden betydelig Anseelse. Da han var 25 Aar, blev han valgt til Medlem af Højby Sogneraad og blev straks Raadets Formand. Saa vel befandt han sig nu ved sit Arbejde, at han afslog en Opfordring til at blive Forstander for Højskolen i Vejstrup. Han byggede sig en Friskolebygning i Højby og slog sig tilsyneladende til Ro her for bestandig.

Det blev Politiken, der drog Berntsen ud af den stille Skoleidyl. „Det forenede Venstre"s Dannelse i 1870 bragte den politiske Kamp til at blusse paa Fyn, og i denne Kamp blev den unge Friskolelærer hurtigt draget ind. Allerede i 1872 stillede han sig til Valg i Kerteminde, kun 28 Aar gammel. Han dumpede. Men Aaret efter valgtes han ved et Suppleringsvalg i Bogense. Han blev derved i nogen Grad knyttet til Nordfyn, og i sin Valgkreds blev han en meget benyttet Foredragsholder. Det var derfor ikke saa underligt, at han og Knud Jensen kunde mødes i Ønsket om en Højskole i Særslev med ham som Forstander.

I 1884 opgav Berntsen sin Stilling som Folketingsmand for helt at ofre sig for sin Højskole. Men det politiske Liv havde nu en Gang faaet Tag i ham, og allerede to Aar efter lod han sig atter vælge ind i Rigsdagen — denne Gang som Repræsentant for Assenskredsen.*)

Firsernes politiske Kampe blev endnu mere opslidende end Halvfjerdsernes. Og Berntsen følte godt, at Politiken tog hans Interesse bort fra Skolen. Da tillige hans Hustru blev syg, besluttede han sig i 1889 til at opgive sin Stilling som Forstander for Særslev Højskole.

Siden har Berntsen væsentligst ofret sig for det politiske Liv. Inden for „det forhandlende Venstre" har han været en af de bærende Kræfter, og med en næsten ung-

*) Denne Kreds har B. repræsenteret uafbrudt siden.

dommelig Slagfærdighed tager han endnu levende Del i det politiſke Agitationsarbejde.

Sœrslev Højſkole blev ved Berntſens Fratræden bortforpagtet til daværende Lærer ved Skolen Morits Madſen.*) Han overtog Husførelſen og lønnede en Forſtander. Som ſaadan antoges Seminariſt Hans Chriſtenſen, der tidligere havde været Lærer ved Try Højſkole og ved Gedved Seminarium.

Den førſte Vinter ſaa det ud til, at det ſkulde lykkes at komme forholdsvis let over Forſtanderſkiftet. Skolen var ret godt beſøgt, og Chriſtenſen vandt baade Eleverne og Befolkningen ved ſine lødige Foredrag og ſin bramfri Optræden. Men ſnart opſtod der Uoverensſtemmelſe mellem de to Ledere, og dette virkede hæmmende paa Skolegerningen.

Madſen opſagde derfor ſin Stilling ſom Forpagter, og da Chriſtenſen ikke for egen Regning turde overtage Skolens Drift, maatte Aktieſelſkabet til at ſe ſig om efter en ny Forſtander. Man fandt en ſaadan i daværende Lærer ved Voldby Højſkole Rasmus Nielſen, og efter en Del Forhandlinger overtog han 1. Maj 1892 Skolens Ledelſe. Morits Madſen drog til Veſtbirk, og Hans Chriſtenſen rejſte ud til en Søſter paa Hindsholm. Her døde han kort Tid efter.

Rasmus Nielſen er en Bondeſøn fra Aarhusegnen. Sin førſte Uddannelſe til Højſkolegerningen fik han paa Teſtrup Højſkole, hvor ſærlig Nørregaards Foredrag betog ham ſtærkt. Efter at han derpaa yderligere havde uddannet ſig i Aſkov — hvor han ogſaa hentede ſin Huſtru, en Datter af H. Nutzhorn, — blev han Lærer ved Voldby Højſkole. Og herfra drog han til Sœrslev — til en Gerning, ſom ofte i de forløbne Aar har bragt Skuffelſer og Nederlag, men ſom ogſaa ofte har bragt baade ham og hans Huſtru lyſe og lykkelige Stunder.

Da Sœrslev Højſkole i 1907 fejrede ſit femogtyveaars Jubilæum, udſendte Rasmus Nielſen et Mindeſkrift om Skolen. Han ſkriver i denne Bog kun ſaare lidt om ſig ſelv. Men

*) Se Veſtbirk Højſkole.

alligevel faar man gennem Bogens Skildringer et levende Indtryk af Manden, som han er: en kraftig og oprindelig jysk Natur, vel ikke fri for Kanter, men med en inderlig Kærlighed til sin Gerning og i Besiddelse af en sejg Udholdenhed, der hjælper ham over Dagliglivets mange Bryderier.

Rs. Nielsen.

Og det er da ogsaa lykkedes Rasmus Nielsen ved Udnyttelse af sin Energi og sin Begavelse at bringe Virksomheden i Særslev ind i en fast og sikker Gænge. Skolens Elevtal har i de senere Aar været stadig stigende, og det har adskillige Vintre knebet ikke saa lidt med at skaffe Plads.

Han har nu købt Skolen, og det er gennem Aarene lykkedes ham at knytte dygtige Lærere til den. Selv er han meget afholdt af Eleverne, og i Foredrags- og i Ungdomsforeninger er han en skattet Taler. Særlig Ungdomsforeningerne har han viet meget af sin Kraft. Og han har bragt ikke ringe Ofre for at oparbejde disse Foreningers Organ „Dansk Ungdom", af hvilket han er Medudgiver.

Selv ung og frisk af Sind elsker han den danske Ungdom. At tjene den er hans Livs Glæde. Med sin Mund og sin Pen, paa sin Skole og uden for den, søger han at

vække Ungdommens Længsel efter at komme i Forhold til Livets dybeste Værdier. Men samtidig forstaar han paa en sund og nøgtern Maade at aabne de unges Øjne for Virkelighedens Krav.

„Paa det jævne!" er den dybe Grundakkord i Rasmus Nielsens Liv og Tale.

Vestbirk Højskole.

Medens det i Treserne og Halvfjerdserne især var Aarhusegnen, der var Hjemstedet for det folkelig-politiske Røre i Jylland, blev i Firserne Egnen omkring Horsens et Brændpunkt for de jyske Bønders politiske og økonomiske Frigørelsesarbejde. Hvad Lars Bjørnbak i Viby havde været for Aarhusegnen, blev P. Bojsen, Gedved, — om end paa en noget anden Maade — for Horsensegnen. Det lyste rødt omkring Gedved i de første Provisorieaar. Seminariets Elevtal steg til et Par Hundrede, og ikke faa af Højskolens tidligere Elever, der nu sad som Gaardmænd rundt i Egnen, blev Førere for deres Standsfæller ikke blot i de politiske Organisationer, men ogsaa i Landboforeningerne og i de økonomiske Foretagender. Da Venstres Ideer havde begyndt at vinde Indgang i den akademiske Verden, blev da ogsaa det første Møde mellem Bønder og Studenter afholdt i Landsbyen Egebjerg ved Horsens, og det var især gamle Gedvedelever, der var Værter for de unge Musasønner.

Det var vistnok ogsaa for en stor Del denne folkelige Løftelse blandt Horsensegnens Bønder, der gav Stødet til Oprettelsen af Højskolen i Vestbirk.

P. Bojsen havde i 1881 nedlagt sin Højskoleafdeling og drev derefter udelukkende sit Friseminarium. Saa var det, man i Vestbirk — en Mils Vej Nordvest for Gedved —

Vestbirk Højskole.

begyndte at tænke paa der at faa begyndt et Højskolearbejde. Og i 1883 havde man et Aktieselskab i Orden til Skolens Start. En Skolebygning blev opført, og til Leder af Skolen blev antaget den daværende Forstander for Vesterdal Højskole paa Fyn, Seminarist Laurids Jonsen. Skolen blev Aaret efter statsanerkendt og modtog en mindre Understøttelse, men i det hede Provisorieaar 1885 mistede den atter sin Anerkendelse. Dette bidrog til, at Elevtallet gik en Del tilbage, og da saa desuden Forstander Jonsen ved en noget uforsigtig Optræden paa en Auktion paadrog sig en Anklage for Majestætsfornærmelse, saa det en Tid ret truende ud for den unge Skole.

Grønvald Nielsen.

Under disse vanskelige Forhold blev det nødvendigt at stifte Forstander, og som Jonsens Afløser blev antaget en ung Højskolelærer Grønvald Nielsen, der paa det Tidspunkt var Lærer ved Falkenstjernes Højskole i København.

Grønvald Nielsen er født den 23. December 1857 i Lørup ved Ryslinge, hvor Faderen var Mølleforpagter. Moderen hed Kristiane Nielsdatter Faber og var en Slægtning af Forfatteren til „Den tapre Landsoldat".

Grønvald Nielsens Forældre hørte til Vilh. Birkedals

Menighed i Ryslinge og vedblev hermed, ogsaa efter at Faderen i 1862 havde købt Egebjerg Mølle ved Svendborg, og han er saaledes fra sin tidligste Barndom indlevet i et rigt, grundtvigsk Menighedsliv.

Sin Skolegang fik Grønvald Nielsen i Egebjerg Friskole, hvis Leder, Jørg. Petersen, har haft megen Betydning for hans Udvikling, navnlig ved sin historiske Fortælling og sin Oplæsning af danske Digteres Værker. Men ogsaa uden for Skolen var der i den smukke Egn meget, der kunde bidrage til at udvikle den kvikke og begavede Dreng. Fra Møllehatten havde han vid Udsigt over en stor Del af Sydfyns rige og vekslende Natur, i Nærheden holdt Anton Nielsen Højskole, og Mads Hansens Sange gik fra By til By.

Ikke saa underligt da, at der i Grønvald Nielsens Sjæl vækkes en levende Sans baade for Naturens Skønhed og for Poesiens Rigdom.

Indtil sit attende Aar arbejdede han ved Mølleriet. I Fritiden læste han meget: Sakse, Holberg, Ingemann, Thyregod og Anton Nielsen, og det er vist rimeligt at antage, at Fritidslyslen egentlig har været ham den kæreste. I Vinteren 1875—76 blev han saa Elev paa Vejstrup Højskole, og trods sin forholdsvis unge Alder fik han rigt Udbytte af Opholdet. Efter at han derpaa havde aftjent sin Værnepligt, blev han Elev og Gymnastiklærer paa Askov Højskole. Han havde som Soldat gjort Korporalstjeneste, og spøgende fortæller han — maaske ogsaa med en vis Stolthed —, at Korporalsprøven er den eneste Eksamen, han har taget.

Askovopholdet fik stor Betydning for ham. Han vandt under dette mere Klarhed over sig selv og forstod, at i Højskolen skulde hans Fremtidsgerning gøres.

Saa drog han i Sommeren 1880 til Norge. Gennemtravede paa sin Fod store Dele af det interessante Land og modtog rige Indtryk af norsk Natur og Folkeliv. Ogsaa adskillige af Norges kendte Mænd stiftede han Bekendtskab med, bl. a. med Forstanderen paa Selsjord Højskole, den ogsaa her til Lands vel kendte Viggo Ullmann.

Efter sin Hjemkomst blev han Lærer ved Vejstrup Højskole. Men allerede Sommeren efter gaar han igen paa Langfart, denne Gang til England. Han længtes efter at lære Verden at kende, ikke blot gennem Bøgernes tørre Beretninger, men gennem Selvsyn og egne Jagttagelser. „Vandreaarene" blev i Virkeligheden Grønvald Nielsens bedste Læretid. I disse formes hans Personlighed frit og naturligt. Intet System havde i Forvejen ødelagt hans Oprindelighed.

Efter Englandsturen kom han igen til Vejstrup Højskole og blev her saa til 1883. Da rejste han til København for at blive Falkenstjernes Medhjælper — maaske ogsaa for selv at udnytte et Hovedstadsophold til videre Uddannelse. De politiske Brydninger i disse Aar satte deres Præg paa Grønvald Nielsen. Han tog sit Stade langt til Venstre, og ganske særlig fik han ved at færdes blandt københavnske Arbejdere en dyb Forstaaelse af de sociale Spørgsmaals store Betydning.

Han blev i København til 1886, da han fulgte Opfordringen til at komme til Vestbirk. Det var vist efter manges Mening et dristigt Skridt, han da gjorde. Men det skulde snart vise sig, at han blandt de jyske Bønder var kommen paa sin rette Hylde. Skolens Elevantal steg fra Aar til Aar. Gang efter Gang er Lokalerne blevet udvidede, og Vestbirk Højskole er nu blandt Landets største og mest besøgte. Væsentligst skyldes dette Grønvald Nielsens agitatoriske Evner. Gennem en lang Aarrække har han hørt til Landets mest benyttede Foredragsholdere. Han ejer en stor Evne til at forme sine Foredrag poetisk og stemningsfuldt, og fra sine mange Rejser har han bevaret en Rigdom af Oplevelser, hvormed han ypperligt forstaar at illustrere sin Tale. Det kan maaske nok siges, at hans Foredrag gennemgaaende er rigere paa Stemninger end paa Tanker, men ved sin Form og ved sin levende Medfølelse med alt og alle, der lider, faar han næsten altid sikkert Tag i sine Tilhørere.

Grønvald Nielsen har undertiden selv kaldt sig „en Fribytter". Han har dermed villet sige, at han har bjærget

sig sin Viden og sin Erfaring, som bedst han kunde. Han hører helt ud til de selvgjorte Mænd. Alligevel er han i Besiddelse af en ret omfattende, omend noget spredt Viden. Han besidder saaledes et ret udstrakt Kendskab baade til Grundtvig og Søren Kierkegaard, og af dem begge har han lært meget. Ogsaa den socialøkonomiske Videnskab har han dyrket en Del, og særlig har han sysslet meget med Henry Georges Samfundsteorier.

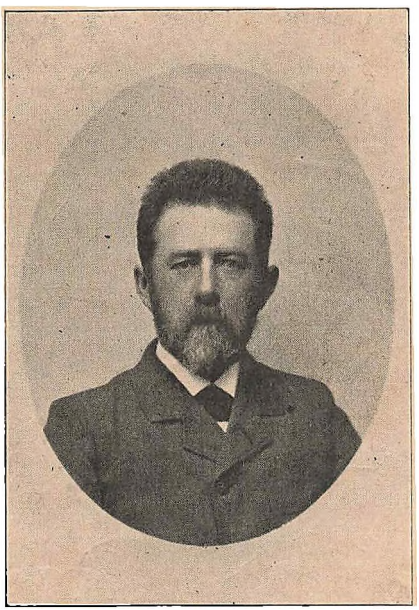

Anton Hansen.

Men mest har Grønvald Nielsen dog lært af selve Livet. Ogsaa i de senere Aar har han rejst meget, har besøgt Sverrig, Tyskland, Schweitz og Frankrig — ligesom han flere Gange paany har været baade i England og Norge. Særlig det sidste Land drages han stadig af. Der er i hans Sjæl noget af den „Fjældbragning", som aander i saa mange af Bjørnsons Sange, en Længsel efter Vidderne, der holder ham ung i hans Gerning.

I alle de mange Aar, Grønvald Nielsen nu har ledet Vestbirk Højskole, har han haft en ypperlig Medhjælper i sin Fætter, Arkitekt Anton Hansen, der leder Højskolens Haandværkerafdeling.

Hansen er født den 19. Februar 1855 i samme By som Grønvald Nielsen. Ogsaa hans Forældre hørte til Birkedals Menighed, og sin Barndoms Skolegang fik han i Ryslinge Friskole. Atten Aar gammel kom han i Murerlære, og ved dette Arbejde lærte han at kende Haandværkerne og Livet blandt disse.

M. Madsen.

Efter at have været Elev paa Ryslinge Højskole kom han to Vintre paa Askov og gennemgik derefter „teknisk Selskabs Skole" i København. Da han endnu ikke var tilfreds med denne Uddannelse, søgte han Optagelse paa Kunstakademiets Arkitektskole, og herfra fulgte han i 1886 sin Fætter til Vestbirk.

Anton Hansens solide Dygtighed i Forbindelse med hans jævne, vindende Væsen og hans energiske Omhu for altid at hjælpe Eleverne til det størst mulige Udbytte af Undervisningen gør ham meget afholdt blandt de unge Haandværkere, der besøger Skolen. Og Vestbirk Højskoles Haandværkerafdeling har i Aarenes Løb vundet godt Lov i vide Kredse.

Naturligvis har Grønvald Nielsen i sin store Virksomhed haft mange andre Medhjælpere. En af dem, der længst

har virket ved Skolen, er Friskolelærer Morits Madsen. Madsen er en Bondeſøn fra Landsbyen Brændekilde ved Odenſe — Rasmus Rasks Fødeby — og født den 31. December 1857. Ligeſom Grønvald Nielſen blev han Elev paa Vejſtrup Højſkole, og Forſtander Lunds Foredrag fik ſtor Betydning for ham. De vakte bl. a. hos ham en ſtærk Lyſt til at blive Lærer, og han ſøgte derfor til Gedved for at læſe til Skolelærereksamen. Her blev han ſtærkt optaget af Tidens Spørgsmaal, ſærlig de politiſke, og denne Optagethed fandt yderligere Næring, da han — efter at have taget Eksamen — blev Lærer hos Klaus Berntſen paa Særeled Højſkole.

Da Berntſen i 1889 opgav ſin Virkſomhed i Særeled, blev Madſen Skolens økonomiſke Leder. Som tidligere nævnt opgav han allerede i 1892 denne Stilling og blev Friſkolelærer i Veſtbirk, ſamtidig med at han knyttedes til Højſkolen ſom Lærer i Hiſtorie og Danſk.

I 1900 gik Madſen helt over til Højſkolegerningen, ſom han ofrede ſin Kraft i ſyv Aar. I dette Tidsrum var han Højſkolen en god Støtte baade hjemme og ude. Han var i diſſe Aar en ſtærkt benyttet Foredragsholder, og paa Skolen tog han med ſtor Intereſſe Del i Undervisningen. Han er en ypperlig Sagafortæller, og i Danmarks nyere Hiſtorie er han ſærdeles godt hjemme. Hans hiſtoriſke Foredrag er tilrettelagt med megen Omhu og prægede af ſolid Grundighed. Han ſavner dog i nogen Grad det umiddelbare Lune og er til Tider noget bred i Udmalingen.

I 1907 overtog han atter Friſkolen og har nu til denne knyttet en Efterſkole.

Dalbyneder Højskole.

Som Navnet to Gange antyder, ligger Landsbyen Dalbyneder — tre Mil Nordøst for Randers — meget lavt. Naar man kommer ad Vejen fra Dalbyneder Station paa Randers-Hadsundbanen, ser man ikke Byen, før man saa at sige dumper ned i den. Men idyllisk ligger den lille Landsby ind under Bakkehanget. Dens faa Gaarde og Huse samler sig om den hvide Kirke, og mod Øst skærmes den af en lille, venlig Lund. Oppe fra Bakkerne er der imidlertid en prægtig Udsigt. Man ser herfra ud over et ejendommeligt Kærland, som strækker sig næsten helt fra Mariagerfjordens Munding ned til Herregaarden Sødringholm ved Randersfjorden. Mod Nordøst løfter Overgaards slanke Spir sig højt i Sky, og bagved ses Alsodde strække sig ud i Kattegattet. Men uden for Kærene blinker Havet, det frie, vide Hav, der langt ude synes at gaa i ét med Himlen . . .

Til den lille By i Dalen kom i Begyndelsen af Aaret 1869 en ung Skolemester, som kort Tid i Forvejen var blevet kaldet til Embedet som Lærer og Kirkesanger dersteds. Den unge Mester hed Egens, og skønt han kun var 21 Aar gammel, havde han allerede haft to Embeder før. Men saa er da ogsaa som han voksede op i Lærergerningen.

Carl Christian Egens er født i den midtjyske Landsby Hammel den 23. Maj 1847. Faderen var oprindelig Skomager, men slog sig senere paa Murerhaandværket. En Tid efter Sønnens Fødsel bosatte han sig i Ebeltoft, og i denne Bys Borgerskole foregik Sønnens Skolegang.

Da Egens var fire Aar gammel, havde han taget Beslutningen om sin Livsstilling. Han vilde være Lærer, og denne Beslutning svigtede han aldrig. Ti Aar gammel fik han Friplads i Borgerskolens Realklasse, og tre Aar senere begyndte han hos en pensioneret Lærer, der drev en lille Privatskole i Byen, at forberede sig til sin fremtidige Gerning. To Maaneder efter sin Konfirmation fik Egens sin første Lærerplads, idet han konstitueredes som Vakancelærer

i en nærliggende Landsby. Her var han i fire Maaneder og senere et Par Maaneder i et Naboſogn, hvorefter han i Femtenaars-Alderen blev optaget ſom Elev paa Lyngby Seminarium. I 1865 dimitteredes han med en ſtor Førſtekarakter, og ſamme Aar fik han Anſættelſe ved Almueſkolen i Gerlev Nord for Randers. Samtidig ſkulde han være Lærer ved den hjørnbakſte Højſkole i denne By.

Trods hans ſtore Ungdom forſtod han allerede den

C. C. Egens og Huſtru.

Gang at tiltale Højſkolens Elever, og det er ſenere ikke ſaa ſjældent hændet, at der er kommen Elever paa Dalbyneder Højſkole med den Motivering, at „deres Fader har været Elev paa Gerlev og huſker Egens ſaa godt fra den Tid".

Efter to Aars Virkſomhed i Gerlev blev Egens kaldet til Embedet ſom Lærer og Kirkeſanger i den nærliggende By Linde. Men allerede Aaret efter forflyttedes han til det Embede, ſom han endnu beklæder i Dalbyneder. Det var den 15. Januar 1869, han her begyndte ſin Skolegerning, og den 11. Maj ſamme Aar holdt han Bryllup med Catha-

rine Holst fra Blenstrup ved Randers. Ægteskabet blev barnløst, men Fru Egens har igennem de mange Aar været sin Mand en trofast Hjælper, ikke mindst i Højskolearbejdet.

De nærmest følgende Aar blev af gennemgribende Betydning for Egens' aandelige Udvikling. Ordet „Grundtvigianer" var endnu ikke naaet til Dalbyneder paa anden Maade end som Skældsord eller som Betegnelse for Sekterere. Det er ret betegnende i saa Henseende, at Fru Egens græd første Gang, hun hørte Tale om, at hendes Mand var blevet Grundtvigianer. Men Aarene i Halvfjerdserne gjorde baade Egens og hans Hustru til levende Tilhængere af den grundtvigske Forkyndelse. Det var den bekendte Forfatter af personalhistoriske Skrifter, Pastor Richard Petersen, den Gang Præst i Udbyneder, der først aabnede Egens' Øre for grundtvigsk Tale. Senere kom Egens med i den Kreds, der — som omtalt under Mellerup Højskole — samledes om Pastor Slamberg i Støvring. Men mest Betydning for ham fik dog Læsningen af Birkedals „Folkelige Julegaver". Gennem disse uddybedes hans Forstaaelse af Grundtvigianismen, og han blev nu Grundtvigianer med Liv og Sjæl.

Men samtidig med denne Udvikling voksede der i Egens' Sjæl en stærk Trang frem til at komme med i det folkelige Oplysningsarbejde. Han begyndte om Vinteren at holde ugentlige Foredrag for Byens Folk, og den Tanke dukkede frem hos ham, at han burde oprette en Skole for den konfirmerede Ungdom. Han vedblev imidlertid længe at gemme denne Tanke hos sig selv. Dels manglede han Mod, fordi han troede, han manglede Dygtighed nok. Og dels vidste han, at det hos Egnens Befolkning var smaat med Forstaaelsen af folkelig Oplysnings Værd.

Men endelig i Vinteren 1883—84 førte han Tanken frem ved et af de ugentlige Møder, og hans Plan vandt saa megen Tilslutning, og der lovedes ham saa megen økonomisk Støtte, at han Sommeren efter bristede sig til at opføre en beskeden Skolebygning.

I Efteraaret 1884 begyndte da Dalbyneder Ungdomsskole, som Egens kaldte den. Smaat og stilfærdigt

Dalbyneder Højskole.

begyndte Virksomheden her som saa mange andre Steder. Men der har været Livskraft i Arbejdet, og den lille Skole under Bakken har adskillige Gange maattet udvides.

Fra første Færd blev Skolen drevet baade som Fortsættelsesskole og som Højskole. Siden knyttedes der til den en Realafdeling, der i adskillige Aar var temmelig stærkt besøgt. Men de mange Afdelinger forøgede ikke blot Arbejdet i uforholdsmæssig Grad. De gik ogsaa paa en Maade i Vejen for hinanden. Derfor blev baade Fortsættelsesskolen og Realafdelingen nedlagte i 1896, og Skolen fik da Navnet Dalbyneder Højskole.

Egens følte sig imidlertid noget træt af det overvældende Arbejde, han gennem Aarene havde maattet udføre. Baade i Børneskolen og i Ungdomsskolen havde han selv maattet trække det tungeste Læs. Desuden var han kommen ind i en ret betydelig offentlig Virksomhed, dels som Sekretær i den stedlige Landboforening, dels som Foredragsholder. Og han tænkte derfor paa at sælge Højskolen. Dette skete i 1898, da den blev overdraget til Højskolelærer M. Møller. Men Egens er dog siden efter vedblevet at virke som Medforstander for Skolen, og hans „frie Foredrag" er uden Tvivl det, der endnu giver Undervisningen paa Dalbyneder Højskole sit ejendommeligste Præg.

Egens hører nemlig ikke til Gennemsnits-Individerne. Baade som Menneske og som Skolemand har han sit eget Præg. Der kan hyppigt over hans Væsen som over hans Tale være noget underlig kantet, somme vil maaske sige noget ubehjælpsomt. Han hører absolut ikke til de Højskolemænd, der kan „ryste et Foredrag ud af Ærmet". Men naar man lærer ham nøjere at kende, glemmer man Kanterne og ser ikke det ubehjælpsomme. Man forstaar da, at han er af de Skolemænd, der ikke har glemt at holde Skole for sig selv. Gang efter Gang opdager man Træk, der viser, at han har holdt Selvtugt baade over sin Vilje og over sine Tanker. Han hører til de gennemarbejdede Karakterer, og netop derfor er han en erfaren Mand, der er god at gæste.

Marius Møller — den nuværende Ejer af Dalby-

neder Højskole — er født 1869 i Ormslev ved Aarhus. Forældrene var Gaardmandsfolk og hørte til Bering Valgmenighed. I den Kreds af ældre og yngre, som samledes om Valgmenighedspræst Teilmann, fik Møller tidlig det Aandspræg, som blev bestemmende for hans Liv, og i en forholdsvis ung Alder blev han klar over, at han vilde søge sin Fremtidsgerning inden for Højskolen. Efter at have besøgt Ollerup Højskole kom han paa Gedved Seminarium, hvorfra han 23 Aar gammel tog Skolelærereksamen.

M. Møller.

Han var derefter i et Par Aar Friskolelærer i Bøvling ved Lemvig, gik saa et Par Somre paa Højskolelærerkursus i Askov og var om Vinteren Lærer ved Udby Højskole paa Fyn. Endelig i 1898 købte han Højskolen i Dalbyneder, og her har han virket siden. Han har flere Gange udvidet Skolen, og selv om denne ikke hører til de stærkt besøgte, har den dog efterhaanden vundet sig en sikker Stilling blandt de nordjyske Skoler.

Selv har Møller vundet sig et Navn baade som Høj-

skolemand og som folkelig Forfatter. Han har skrevet flere Bøger, der i Højskolekredse har fundet ikke ringe Udbredelse. Navnlig Fortællingen „Solbjerg" rummer mange gode Sagttagelser, og Karakterskildringen af adskillige af Bogens Personer er særdeles vellykket.

Salling Højskole.

Paa Limfjordshalvøen Salling rejste der sig i Foraaret 1884 en stærk Bevægelse for ogsaa der at faa oprettet en grundtvigsk Folkehøjskole. Der havde ganske vist igennem lange Tider — helt fra 1851 — eksisteret en højere Bondeskole i den sallingske Landsby Oddense. Men dels virkede den næsten udelukkende som Fagskole, og dels var dens Betydning for selve Egnen ikke overvældende stor.

Sjælen i den ny Bevægelse var Præsten Kr. Glud i Jebjerg og nogle unge Lærere. Disse henledte Pastor Gluds Opmærksomhed paa en Mand, som de mente egnede sig til Forstander. Det var daværende Lærer i Jennum ved Vejle, Axel Axelsen, en Mand, af hvem de netop selv var blevet forberedte til Optagelse paa Seminariet.

Efter at Glud og Axelsen var blevet kendte med hinanden, blev man enig om at indbyde til et Møde om Sagen. Det afholdtes den 20. Juni samme Aar, og ved dette Møde blev det af de tilstedeværende besluttet at oprette Højskolen i Jebjerg med Axelsen som Forstander. En Aktiekapital blev samlet, og Axelsen stød Resten til.

I November 1884 begyndte saa Salling Højskole sin Virksomhed, og det viste sig snart, at Axelsen fyldte godt i sin nye Gerning. Han samlede hurtigt en betydelig Flok Elever paa sin Højskole, og den Fortsættelsesskole, som han knyttede til Højskolen, vandt snart Ry for at være en af de

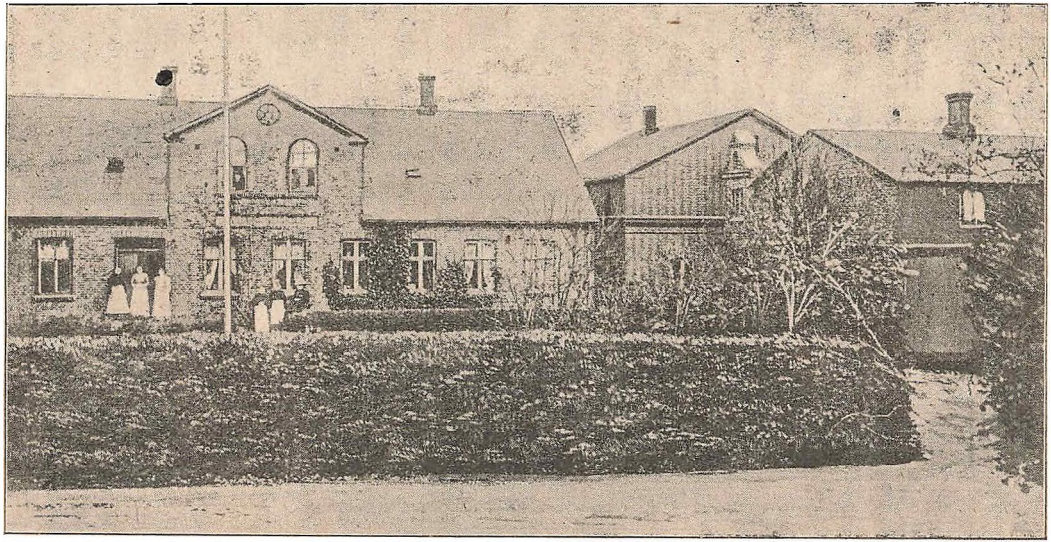

Salling Højskole.

bedſte i ſit Slags. Desuden blev der hvert Aar i Auguſt Maaned paa Skolen afholdt et Ferielurſus for Lærere og Lærerinder. Gennem disſe vandt Axelſen ſig talrige Venner i den danſke Lærerſtand.

Det var ſaaledes en rig og mangfoldig Virkſomhed, der voksede op i Jebjerg, og det kom viſtnok noget overraſkende for de fleſte, der kendte Axelſen og hans Gerning, da han efter godt 22 Aars Arbejde brød op fra Salling for at begynde en ny Højſkole paa den gamle Herregaard Krabbesholm ved Skive. Det var i Foraaret 1907.*)

Povl Holm.

Som Axelſens Efterfølger i Jebjerg blev antaget den 34-aarige Povl Holm, den Gang Lærer ved Skamlingsbankens Højſkole.

Holm er født i Ingerslev ved Aarhus den 28. April 1873. Som Barn røbede han ſaa ſtor Læſelyſt, at han inden Konfirmationsalderen havde ſlugt to Sognebiblioteker. Til Trods for disſe ſtærke boglige Intereſſer holdt hans Forældre dog haardt paa, at han ſkulde dyrke Ageren, ſom hans Fædre havde gjort

*) Om Axelſen ſe forøvrigt „Krabbesholm Højſkole".

det fra Arilds Tid, og indtil Tyveaars-Alderen maatte han finde ſig i at gaa bag Ploven. Men hans Lyſt til Bogen var ſtærkere end de faderlige Formaninger, og tyve Aar gammel tog han paa Veſtbirk Højſkole i Haab om der at kunne vinde ſaa megen Forſtaaelſe af ſig ſelv, at han kunde blive klar over, hvad Vej han ſkulde gaa.

Paa Højſkolen blev han ſaa optaget af det Liv, der levedes, at han beſluttede at ſøge Uddannelſe ſom Højſkolelærer. Han tyede ſom ſaa mange andre til Askov, og her deltog han i to Vintre og tre Somre i Undervisningen. Derefter gennemgik han et af Statens etaarige Lærerkurſus og øgede ſiden ſit Kundſkabsforraad ved Rejſer og ved Selvſtudium.

Da Holm havde endt ſin foreløbige Uddannelſe, blev han i kortere Tidsrum Lærer, førſt paa Stevns og ſiden paa Levring Højſkole. Og derefter knyttedes han til Skamlingsbankens Højſkole, hvor han virkede i tre Aar.

Hvor vidt det i Jebjerg vil lykkes Povl Holm at løfte Arven efter Axelſen, kan endnu ikke ſiges. Det er ikke ganſke lette Kaar, han er gaaet ind til. Den gode Fortid ſtiller Krav. Men han ejer ungt Mod og Kærlighed til ſin Gærning, og der er i Højſkolens Omegn en ſtikker Flok af gode Venner, der med vaagen Intereſſe vil følge hans Arbejde og ſtøtte ham deri.

Bælum Højſkole.

Nær Himmerlands Vildmoſe — „den lille Vildmoſe", ſom den kaldes i Geografierne — ligger Landsbyen Bælum i en ſkovrig og bakket Natur.

Siden 1885 har der i denne By været holdt Højſkole af en Mand, hvis Navn vel ikke fo'r Landet rundt ſom ſaa

mange andre Højſkolemænds, men hvis Gærning derfor ikke har været mindre trofaſt eller mindre præget af dyb Forſtaaelſe af Ungdommens Trang.

Manden er Hans Villumſen, og Bælum Højſkoles Hiſtorie er en Del af hans. Derfor kan den fortælles under ét.

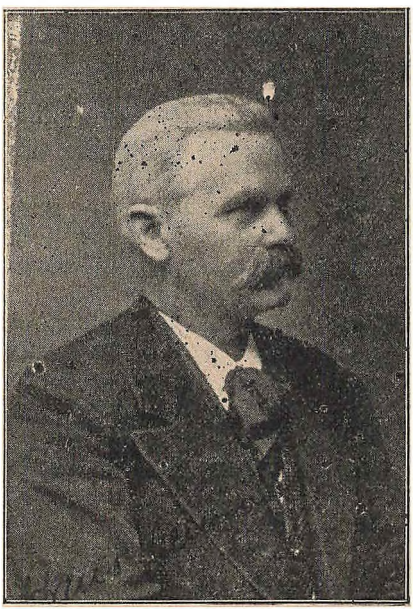

H. Villumſen.

Villumſen er en Fattigmandsſøn fra „Heden" ved København. Hans Forældre var Indſidderfolk i Højetaaſtrup, og der er han født den 9. Maj 1845. Hans Moder døde, før han var fire Aar gammel, og ſine Barndomsaar kom han derefter til at henleve hos et Par gamle Bedſteforældre i Rerslev ved Roskilde. Her hørte han ofte Fortællinger om Konger og Kæmper, og de gamle Beretninger vakte hos ham en levende Intereſſe for alt, hvad der heb Hiſtorie. Han lærte tidlig at læſe og var fra da af altid paa Jagt efter Bøger, af hvilke der den Gang ikke fandtes mange i Rerslev. Blandt andet fik han fat i Ingemanns „Valdemar Sejr", den ſidſte Levning af en Læſeforening, ſom i ſin Tid var forſøgt indført i Byen, men ſom ikke havde vundet Trivſel. Denne Bog fortryllede ham ſom ſaa mange andre. Senere købte han alle Ingemanns hiſtoriſke Romaner for nogle ſammenſparede „Pølſe-

penge", og for hvad han havde fortjent ved om Søndagen at rejse Kegler for Karlene. Hen imod Konfirmationsalderen fik han blandt nogle af de unge i Byen dannet et Aktieforetagende til Subskription paa Fabricius' „Illustreret Danmarkshistorie for Folket". Den læste han flittig og fik tilsidst Lov til at beholde Bogen, som han vistnok endnu er i Besiddelse af.

En af Villumsens Venner har skrevet om hans Barndom og første Ungdom: „Han gennemgik sin Skoletid, var nu og da ude at tjene som Vogterdreng, blev konfirmeret, fik derefter faste, aarlige Tjenester — men alt dette var for ham kun skiftende, underordnede Tilstande i Livet. Hans unge Dage afmærkedes og inddeltes af Bøgerne, som han Tid efter anden fik Hold paa . . ."

Af Bøgernes Indhold næredes hans Drømme. „Husmandsdrenges Drømme plejer at bevæge sig om to Ting" — skriver nu afdøde Finansminister Lassen i en Karakteristik af Villumsen. „Enten drømmer de sig Kæmpekarle, stærkere end alle andre; de bliver Soldater, Officerer, Generaler; de kaster sig i store Slag i Spidsen for de vaklende Tropper og sejrer. Eller ogsaa drømmer de, at de kommer til at eje en Gaard, hvilket synes dem at være Paradis her paa Jorden. Denne Dreng drømte ingen af disse Drømme. Han havde til Maal noget helt andet. Hans Ideal var det at blive Højskolelærer, og han havde Idealet klart og færdigt. Han vidste endog, hvad han vilde undervise i: han vilde være Lærer i Historie. Hvert Ord, han havde hørt i Husmandshjemmet eller i Borgestuen om Konger og Helte, hvert Navn, han havde læst, sad fast i ham, og det syntes ham det herligste Liv, der kunde leves, at vide alt om disse Fortidens Skikkelser, kæmpestore, som han saa dem alle, og at kunne fortælle andre derom."

Det var dog ikke blot Læsningen, der bidrog til at forme hans Ideal. Men efter at han som ung Karl var kommen ud at tjene, fik han ofte Lejlighed til at tale med unge Bondesønner, der kom hjem fra Hindholm Højskole. Disses Beretninger om N. J. Jensens historiske Foredrag

var maaske nok det, der mest af alt gav hans Drømme deres endelige Form og som hjalp ham til at faa Drømmene virkeliggjorte. Efter sin Moder havde han arvet en lille Pengesum, og den besluttede han at ofre for at kunne komme paa Hindholm. Hans Husbond og dennes Broder skød lidt til, og saaledes udrustet drog den unge Svend af Sted. Det var i Maj 1864.

En af hans Kammerater — den senere Redaktør af „Møns Folkeblad" H. J. Jensen — har beskrevet hans Indtræden paa Højskolen:

„Jeg husker saa tydelig, som det var i Dag, vi stod nogle Stykker i Gaarden og saa en Ungersvend komme anstigende i Træsko, kort, brun Trøje med Metalknapper og en lille Bylt, hvis Hovedindhold var et nyt, uldent Hestedækken, som skulde bruges til Overdyne. Det saa ikke meget imponerende ud; men under den tarvelige Hedebokasket luede et Par kønne Øjne med lidt Skælmeri og Forventningsfuldhed om, hvad der nu vilde komme efter at være naaet til Højskolens Port . . ."

Paa Grund af Krigen var der den Sommer kun faa Elever paa Hindholm, og de Lærere, Villumsen havde hørt saa meget omtale, var borte. Det var en Skuffelse. Men alligevel blev han glad ved Opholdet og ved Samlivet med Kammeraterne. Han lærte at skrive og regne ordentligt, fik lidt Begreb om Kemi og Naturkundskab i det hele, og især fik han sin historiske Viden grundig uddybet. Han blev paa Hindholm et helt Aar, saa havde han ikke flere Penge. Men da tilbød gamle Stephansen ham en Plads paa Holsteinsminde; han skulde lære at indbinde Bøger og hjælpe til med Opsynet over Børnene. Fritiden kunde han da bruge til Selvstudium. I et helt Aar var han nu paa Holsteinsminde. Den følgende Sommer fik han Friplads paa Hindholm, og ved et Laan fik han Midler til ogsaa at blive der om Vinteren.

Saa vel havde Villumsen udnyttet de tre Aar, at han trods den lidet regelmæssige Læsning i Sommeren 1867 kunde tage Skolelærereksamen med første Karakter. Det hel-

dige Resultat overraskede sikkert flere end ham selv, og det gav Anledning til, at han straks fik Ansættelse paa Hindholm som Lærer.

Nu endelig havde han foreløbig naaet sit Maal: at blive Højskolelærer. Men det var langt fra, at han dermed følte sig færdig. Kort efter maatte han i Soldatertrøjen, og for ogsaa i Tjenesten at lære noget blev han liggende inde i 28 Maaneder og gennemgik Officersskolens yngste Klasse. Det manglede ikke paa Opfordringer til ham fra Overordnede om at fortsætte den militære Løbebane, men det faldt ham aldrig ind at følge dem. Han var bleven Løjtnant, fordi han mente, at ogsaa denne Skole kunde være udviklende, men Højskolen vilde han blive tro.

I 1870 vendte han da tilbage til Hindholm, og med en kortvarig Afbrydelse virkede han nu som Lærer her indtil 1879. I disse Aar læste han i sin Fritid — med Næmme og Flid, som da han var den lille Landsbydreng. Det var mest Sprog, han syslede med, først Tysk og Fransk, siden Græsk og Latin, og i 1876 tog han Studentereksamen.

Da Villumsen tre Aar efter forlod Skolen, rejste han til København for at studere ved Universitetet. Ikke for en Gang at blive Embedsmand, men med den stille Tanke, at den mere videnskabelige Uddannelse kunde komme ikke blot ham selv, men ogsaa Folkehøjskolen til Gode. I tre Aar havde han Fribolig paa Regensen, men han opholdt sig tit i kortere eller længere Tid paa Hindholm, og efter tilendebragt Embedseksamen i Teologi kom han atter dertil som Lærer.

Kort efter var det, at der fra Himmerland kom Bud efter Villumsen. At Budet netop kom til ham, havde sin egen Aarsag. Som tidligere nævnt under Skildringen af Hindholm Højskole var denne Skoles anden Forstander, Kaptajn Chr. Nielsen, en Bondeson fra Vildmoseegnen. Denne Omstændighed havde ført med sig, at en Del Gaardmandssønner fra det østlige Himmerland havde været Elever paa Hindholm. og her havde de lært Villumsen at kende og var kommen til at holde meget af ham. Da nu disse unge Men-

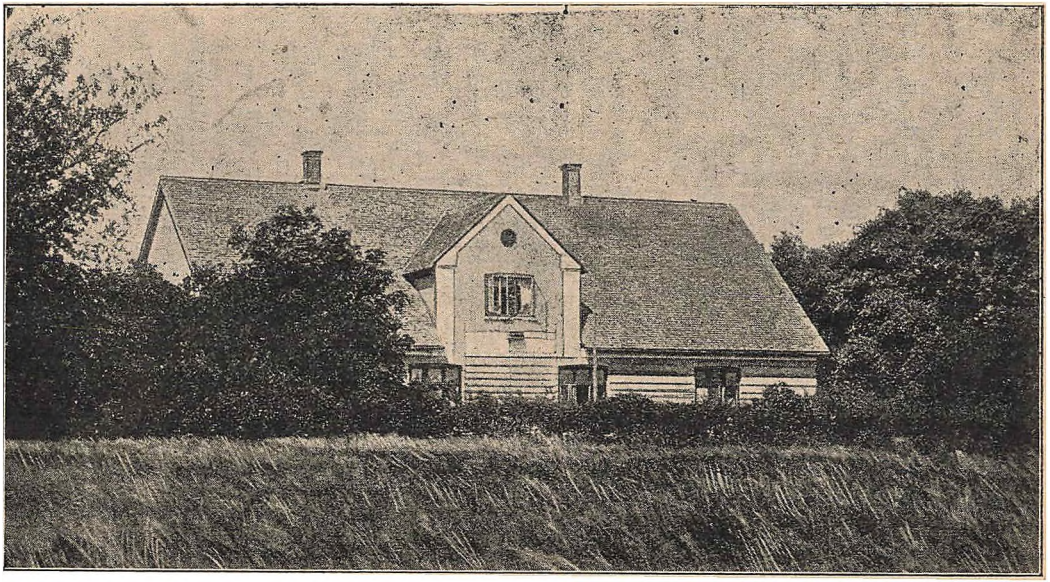

Bælum Højskole.

neſter var blevet Mænd i de hjemlige Gaarde, havde de i Forening med andre oplyſte Mænd i Egnen faaet udvirket, at der ſkulde oprettes en Højſkole i Bælum. Efter deres Anvisning henvendte man ſig da til Villumſen og tilbød ham Forſtanderpladſen. Han tog imod Tilbudet, og ſom nygift Mand flyttede han da i 1885 ſine Teltpæle over i det fremmede Land.

Om hans Arbejde her har en af dem, der har haft Lejlighed til i længere Tid at følge det paa nært Hold, ſkrevet følgende:

„Hans Gerning her ved Himmerlands Vildmoſe har haft adſkilligt tilfælles med Hedebyrkernes ude i de ſtore Sogne længere mod Veſt. Ligeſom de har han haft en ret døv, træg og karrig Jord at bearbejde; thi Østhimmerland vedblev længe i Henſeende til aandelig Agtſomhed at være et noget øde Sted. At der nu hos Egnens Befolkning er nogen Forſtaaelſe af Folkehøjſkolen og Kendſkab til andre Aandsmagter i vort Samfund, ſkyldes for en ſtor Del Forſtander Villumſens Virkſomhed.

Han ſelv er da ogſaa en kendt Mand i hele Skolens Omland, ſkønt han mindſt af alt ſtræber efter ved ydre Midler at ſkaffe ſig og ſin Skole Ry . . .

Hans eget Hjem er hans faſte Borg. Her gør han ſit hele ſtore Arbejde ſom Skolemand. Til Højſkolen er knyttet en Realſkole, hvor Forſtanderen ligeledes underviſer. Paa jævn, folkelig Vis taler han til og med de unge i Højſkolens Arbejdsrum, ſynger meget med dem, læſer for dem og opmuntrer dem til dygtigt Selvarbejde, ſaa det er en kendt Sag, at Karlene „lærer godt“ hos Villumſen . . .“

Han elſker at ſætte Fart i unge Mennеſker, og han forſtaar det. Men én Ting forſtaar han ikke, og han ønſker ikke at forſtaa den: at „gøre de unge i Stand“, at lave dem færdige, politiſt eller religiøſt.

„Villumſen hører ikke hjemme i nogen af de afſkildrede Partibaaſe“ — har den afdøde Finansminiſter ſkrevet. „Hans ſtore Viden og hans rigt bevægede, aandelige Liv har givet ham Raad til at være ſig ſelv.“

Den Rigdom vil han gerne dele med ſine Elever. Men den, der til Bunds vil være ſig ſelv, han bliver aldrig færdig med ſin egen Udvikling. Derom har Villumſen gennem ſit eget Liv givet det bedſte Vidnesbyrd.

Støvring Højſkole.

Som omtalt i den foregaaende Skildring af Bælum Højſkole har Himmerlandsfolket*) gennemgaaende været noget længe om at vinde frem til Forſtaaelſe af den folkelige Oplysnings Betydning. Højſkolerne i denne Landsdel har da ogſaa hyppigt haft vanſkelige Kaar at arbejde under, og adſtillige Skoler har efter nogen Tids Virkſomhed maattet indſtille Arbejdet.

I 1870 oprettedes ſaaledes en Skole for den voksne Ungdom i Landsbyen Skelund i det ſydøſtlige Himmerland. Den grundlagdes af Seminariſt J. F. Hammer ved Hjælp af et rentefrit Laan paa 5000 Kroner, ſom rejſtes hos Egnens Gaardmænd. I nogle Aar var den temmelig godt beſøgt. Men da Elevtallet hen i Firſerne dalede ret betydeligt, ſolgte Hammer Skolen og begyndte en ny Virkſomhed i Aarup paa Fyn. 1886 blev Skelund Folkehøjſkole nedlagt, men i dens Sted voksede nu Højſkolen i Bælum op. —

I det nordvеſtlige Himmerland var der uden Tvivl en Del mere aandelig Intereſſe. Her grundedes i 1872 en Højſkole i Sønderholm ved Nibe. Den byggedes paa Aktier,

---

*) Himmerland — eller Himmerſyssel — er en gammel Betegnelſe for den Del af Jylland, der ligger mellem Mariagerfjorden og Limfjorden. Mod Veſt ſtrækker det ſig helt over til Løgſtør Bredning. Banen mellem Hobro og Aalborg løber omtrent midt igennem det og deler det i en østlig og en veſtlig Del.

og i Bestyrelsen for Selskabet sad bl. a. daværende Kammerjunker Stemann til Store Restrup. Skolens første Forstander var cand. theol. Frederik Nygaard, den senere vel kendte Valgmenighedspræst i Odense og Sdr. Næraa. Han ledede Virksomheden fra 1872 til 1875, hvorefter en Seminarist Kr. Petersen blev Forstander.

Sønderholm Folkehøjskole var aldrig stærkt besøgt, og i 1885 gik Elevtallet ned til 1 — siger og skriver én —, og saa besluttede man endelig at opgive Arbejdet.

Samtidig kæmpede en anden himmerlandsk Skole en haard Kamp for Tilværelsen. Det var Lundby Højskole ved Løgstør. Den oprettedes i 1873 af Forstander A. Laursen for hans egne Midler. I en Del Aar var den baade Sommer og Vinter besøgt af en Snes Elever. Men i Firserne faldt ogsaa Elevtallet ved denne Skole, og da saa i 1885 Staten inddrog sin Understøttelse, var Skolen i Virkeligheden dødsdømt. Den blev dog først nedlagt et Par Aar efter.

Efter disse noget afskrækkende Forsøg paa at drive Højskole i Himmerland skulde man næsten have tænkt, at ingen i Hast vilde vove at gentage Forsøget. Men allerede samme Aar, som Sønderholm Folkehøjskole blev nedlagt, tog en ny Mand fat i Støvring, et Par Mil Syd for Aalborg.

Det var en tidligere Askoveled, Kr. Østergaard. Sin Uddannelse havde han faaet dels paa Askov, dels paa den i 1874 af Dr. G. Rode oprettede Skovgaard Højskole*) ved København.

Østergaard oprettede Højskolen i Støvring for egne Midler. Men Besøget var kun smaat. I 1891 opgav han

*) Denne Skole var oprettet af Rode for hans egen Regning. Hans Tanke var paa Grundlag af den almindelige Højskoledannelse at give en videregaaende Undervisning for de begavede og flinke Højskoleelever eller andre, der var omtrent ligestillede med dem, og som følte Trang til en saadan. Skolen ophørte ved Dr. Rodes Død i 1878. Det Døckerske Kursus i København er en Slags Fortsættelse af den.

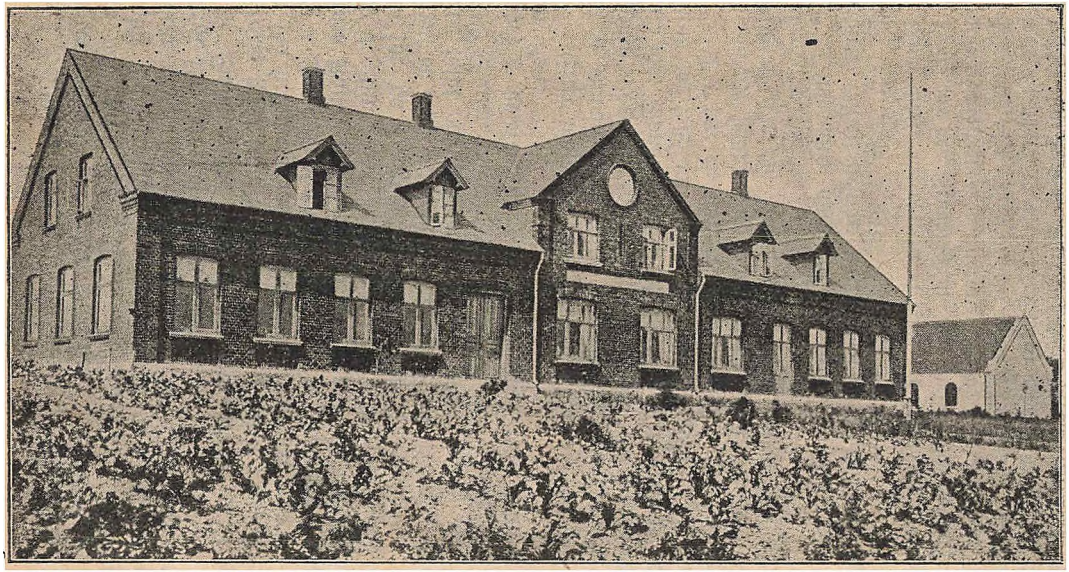

Støvring Højskole.

da ſin Stilling og rejſte til Amerika, hvor han ſiden har været Præſt for en danſk Menighed. I Højſkolekredſe er han blevet vel kendt baade ved ſine Smaafortællinger og ved de Skildringer af danſk Nybyggerliv i Amerika, ſom han Tid efter anden har offentliggjort i „Højſkolebladet".

I 1892 blev Støvring Højſkole ſolgt til en Forening, ſom vilde prøve igen at faa den i Gang. Som Forſtander blev antaget en ſjællandſk Friſkolelærer Søren Frederikſen, og med ham ſom Leder har Skolen efterhaanden vundet ſig en ſikker Stilling, ſelv om den ikke er blevet af de ſtore eller meget omtalte.

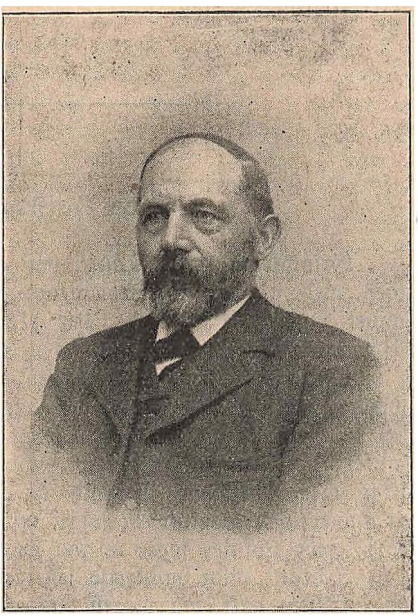

S. Frederikſen.

Frederikſen er en Bondeſøn fra Støvringegnen. Han har taget Skolelærereksamen, men ſin egentlige Uddannelſe ſom Højſkolelærer har han faaet paa Valleklide og Aſtov. Før han kom til Støvring, var han i ti Aar Lærer ved Værslev Friſkole i Kalundborgegnen. Her blev han ſtærkt inddraget i det kirkelige Liv, ſom ſamlede ſig om Valgmenighedspræſt Hoff i Ubberup, og inden for den grundtvigſke Kreds i denne Egn var det et ſtort Savn, da han drog til Jylland. Men baade for Støvring Højſkole og for Egnen omkring den har Frede-

rikſens Arbejde været af ſtor Værdi. Han hører nærmeſt til Højſkolens ſtille Mænd, og han vil helſt lade ſit Arbejde tale for ſig. Men netop ved ſin ſtilfærdige og jævne Optræden har han vundet ſig og ſin Skole mange Venner. 1901 opførtes en ny Skolebygning, og i de ſenere Aar har Skolen været i jævn Opgang.

Sorø Højſkole.

Grundtvigs ſtolte Tanke om „Skolen i Soer" maatte nøjes med at leve i Drømmenes Verden. Men trindt i Landet byggedes Højſkoler, der blev ſom Mærkepæle paa Vejen mod Sorø.

Ogſaa i ſelve den lille By ved Søen — Abſalons, Holbergs og Ingemanns By — var der Folk, der længtes efter at være med i Arbejdet for at virkeliggøre Grundtvigs Tanke i det ſmaa. I Firſerne begyndte to Mænd i Sorø under meget beſkedne Forhold en Højſkolevirkſomhed. Det var nuværende Redaktør Martin og Boghandler Svegaard, der i lejede Lokaler søgte at faa en Skole i Gang.

Arbejdet vilde imidlertid ikke ret trives. Men der blev dog i Egnen vakt ſaa megen Intereſſe for Foretagendet, at man gerne vilde have det fortſat under ſtørre Former og gunſtigere Forhold.

Man henvendte ſig derfor til en ung Præſtemand, Kr. Bjerre, med Anmodning om at overtage Ledelſen af en Skole, ſom man tænkte ſig reiſt umiddelbart uden for Sorø By. Bjerre var den Gang Kapellan hos Paſtor Møller i Marvede. Han var ganſke ung og turde ikke alene paatage ſig Hvervet. Men da traadte Fru Møller*) til og lovede at

*) Om Fru Møller ſe forøvrigt „Rødkilde Højſkole".

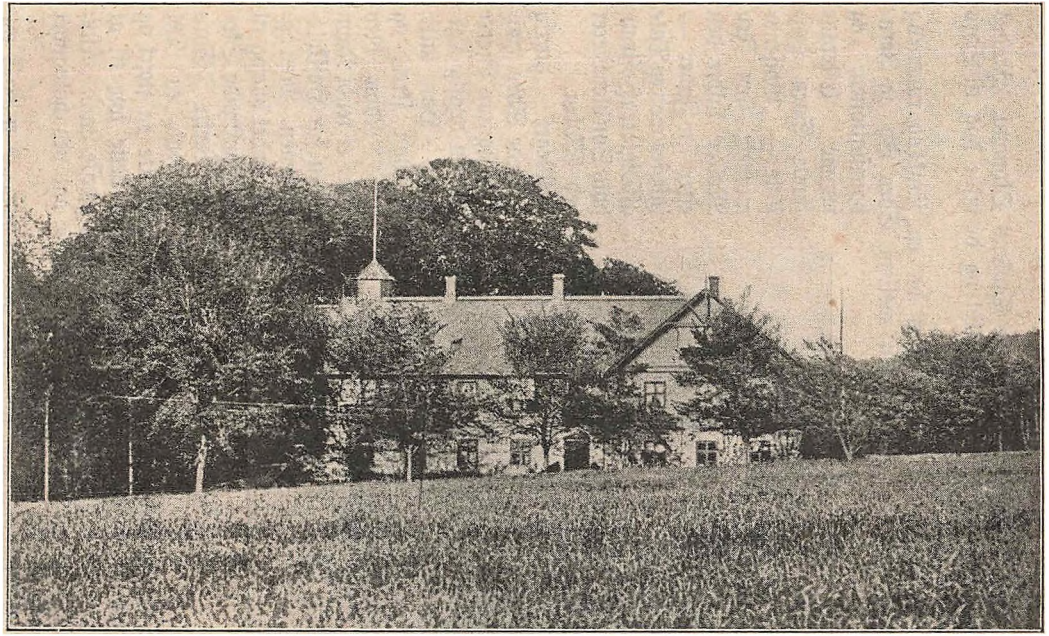

Sorø Højskole.

drage med til Sorø og overtage Skolens Økonomi. Hendes Mand havde netop søgt sin Afsked, og de vilde dog til Sorø for Børnenes Skyld.

I Sommeren 1889 rejstes da en smuk og rummelig Skolebygning ude ved Skoven mellem Sorø By og Jernbanestationen, og samme Efteraar kunde Sorø Højskole — „Bojsensminde", som Fru Møller kaldte den efter sin Fader — indvies med en Tale af Digteren Hostrup, hvis Søn blev Lærer ved Skolen.

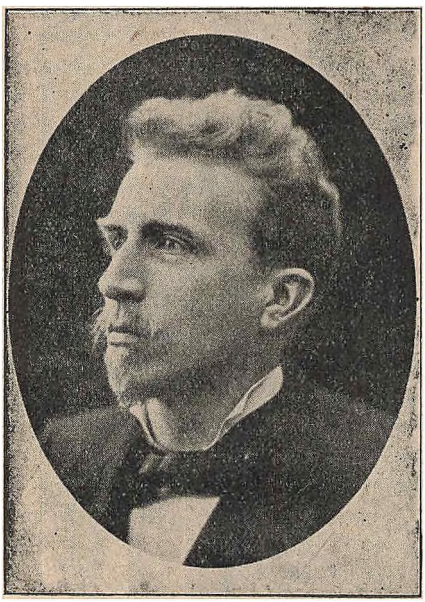

A. D. Dalsgaard.

Meget hurtig voksede Sorø Højskole sig stor. Bjerre var en dygtig Agitator. Han talte, og han skrev, og hans Navn blev snart et kendt Navn inden for Højskoleverdenen. Men ogsaa andet bidrog til at fremskynde Skolens Vækst. I Sorø By sad en Del gamle Højremænd, der i de første Aar iværksatte en stærk og planmæssig Forfølgelse mod Skolen. Men dette kom til at virke som en kraftig Reklame ud over det ganske Land. Allerede efter faa Aars Forløb havde Skolen om ved halvandet Hundrede Elever om Sommeren.

At Sommerskolen blev den stærkest besøgte, skyldtes for en Del Fru Møllers energiske Virksomhed. Men ogsaa Sko-

lens ejendommelige og naturſkønne Omgivelſer øvede ſelvfølgelig ſtor Tiltrækning.

1896 forlod Fru Møller Skolen for at overtage Økonomien ved Grundtvigs Højſkole i Lyngby, og tre Aar efter modtog Bjerre Kaldelſe ſom Sognepræſt i det nærliggende Pedersborg, efter at han paa Beboernes Opfordring havde ſøgt et Par andre Embeder i Egnen.

I 1900 blev Skolen overdraget til den nuværende Forſtander, cand. theol. A. D. Dalsgaard. Han er født 1870 paa Mors, hvor Faderen var Kapellan i Redſted. Sin Barndomstid kom han til at henleve paa den jyſke Hede, idet Faderen 1872 blev Præſt i Ringgive mellem Vejle og Herning. Den ejendommelige Hedenatur har efterladt et ſtærkt og uudſletteligt Indtryk i Dalsgaards Sjæl. Han er vedblevet helt ud at føle ſig ſom Jyde.

Ret tidligt blev han beſtemt for Studeringerne. Han blev da ſendt til Hovedſtaden, og i 1887 blev han Student fra Borgerdydsſkolen paa Chriſtianshavn. Seks Aar efter tog han teologiſk Embedseksamen. Samme Efteraar fulgtes han og en Søſter ad ſom Elever til Aſkov Højſkole. Det havde været en gammel Aftale, at naar Eksamen var taget, ſkulde han have Lov til ret i Ro at gøre Bekendtſkab med Højſkolen. Skønt Hjemmet var af de gamle grundtvigſke, havde han nemlig aldrig før gæſtet en ſaadan Skole.

Dette Beſøg paa Aſkov blev beſtemmende for Dalsgaards Fremtid. Straks den førſte Vinter kom han til at hjælpe Holger Begtrup lidt ved Undervisningen i Modersmaalet. Og da Sommerkurſus'et for unge Højſkolelærere blev oprettet den følgende Sommer, blev Dalsgaard Lærer ved dette. Efterhaanden fik han flere og flere Timer, og i 1895 blev han faſt Lærer ved Skolen og Kurſus'et.

Da Dalsgaard i 1900 overtog Sorø Højſkole, havde den ſom de fleſte Skoler Undervisning for Karle om Vinteren og for Piger om Sommeren. 1907 ændredes dette af forſkellige Grunde til, at Skolen nu kun modtager kvindelige Elever hele Aaret rundt.

En dygtig Medhjælper har Dalsgaard i Lærer Lars

Nielsen. Denne stilfærdige og trofaste Mand har nu snart i tredive Aar gjort et energisk og trofast Arbeide i Højskolens Tjeneste. Og lige saa længe har han som Foredragsholder berejst Landet og i mange Egne vundet sig talrige Venner.

Som ung blev han grebet af den grundtvigske Bevægelse, kom paa Grundtvigs Højskole og fik saa en Plads som Friskolelærer i Sønderby i Hornsherred. Mens han var her, stiftede han Bekendtskab med Morten Pontoppidan, der just havde begyndt sin Virksomhed ved Freersleb Højskole, og dette Bekendtskab førte til, at Pontoppidan opfordrede Lars Nielsen til at blive hans Medhjælper. I Januar 1879 begyndte da Nielsen sin Gerning som Højskolelærer i Freersleb, og da Pontoppidan Aaret efter flyttede sin Skole til Hjørlunde, rejste Lars Nielsen med. I Hjørlunde virkede han nu en lang Aarrække, indtil han endelig blev knyttet til Sorø Højskole.

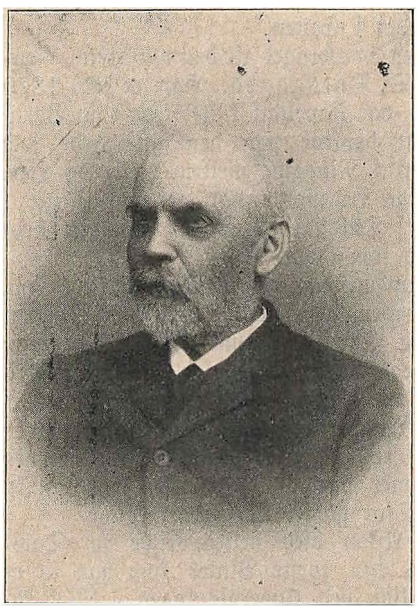

L. Nielsen.

Hvor værdifuld en Støtte han har været for denne Skole, fremgaar blandt andet af en Udtalelse af Forstander Dalsgaard i et lille Blad „Budstikke“, som udgives af Skolens Elevforening. Ved Lars Nielsens 25 Aars Jubilæum

ſom Højſkolelærer ſkrev Dalsgaard herl, at Nielſen „er uadſtillelig fra Billedet af Skolen, at han i ſin Perſon udtrykker noget af det ejendommelige ved Sorø Højſkole, og at vi ſlet ikke kan tænke os Skolen uden ham".

De, der kender en Del til Lars Nielſen, vil ikke finde nogen Overdrivelſe i disſe Ord.

Odder Højſkole.

Inde i det rige og frugtbare Hadsherred Nord for Horſens Fjord voksede i Slutningen af forrige Hundredaar Landsbyen Odder op til en mindre Købſtads Størrelſe. Men ikke blot materielt blev denne By et Midtpunkt for Egnen. Det aandelige Liv, ſom iſær udgik dels fra Teſtrup Højſkole, dels fra Gylling, hvor Præſten Otto Møller havde ſin Virkſomhed, drog ſig ogſaa mer og mer ſammen om den fremadſtræbende By. I 1886 dannedes her ſaaledes en Valgmenighed med den kendte Forfatter Wilhelm Malling ſom Præſt, og tre Aar efter oprettedes Odder Højſkole.

Tanken om at oprette en Højſkole udelukkende for Kvinder opſtod hos Paſtor Malling og et Par Lærere, ſom ſammen med ham holdt Aftenſkole for unge Piger. Han fandt det rimeligt, at der lige ſaa vel for unge Kvinder ſom for unge Mænd burde være Lejlighed til et noget længere Højſkoleophold end det, Skolernes Sommerkurſus byder paa, og hans Tanke var da at ſøge rejſt en Skole, hvor der kunde blive baade tre og fem Maaneders Kurſus for Kvinder.

Hverken Malling ſelv eller hans Medhjælpere i Aftenſkolen havde imidlertid Mod paa at være Forſtander for Skolen, og han henvendte ſig derfor til daværende Lærer ved Stenum (Vraa) Højſkole A. Kr. Dolleris for at faa ham med i Forbundet ſom Skolens Leder. Meningen var, at

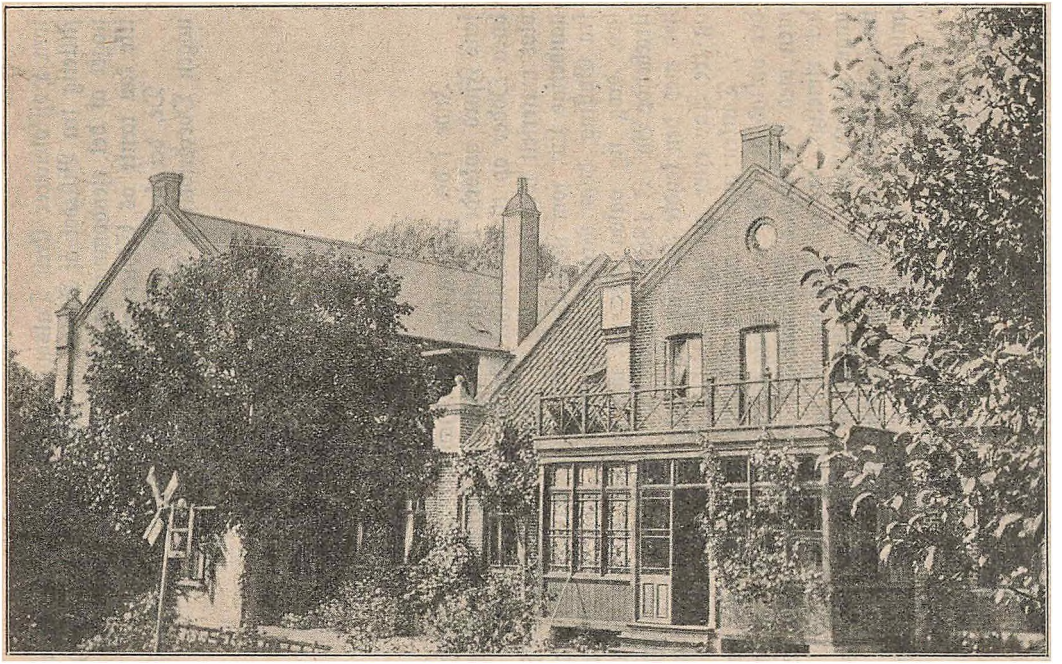

Odder Højskole.

Lærerne i Fællesskab skulde eje Skolen. Men Dolleris ønskede ikke at være med i noget pekuniært Fællesskab, da han mente, at et saadant let kunde blive en Kilde til Splid og aandelig Bundethed. Han foreslog derfor, at enten vilde han staa i et frit Forhold som lønnet Forstander uden Ejendomsret, eller han vilde være Ejer og saa lønne sine Medarbejdere efter Overenskomst. Dette Forslag fandt de øvrige Parter rimeligt og fornuftigt, og de foretrak da at overlade til Dolleris at rejse en Skole for egen Regning. Kort efter — i Foraaret 1889 — blev Grundstenen lagt, og det paafølgende Efteraar begyndte Skolen sin Virksomhed med femten Elever. Det viste sig snart, at Tanken om en Skole alene for Kvinder havde været meget betimelig.

A. Kr. Dolleris.

I Løbet af faa Aar naaedes det Elevtal — ca. 50 —, som Skolen kan og vil optage. En større Skole har Dolleris ikke ønsket, at Odder Højskole skulde blive. Han mener — og sikkert med Rette —, at ved de store Højskoler savnes noget af det Fortroligheds forhold mellem Lærere og Elever, som naturligt vokser frem ved mindre Skoler, hvor de alle føler sig som en stor Familie. Ved flere Lejligheder har han

da ogſaa varmt talt de ſmaa Højſkolers Sag, ligeſom han er en erklæret Tilhænger af rene Skoler, det vil ſige Skoler uden faglige Afdelinger.

Dolleris er født 1855 oppe i Thy, hvor Faderen var Landsbyhaandværker. Allerede i ſin tidligſte Ungdom kom han gennem ſin langt ældre Fætter Povlſen-Dal — den Gang Forſtander for Galtrup Højſkole — i Forbindelſe med de Koldſke Skoletanker, og han beſluttede ſig til at blive Lærer. Han kom paa Blaagaards Seminarium, og efter at han havde taget ſin Eksamen, ſtod det ham klart, at han vilde ſøge Arbejde i Højſkolens Tjeneſte. Men ung ſom han var, anſaa han det dog for heldigſt først at prøve ſine Kræfter ſom Huslærer. I denne Stilling havde han rig Lejlighed til Selvſtudium. Senere rejſte han en Tur i Udlandet for ogſaa paa denne Maade at forberede ſig til ſin fremtidige Gerning.

Efter at være kommen hjem blev han Lærer paa Galtrup Højſkole og ſenere paa Stenum. Et Par Aars Tid opholdt han ſig i Hovedſtaden for at drive Univerſitetsſtudier. Han mødte megen Velvilje hos flere af Profeſſorerne, og ſærlig i Fyſiologien (Læren om Livsvirkſomhederne) erhvervede han ſig en betydelig Indſigt.

I de ſnart tyve Aar, han nu har virket i Odder, har han vundet ſig et godt Navn baade i ſin nærmeſte Kreds og videre om. Han er en energiſk og dygtig Skolemand. Ved ſtadig fortſat Selvſtudium og ved talrige Rejſer i Udlandet har han forſtaaet at bevare ſit Sind ungt. Og med ung og varm Begejſtring hævder han i Tale og Skrift Skolens og Kirkens Frihed.

Sammen med Wilh. Malling redigerer han Ugebladet „Baunen", Organ for „Fri Skole — fri Kirke". —

I al den Tid, Odder Højſkole har beſtaaet, har Dolleris haft et Par trofaſte Støtter i ſine Medlærere K. Iverſen og V. Malling.

Kriſtian Iverſen er født 1862 i Skanderborg-Egnen. Som ſaa mange andre af Højſkolens Mænd har han i ſin Ungdom maattet bruge Næverne. Indtil ſit enogtyvende Aar

arbejdede han paa Faderens Teglværk. Saa kom han et Par Vintre paa Aſkov Højſkole, og derefter fik han Plads ſom Huslærer i Himmerland. Siden blev han Lærer ved den tidligere omtalte Højſkole i Lundby ved Løgſtør, og herfra flyttede han i 1889 til Odder, hvor han gennem den lange Aarrække har virket ſom en trofaſt og dygtig Lærer. Han hører ikke til dem, der gør ſig ſtærkt bemærket udadtil, men blandt Eleverne er han meget afholdt. Og det er ikke ſaa underligt, thi for dem lever han. Med ſjælden Forſtaaelſe og megen Opofrelſe tager han ſig af dem — ikke blot i Skolen, men ogſaa i ſit Hjem, ſom han ſammen med ſin Huſtru har forſtaaet at gøre til et yndet Samlingsſted i Fritiden. —

Kr. Iverſen.

Jens Vilhelm Malling er født i Ringſted den 5. April 1846. Fra Livet i den lille Provinsby har han modtaget ſine førſte Indtryk, og at han allerede tidlig har været i Beſiddelſe af en god Iagttagelſesevne fremgaar af adſkillige af de Skildringer, man møder i hans Bøger, meſt i Fortællingen „Fra Købſtadlivet i gamle Dage". Ogſaa i Lyſtſpillet „Formaaende Venner" faar man et for-

nøjeligt Indblik i adskillige af Smaabyens Karakterer og de Forhold, hvorunder de dannes.

Seksten Aar gammel kom Malling paa Jonstrup Seminarium, og et Par Aar efter at han havde taget Skolelærereksamen, blev han kaldet som Lærer og Kirkesanger til Vetterslev mellem Ringsted og Næstved. Her begyndte han at forberede sig til Studentereksamen, tog denne 1871 og søgte tre Aar efter sin Afsked fra Skolen. I 1876 blev han teologisk Kandidat med første Karakter og fik kort efter en Stilling som Kapellan i Helsinge i Nordsjælland. Et Aars Tid senere blev han Kapellan pro loco i Hillerød, hvor Digteren Hostrup den Gang var Sognepræst. Gennem Samværet med denne udvikledes Mallings poetiske Evner, og i 1880 udsendte han sin første Bog „Dogny", et Livsbillede i dramatisk Form.

V. Malling.

Aaret efter fik han Embede som Sognepræst for Ørslevkloster og Ørum i Viborg Stift, og her virkede han nu, indtil han i 1886 modtog Opfordringen til at blive Præst for den nydannede Valgmenighed i Odder.

Baade som Taler og Skribent har Malling udført et

meget betydeligt Arbejde. Foruden en Række Fortællinger og Skuespil foreligger fra hans Haand forskellige værdifulde Skrifter af historisk og pædagogisk Art. Især har han gjort sig fortjent ved en udmærket Oversættelse af den i Indledningen til nærværende Bog omtalte „Emile" af den franske Tænker Rousseau, samt ved en Literaturhistorie i Biografier „Fra Holberg til Chr. Richardt".

Ejendommeligst aabenbarer Mallings Personlighed sig uden Tvivl, naar han taler. Han kan hyppigt i Begyndelsen af sit Foredrag have vanskeligt ved at finde de rette Ord, men efterhaanden taler han sig op, og der kan da over hans Fremstilling komme en stilfærdig, poetisk Stemning, som virker i høj Grad betagende.

Sørup Højskole.

Allerede fra „den store Højskolebevægelses Tid" sidst i Treserne havde det vist sig, at det naturskønne Sydfyn med dets livlige og stærkt interesserede Befolkning afgav en god Jordbund for Højskolernes Trivsel.

Det var derfor ikke underligt, at der ogsaa senere kunde blive Tanke om i denne Egn at sætte nye Højskoler i Gang. Og i 1889 blev der samtidig grundlagt to Skoler her.

Den ene blev oprettet ved Landsbyen Korinth i Faaborgegnen og fik Navnet Brahetrolleborg Folkehøjskole efter Godset, paa hvis Grund den blev lagt. Dens første Forstander var Seminarist, Løjtnant J. H. Binther, der tidligere havde været Lærer paa Grundtvigs Højskole og siden paa Hindholm. Skolen ejedes af et Aktieselskab, men blev i 1892 forpagtet af Forstanderen og hans første Medhjælper cand. theol. J. C. Clausen, en Søn af den oftere omtalte Præst og Højskolemand Johannes Clausen.

Efter Forſtander Vinthers Død gik det ſtærkt tilbage med Skolen, og en Del Aar var Virkſomheden helt ſtandſet. For et Par Aar ſiden begyndte den imidlertid igen, denne Gang ſom almindelig Landbrugsſkole. —

Den anden ſydfynſke Højſkole, ſom begyndte 1889, oprettedes i Sørup ved Svendborg af Seminariſt H. Gundeſen.

Den ligger i ſærdeles kønne Omgivelſer paa Bakkefaldet ned mod Svendborg Sund. Men i Konkurrencen med de ældre Skoler i Vejſtrup, Ryslinge og Ollerup har den haft vanſkeligt ved at klare ſig. Bedſt beſøgt er viſtnok den til Skolen knyttede Haandværkeraſdeling, der ledes af Lærere fra Svendborg tekniſke Skole.

Forfatteren Anton Nielſen, der boſatte ſig i Svendborg, efter at han havde opgivet Arbejdet paa Veſter Skerninge Højſkole, havde en Tid i Halvfemſerne Timer paa Skolen. Og i enkelte Aar var Elevtallet ret anſeligt. Hertil bidrog ogſaa Indførelſen af Fællesundervisning for Karle og Piger i Vinterſkolen — en Skoleform, der dog her ſaa lidt ſom andet Steds har ſlaaet rigtig an.

Hvor en mindre Højſkole ligger nogenlunde iſoleret, kan den ofte faa en ikke ringe Betydning for det lokale Oplysningsarbejde. Men ogſaa paa dette Omraade hæmmes Gerningen i Sørup paa Grund af det nære Naboſkab med den ſtørre Ollerup Højſkole. Der er kun en halv Mil mellem de to Skoler.

Naar det trods diſſe vanſkelige Kaar er lykkedes Forſtander Gundeſen at holde ſin Skole i Live nu i ſnart tyve Aar, ſkyldes det uden Tvivl baade en ſtærk Kærlighed til Arbejdet og en ikke almindelig Nøjſomhed.

Ry Højskole.

I de stille Skove omkring Sorø Sø gik i Sommeren 1891 et Par unge Mennesker og sværmede. Der gik rimeligvis nok flere Par. Men de to har mest Interesse i en Skildring af Danmarks Højskoler.

Helge Hostrup.

Han hed Helge og var en Søn af Digteren C. Hostrup. Hun hed Astrid og var en Datter af Forstander P. Bojsen i Gedved. Begge var de knyttede til den ny Højskole ude ved Landevejen.

Sværmeriet førte til Forlovelse, og da P. Bojsen fik at høre om denne, udbrød han — i Følge en Tradition i Højskolekredse —:

„Saa skal de to have en Højskole paa Himmelbjerget!"

Glæden kan jo somme Tider drive Folk noget højt til Vejrs . . .

Helt op paa Himmelbjerget kom Helge Hostrups Højskole imidlertid ikke. Men ved den navnkundige Bakkes Fod — i Stationsbyen Ry — blev den bygget i Sommeren 1892, og samme Efteraar blev den indviet ved et stort Møde, hvor C. Hostrup holdt den egentlige Festtale.

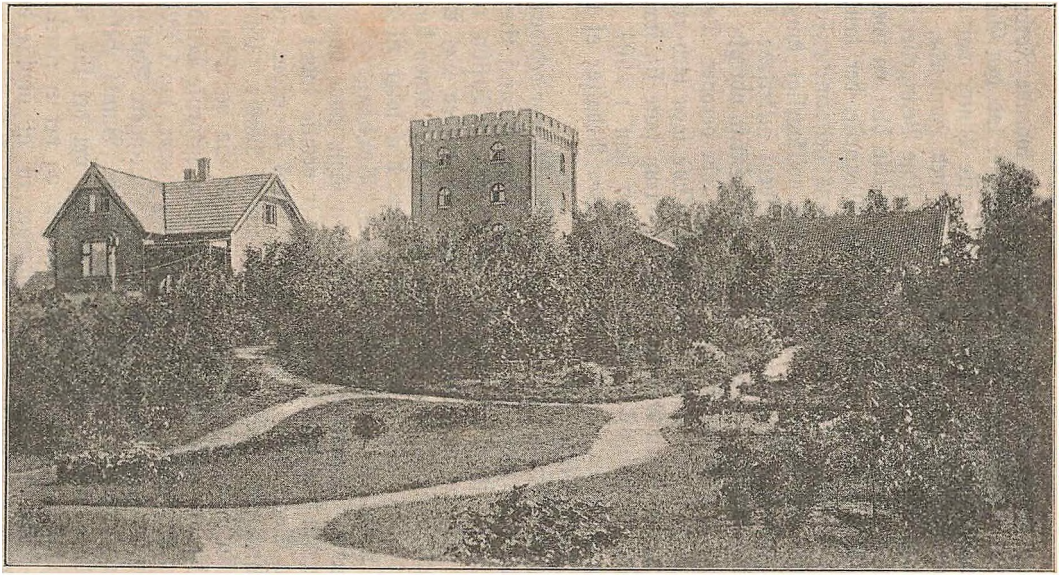

Ry Højskole.

Faa Skoler er begyndt under mere lovende Forhold end denne. Den var „i Ry“ med det samme, løb den Gang et almindeligt Ordſpil. Allerede den første Vinter var der 50 Elever, og Tallet ſteg hurtigt til om ved Hundrede.

Helge Hoſtrup ejede da ogſaa adſkillige Betingelſer for at blive en dygtig Højſkolelærer. Han er ikke blot en poetiſk Natur. Men han er et ejendommeligt Menneſke, der tænker ſine egne Tanker. Der er altid over hans velformede Foredrag noget viſt æggende — noget, der uvilkaarligt tvinger til Selvprøvelſe. Men hans Ord er ſjældent ſukkerſøde. Og det hændte ſtundom, at han i Tale eller Skrift udtrykte ſig ſaa ſkarpt, at adſkillige Godtfolk følte ſig ſtødt derover. Dette bidrog noget til, at Beſøget paa Ry Højſkole igen blev mindre, og baade af den Grund, og fordi Hoſtrup følte ſig ſtærkt draget af journaliſtiſk Virkſomhed, opgav han i 1904 ſin Højſkolegerning og overtog Stillingen ſom Redaktør af det radikale „Jyſk Morgenblad“.

Siden Hoſtrup forlod Skolen, har Forholdene ved denne været ſtærkt ſkiftende. En Tid blev den ledet af cand. theol. Møller, der ſiden har begyndt en Højſkole i Vejlby ved Aarhus. Senere prøvede P. Bojſen, der for en Del Aar ſiden flyttede til Ry, om ikke hans gammelkendte Navn kunde bære den oppe. Og endelig i 1907 blev den ſolgt til daværende Lærer ved Lollands Højſkole R. Bording.

Rasmus Bording ſtammer fra den Egn, hvor han nu har faaet ſin Manddomsgerning. Han er nemlig født i Emborg, Ry Sogn, den 7. Juli 1868. Hans Forældre ejede et Boelsſted paa Emborg Mark tæt ud til Mosſø. Egnen her er ikke blot ualmindelig ſkøn — med Sø og Skov og høje Bakker — men den er ogſaa rig paa hiſtoriſke Minder, ſærlig fra Kloſtertiden. Hvor nu Emborg ligger, laa i Middelalderen det højt berømte Øm Kloſter. Længere Syd paa — i Gudenaadalen — laa Viſſing Kloſter. Blandt Befolkningen lever endnu adſkillige Beretninger om det Liv, ſom for Aarhundreder ſiden udfoldede ſig her, og det er rimeligt, at diſſe i ikke ringe Grad har bidraget til at udvikle den opvakte Drengs hiſtoriſke Sans. Denne er ſtærkt fremtrædende

i Bordings Perſonlighed. Den aabenbarer ſig ikke blot gennem hans Foredrag, men har ogſaa ſat Frugt i adſkillige hiſtoriſke Afhandlinger og i hans Bog „Fædrelandſke Billeder“, ſom i 1904 udkom paa Hagerups Forlag.

Han havde i ſin Barndom gode Lærere, og deres Undervisning fik ſtor Indflydelſe paa hans Udvikling. Skolegangen øgede hans Læſelyſt, og han blev en begærlig Bogſluger. Han læſte alt, hvad han kunde overkomme, ſærlig Oehlenſchläger, Saxo, Ingemann og H. F. Ewald. Men det meſte af, hvad han paa den Maade tilegnede ſig, angik Fædrelandet, dets Hiſtorie og Minder.

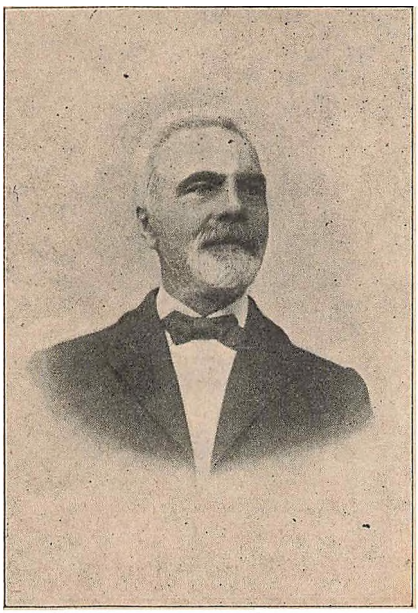

P. Boſſen.

Efterhaanden ſom hans ældre Søſkende voksede til, blev Hjemmet et Samlingsſted for Egnens Højſkoleungdom. Man ſang med Liv og Lyſt de mange Folkeſange, ſom fra Højſkolerne er baarne ud i Folkets brede Lag, man legede, og man talte om det Liv, der levedes under Ungdomsſkolernes Tag.

Aaret før Rasmus Bording ſkulde gaa til Præſt, kom hans ældſte Søſter hjem efter et Ophold paa en Højſkole. Dette Ophold omtalte hun med ſaa inderlig en Varme, at han ſtraks fattede den Tanke, at han vilde være Højſkolelærer.

Men saa kom han ud blandt fremmede, arbejdede med forskellige Ting, og meget af det, der havde lyst og straalet for hans Barneøjne, forsvandt næsten helt i Lømmelalderens kedsommelige Tid. Han glemte, at han nogen Sinde havde tænkt paa at faa en Gerning i Højskolen.

Rs. Bording.

Det var først, da han i Begyndelsen af Halvfemserne kom til Vallekilde Højskole, at Tanken paany fik Magt over hans Sind. Triers kraftige Tale ruskede ham ud af Kedsommeligheden og Mismodet, som havde lagt sig over hans Sjæl. Og han begyndte igen at tro paa, at han i Højskolens Tjeneste havde en Gerning at gøre.

Siden rejste han til Askov for at uddanne sig videre. Her opholdt han sig i to Vintre, og navnlig Schrøder og Nutzhorn føler han sig i dyb Taknemlighedsgæld til. Efter sit Ophold paa Askov Højskole kom Rs. Bording til Fyn og blev Friskolelærer i Nørre-Broby. Derfra drog han i 1895 til Thy, hvor han i fem Aar virkede som Lærer ved den nyoprettede Thylands Folkehøjskole. Saa rejste han til København og gennemgik Statens etaarige Lærerkursus. I 1898 havde han foretaget en tre Maaneders Ferierejse til

England og Skotland, og i Høſten 1900 rejſte han i Norge. Ogſaa paa anden Maade har han ſtadig ſyslet med ſin egen Uddannelſe. Det gjaldt om at ſtaa vel ruſtet den Dag, da han ſelv ſkulde tage Anſvaret for en Skoles Ledelſe.

I 1905 blev han en Slags Medbeſtyrer for den ny Lollands Højſkole, og hans Huſtru fik Ledelſen af Skolens Økonomi. I denne Stilling virkede de, indtil de i Efteraaret 1907 overtog Ry Højſkole.

Vel forberedte er de begge gaaet ind til deres ny Gerning. De virker i en herlig Egn og har en Stab af dygtige Medhjælpere omkring ſig.

Og Ry Højſkole ſynes igen at have Betingelſer for at kunne komme ind i rolige og ſikre Forhold.

Elbæk Højſkole.

Midt i et kønt og frugtbart, østjysk Landſkab ligger den lille By Elbæk, to Mil Øſt for Horſens. Lunt gemt i en Dal ligger den, omgivet af brede, bakkede Marker. Jævn og ſolid Velſtand præger Byens Gaarde og Huſe, der alle kranſes af ſtore, ſmukke Haver.

I disſe hyggelige Omgivelſer ligger Elbæk Højſkole, der i Maj 1894 oprettedes af den Mand, ſom endnu leder dens Arbejde, og ſom bærer Byens Navn.

Johannes Elbæk er født i en lille Gaard i Ørſkov Nord for Horſens den 11. Januar 1860. Han var den yngſte af tretten Søſkende, hvoraf dog fem var døde, før han blev født. Forældrene var allerede aldrende Folk, og fire Aar efter hans Fødſel døde Moderen. Faa Aar efter gik ogſaa Faderen bort. Hjemmet var opløſt, Gaarden blev ſolgt ved Auktion, og med 1000 Rigsdaler i Lommen drog de otte Søſkende hver ſin Vej ud i Verden.

Johannes kom i Huset hos en Onkel i Nabolaget, og her mødte han første Gang den Bevægelse, der senere fyldte ham med Begejstring, og i hvilken han fik sin Manddomsgerning.

Det var den grundtvigske Højskolebevægelse, der mødte ham i hans Onkels Datter. Hun havde været paa Testrup Højskole, og hun sang og fortalte for ham, mens han lyttede til med hele sit opvakte Drengesind i spændt Opmærksomhed. Kusinens Fortællinger øgede hans Læselyst, og med stor Energi slugte han Sognets lille Bogsamling. I de lange Vinteraftener læste han højt om alle de Mærkværdigheder, som Bøgerne havde at meddele.

Johs. Elbæk.

I Aaret 1872 blev der oprettet en Friskole i Sognet. Den var i de følgende Aar hans Længslers Maal. „Men" — siger han — „jeg fik aldrig den Lykke at naa det. En gammel Tante, som jeg var opkaldt efter, og som systematisk hadede alle nymodens Indretninger med Undtagelse af forlorne Tænder, satte sig imod, at jeg kom i Friskolen." Han maatte afhaspe sin Ramse hos den gamle Skolemester i Søvind Aar efter Aar, indtil Konfirmationen gjorde en Ende paa det aandelige

Trælleliv, der intet som helst havde givet ham af det, der laa som en vedholdende Længsel i alle hans Tanker.

Efter Konfirmationen kom Johannes Elbæk ikke til Bogen, men til Høvlen. Han blev sat i Snedkerlære i Horsens. Og skønt det kneb at holde Interessen ved Arbejdet, stred han sig igennem de fire Aar, det varede, før han blev Svend.

Men det efterfølgende Aar lagde han Høvlen paa Hylden og meddelte sine Plejeforældre, at nu vilde han være Skolemester. Samme Aar kom han paa Gedved Seminarium, som paa den Tid stod i sin fulde Glans. Omtrent 200 Elever var det aarlige Middeltal. De fik ikke alle Eksamen. Flere blev gaaende paa Seminariet i mange Aar, indtil tvingende Nødvendighed nødte dem til at forlade det lystige, friske Liv, der levedes i den gamle Gaard.

Seminarister fra samme Tid mindes Elbæk som en evnerig, ung Mand, munter, villig og veltalende — et hurtigt Hoved, der let fandt sig til Rette under alle Forhold. Han fik snart en Førerstilling blandt Kammeraterne, og skulde der noget gennemføres i deres lille Samfund, følte alle, at det var bedst at have Elbæk paa sin Side.

Efter to og et halvt Aars Seminarieliv forlod han Anstalten med en god Førstekarakter i Lommen, og samme Aar blev han Huslærer hos Valgmenighedspræst Teilmann i Bering ved Aarhus. Denne friske og naturlige Præst har haft Betydning for flere af de yngre Højskolelærere, og ogsaa paa Elbæks Udvikling fik han en ikke ringe Indflydelse.

Johs. Elbæk siger selv herom:

„Mit Ophold i Pastor Teilmanns Hjem og Søndagene i Bering Valgmenighedskirke stillede mig i Forhold til en Kristendomsforkyndelse, der klang hjærvt og varmt fra Prædikestolen om Søndagen, og om Hverdagen kom den til Orde i en paa én Gang barnlig og mandig Hengivelse i et Gudsforhold, som jeg maatte bøje mig for, og som jeg forstod hørte til de ægte Livsværdier. I Teilmanns Hus lærte jeg bedre, end jeg havde nærmet det andet Steds, at tro paa Livets stærke Magter . . .“

En heftig Nerveſygdom tvang imidlertid Elbæk til efter to Aars Virkſomhed at forlade Bering.

„Allerede tidligt var det gaaet op for ham" — hedder det i en Biografi af Elbæk i Ugebladet „Folkelæsning" — „at der er to Sider at tage Henſyn til i Opdragelſen, om det ret ſkal blive til noget — baade en legemlig og en aandelig, og at den ene ikke maa glemmes for den anden. Det var triſt at ſe, hvor lidt der blev gjort for den legemlige Opdragelſe i Skolerne, og hvor Tiden ødsledes bort i kedſom Kummerlighed ved aandløſt Tærperi og pedantiſk Formvæſen. — Elbæks Fremtidsmaal formede ſig om den Tanke at danne en Skole, hvor intet menneſkeligt ſattes til Side, og hvor alt det, der kunde medvirke til at grundlægge et ſundt Menneſkeliv og danne en Karakter, ſkulde tages i Brug og føre Barnet ind i en jævn, fremadſtridende Udvikling."

Baade for at ſtyrke ſig ſelv efter Sygdommen og for at dygtiggøre ſig til ſin Fremtidsgerning tog Elbæk da paa Gymnaſtikkurſus i Aſkov og ſiden paa Sløjdkurſus i København. Endelig opholdt han ſig i Vinteren 1886—87 paa Aſkov Højſkole for at blive fortrolig med denne Skoles Undervisning.

Efter at være kommen hjem fra Højſkolen fik han Tilbud om at overtage en Friſkole i ſin Fødeegn. Han gik ind paa Tilbudet paa Betingelſe af, at Kredſen vilde bygge en ny Skole og lægge den i Elbæk, ſamt bygge den ſaaledes, at der kunde blive Plads til Undervisning i Sløjd og Gymnaſtik og til en Efterſkole. Det blev, ſom han ønſkede det. Den 9. November 1887 blev Skolen indviet, og i de følgende Aar arbejdede Elbæk af al Kraft paa at virkeliggøre ſine Planer om en rigtig Børneſkole. Sløjd, Gymnaſtik og Naturfag blev taget ind i Undervisningen, og Skolen voksede ſig ſtor under hans dygtige Ledelſe.

Men i hvor optaget end Elbæk var af ſit Arbejde i Børneſkolen, længtes han dog mer og mer efter at komme til at holde Skole for voksne. Og da Egnen ſyntes gunſtig

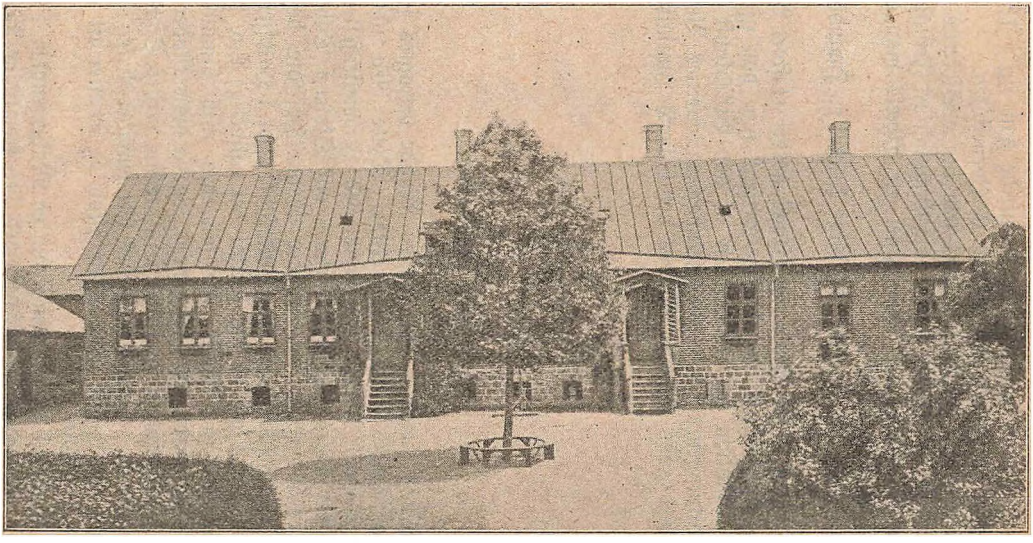

Elbæk Højskole.

for Oprettelsen af en Højskole, besluttede han sig i 1894 til at begynde en saadan ved Siden af Børneskolen.

I mange Aar ledede Elbæk selv begge Skolerne. Men i 1906 opførtes der en selvstændig Bygning til Friskolen, og Ledelsen af denne blev overdraget til Elbæks mangeaarige Medhjælper Kr. Jensen.

Til Højskolen vil der nu blive knyttet en Haandværkerafdeling.

Foruden i sin Skole har Elbæk udført et stort Arbejde som Foredragsholder, og særlig fortjent har han gjort sig ved sin Agitation for Udbredelsen af god Billedkunst blandt Landbefolkningen. Naar nu Jernbanestationernes Ventesale prydes med gode Billeder, skyldes det Elbæks Initiativ.

Stevns Højskole.

Stevns Højskole kan paa en Maade betragtes som en Datter af Triers Skole i Vallekilde. Dette blev udtalt af Gaardejer Poul Nielsen i Gjevnø ved Indvielsesfesten den 17. Oktober 1894, da han fortalte om Skolens Tilblivelse.

Den Bevægelse, som affødte Stevns Højskole, begyndte med, at nogle faa Elever fra Vallekilde midt i Halvfjerdserne mødtes i Ønsket om at faa fortsat det aandelige Liv, som de hos Trier var ført ind i. De samledes med hinanden til smaa Møder rundt om i Hjemmene, og da disse Møder efterhaanden fandt større og større Tilslutning, rejstes Samlingshuset i Gjevnø. Senere byggedes Frimenighedskirken samme Steds, og endelig fik man ogsaa Mod og Kræfter til at begynde en Højskole.

Tre Mænd fra Egnen købte en Mølleejendom i Havnelev Sogn, og denne indrettedes med den fremtidige Brug for Øje. Stuelængen, der var grundmuret, fik Lov at blive

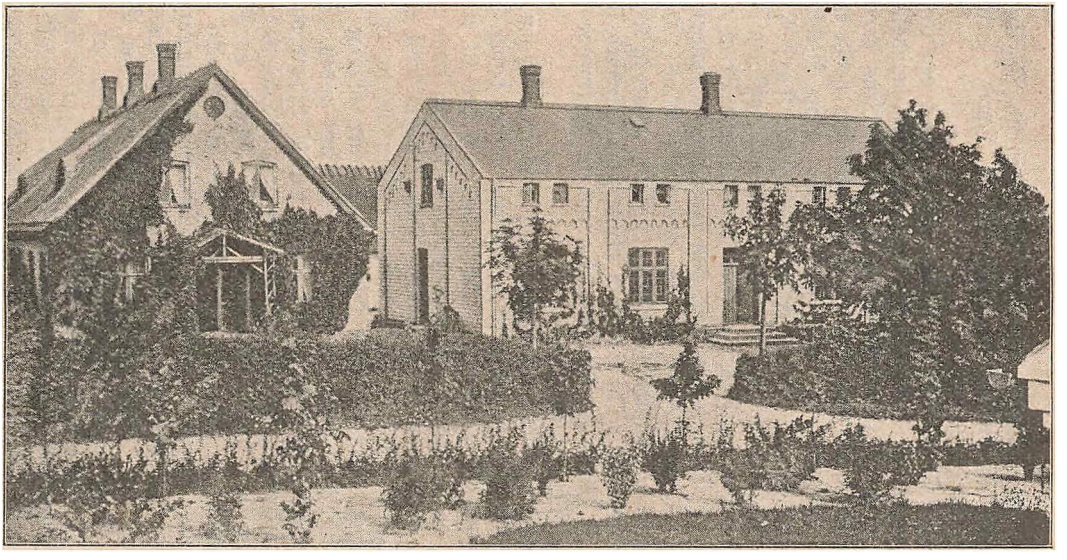

Stevns Højskole

ſtaaende, men derimod blev der opført en ny Bygning med Skoleſtuer og Beboelseslejlighed for en Lærer, ſamt med Værelſer til Eleverne.

Som Forſtander for Skolen blev antaget den teologiſke Kandidat H. P. Hanſen-Gjevnø, en Gaardmandsſøn der fra Egnen og gift med en Datter af Fakſekredſens daværende Folketingsmand Anton Jenſen. Hanſen-Gjevnø havde et Aars Tid været Lærer ved Ryslinge Højſkole. Som Medforſtander knyttedes til Skolen Frimenighedspræſt Karl Rønne, der i nogle Aar havde virket ſom Lærer ved Højſkolen i Sorø.

Det var ſmukke Omgivelſer, de to Mænd fik at arbejde i. Skolen ligger meget kønt, paa Sydſiden af Halvøen, ikke langt fra Præſtø Bugt og fra den hvide Klint. Den ny Skolebygning var tidssvarende og ſtilfuld, opført af Kridtſten ude fra Klinten. Og bag ved denne ydre Skønhed ſtod en Kreds af Mænd og Kvinder, ſom nærede en levende Intereſſe for Skolens Gerning.

Arbejdet kom da ogſaa godt i Gang, ſelv om Elevbeſøget ikke var ſynderlig ſtort. Første Vinter havde Skolen 16 Elever, Aaret efter 22. Men da kom det til et Brud mellem de to Ledere. Det er altid vanſkeligt, naar to ſkal raade i et ſaadant Foretagende. Der kan ſaa let i et eller andet Forhold ſkabes Misſtemning mellem de to, og denne vil hurtigt mærkes blandt Eleverne og der bidrage til at svække Tilliden enten til den ene eller den anden. I Erkendelſe heraf trak Gjevnø ſig derfor i 1897 tilbage og søgte Præſtevirkſomhed, hvorefter Rønne ene overtog Skolens Ledelſe.

Spliden havde imidlertid ſvækket Skolen en Del, og Elevbeſøget var gaaet tilbage. For igen at faa dette i Vejret indførte Rønne om Vinteren Fællesundervisning for Karle og Piger, ligeſom der ved Skolen oprettedes en Sømandsafdeling under Ledelſe af Skipper Gunni Buſck, en Sønneſøn af Grundtvigs Embedsbroder og nære Ven af ſamme Navn. I nogle Vintre ſteg Elevtallet da ogſaa en Del, men Fællesſkolen kunde ikke rigtig vinde Tillid hos Befolkningen, og i 1906 trak Buſck ſig tilbage, hvorefter Sømandsſkolen maatte opgives. I Vinteren 1906—07 gik Beſøget ned til

under en halv Snes, og mismodig og træt opsagde da Pastor Rønne sin Stilling baade som Forstander og som Præst. Han døde Sommeren efter.

Hans Efterfølger som Frimenighedspræst blev den tidligere Forstander for Bornholms Højskole Chr. Krebs Lange, og som Forstander for Højskolen afløstes han af en af sine tidligere Medhjælpere cand. phil. N. Jeppesen.

N. Jeppesen.

Niels Jeppesen er en Gaardmandsson fra Badstrup paa Nordfyn. Han er født den 5. Maj 1872.

Allerede i tretten—fjorten Aars Alderen opstod den Tanke hos ham, at han vilde være Højskolelærer. Den fremkaldtes af de Beretninger om Højskolelivet, som han hørte af sine ældre Brødre, der den Gang havde været paa Højskole. Han syntes, det maatte være et herligt Liv at leve paa et saadant Sted.

Efter at han først havde besøgt Vejstrup Højskole, søgte han derfor til Askov for at forberede sig til Højskolegerningen. Han blev der i tre Vintre og en Sommer, og med særlig Interesse kastede han sig over Studiet af Naturfagene, især Fysik og Matematik. En Tid tænkte han paa at søge videre

Uddannelse paa polyteknisk Læreanstalt. Men da han havde aftjent sin Værnepligt, kom han i Stedet for som Lærer til Sørslev Højskole. Her virkede han i tre Vintre. De mellemliggende Somre benyttede han til nye Ophold paa Askov, hvor han deltog i de for yngre Højskolelærere oprettede Kursus.

Under en Sygdom i Begyndelsen af 1897 opstod den Tanke hos ham, at han vilde søge Hullerne i sin Viden udfyldte ved at læse til Studentereksamen, og allerede det følgende Efteraar blev Planen iværksat. Efter to Aars anstrengende Læsning tog Jeppesen den matematisk-naturvidenskabelige Artium, og to Aar efter tog han Eksamen i Filosofi. Dermed betragtede han sine egentlige Læreaar som endte, og i Efteraaret 1901 fik han Ansættelse som Lærer ved Stevns Højskole. I fire Aar arbejdede han nu her. Da forandredes Forholdene ved Skolen saaledes, at han maatte vige som Lærer og blev erstattet af Rønnes Medhjælper i Kirken, P. Bjerre, der senere er blevet Præst i Amerika. Jeppesen rejste til Vendsyssel og blev Lærer ved Kvissel Højskole. Men da Rønne Aaret efter opsagde sin Stilling, blev Jeppesen valgt til hans Efterfølger som Forstander for Stevns Højskole.

Det var just ikke lette Kaar, han her gik ind til. Men Jeppesen ejer uden Tvivl gode Betingelser for at kunne overvinde Hindringerne. Han er ikke blot en dygtig og vel uddannet Lærer, men han er ogsaa en stor Personlighed.

Forstander Rs. Nielsen, Sørslev, der har kendt Jeppesen gennem mange Aar, skriver om ham:

„Han er af den Slags stødte og solide Naturer, som ikke gaar af Vejen for Vanskeligheder, hvorfor jeg ogsaa føler mig overbevist om, at han nok skal faa sit Skolearbejde i Trit, ligesom jeg tillige tror, at han forstaar at stile mod det rette Maal."

Stevns Højskole har nu opgivet Fællesundervisningen, og der er til Skolen blevet knyttet en Landbrugsafdeling under Ledelse af Landbrugskandidat L. P. Rasmussen.

Thylands Højskole.

Da der i Slutningen af Treserne kom rigtig Fart i Højskolebevægelsen, blev der tit oprettet Skoler paa Steder, hvor der ingen rigtig Jordbund var for dem. En Mængde af disse Skoler — langt de fleste — eksisterede kun en ganske kort Tid. Enkelte holdtes i Gang en Aarrække, men døde saa af Mangel paa Tilgang. Blandt de sidste var Villerup Højskole i Thy. Den begyndte i 1868 og havde i nogle Aar om ved en Snes Elever. Men i 1877 maatte den standse sin Virksomhed.

I de følgende Aar vandt Indre-Mission stærk Fremgang blandt Thyboerne. Disse er af Natur noget tunge, og deres Tankesæt præges — særlig ud mod Havet — af Omgivelsernes barske og alvorlige Karakter. Og selv om der adskillige Steder rundt om i den store Landsdel sad en og anden, der længtes efter igen at faa en Højskole i Gang paa den hjemlige Grund, maatte han bide Tænderne sammen om Ønsket og vente paa bedre Tider.

I 1888 oprettede Indre-Missionen saa sin første Højskole i Nørre-Nissum, Syd for Limfjorden. Og det er rimeligt, at denne Begivenhed i nogen Grad tilskyndede den grundtvigske Højskoles Venner i Thy til at rejse en Skole som en Modvægt mod Indre-Missionens Agitation blandt de unge.

Oppe i Hundborg Sogn, Vest for Thisted, havde der i mange Aar været en lille Kreds af grundtvigske Folk. De følte sig paa alle Sider trængt af Missionen, og for at faa et aandeligt Samlingspunkt, hvorhen alle deres Venner og Meningsfæller i hele Landsdelen kunde vende sig, besluttede de sig endelig i 1895 til at søge rejst en Højskole.

I Efteraaret 1895 kom da Thylands Højskole i Gang med P. Hansen som Forstander. Den ligger kønt, $1^1/_2$ Mil fra Thisted, $^1/_2$ Mil fra de historisk berømte „Sjørring Volde", hvor der ofte afholdes store Folkemøder. Skolen ligger paa et Højdedrag, hvorfra man har en vid og stor-

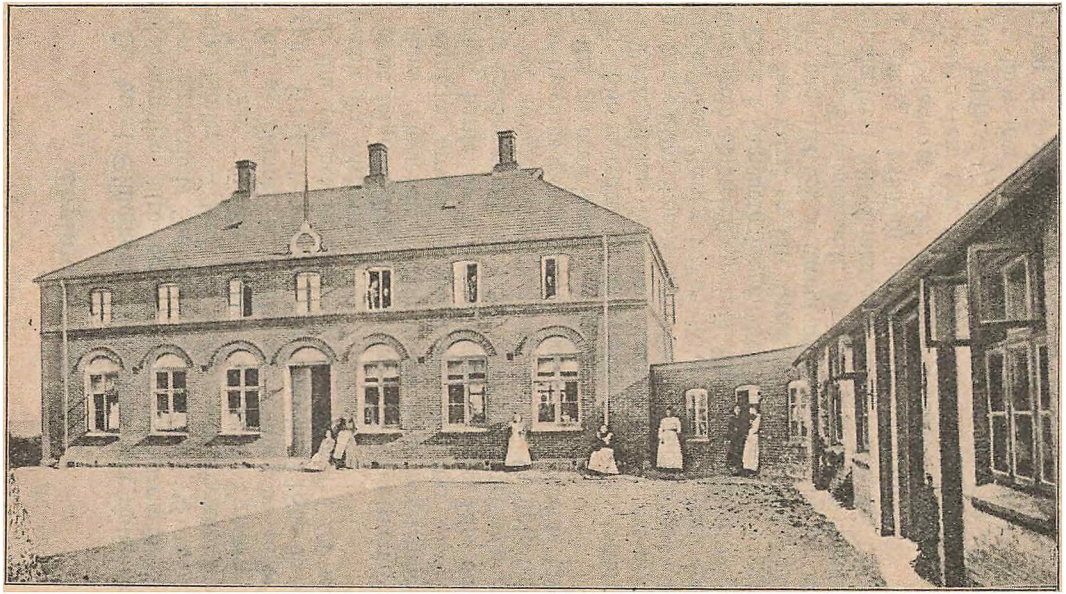

Thylands Højskole.

ſlaaet Udſigt over en ſtor Del af Thy — til Veſterhavet, Limfjorden og Mors.

Peter Hanſen fik en dygtig Medhjælper i den unge Rs. Bording — den nuværende Forſtander for Ry Højſkole — og det lykkedes dem ogſaa at faa Arbejdet ret godt i Gang. Men Landsdelens afſides Beliggenhed og den ikke ſynderlig ſtore Intereſſe blandt Befolkningen vanſkeliggør dog ſtadig Skolens Arbejde. I 1901 forlod Hanſen Thy og overtog ſom tidligere nævnt Galtrup Højſkole, hvor han mente, Arbejdsklaarene var lettere.

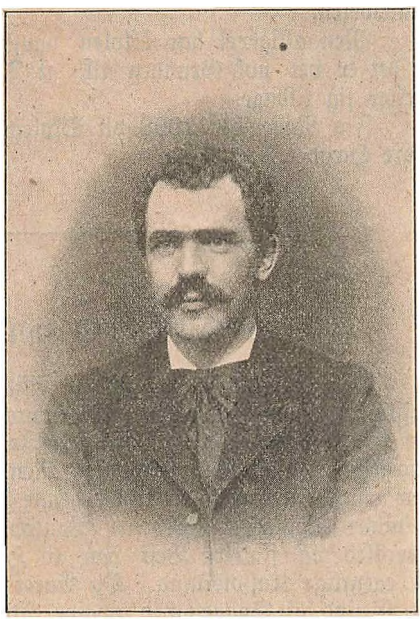

Th. Thygeſen.

Thylands Højſkole blev overtaget af Landbrugskandidat H. Hanſen og cand. theol. Thyge Thygeſen. De ledede den i Fællesſkab i tre Aar, hvorefter Hanſen trak ſig tilbage, og Thygeſen blev da ene Forſtander. — Thyge Thygeſen er Sjællænder, født i Lille Tvede i Sydſjælland den 3. Auguſt 1873. Femten Aar gammel kom han paa Rødkilde Højſkole, og her fik han den Intereſſe for og Kærlighed til Højſkolens Gerning, ſom blev beſtemmende for hans fremtidige Arbejde. Med det Formaal for Øje at blive Højſkolelærer

gav han sig til at studere, og 26 Aar gammel blev han teologisk Kandidat.

Efter en kort Tid at have virket som Lærer, kom han i 1901 til Thy og har nu i syv Aar gjort et trofast Arbejde heroppe. Interessen for Skolen er da ogsaa vokset en Del, og Virksomheden støttes nu af Aktionærer fra hele Landsdelen.

Men alligevel har Skolen vanskeligt ved at klare sig, og det er vel nok Grunden til, at Thygesen til Efteraaret trækker sig tilbage.

Fra November 1908 vil Skolens Ledelse overgaa paa andre Hænder.

Frederiksborg Højskole.

Det er tidligere — under Skildringen af Hjørlunde Højskole — fortalt, hvorledes Digterpræsten C. Hostrup, mens han var i Frederiksborg, forberedte Jordbunden for Højskolebevægelsen blandt Kulsvierfolket. Men det er ogsaa fortalt, hvor vanskeligt Højskolen trods denne Forberedelse havde ved at vinde Rodfæste. Morten Pontoppidan strøg Flaget i Freersley og flyttede Vest paa til Hjørlunde — uden for det egentlige Kulsvierland. Og Aaret efter maatte Hostrup paa Grund af Svagelighed opgive sit Embede som Præst i Hillerød og flytte til København.

I fjorten Aar laa derefter Landet mellem de store Skove hen, før en Højskolemand igen fik Mod til at slaa sig ned der for i en rigere og større Skikkelse at fortsætte det Arbejde, som Hostrup havde begyndt.

Den ny Mand var Holger Begtrup.

Lige fra sin Fødsel er Begtrup knyttet til de nordsjællandske Skove, og sine første Indtryk har han modtaget af Natur og Folk i Egnen omkring Hillerød. Hans Vugge gik

i Birkerød Præstegaard, hvor han kom til Verden den 28. Juni 1859. Hans Barndomslærer var Joh. Mantzius — Grundlæggeren af Birkerød Kost- og Latinskole — som i sin Undervisning for en stor Del fulgte Grundtvigs Lære, og som især forstod at give sine Elever Interesse for Dansk og Historie.

Tretten Aar gammel kom Begtrup paa Metropolitanskolen i København. Her fik især den bekendte Politiker, Dr. V. Pingel en ikke ringe Indflydelse paa den opvakte Præstesøn.

I 1876 blev Begtrup Student og fire Aar senere teologisk Kandidat. Præstekjolen drog ham dog ikke. Langt mere stod hans Hu til videnskabelige Sysler, og efter at han et Aars Tid havde været Huslærer paa Højstrup ved Odense hos Landinspektør Hempel — en meget nær Ven af den ældre og lærde Odensepræst L. Helweg — drog han tilbage til København for at studere Oldnordisk. I 1882 besvarede han en Prisopgave i nordisk Sprogkundskab og modtog herfor Universitetets Guldmedalje.

H. Begtrup.

Samme Aar blev han knyttet som Lærer til Askov Højskole.

Allerede fra Barndomstiden var Begtrup fortrolig med det kirkelige og folkelige Liv, der var udsprunget af Grundtvigs Virksomhed. Fra Præstegaarden i Birkerød drog man ofte paa Kirkefærd til Frederiksborg Slot, hvor Hostrup prædikede. Bagefter besøgte man den elskelige Præst og spaserede rundt i de stille Skove, der da tit genlød af grundtvigske og hostrupske Sange.

Som ung Student besøgte Begtrup Askov Højskole og deltog i et Lærermøde, som da afholdtes. I 1878 overværede han det i Indledningen omtalte Tivoli-Møde, hvor Nørregaard og Schrøder talte om „Højskolen i Soer", og som gav Anledning til Oprettelsen af den udvidede Skole i Askov.

Vel kendt med Folkehøjskolen og dens Arbejde kom Begtrup saaledes til Askov som Lærer — først i Dansk og Oldnordisk, senere ogsaa i Historie og Literaturhistorie. Og det kendtes snart, at han var kommen paa sin rette Hylde. Hans grundige Viden, hans sjældne Veltalenhed og ikke mindst hans sprudlende, ungdommelige Humør gjorde ham hurtig i høj Grad afholdt af Eleverne.

„Nej, som den Mand kan fortælle" — udbryder Amtmanden i Bjørnsons „De nygifte", da han hører Aksel skildre Forholdet mellem sig og sin Hustru. Og det samme Udbrud har lydt fra tusinde Læber, naar Begtrup havde fortalt Literaturhistorie eller islandske Sagaer. Begtrups Veltalenhed er af en egen dramatisk Art. Ordet lever ikke blot i hans Stemmes Klang. Det er i hans Minespil. Det aabenbarer sig saa at sige i alle hans Bevægelser. Han kan i Ord male et dansk Landskab, saa det ligger lyslevende udbredt for éns Øje. Han kan i korte, knappe Sætninger mejsle en Skikkelse frem, saa man ser baade Holdning og Træk. Og han kan som en Skuespiller gengive en Situation, saa den rykker èn lige ind paa Livet. Rørende eller drastisk, vemodig eller kaad. Det er lige meget. Hans Gemyt spænder over mange Oktaver . . .

Det var imidlertid ikke blot blandt Højskolens Elever, at Begtrup vandt sig Venner og Beundrere. I de rundtom

opdukkende Foredragsforeninger blev han hurtig en af de mest yndede Talere. Der var noget ungt og frimodigt over hans Ord og Optræden baade ude og hjemme, og i Kraft af dette skaffede han sig ikke blot Ørenlyd, men ogsaa Respekt. Betegnende er det i den Henseende, at da Venstres Høvding, Chr. Berg, døde, var Holger Begtrup den første, Koldingkredsens Venstremænd tænkte paa at faa som hans Eftermand. Og det, skønt Begtrup ikke i særlig Grad havde givet sig af med Politik.

Hans Kærlighed til Højskolen var da ogsaa saa stærk, at han ikke vilde slippe sin Gerning i Asklov for at blive Politiker. Allerede den Gang laa der vel nok i hans Sjæl og dæmrede en Tanke om, at han inden længe maatte prøve selv at optage en Højskolegerning, men først Aaret efter blev denne Tanke for Alvor levende i ham.

I November 1892 døde Digteren C. Hostrup, og ved Budskabet herom var det for Begtrup, som om alle hans Ungdomsminder vaagnede til nyt Liv. „Kirkefærden fra Hjemmet i Birkerød til Frederiksborg Slot, Besøgene i Hostrups Hjem, de stemningsfulde Spasereture i Skovene deromkring. Det var, som om han oplevede det altsammen igen. Hostrups Sange lød i hans Indre. Hans Tanker, hans Taler og hans elskelige Personlighed var underlig nærværende for ham, og ved disse Hostrupske Minder klarede det sig for ham, at nu var Tiden snart kommen, da han maatte hjem til sin Fødeegn for at tage Hostrups Gerning op, saa godt som han kunde."

Ved Møder og Sammenkomster med Folk i Frederiksborgegnen begyndte Begtrup da at forberede sin nye Virksomhed, og i 1895 blev Frederiksborg Højskole indviet.

„Hostrups Minde" kunde den passende være kaldt — har Begtrup selv udtalt — saa vist som den aldrig var blevet rejst, hvis ikke Hostrup havde levet og virket her, og „saa sandt det er vort inderlige Ønske, at vor Skolegerning maa blive hans Minde til Ære".

Holger Begtrup fik for saa vidt lette Kaar at arbejde under, som han straks fra første Færd fik sin Højskole fyldt

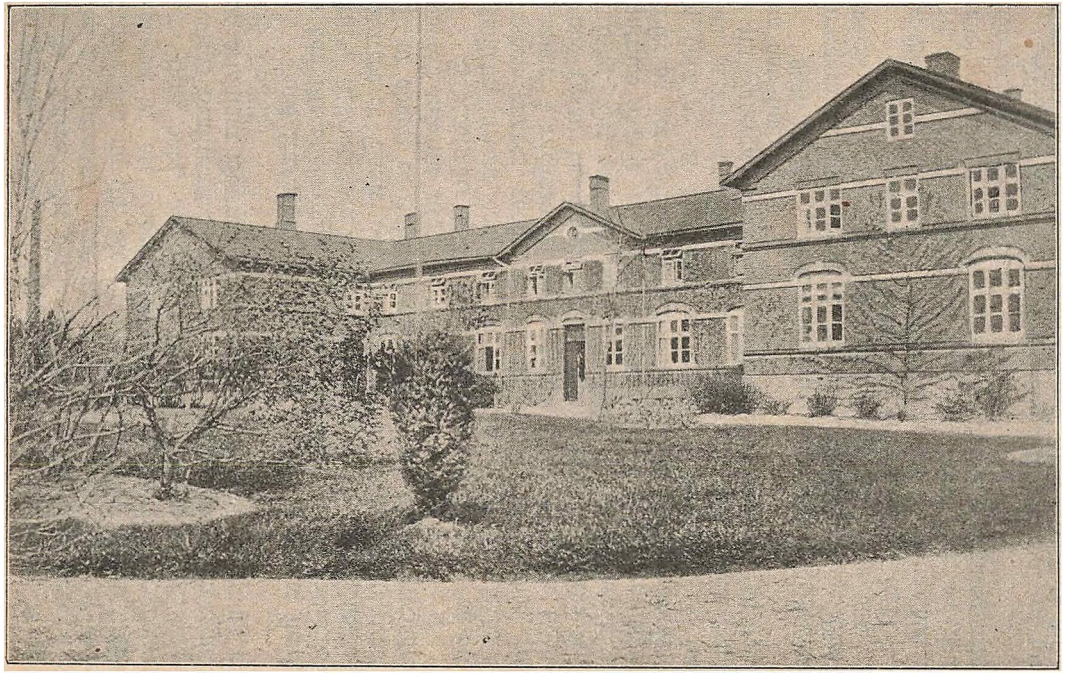

Frederiksborg Højskole.

— endda den var bygget rummelig og stor. Men derfor lagde han sig ikke til Ro paa det vundne. Sammen med sine dygtige Medlærere — af hvilke især Th. Bredsdorff, den nuværende Forstander for Roskilde Højskole, hurtig vandt sig et Navn — bestræbte han sig for at føre sin Skole ind i Rækken af de bedste. I lige Maade fortsatte han utrættet sin store Foredragsvirksomhed, og endda har han faaet Tid at berige vor Literatur med en Række interessante Studier over Grundtvigs Udvikling.

Man har stundom inden for Højskolekredse villet bebrejde Holger Begtrup for at være en magelig Natur, og fra anden Side har man til Tider indvendt, at hans Arbejde savnede Grundighed. Forfatteren af nærværende Bog ejer ikke Betingelser for at kunne foretage en kritisk Vurdering af Begtrups literære Produktion. Men der kunde maaske være Grund til kortelig at minde om, hvad Holger Begtrup hidtil har ydet af Arbejde. Uden for sin Skolevirksomhed har han rundt om i Landet i Foreninger og ved Folkemøder holdt langt over 2000 Foredrag. Han har skrevet en Mængde Afhandlinger i Blade og Tidsskrifter, har i en Aarrække selv udgivet Tidsskrifter, hvortil han har leveret mange og lødige Bidrag. Endvidere har han skrevet en omfangsrig Bog om Politikeren Chr. Berg, samt fem Bøger om Grundtvigs Liv og Udvikling. Endelig har han fra 1904 ledet Udgivelsen af Grundtvigs udvalgte Skrifter, et Arbejde, der fra alle Sider har vundet Anerkendelse.

Og Holger Begtrup har endnu ikke naaet de halvhundrede!

Elev Højskole.

Faa Steder i Landet har Højskolebevægelsen skudt saa mange Skud som i Aarhusegnen. Om ved en Snes Skoler for den voksne Bondeungdom har i Tidernes Løb været i

Gang inden for Aarhus Oplands Omraade. Og selv om adskillige af disse kun har haft en forholdsvis kort Levetid, er dog over Halvdelen af disse Skoler endnu i Live.*)

I Egnen Nord for Aarhus — i Byerne Lisbjerg og Egaa — var der allerede i Treserne enkelte grundtvigsk paavirkede Mænd. Men nogen særlig stærk aandelig Interesse har der vistnok. ellers ikke været. Saaledes fortæller Dr. Nørregaard i sit tidligere nævnte Festskrift om Testrup Højskole, at da han i 1866 holdt Møde i Lisbjerg Skole — for at komme i Forbindelse med Egnens Befolkning — kom der til dette Møde kun en eller to.

Alligevel blev der i 1867 gjort Forsøg paa at faa en Højskole i Gang i Lisbjerg. Den bestod imidlertid kun i to Aar, men endnu før den var ophørt, var der i Egaa begyndt en ny Højskolevirksomhed.

Egaa Folkehøjskole blev oprettet 1868 ved private Midler af en Del Beboere af Egaa By. De købte en gammel Kommuneskole og lod den indrette til Brug for Højskolen. Som Forstander for Skolen blev antaget cand. theol. C. Krogh. Men da Skolen kun fik ganske ringe Tilslutning, søgte Krogh Aaret efter gejstlig Ansættelse, og Skolen blev da nedlagt.

Efter disse mislykkede Forsøg blev Tanken om en Højskole i denne Egn foreløbig skrinlagt. Men de grundtvigske Folk savnede et aandeligt Midtpunkt, og hos en og anden dukkede af og til Haabet op om igen at faa en Højskole i Gang. Dette Haab fik ny Næring, da Landstingsmand N. Rasmussen, Lisbjerg Terp, købte en Jordlod paa seks Tønder Land og her lod opføre en Forsamlingsbygning, samtidig med, at han heraf stiftede et Legat til Brug for en Højskole, Friskole eller Valgmenighed.

I 1893 blev der gjort indledende Skridt til Opførelsen af en Højskole paa den skænkede Byggelod. Rundt om i de omliggende Byer søgtes dannet et Interessentskab, som kunde

*) I Røgen ved Hammel holdtes der Højskole fra 1868—75, i Hinnerup 1869—72 og i Boulstrup (Syd for Aarhus) 1883—89.

paatage ſig den økonomiſke Forpligtelſe over for Foretagendet, men Intereſſen maa have været for ringe, og Planen ſtrandede.

Aaret efter beſluttede daværende Lærer ved Mellerup Højſkole N. Tang at opgive ſin Stilling ved denne Skole og om muligt ſelv prøve at faa en Skole i Gang. Han talte med en af ſine Venner, cand. theol. Th. Povlſen, — en Søn af Lærer Povlſen i Skaade ved Aarhus — om

Elev Højſkole.

Sagen, og de blev enige om, at de i Fællesſkab vilde forſøge at begynde en Højſkolevirkſomhed. De prøvede først, om ikke de kunde komme i Beſiddelſe af en allerede eksiſterende Skole. Men da dette ikke lykkedes, foreſlog Povlſen, at de ſkulde ſætte ſig i Forbindelſe med N. Rasmuſſens Børn, ſom han kendte, for om muligt at faa Legatjorden og Forſamlingshuſet overdraget og ſaa bygge en Skole der. Dette ſkete. I Vinteren 1894—95 rejſtes den ny Skolebygning, af hvilken Tang blev Ejer, og den 3. Maj 1895 begyndte

den ny Skole — Elev Højskole blev den kaldt — sin Virksomhed.

Lette Kaar fik de to unge Mænd ikke at arbejde under. Men en Støtte for Arbejdet var det, at Povlsen kort efter blev Præst for Elev og Elsted og i denne Stilling kunde vedblive at deltage i Undervisningen.

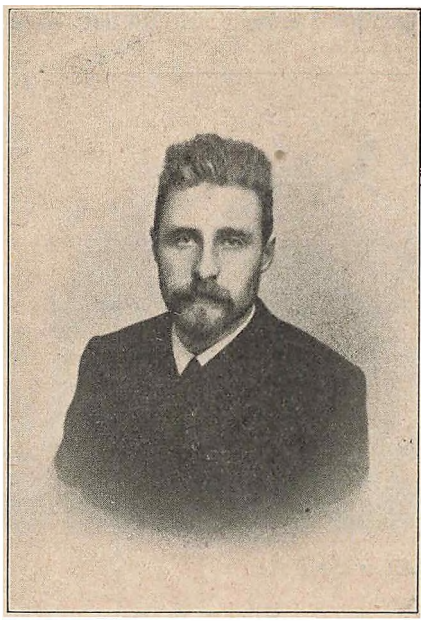

N. Tang.

Og selv om Elev Højskole ikke er blevet af de stærkt besøgte, har den i de forløbne Aar haft ikke ringe Betydning for den Egn, hvori den ligger, og hvorfra den modtager sine fleste Elever.

Naar Skolen ikke er blevet mere kendt udadtil, end Tilfældet er, hænger det vistnok i første Linje sammen med, at Forstander Tang er saa overdreven ængstelig for al offentlig Reklame. Nutidens „Jagt og Fiskeri" — som en Højskolemand har kaldt den offentlige Foredragsagitation — giver Tang sig nødigt af med. Bedst tilfreds føler han sig i et stilfærdigt og samvittighedsfuldt Arbejde hjemme paa sin Skole. Her aabenbarer han sig som en sjælden grundig og tilforladelig Lærer, der styr de store Ord, men hvis Lyst er at vejlede Eleverne til en ærlig og energisk Selvudfoldelse.

Niels Tang er født 1860 i Bojlum i Salling. Han

besøgte først Gedved Højskole og var derefter i tre Vintre Elev paa Askov. Saa blev han Lærer paa Vejstrup Højskole et Par Aar. Men efter i denne Tid at have prøvet sig selv følte han sig utilfreds med sin Uddannelse. Han søgte derfor til København for yderligere at uddybe sine Kundskaber, modtog privat Undervisning og hørte Forelæsninger — navnlig over Historie — paa Universitetet. Først efter at han i $2^1/_2$ Aar paa denne Maade havde forberedt sig til sin Gerning, søgte han igen tilbage til Højskolen.

Han blev nu Lærer ved Mellerup Højskole og virkede her i fem Aar, indtil han begyndte Højskolen i Elev.

Levring Højskole.

I Egnen mellem Viborg og Silkeborg har der i Tidernes Løb været adskillige Højskoler. Det er en køn og tillige en minderig Egn. Dens Natur- og Folkeliv lever igen i de bedste af Steen Blichers Noveller.

Den ældste af denne Egns Skoler blev oprettet 1867 af Lærer P. K. E. Stensig i Torning ved Grathe Hede. Den bestod kun i tre Aar og var kun smaat besøgt. En af Stensigs Medhjælpere, Seminarist J. H. Vaaben blev senere Lærer i Faarup Nord for Randers og virkede her i nogle Aar ved en Højskole, som i 1875 var blevet oprettet af den velkendte Afholdsagitator Laurids Jørgensen. Faarup Højskole nedlagdes 1878.

I Sinding ved Silkeborg grundedes en Højskole i 1868. Den oprettedes af Egnens Beboere og ejedes af et Aktieselskab. I femten Aar lededes den af Seminarist Rasmus Geltzer og var om Vinteren gerne besøgt af 20—30 Elever, om Sommeren af et noget mindre Tal. I 1883 trak Geltzer sig tilbage. Han havde købt en Gaard i Nær-

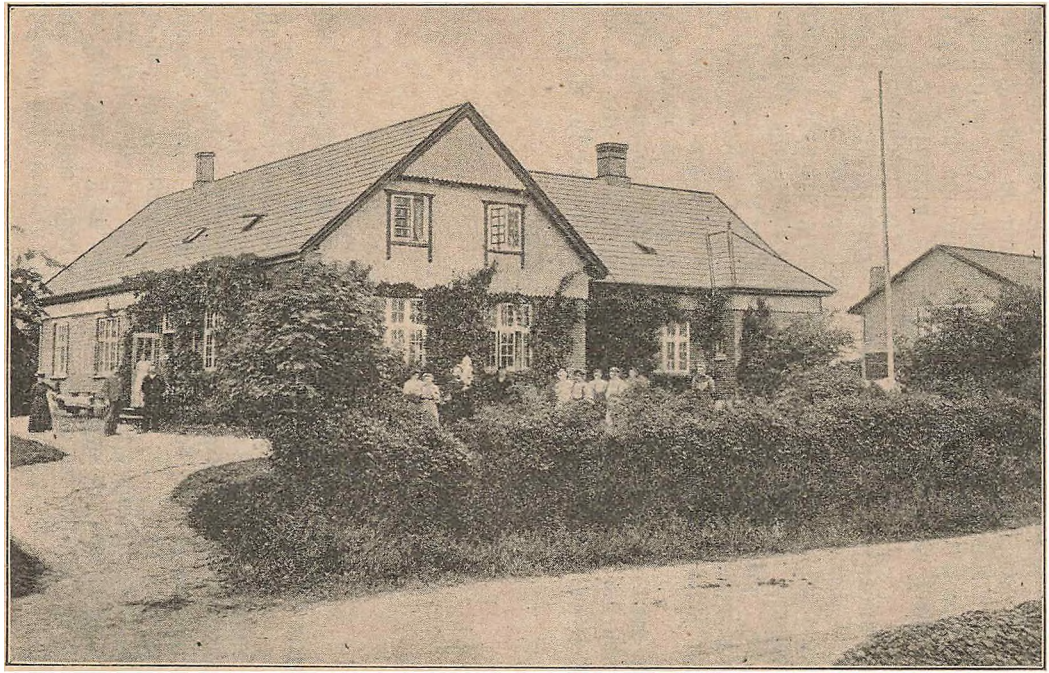

Levring-Højskole.

heden og tog i de bevægede Kampaar livlig Del i Politiken. Fra 1890—92 var han Folketingsmand.

Sinding Højskole bestod til 1889, men skiftede i de sidste Aar hyppigt Forstander, og Elevtallet svandt stadigt ind.

I 1872 grundede den tidligere Forstander for Ulbum Højskole E. M. Rottwitt en Skole i Sjørslev Nord for Sinding. Den bestod til 1877, efter hvilket Tidspunkt den blev fortsat i Almind i samme Pastorat.

Fr. Bruun.

Ingen af disse Skoler fandt dog nogen synderlig Tilslutning, og i Begyndelsen af Halvfemserne ophørte Virksomheden i Almind. Men Interessen for en Højskole i denne Egn vedblev at leve, og endelig i 1897 oprettedes igen en Skole, denne Gang i Levring ved Kellerup.

Levring Højskole oprettedes af Frøken Eline Begtrup, en Søster til Forstanderen for Frederiksborg Højskole. Hun havde tidligere virket som Lærerinde i Askov og ved Ry Højskole, men følte Lyst og Trang til en mere selvstændig Virksomhed. I Levring havde Pastor Fr. Bruun og Hustru i en Aarrække arbejdet med Ungdommen, og Frøken Begtrup mente derfor her at kunne finde en god Jordbund for sin Skolegerning. Skønt hun ikke var i Besiddelse af Kapital, lykkedes det hende ogsaa — energisk som hun er — at faa

Skolen rejst. Egnens Beboere støttede hende med et mindre Laan — rentefrit, indtil Skolen blev statsanerkendt, hvilket skete i 1900.

Frøken Begtrup fandt god Støtte hos Præstefolkene. Pastor Bruun gjorde — og gør fremdeles — et godt Stykke Arbejde baade hjemme paa Skolen og ude omkring som Foredragsholder.

Witt-Hansen.

Alligevel havde Skolen forskellige Vanskeligheder, og i Efteraaret 1905 bortforpagtede Frøken Begtrup den derfor til daværende Lærer ved Sørslev Højskole Witt-Hansen, der siden har været Skolens Forstander, og som til Efteraaret overtager den som Ejendom.

Valdemar Witt-Hansen er født den 3. Juni 1867 i Landsbyen Bleld ved Horsens. Faderen var Gaardejer, men havde i sin Ungdom faaet Uddannelse som „dansk" Jurist. Moderen, Emma Witt, stammede fra den tyske Ø Femern.

Witt-Hansen gennemgik Almueskolen, og fjorten Aar gammel blev han Handelslærling i en Isenkramforretning. I tretten Aar stod han bag Disken, men han lærte aldrig at forlige sig med en Handelsmedhjælpers Tilværelse. For sam-

mensparede Penge læste han nu et Aar paa Grüners Handelsakademi i København, tog Eksamen med Udmærkelse og arbejdede derefter i Hovedstaden i fire Aar som Bogholder.

Men heller ikke under denne Form tiltalte Handelslivet ham. Han var blevet Medlem af Københavns Valgmenighed, og mer og mer følte han sig draget mod et aandeligt Arbejde. Saa brød han endelig i Aaret 1900 overtvært, rejste til England og studerede i fire Maaneder paa den ejendommelige Dannelsesanstalt Ruskin College i Oxford.

Efter sin Hjemkomst tog han paa Askov Højskole og blev derefter Lærer ved Særslev Højskole. Her blev han i halvfjerde Aar, og fra sin Virksomhed her faar han af Forstander Rs. Nielsen det Lov, at han ved sin Dygtighed og personlige elskværdige Optræden i ualmindelig Grad vandt Elevernes Hjerter, ligesom han var meget afholdt af Befolkningen, der samler sig paa Højskolen.

Englandsturen havde bl. a. aabnet hans Øjne for den legemlige Opdragelses Betydning, og han er derfor en ivrig Sportsmand og Gymnast.

Paa Løvring Højskole afholdes der hvert Efteraar Gymnastikkursus for Kvinder, og baade paa Særslev og i Løvring har han været virksom for at vække Interessen for Boldspil.

Samtidig med, at Witt-Hansen overtog Ledelsen af Løvring Højskole, giftede han sig med Karen Balleby, en Datter af tidligere Lærer Balleby i Esbjerg.

Djurslands Højskole.

I Efteraaret 1894 blev der paa Halvøen Djursland*) indviet to nye Højskoler. Den ene fik Navnet „Højskolen Djursland" og laa i Rønde ved Kalø Vig. Den lededes

*) Se Voldby Højskole.

af tidligere Skolebestyrer Otto Laage og afskediget Præst Uffe Birkedal. Efter et Par Aars Forløb overgik den til Indre-Missionen og blev derefter kaldt Rønde Højskole.*)

Den anden Skole oprettedes i Kolind (ved det udtørrede Kolindsund) af tidligere Forstander for Viby Højskole, Havebrugskandidat J. J. Mortensen-Barrit. Den naaede at blive statsanerkendt. Men Tilslutningen var kun ringe, og Mortensen-Barrit søgte derfor et Par Aar efter at faa Skolen solgt. Han traadte i Forbindelse med den stedlige Landboforening, og med denne som Mellemled indlededes der bl. a. Forhandlinger med daværende Lærer ved Dalbyneder Højskole, cand. phil. Nordahl-Petersen**) om Overtagelse af Skolen. Forhandlingerne førte imidlertid ikke til noget, og et Aars Tid efter blev Kolind Højskole overtaget af en Prioritetshaver, som derefter lod den indrette til andet Brug.

Men da var allerede den Skole fremstaaet, som hedder Djurslands Højskole, og som ligger i den gamle Seminarieby Lyngby, halvanden Mil fra Grenaa.

Da Forhandlingerne om Nordahl-Petersens Overtagelse af Kolind Højskole ikke førte til noget Resultat, var der nogle Mænd i Nabokommunen Lyngby-Albøge, der fattede den Tanke, at det maaske var muligt at faa Nordahl-Petersen derud. I Lyngby var der en Realskole, som man tænkte paa at faa flyttet til Stationsbyen Trustrup, og der vilde da her blive en nem Lejlighed til at faa de nødvendige Bygninger til en Højskole.

En Sommerdag i 1897 kom derfor to Mænd herude fra til Dalbyneder for at opfordre Nordahl-Petersen til at begynde en Højskole i Lyngby. De ret mislykkede Forsøg, der var gjort paa at faa Skoler i Gang i Rønde og Kolind, skulde jo imidlertid ikke virke tilstyndende, og Nordahl-Petersen stillede sig derfor i Begyndelsen ret afvisende over for Tanken. Han lovede dog i nær Fremtid at komme til Lyngby og holde et Foredrag. Saa kunde der jo ses paa Sagerne.

---

*) Se denne.

**) Nærværende Bogs Forfatter.

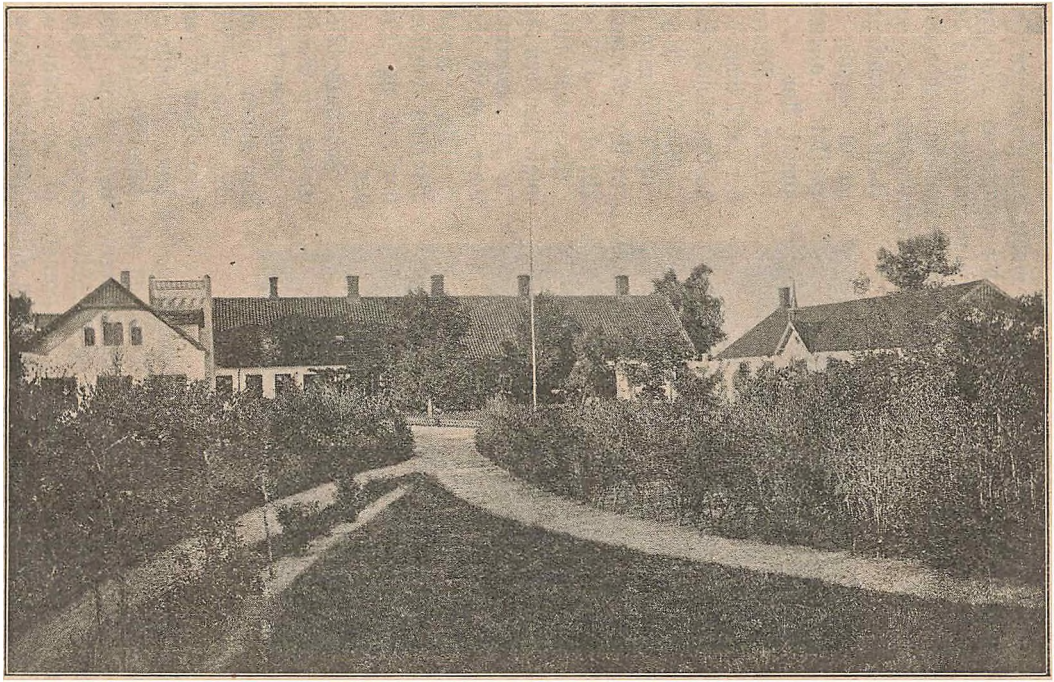

Djurslands Højskole.

Da han endelig kom derud, mødte han saa megen Forstaaelse og Velvilje, at han mente, der maatte være Mulighed for at faa en Højskolevirksomhed i Gang. Aktionærerne i den gamle Realskole stillede sig overmaade imødekommende over for hans Krav, og efter en Uges Betænkningstid sagde han Ja til Opfordringen om at begynde en Højskole allerede samme Aar.

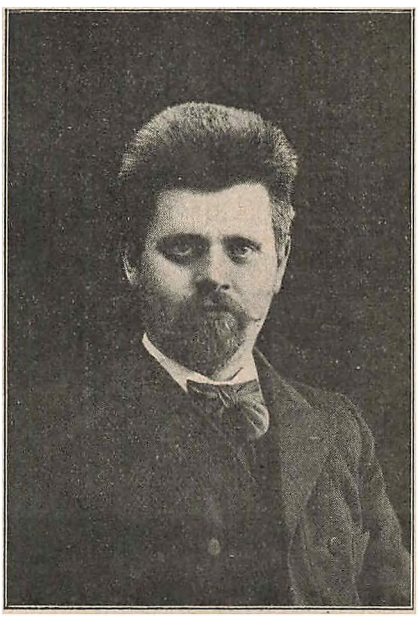

Johs. Nielsen.

Den 3. November 1897 indviedes da Djurslands Folkehøjskole. Nogen stor Tilslutning fik den ikke i Nordahl-Petersens Tid, og i Sommeren 1903 solgte han den derfor til daværende Lærer ved Vinding Højskole, Johs. Nielsen, som siden har ejet og ledet den.

Johannes Nielsen er en Gaardmandsson fra Landsbyen Torning, Syd for Viborg. Han er født 1874, og allerede fra Barndommen vækkes hans historiske og poetiske Sans ved Egnens Natur og rige historiske Minder.

I Nabobyen Vium var Digteren Steen Blicher født, og i Torning havde han i en Aarrække været Præst. Nogle af hans bedste Noveller er udsprungne af det Natur- og Folkeliv, han her havde mødt. Han elskede „den brune Hede“ med dens vemodige Ensomhed. Derude jagede han. Der

lyttede han til Hjejlens Fløjt og Natmandsfolkenes sære Beretninger.

I Johs. Nielsens opvakte Hjem — der laa nær ud mod „Grathe Hede" — har Blichers Noveller og Fortællinger fra de gamle Tider, da tre Konger stredes om Danmarks Rige, sikkert været vel kendte Ting. Men tidlig møder Johs. Nielsen ogsaa den Bevægelse, inden for hvilken han siden skulde faa sin Gerning. Forældrene var nemlig „Grundtvigianere" og havde løst Sognebaand til den forhen omtalte Præst M. A. S. Lund i Vium (tidligere Kapellan i Virring ved Randers). De sørgede da ogsaa for tidligt at faa Sønnen sendt paa Højskole, og da han derefter fik Lejlighed til at høre Frederik Lange Grundtvig,*) vaagnede der i ham en Lyst efter at blive Præst i Amerika. Med dette Maal for Øje søgte han nu Uddannelse paa Askov og flere andre Steder, ligesom han et halvt Aars Tid hørte Forelæsninger ved Københavns Universitet. I 1898 bestod han saa en Prøve for amerikanske Præster, men da blev hans Hustru angrebet af en langvarig Sygdom, og han forhindredes derved i at rejse. Han blev da Lærer paa Vinding Højskole, og dette Arbejde tiltalte ham saa meget, at han blev der i fem Aar. Alligevel længtes han mod en mere selvstændig Stilling, og i 1903 købte han derfor Djurslands Højskole.

Her har Johs. Nielsen arbejdet meget energisk, og Skolen er under hans Ledelse gaaet jævnt fremad. Det har flere Gange været nødvendigt at foretage Udvidelser, og Skolen har nu baade rummelige og tidssvarende Lokaler for Undervisningen. Til Højskolen er knyttet en Haandværkerafdeling, og om Sommeren er der Kursus i Husholdningslære.

---

*) En Søn af „gamle Grundtvig". I en lang Aarrække Præst for en dansk Menighed i Amerika.

Risgaard Højskole.

Forbedrede Samfærdselsmidler skaber i Almindelighed Foretagsomhed og Virkelyst, og hvor der i en Egn har været en — om end blot ringe — Interesse for et eller andet Spørgsmaal, der bliver Spørgsmaalet let brændende den

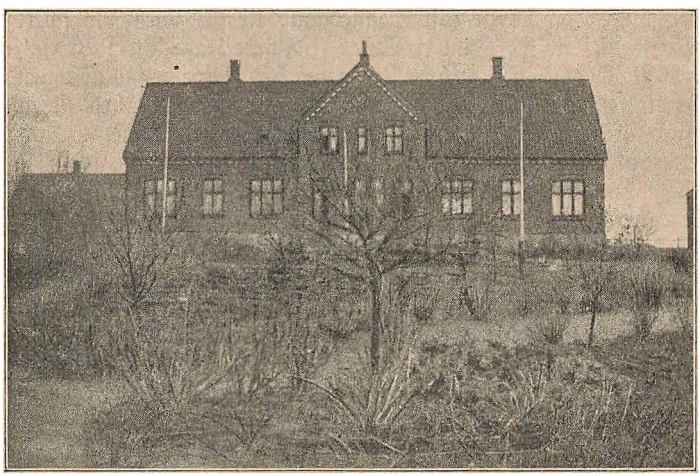

Risgaard Højskole.

Dag, da Egnen faar sin Jernbane. Den lette Forbindelse med Omverdenen aabner nye Udsigter, giver Plads for nye Muligheder, og uvilkaarligt fanges Sindene af Drømme om en ny og storstilet Udvikling. Saaledes har Jernbanerne frembragt en Mængde Realskoler — enhver nogenlunde anselig Stationsby skal helst have sin — og ogsaa enkelte Højskoler skylder vistnok Jernbanerne deres Tilblivelse.

I det østlige Vendsyssel varede det længe, før man fik en tidssvarende Ordning af Samfærdselsvæsnet. Og Try Højskole var i lange Tider den eneste Skole i denne Egn.

Saa anlagdes der endelig en Bane fra Nr. Sundby til Sæby og videre efter Frederikshavn. Og omtrent samtidig voksede Tanken om en Højskole i Sæbyegnen frem.

En Del aandelig Trang var der vel ogsaa nok i Egnen. Men en vis „Stationsby-Vergerrighed“ har uden Tvivl været medbestemmende, da Risgaard Højskole i Efteraaret 1S. S oprettedes ved Hørby Station paa den ny Sæbybane.

Skolen rejstes af et Aktieselskab, og dens første Forstander var daværende Lærer ved Djurslands Højskole C. Rønne Petersen.

Rønne Petersen er en Lærerson fra Sjælland. Efter at være uddannet ved Gartnerfaget kom han paa Højskole og rejste derefter til Amerika. Her søgte han videre Uddannelse, særlig i Naturfagene, og virkede nogle Aar som Lærer ved de danske Højskoler. Efter sin Tilbagekomst til Hjemlandet havde han Plads ved forskellige Højskoler, men længtes efter en mere selvstændig Virksomhed. Gennem en Slægtning førtes han i Forbindelse med de Folk i Sæbyegnen, der ønskede en Højskole oprettet her, og da Planen til denne virkeliggjordes, blev han som nævnt Skolens Leder. Det lykkedes ham ogsaa at faa Skolen statsanerkendt, men Elevbesøget var smaat og snarest aftagende, og efter faa Aars Forløb søgte han derfor Ansættelse i Børneskolen.

Som Forstander for Risgaard Højskole blev derefter antaget cand. theol. O. Geismar. Men heller ikke denne fandt Jordbunden gunstig for Højskolearbejdet, og efter to Aars Virksomhed opgav Geismar Stillingen og blev Redaktør af et nyt radikalt Venstreblad paa Langeland.

Højskolen blev nu af Aktieselskabet afhændet til Skolebestyrer H. Sørensen fra Langaa, og siden 1. Januar 1906 har han ledet Virksomheden. Tilslutningen er fremdeles ikke stor, og Skolens Betydning er — som saa mange andre mindre Skolers — væsentligst af lokal Art.

Ubberup Højskole.

I Kalundborgegnen var der i Treserne af forrige Hundredaar begyndt et stærkt aandeligt Røre. De egentlige Bærere og Ledere af dette var de den Gang unge Kapellaner Vilhelm Beck i Udby og Hoff i Vallekilde. De to Mænd var saare forskellige — af Væsen som af Tænkemaade. Men de ejede begge en forunderlig Evne til at faa Menigmand i Tale og til at lukke jævne Folks Øjne op for Kristenlivets Herlighed.

Maaske navnlig, fordi de var saa forskellige, og fordi det efterhaands kom til ret skarpe Brydninger mellem de Retninger — Indre-Mission og Grundtvigianisme —, som de repræsenterede, blev det aandelige Liv, som vaktes omkring dem, baade dybtgaaende og forholdsvis mangfoldigt. Det fik ikke det ensidige Præg, som saa ofte kendetegner en aandelig Bevægelse, naar den fremkaldes af en enkelt Mand uden at mødes med nogen egentlig Modsætning. Og det fik et Indhold, som nu igennem halvthundrede Aar har vist sig sundt og kraftigt nok, ikke blot til at bevares, men ogsaa til stadig at forynges.

Pastor Hoffs Virksomhed satte ikke blot Frugt i et rigt Menighedsliv — han blev igennem en lang Aarrække Valgmenighedspræst i Ubberup —, men, som det allerede er nævnt under Skildringen af Vallekilde Højskole, var det jo paa en Maade hans Arbejde, der bevirkede, at Trier lagde sin Skole netop i denne Egn. Og Hoffs grundlæggende Arbejde var det vel ogsaa nok for en Del, det skyldes, at Forstanderen for Vældegaard Kvindeskole ved Gentofte i 1899 flyttede til Ubberup og der begyndte en ny Virksomhed.

Ubberup Højskole ligger tre Fjerdingvej fra Kalundborg, nær ved Værslev Station. Den har en smuk Beliggenhed ved Foden af den ret anselige Bakke „Bøgebjerg", fra hvis Top man har en henrivende Udsigt til alle Sider. I en Sang, Skolens Forstander skrev til Indvielsen, hedder det:

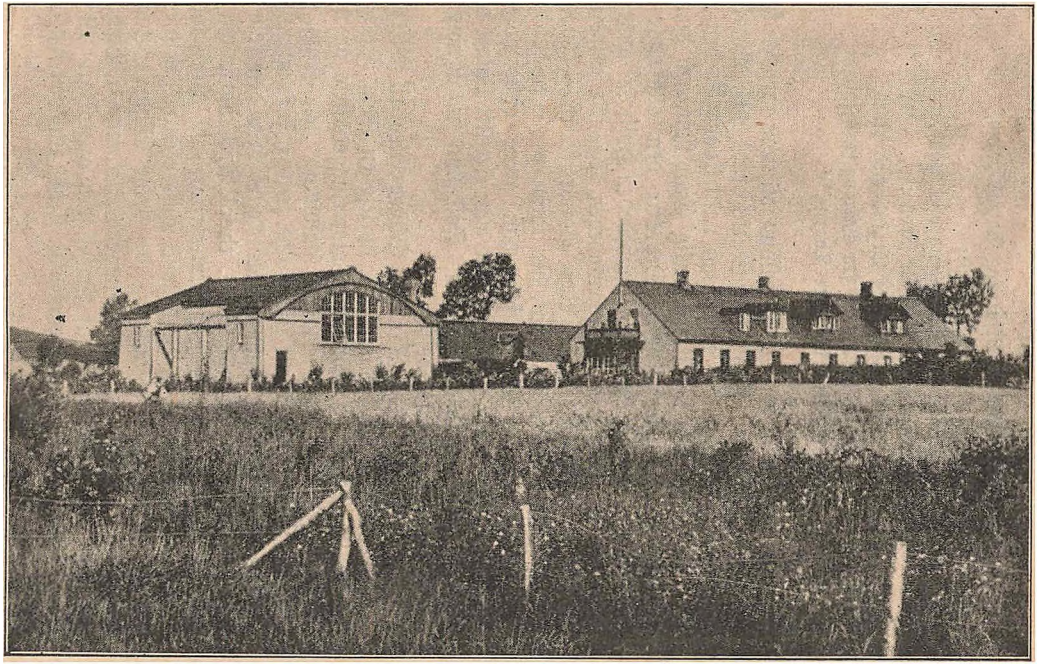

Abberup Højskole.

Vor Skole, i Skjul bag Aasens Rand,
ret ligger paa det jævne;
men lyster os Langsyn ud over Land,
til Bøgebjergs Kolle vi stævne:
der blaaner Kattegats Strand mod Nord,
der hilser os Bølgen fra Bælt og fra Fjord,
bag Esberns knejsende Taarne.*)

Kun faa Steder i Vestsjælland vil man finde en kønnere Udsigt, og Ubberup Højskole har ikke brudt med Traditionen om, at Højskolerne skal ligge paa naturskønne Steder.

Og dog var det ikke i særlig Grad Naturen, som drog Forstander Lindbæk hertil. Det var den aandelige Jordbund i denne Egn, som han haabede en Højskole kunde drage Næring af. Det var Valgmenigheden, og ikke mindst dens Præst — Lindbæks gode Ven Pastor Koch — som trak. Og saa var der det, at han her kunde vente en talrig Tilhørerkreds ved de Møder, som han gerne vilde holde paa Skolen. Saadanne Møder havde han slet ikke kunnet afholde paa Vældegaard, hvor Omegnens Folk stod fuldstændig fremmede over for Skolearbejdet.

Allerede et Par Aar, før Skolen blev til Virkelighed, havde Lindbæk haft Planer om at leje en ledig Fattiggaard lige i Nærheden af Ubberup Valgmenighedskirke og indrette den til Højskole. Han maatte imidlertid den Gang opgive Tanken, da Ejendommen ikke kunde faas i Forpagtning, men skulde købes med det samme. Kort efter blev den købt af en meget velstaaende Mand, cand. theol. Axel Jarl, som ogsaa paatænkte at begynde en Højskolevirksomhed. Jarl lod efter Tegning af Kunstneren Bindesbøll opføre en meget stor Gymnastik- og Forsamlingsbygning og døbte Skolen „Bøgebjerg Højskole". Men før denne naaede at komme i Virksomhed, maatte Jarl paa Grund af Sygelighed opgive sin Plan.

Pastor Koch underrettede da straks Lindbæk om, at han

*) De fem Taarne paa Kalundborg Kirke, som er bygget af Esbern Snare.

nu sikkert vilde kunne faa Ejendommen i Forpagtning. Det skete da ogsaa, og i Midten af Oktober 1899 kunde Lindbæk og hans Hustru ved et stort, offentligt Møde indvie Ubberup Højskole, som Ejendommen „Bøgebjerg" nu blev omdøbt til.

Skolen drives udelukkende som Kvindehøjskole, og ved Lindbæks og hans Medhjælperes energiske og dygtige Arbejde kom den hurtig godt i Gang. De begyndte den første Vinter med femten Elever, men naaede allerede i 1903 over det halve Hundrede, hvilket Antal Skolen er beregnet paa. Da Lindbæk dermed mente Arbejdet sikret for Fremtiden, købte han Ejendommen, hvortil der hører 34 Tdr. Land.

J. Lindbæk.

Forstander Jannik Lindbæk er af gammel Marskbondeæt. Han er født den 14. Juni 1862 i Sønder Farup, umiddelbart Syd for den nuværende Rigsgrænse. Efter Forældrenes Død kom han elleve Aar gammel i Ribe Latinskole, hvorfra han i 1880 blev Student med første Karakter. Han begyndte derefter at studere Teologi med den Tanke siden at blive Højskolemand. Men to Aar efter maatte han paa Grund af Brystsyge afbryde sine Studier. For at blive helbredet tilbragte han de følgende

fire Vintre i Syden — ved Rivieraen, paa Korsika og i Algier. De mellemliggende Somre tilbragte han i Ryslinge, først paa Højskolen, siden hos Pastor Birkedal, i hvis Hjem han blev optaget. Med Birkedals flyttede han i 1885 til Vældegaard Kvindeskole*), hvor han begyndte sin Virksomhed som Højskolelærer.

Lindbæk havde imidlertid endnu ikke vundet sin Sundhed helt tilbage. Han maatte atter en Tur til Syden og siden paa en Sommerrejse til Norge. Først derefter lykkedes det ham at taale et stadigt Ophold hjemme som Plejesøn i Skolebestyrer Johan Mantzius' Hus i Birkerød, hvor han efterhaanden fik en Gerning som Lærer ved Mantzius' Kostskole. I 1892 genoptog han sit afbrudte Studium, samtidig med at han boede og underviste paa Vældegaard, og fire Aar efter blev han teologisk Kandidat. Det følgende Aar giftede han sig med Charlotte Ingerslev — en Præstedatter fra Horsensegnen — og overtog Vældegaard Kvindeskole, hvorfra han altsaa i 1899 flyttede til Ubberup.

Forstander Lindbæk hører til de stille Højskolemænd. Ikke saaledes at forstaa, at han er bange for Kampen. Han har ved flere Lejligheder — i „Højskolebladet" og andet Steds — baade med Varme og Dygtighed deltaget i Diskussioner om Tidens aandelige Stridsspørgsmaal, og han fremsætter under saadanne Forhold sin Mening baade skarpt og rammende. Men det mere agitatoriske Oplysningsarbejde i Foredragsforeninger og ved offentlige Møder ude omkring har han kun deltaget lidt i. Dette skyldes vel nok for en væsentlig Del hans ikke synderlig stærke Helbred. Men i nogen Grad hænger det vistnok ogsaa sammen med hele hans Opfattelse af Skolens Arbejde. Folkehøjskolen skal efter Lindbæks Tankegang først og fremmest opøve Eleverne i Inderlighed, lære dem at finde Enheden og Helheden i Livet.

*) Denne Skole var i 1884 oprettet af den tidligere Forstander for Ryslinge Højskole, Kaptajn Rs. Hansen. Skolen drives nu af dennes Enke, Fru Blicher-Hansen, som Husmoderskole og Hjem for unge Piger.

Den skal — som han udtalte ved Ubberup Højskoles Indvielse — „give de unge et sammenfattende Syn paa Livet, prøve at vise dem Meningen med det hele". Den skal være en Modsætning til Realskolen — „Mangfoldighedsskolen" — og den Overfladiskhed, som denne nærer.

Men netop den agitatoriske Oplysning lider ofte under Overfladiskhed og Spredthed. Derfor finder Lindbæk sig sikkert bedst hjemme, naar han gennem det daglige Samliv med sine Elever kan faa Lov til at arbejde i Stilhed, der, hvor Personlighed letteſt mødes med Personlighed — faar Lov til gennem det frie Ord at give de unge sig selv. —

H. Balslev.

Som nævnt har Lindbæk haft en udmærket Støtte i sin gode Ven, Valgmenighedspræst Carl Koch, en af de ejendommeligste Tænkere blandt de yngre, grundtvigske Præster.

Og i det daglige Skolearbejde har han nu i en Aarrække haft en ikke mindre værdifuld Støtte i sin Medhjælper, cand. theol. Harald Balslev. Denne tilhører den bekendte Præsteslægt Balslev og er født 1867 i Paarup ved Odense, hvor Faderen var Præst. Atten Aar gammel blev han Stu-

dent fra Odense Latinskole og syv Aar senere teologisk Kandidat. I fire Aar var han derefter Lærer ved Rødkilde Højskole. Saa drev hans Interesse for legemlig Opdragelse ham til Stockholm, hvor han gennemgik et Aarskursus paa det gymnastiske Centralinstitut. Efter sin Hjemkomst blev han et Par Aar Lærer ved Vraa Højskole og knyttedes derpaa i Sommeren 1900 til Ubberup Højskole.

Aagaard Højskole.

I Efteraaret 1899 begyndte den i alle kirkelige Kredse vel kendte og meget omstridte Valgmenighedspræst V. Brücker i Aagaard ved Kolding en Skole for den voksne Ungdom. Han var paa dette Tidspunkt en Mand, nær ved de halvtreds Aar, og naar han da tog fat paa Højskolegerningen, var det selvfølgelig ikke for at skabe sig en ny Stilling, men kun for at faa tilfredsstillet en længe næret Lyst til at holde Skole for dansk Ungdom. Og vel at mærke, for at holde Skole paa sin egen Vis.

Valdemar Brücker hører til de Mænd, der gaar efter deres egen Næse. Over for Autoriteten og det tilvante er han respektløs som faa. Selvprøvelsen er det til Grund liggende i hans Natur, og for den personlige Selvstændigheds Uddybelse — i sig selv og andre — har han slaaet mangt et djærvt Slag.

Han er født i København den 10. December 1852. Efter først at have syslet med tekniske Videnskaber — i 1876 tog han første Del af Ingeniøreksamen — gav han sig i Lag med Teologien og blev 1880 teologisk Kandidat. Stærkt paavirket af daværende Professor i Filosofi ved Københavns Universitet, den aandfulde og veltalende Rasmus Nielsen, kom han som Kapellan over i Koldingegnen. Hurtig vandt

den unge Præstemand sig en trofast Vennekreds, som senere dannede en Frimenighed, for hvilken han blev Præst. Nidkært og dygtigt røgtede Brücker her sin Gerning, og snart blev hans Navn kendt videre om. Med Mund og Pen tog han nemlig livlig Del i Debatten om de kirkelige Spørgsmaal, som til forskellig Tid bevægede Sindene. Og Brückers Indlæg var altid prægede af en skarp kritisk Sans og en stærk, personlig Ærlighed. Der var i Aarenes Løb inden for de grundtvigske Kredse vokset ikke saa lidt frem af det, man kunde kalde „grundtvigsk Ortodoksi". Imod denne, som imod al anden selvgod Rettroenhed, førte Brücker sin Klinge. Og han førte den, saa det mærkedes. Hans stærkt æggende Artikler i det den Gang unge „Højskoleblad" blev læste med Begejstring af mange, af flere med Harme. Han vandt sig Venner, og han skabte sig Fjender. Men baade for Venner og Modstandere var han som et frisk Salt, der tvang Sindene til Selvprøvelse.

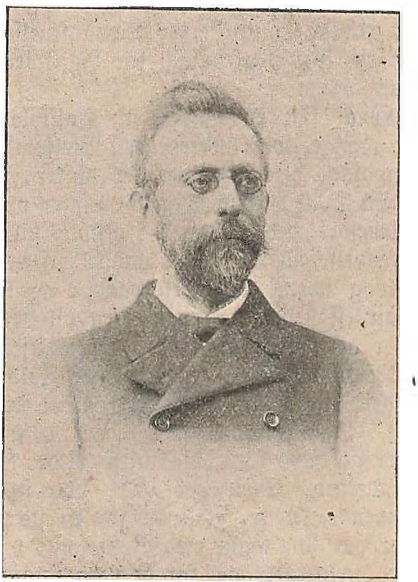

V. Brücker.

I 1898 dannedes der en grundtvigsk Forening for hele Landet. Den kom til at hedde „Kirkeligt Samfund af 1898", og i Brückers Øjne var dette Forsøg paa at samle al god Grundtvigianisme inden for en Organisations Rammer et frygteligt Misgreb, ja mere end det: en aandelig Forbrydelse.

Han frygtede for den Godtkøbs-Grundtvigianisme, der kunde købe sig Rettroenhedens Stempel for to Kroner om Aaret. I „Højskolebladet" rejste han en heftig Debat om denne Forening, og det er næppe et Tilfælde, at Aaret efter begynder han sin Højskole. Naar nemlig Brücker paa saa sent et Tidspunkt i sit Liv gav sig i Lag med Højskolearbejdet, hænger det sammen med hans varme Interesse for at bevare Ungdommen fra de „autoriserede Livsanskuelser".

I en kort Vejledning for Højskolens vordende Elever siger han herom:

„Hvad skal en saadan ny Højskole til, da dog utvivlsomt de mange, som allerede er i Virksomhed, er tilstrækkelige til at modtage den Ungdom, der ønsker at komme paa Højskole? Til Svar herpaa følgende Linjer om Skolens Maal.

Arbejdet ved Aagaard Højskole vil blive ledet ud fra den Erkendelse, at Tiderne i aandelig Henseende bereder Ungdommen og særlig den mest vaagne og livslystne Del deraf store Vanskeligheder. Hovedvægten vil derfor blive lagt paa, netop her at yde de unge saa megen Hjælp som vel muligt.

Det kunde vel lykkes med i alt Fald en Del af Eleverne at faa dem paa nogen bestemt, i det enkelte udformet Livsanskuelse. Og mulig de, med hvem dette var sket, i nogen Tid efter at have forladt Skolen vilde føle sig lykkelige og styrkede derved. Men der vilde dog sikkert for de flestes Vedkommende senere indfinde sig en stærk Følelse af, at de aandeligt var som tagne med Vold, og de vilde føle sig mere og mere hjælpeløse over for de mangfoldige Spørgsmaal, der vilde strømme ind paa dem fra det virkelige Liv.

Derfor vil Skolen søge at undgaa en Paavirkning af den Art og meget mere se det som sit Maal at sætte de unge i Stand til, naar Valgets Tid en Gang kommer for dem, da at kunne gøre det med i alt Fald nogenlunde Overblik over, hvad der er at vælge imellem, og hvor Valget bærer hen. Da er der nemlig al Udsigt til, at den valgte Livsanskuelse bliver fuld personlig Ejendom og har Styrke nok til at holde ud i de uundgaaelige Brydninger og Kampe . . ."

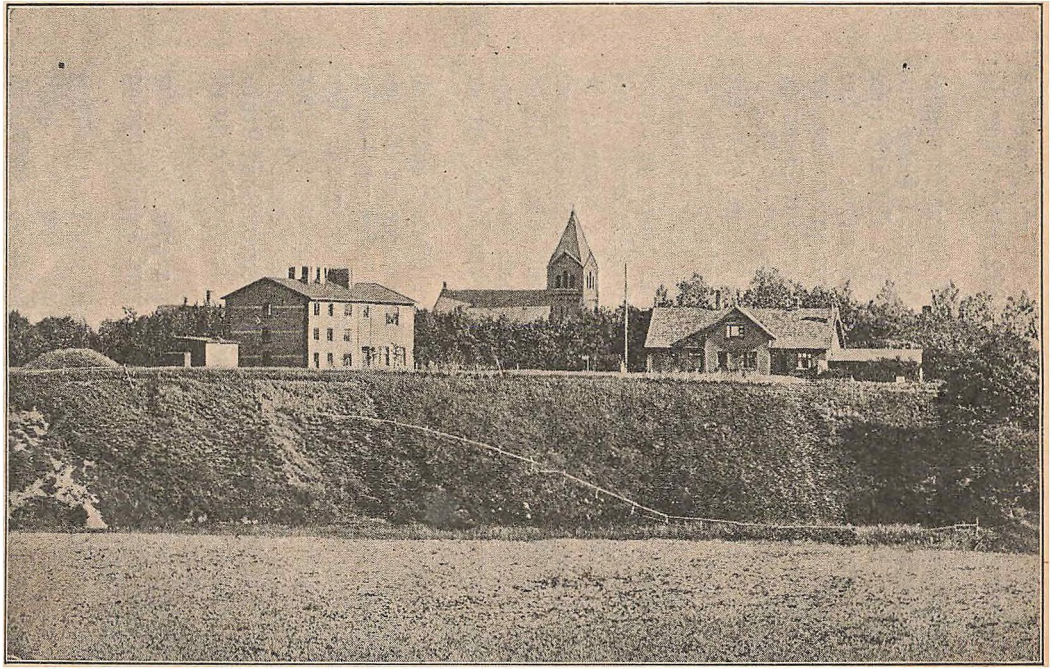

Aagaard Højskole og Valgmenighedskirke

I den Programtale, Brücker holdt ved Højskolens Indvielse Søndagen den 5. November 1899, udtaler han sig om Skolens Maal paa følgende Maade:

„Hovedsagen er dette, at der hos Eleverne kommer et sjæleligt Gennembrud i Stand. At de kommer i Gang med en Udvikling af deres sjælelige Anlæg. Det skal ikke være det afgørende, om de har lært saa og saa meget; det kan ogsaa være godt, men hvis det er det eneste, saa er Opgaven forfejlet. Det er heller ikke nok, at der har været Stemning, at Eleverne har haft det fornøjeligt og hyggeligt. Nej, vi kan ikke nøjes med mindre, end at de maa opdage, at de har en Sjæl; at det maa blive det betydningsfulde for dem at sørge for at give denne Sjæl Næring; at deres Fordringer til Livet er højnede, saa de, naar de gaar ud herfra, er blevne andre end før. Hvis dette ikke er Tilfældet, saa er min Hensigt ikke naaet. Selvfølgelig vilde jeg ogsaa gerne, at de skulde være komne i Forhold til Livets aandelige Magter; men naas dette ikke, saa trøster jeg mig til, at er det sjælelige naaet, saa vil det Menneske, med hvem det er sket, ogsaa en Gang komme til at bøje sig for den Aand, der er Sjælens rette Brudgom . . ."

Det fremgaar af disse Brudstykker tydeligt nok, hvad Brücker vilde med sit Skolearbejde. Maalet var vel ikke væsentlig forskelligt fra det, mange andre Højskolemænd har sat sig: i første Linje at sætte de unges Sjæle i Bevægelse. Men Brücker ejede sikkert nok sjældne Betingelser for at kunne gøre dette Arbejde paa en ejendommelig Maade. Dertil kom, at han fik en dygtig Medhjælper i den unge Lærer Poul Lindholm, som kort før var blevet knyttet til den Friskole, som i en Aarrække havde bestaaet i Aagaard.

Aagaard Højskole kom da ogsaa saa godt i Gang, at der Sommeren efter kunde bygges en smuk Højskolebygning med Plads til 40 Elever.

Men nogen stor Elevskare er det ikke, som i de forløbne Aar har samlet sig om Brückers Lærestol. Grundene hertil kan vel være forskellige. Den væsentligste er dog sikkert den, at man inden for de grundtvigske Kredse har været bange

for, at Ungdommen under Brückers Paavirkning skulde blive alt for „kritisk“. Den sunde Tvivls Værdi har man i Højskolekredse haft vanskeligt ved at faa Øjnene op for. Og ikke mindst, siden Højskolebevægelsen begyndte at „fange bliden Bør“.

Vallø Højskole.

„Dyrehavegaarden“ hedder en Ejendom under Vallø Stift. Den ligger i særdeles naturskønne Omgivelser mellem Køge Bugt og Vallø Skole — paa den ene Side hegnet af Klosterets Skove og til den anden Side med vid Udsigt over Bugten. I klart Vejr skimtes Hovedstadens Taarne og Spir.

Her fødtes den 15. November 1853 Ole Peter Jensen som Søn af Gaardmand Jens Petersen, der sad som Mand paa „Dyrehavegaarden“ i 63 Aar.

O. P. Jensen gik i Byens Almueskole. Men mere Betydning for hans Udvikling fik de Besøg, han aflagde hos Smedefolkene i Egøje, og det kirkelige Vidnesbyrd, han hørte af den unge, grundtvigske Præstemand Fr. Benedikt Møller, som den Gang var Kapellan i Herfølge.

I Nittenaars-Alderen blev han Elev paa Valkilde Højskole, og Ernst Triers Foredrag gjorde stærkt Indtryk paa ham. Senere besøgte han Bornholms og Skovgaard Højskoler, og ved at høre Mænd som Trandberg, Gotfred Rode og Peter Rørdam fik han sin Forstaaelse af de grundtvigske Tanker yderligere uddybet.

Efter at han derpaa havde aftjent sin Værnepligt, blev han Lærer ved en nyoprettet Friskole i Havdrup i Køgeegnen. Senere fik han Ansættelse ved Lundby Højskole, og de Aar, han tilbragte her, blev en rig og løftende Tid for ham. Fra den Stund af stod hans Hu til en fortsat Gerning i Ungdomsskolen.

I 1889 overtog han Nr. Ørslev Friskole, og i de Aar, han var her, virkede han tillige som Medhjælper ved Højskolen der paa Stedet. Da hans Moder døde i 1893, fratraadte han imidlertid denne Stilling og var siden i to Aar grundtvigsk Rejseprædikant i Lolland-Falsters Stift.

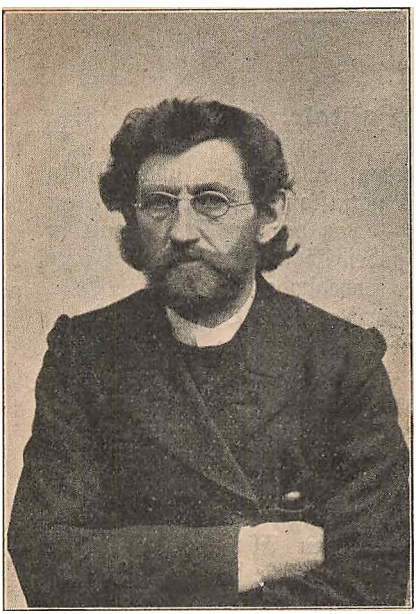

O. P. Jensen.

Da modtog han Opfordring til at blive Forstander for en Højskole, som en Del Mænd oprettede i Bakkebølle ved Vordingborg. Der blev lejet Lokaler for to Aar i en stor Stuebygning, og Skolen kom godt i Gang. Men da Jensen senere forlangte at faa rejst en selvstændig Bygning til Bolig for sig selv og til Brug for Skolen, saa Kredsen sig ikke i Stand dertil, og han flyttede da sin Virksomhed til Barndomshjemmet „Dyrehavegaarden".

Her indrettede han i 1900 en Skole, som han kaldte Vallø Højskole, og her har han siden haft sin Gerning.

Skolens Indretning har dog i flere Henseender ladet en Del tilbage at ønske. Og efter at den nu i snart otte Aar har vist sin Levedygtighed, har Forstander Jensen derfor mentes det heldigt at faa rejst nye Skolebygninger. Han lader derfor i Sommer — paa en Del af Dyrehavegaardens

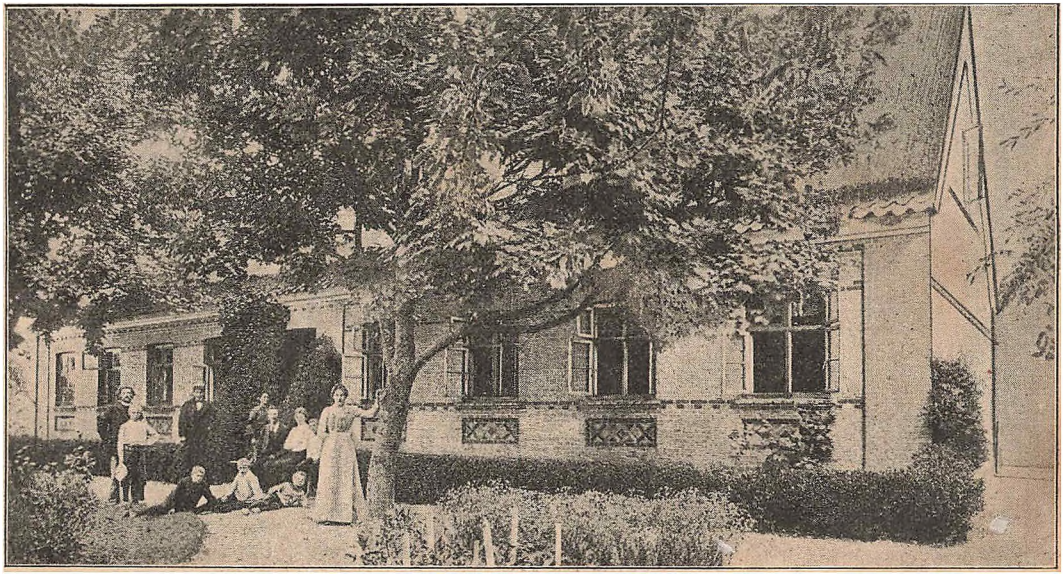

Vallø Højskole.

Grund — opføre ny og tidssvarende Bygninger, og til dette Foretagende har han fundet værdifuld Støtte hos en Del af Egnens Folk.

Skamlingsbankens Højskole.

Ligesom Himmelbjerget ved Steen Blichers Virksomhed fra 1839 blev Stedet, hvor man fra Midtjylland stævnede til Møde, saaledes blev for det sydlige Jyllands Vedkommende „Højskamling" Mødepladsen. Her holdtes det første store Møde mellem Frænder Nord og Syd for Kongeaaen i Maj 1843, ved hvilken Lejlighed Lauritz Skau — den unge Bonde fra Sommersted — første Gang vandt Ry som folkelig Ordfører, og Aaret efter, den 4. Juli 1844, holdtes et endnu større Møde, hvor navnlig Grundtvigs storslaaede Tale fængede i Sjælene.

Siden da er her holdt mange Møder til Styrkelse af dansk Folkelighed baade blandt Nørre- og Sønderjyder — ikke mindst efter den Dag, da Grænsepælene blev flyttet nær herop, og da man fra Syd begyndte at kvæle det danske Sprog i Sønderjydernes Mund.

Den høje Banke med Stötten, hvorpaa de sønderjyske Førernavne er indskrevne, afgiver en herlig Samlingsplads, og faa Steder har man et kønnere Rundskue end her. Fra Bakkens Fod breder Markerne sig ud som et „rudret Tavlebord" med de mange levende Hegn langs Veje og Agre. Mod Øst blinker og blaaner Lillebælts strømmende Vande, kranset af skovklædte Kyster. Og mod Syd — „Slesvigs elskede, omstridte Land", saa ganske lige det Land, hvor Skamlingen knejser.

Allerede tidlig i Højskolebevægelsens Historie var der Tanker fremme om at faa bygget en Skole ogsaa i denne Egn. Da Ludvig Schrøder i 1864 maatte forlade Rødding,

var der adskillige, der arbejdede paa at faa ham til at begynde her. Og da han havde bestemt sig for Askov, blev der alligevel forsøgt paa at faa en Skole i Gang her længere mod Øst. Allerede i 1865 blev der paa Søgaard ved Vamdrup oprettet en Højskole af en Forening af Godsejere. De overdrog Skolen til en Dyrlæge J. Ross, og en halv Snes Aar senere overgik den i Seminarist H. A. Brammers Eje. I 1884 fulgte Brammer Gaarden og flyttede sin Virksomhed til Amager, hvor han oprettede Amager Højskole, som han drev i en længere Aarrække.

Søgaard Højskole var i de næsten tyve Aar, den bestod, gerne hver Vinter besøgt af 20—30 Elever. Sommerskolen var derimod meget smaat besøgt, og de fleste Aar var den slet ikke i Virksomhed.

I Halvfemserne dukkede Tanken om en Højskole i „de otte Sogne"*) igen frem, og den nuværende Valgmenighedspræst i Aarhus Asger Højmark arbejdede en Del for Tankens Virkeliggørelse.

Men først i 1903 lykkedes det endelig at faa en Højskole rejst her i denne smukke og minderige Egn.

Det var den tidligere Forstander for Galtrup Højskole paa Mors, Georg Himmelstrup, som da tog fat. Efter at han havde afstaaet Skolen i Galtrup til Forstander P. Hansen, havde han i et Aars Tid gaaet ledig paa Torvet, og hans Tanker vendte sig da mod Skamling. Den tidligere Præst i Ryslinge og Grundlægger af Ryslinge Højskole, Johannes Clausen, var blevet Præst i Vonsild, et af de otte Sogne, og hans store Interesse for det nationale Spørgsmaal bidrog ikke lidt til hos Egnens Befolkning at vække Sansen for det folkelige Oplysningsarbejde. Det lykkedes da Himmelstrup fra Folk i de omliggende Sogne at faa den nødvendige økonomiske Støtte, og i Sommeren 1903 opførtes Skamlingsbankens Højskole efter Tegning af Bygmester Bentsen i Vallekilde.

---

*) Disse hørte før 1864 med til Hertugdømmet Slesvig, men blev ved Freden bevarede for Kongeriget.

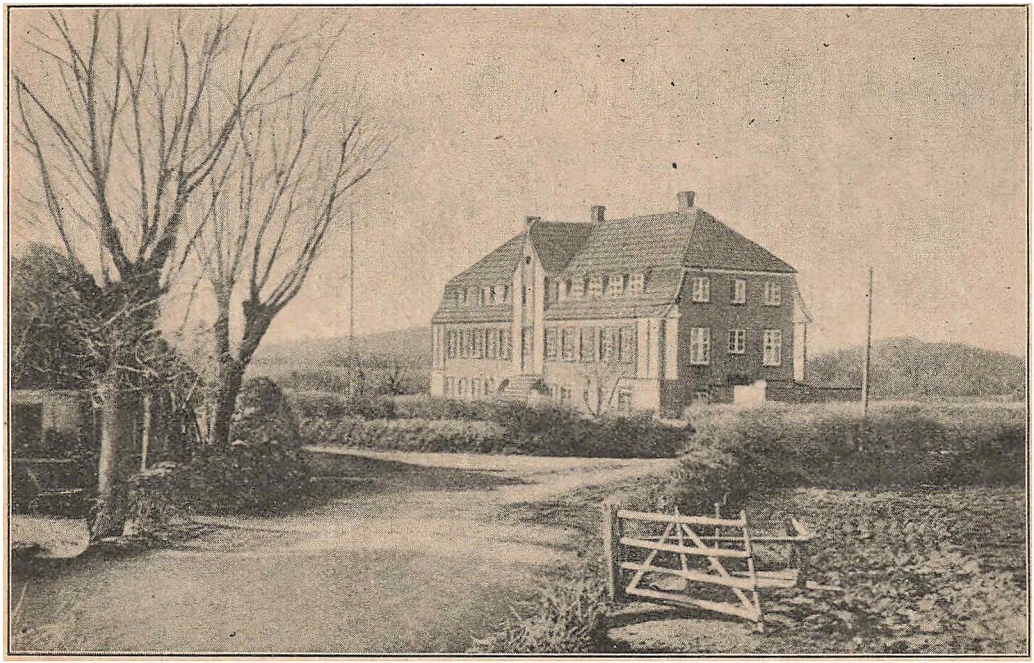

Skamlingsbankens Højskole.

Den ligger i Landsbyen Grønninghoved ved Skamlingsbankens Fod og er i enhver Henseende godt og praktisk indrettet. Baade Skolestuer og Elevværelser er lyse og rummelige, og i Forbindelse med den vel udstyrede Gymnastiksal findes Baderum for Eleverne. Fra Værelserne paa første Sal er der herlig Udsigt mod Syd ind over Sønderjylland og mod Nord ind over Kolding.

G. Himmelstrup.

Den ny Højskole vandt sig hurtig Venner. Og da den efter et Par Aars Forløb var blevet statsanerkendt, overtog Forstander Himmelstrup den som Ejendom.

Georg Himmelstrup er født den 22. Juni 1850 i Øsløs paa Landtungen Hannæs, der fra Hanherred skyder sig ud i Limfjorden. Der er i hans Karakter uden Tvivl noget baade af Fjordens bløde Uro og af det nordjyske Landskabs stejle Barskhed. I en meget ung Alder blev han Elev hos Povlsen-Dal paa Galtrup Højskole. Om sit Ophold her har han selv skrevet (i „Højskolebladet"):

„Hvor meget eller hvor lidt jeg fik ud af dette Højskoleophold — jeg var kun godt 16 Aar — skal jeg ikke kunne sige, kun det, at Povlsen-Dal kom fra den Tid til at

ſtaa for mig ſom en god Mand, jeg kunde have ubetinget Tillid til. Hvad han vilde, troede jeg var godt, hvad han havde imod, maatte være noget ſlemt . . ."

Senere kom Himmelſtrup paa Gedved Seminarium, og her fik han nok ſærlig Øjnene op for den folkelige Friheds Betydning.

Han blev derefter Lærer ved forſkellige Højſkoler — Vallekilde, Stenum (Vraa) og Hjørlunde — og da Povlſen-Dal trak ſig tilbage fra Virkſomheden paa Mors og rejſte til Amerika, blev Himmelſtrup hans Efterfølger ſom Forſtander for Galtrup Højſkole.

I femten Aar udførte han her et godt og dygtigt Arbejde. Men Tilgangen til Skolen var aldrig ſtor — den ligger jo noget affides — og helt tilfreds følte Himmelſtrup ſig næppe. Han afſtod da Skolen til Forſtander P. Hanſen fra Thy, og et Par Aar efter begyndte han ſaa ſin ny Virkſomhed ved Skamlingsbanken.

Georg Himmelſtrup er ikke en Mand uden Kanter. Men han er en ærlig og frihedskær Natur med en levende Intereſſe for alt danſk og med ſtor Kærlighed til dem, der kæmper paa Livets Skyggeſide. Ofte har han med Mund og Pen ſlaaet et Slag for, at Højſkolen i højere Grad bør intereſſere ſig for det ſociale Spørgsmaal. Ungdommen ſkal lære Samfundet at kende — ogſaa dets Brøſt. Og helt virkningsløſe har hans Ord ſikkert ikke været. Man er inden for Højſkolekredſe uden Tvivl i Færd med at blive noget mere lydhøre over for Raabene om de ſociale Nødſtilſtande.

Himmelſtrup er nu ſnart en ældre Mand. Men han er ung af Sind — ung ogſaa i det, at han ſiger ſin Mening uden Forbehold.

Og det er altid velgørende.

Vivild Højskole.

Ligesom Halvøen Djursland har ogsaa Egnen Nordvest herfor — op mod Randers Fjord — henligget ret upaavirket af det folkelige Oplysningsarbejde. Derimod vandt Indre-Mission i Slutningen af forrige Hundredaar ikke saa lidt Indpas her.

I Landsbyen Vivild var der imidlertid en lille, grundtvigsk Kreds, som opretholdt en Foredragsforening, og som efter bedste Evne søgte at holde Vandene aabne for et mere lys og folkelig Livsopfattelse end den, Indre-Missionen gjorde sig til Talsmand for. En Sparekassebestyrer Jørgen Brand og en yngre Gaardmand Andreas Rasmussen, Gyllegaard, var Lederne inden for denne Kreds, og baade de og andre nærede Ønske om at faa oprettet en Højskole, der kunde blive et Midtpunkt for Udbredelsen af det grundtvigske Livssyn i denne Egn.

Endelig i 1903 lykkedes det at faa vakt saa megen Interesse for Sagen, at et Selskab kunde dannes til Planens Virkeliggørelse. 53 Mænd i Vivild og omliggende Sogne købte en ældre Skole, beliggende foran Vivild Kirke, og efter en gennemgribende Restauration af Bygningen indrettedes her de nødvendige Lokaler til Højskolen.

Som Forstander for Skolen blev antaget daværende Lærer ved Mellerup Højskole, cand. theol. J. Ravn, og den 3. November 1903 begyndte Vivild Højskole sin Virksomhed med 20 Elever. Et Par Aar efter blev Skolen statsanerkendt, ligesom den fik Landbrugsministeriets Anerkendelse til Afholdelse af korte Kursus for bosiddende Landmænd.

Elevantallet har hidtil holdt sig om ved de tyve paa Skolens almindelige Kursus. I de korte Kursus har Deltagelsen derimod været betydelig større.

Skønt Skolen endnu er ung af Aar, har den dog allerede faaet ikke saa lidt Betydning for Egnen. De talrige Møder, hvortil der indbydes, bliver i Almindelighed godt besøgte, og Egnens Befolkning omfatter Skolens Arbejde med

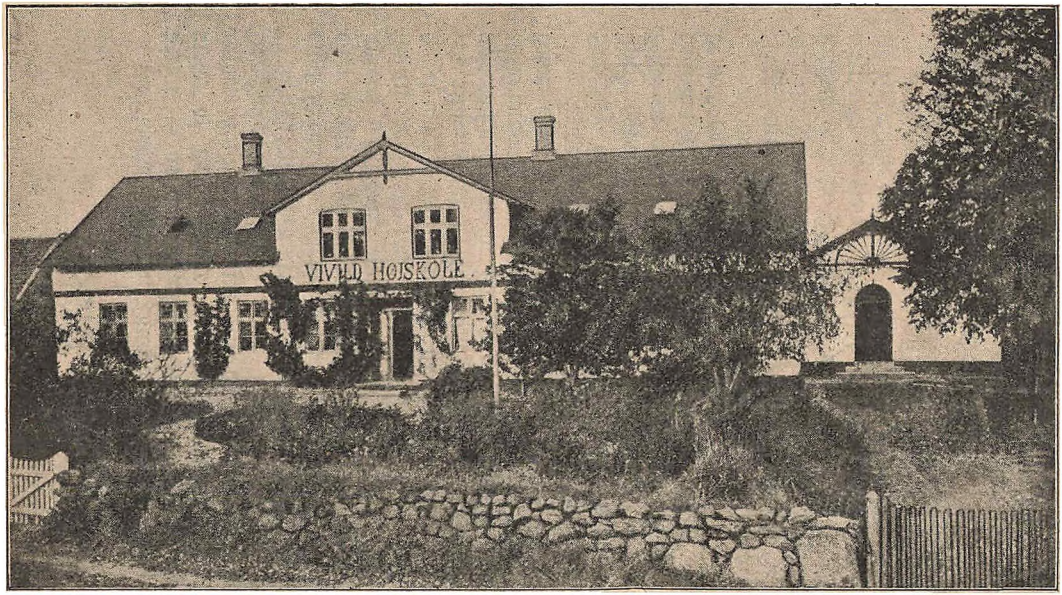

Vivild Højskole.

megen Interesse. Den væsentligste Del af Æren herfor tilkommer vel nok Forstander Ravn og hans Hustru, der begge gaar op i deres Gerning med ung og varm Begejstring.

Forstander Jakob Ravn er en Husmandsson fra Thorning Sogn ved Viborg. Han er født den 24. Juli 1867. I Barndomshjemmet levede Mindet om Steen Blicher. Ravns Moder havde som yngre været med til „Bindestuer", og hendes Fader havde i sin Ungdom tjent hos Blicher. Var Hjemmet end smaat, ejede det dog sin Poesi, og tidligt droges Sønnens Lyst mod Bogen. Efter sin Konfirmation maatte han dog først en Tid ud at tjene. Men saa kom han paa Silkeborg Realskole, hvor navnlig Seminarieforstander Winther fik Indflydelse paa ham. Hans Lyst til Studeringen blev yderligere øget, og efter at have gennemgaaet et Kursus i København blev han i 1895 Student. Han valgte Teologien til sit Studium, men i sin Fritid deltog han livligt i Studenterlivets forskellige Rørelser. Han var Medlem baade af den grundtvigske „Studenterkredsen" og af „Samfundet".

J. Ravn og Hustru.

En Tid deltog han i det ſidſtnævntes Aftenundervisning for Arbejdere.

Efter at være blevet Kandidat knyttedes han ſom Lærer til Mellerup Højſkole, og herfra kom han i 1903 til Vivild.

Lollands Højſkole.

I Sommeren 1900 kom der en ny Præſt til Søllested paa Veſtlolland. Han hed J. N. Lundby, og hans Livsbane indtil da havde ikke været den for Teologer almindeligt afſtukne.

Lundby er født i Tvis ved Holſtebro den 2. December 1863. Sin førſte og bedſte Uddannelſe fik han hos Lærer Milter Madſen i No ved Ringkøbing. Efter ſin Konfirmationsforberedelſe blev han optaget i denne Mands Hjem for dels at forberede ſig til Lærergerning, dels for at hjælpe til med Undervisningen. Havde han ſom Barn i No Skole modtaget en ypperlig Undervisning, modtog han nu ſom ungt Menneſke en ikke mindre værdifuld aandelig Paavirkning. Selv ſiger Paſtor Lundby, at Milter Madſen var ham mer end en Fader. Og det Præg, han modtog i Skolehjemmet i No, blev beſtemmende for hele hans Liv.

I ſeks Vintre var Lundby Hjælpelærer hos Madſen, og i tre Somre opholdt han ſig paa Staby Højſkole. Men da hans Hu ſtod til videre Uddannelſe, blev han nitten Aar gammel Elev paa Døckers Kurſus i København. Han blev Student, gav ſig i Lag med Teologien og tog Embedseksamen i 1894.

Aaret efter blev han Lærer paa Galtrup Højſkole, men kom efter et kort Ophold her til Høng Højſkole, hvor han virkede i fem Aar. Da han valgte Teologien til ſit Studium, var det viſtnok med den beſtemte Tanke at blive Præſt. Men Aarenes Arbejde i Højſkolens Tjeneſte gjorde ham vis om,

hvor han egentlig burde vælge sin Fremtid. Baade Kirken og Skolen øvede Tiltrækning paa hans Sjæl.

Alligevel besluttede han sig endelig til at søge Embede, og snart efter befandt han sig mellem Pilehegnene paa de fede og flade, lollandske Marker.

Men Arbejdet med Ungdommen kunde Lundby ikke slippe. Allerede Vinteren efter, at han var kommen til Søllested, begyndte han at samle Sognets Ungdom til Møder i Præstegaarden. Det gik kun smaat i Begyndelsen. Den aandelige Interesse slumrede endnu paa den frugtbare Ø. Men for hvert Aar voksede Skaren, og da der blev op mod Hundrede Deltagere i disse Møder, kunde de ikke længere rummes i Præstegaarden. Saa fik Lundby dannet en Ungdomsforening, og denne holdt sine Møder i Forsamlingshuset. Ogsaa fra andre Sogne kom der unge til disse Sammenkomster. Og Lundby saa, at der var god Hørelyst. Ganske naturligt vaagnede da hos ham Tanken om, at der nu vistnok maatte være Mulighed for at faa en Højskole til at trives i disse Egne.

J. A. Lundby.

Som nævnt under Skildringen af Nr. Ørslev Højskole

paa Falſter havde Højſkolebevægelſen ellers ikke før haft gunſtige Levevilkaar paa disſe ſydlige Øer. Og ſærlig trægt havde Arbejdet gaaet paa Lolland.

I Nærheden af Søllested, i Landsbyen Abed, var der allerede i 1867 blevet grundlagt en Højſkole. Den var oprettet ved Gaver og Laan og ejede ſig ſelv under en Beſtyrelſe paa fem Medlemmer. Den lededes af cand. polyt. H. P. G. Jenſen, der tidligere havde været Lærer paa Hindholm, men det lykkedes aldrig at ſkabe nogen ſtor Tilſlutning til Skolen. I 1886 blev der oprettet en Realafdeling i Tilknytning til den, og i Begyndelſen af Halvfemſerne blev det yderligere forſøgt med en Havebrugsafdeling. Men ethvert Forſøg paa at ſkabe Tilgang til Skolen ſyntes haabløſt, og kort efter ophørte Virkſomheden.

I 1891 blev der paa Sydlolland oprettet en Høj- og Landbrugsſkole ved Nyſted. Den lededes først et Par Aar af en Landbrugskandidat H. P. Larſen, hvorefter nuværende Valgmenighedspræſt i Aarhus Asger Højmark blev Forſtander.

Men heller ikke denne Skole fandt nogen nævneværdig Tilſlutning, og Højmark søgte da præſtelig Anſættelſe, hvorefter Skolen nedlagdes.

I nogle Aar ſaa det da ud, ſom om Lolland helt ſkulde være Stedbarn paa Højſkolebevægelſens Omraade, og af mange betragtedes Øen ſom et aandelig dødt Land, hvor ethvert Højſkolearbejde maatte betragtes ſom haabløſt.

Paſtor Lundby havde imidlertid faaet et andet Indtryk af Øens Befolkning. Han ſaa den ene Foredragsforening vokſe op ved Siden af den anden. Han ſaa Ungdommen flokkes, naar bare man kaldte paa den rette Maade, og han ſaa Tuſinder af Mennesker ſamles, naar der om Sommeren ſtævnedes til Folkemøde i Kriſtiansſæde Skov. Selv kom han ind i en rig Virkſomhed ſom Foredragsholder og kom derigennem i Berøring med mange Mennesker. Og alt dette bidrog til at give Tanken om en ny Højſkole Næring i hans Sjæl. Endelig driſtede han ſig da til ved et af de ſtore

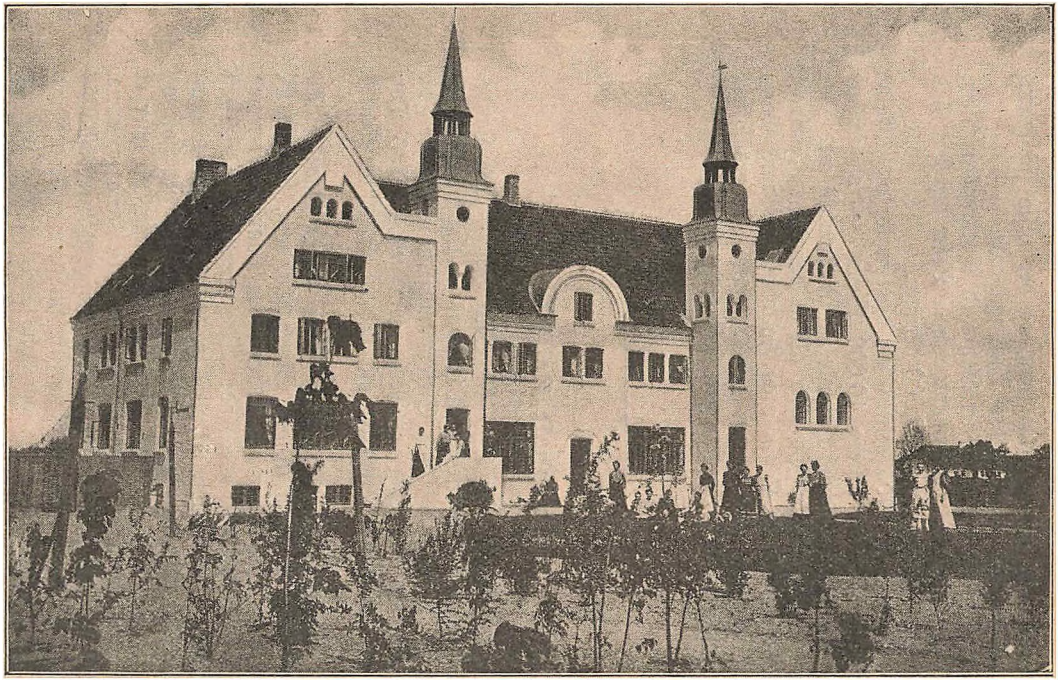

Lollands Højskole.

Sommermøder at føre Tanken frem, og der viste sig hurtig at være Stemning for Planens Virkeliggørelse.

Der blev dannet et Aktieselskab med Amtsraadsmedlem, Gdr. R. H. Skafte som Formand, og i Løbet af kort Tid tegnedes et Aktiebeløb paa 27,000 Kroner.

I Sommeren 1905 rejstes saa den smukke og stilfulde Skolebygning — den kostede 40,000 Kroner — og samme Efteraar begyndte Lollands Højskole sin Virksomhed med Pastor Lundby som Leder. Og efter alt at dømme er Forsøget paa at skaffe den rige Ø sin egen Folkehøjskole denne Gang fuldt ud lykkedes. Skolen har allerede faaet Statens Anerkendelse, og om Vinteren har den haft fuldt Hus.

Løvenholt Højskole.

En god Mils Vej Syd for Silkeborg — ved Landevejen, der fører fra denne By til Horsens — ligger den gamle Herregaard Løvenholt. Til Eiendommen hører 300 Tdr. Land Agerjord, lidt Eng og Mose, samt en — 130 Tdr. Ld. stor — Skov, der strækker sig ned til den store Salten Langsø.

I herlige Omgivelser ligger den gamle Gaard. Til alle Sider findes noget af den Skønhedsrigdom, som fik H. C. Andersen til at forme det Udbrud, der staar prentet paa Stenen ved Himmelbjergets Fod: „Jeg tror, der er skønnest i Danmark.“ „Mod Øst, $^3/_4$ Mil fra Løvenholt, hæver Himmelbjerget, Knøsen og de andre lønne Punkter sig højt og smukt over Jul Sø, og fra hvert Sted ser man ud over et rigt skiftende Landskab. Mod Vest, og ikke længere borte, end det kan naas paa en god Fodtur, ligger Heden, Jyllands prosaiske Fattigdom, men dets poetiske Rigdom. Mod Nord gaar Vejen over høje Bakker og dybe Dale forbi Søer og gennem Skove til Silkeborg. Mod Syd er der maaske endda

allerkønneſt. Men den Egn er mindre kendt, da den ligger længere borte fra de ſtore Færdſelsveje. Ingen Steder er

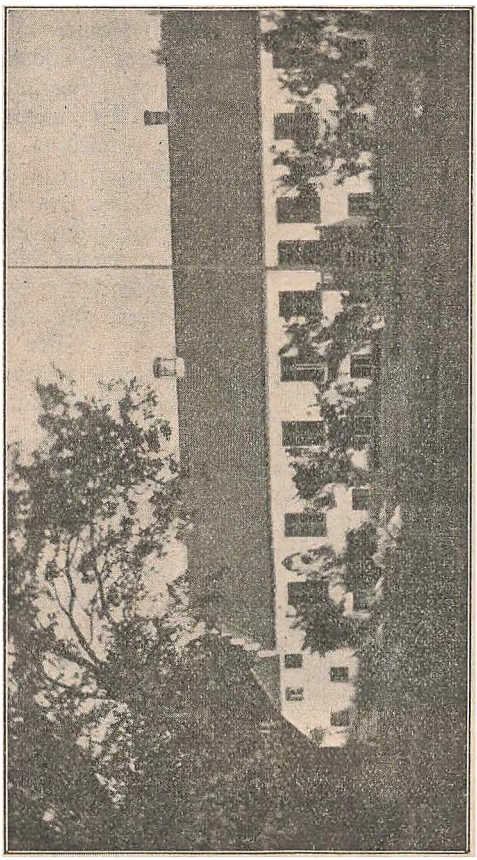

Løvenholt Høiſkole.

dog Omgivelſerne ſmukkere eller Afvigelſerne rigere end i Gaardens egen Skov ved Søen."

I Efteraaret 1905 blev denne Ejendom købt af to

unge Højskolelærere, som her agtede at indrette en Højskole „midt i Hjertet af Jylland". Det var et dristigt Skridt. Men de to Mænd havde godt Mod, og Egnens Befolkning støttede dem med en Garantisum paa 15,000 Kroner.

I Foraaret 1906 begyndte de da deres Virksomhed, efter at Bygningerne var indrettede til Skolebrug. Og Arbejdet er nu godt i Gang. Om Vinteren holdes Skole for baade Piger og Karle, om Sommeren for Piger alene. Efter de hidtidige Erfaringer udtaler Forstander Birkedal-Nielsen, at han anser Fællesskolen for pædagogisk rigtig. „De unge af modsat Køn øver gensidig en betydelig Opdragelse over for hinanden."

Birkedal-Nielsen.

Paa Vinterskolen omfatter Pigernes Undervisning tillige praktisk og teoretisk Husholdning, og det paatænkes at opføre en ny Bygning, saa der kan skaffes Plads til en Landbrugsafdeling for Mænd.

Desuden afholdes der ved Skolen en Række korte Kursus for saavel Mænd som Kvinder.

De to Mænd, der har sat dette Foretagende i Gang,

er tidligere Assistent ved Lyngby Forsøgsstation Lauritz Nielsen og Forstander V. Birkedal-Nielsen.

Den første — som især varetager Skolens Økonomi og Gaardens Drift, og som leder den landbrugsfaglige Undervisning — har lært Landvæsen under det kgl. Landhusholdningsselskab. Han har været Elev paa Hjørlunde Højskole, siden paa Tune og Lyngby Landbrugsskoler og har med Statsunderstøttelse studeret Landboforhold paa forskellige Rejser. I fire Aar har han ledet de lokale Forsøg i Randers Amt, og i to Aar var han, som nævnt, Assistent ved Forsøgsstationen i Lyngby.

Birkedal-Nielsen er Elev fra Sorø Højskole. Sin Uddannelse har han væsentligst faaet paa Askov, dels paa den udvidede Højskole, dels paa de Sommerkursus, der afholdes for yngre Højskolelærere. Siden har han gennemgaaet Aarskursus paa Statens Lærerhøjskole.

Sin første Virksomhed fik han paa Hjørlunde Højskole, hvor han var Lærer i tre Aar. Derefter var han i to Aar Lærer ved Kærehave Husmandsskole ved Ringsted.

Birkedal-Nielsen er en meget benyttet Foredragsholder. Navnlig har han i Afholdsbevægelsens Tjeneste gjort et betydeligt Arbejde som Taler.

Efter at foranstaaende var afleveret til Trykkeriet meddeles, at Birkedal-Nielsen i indeværende Efteraar fratræder som Skolens Forstander.

Krabbesholm Højskole.

En lille Fjerdingvej fra Skive ligger det gamle Herresæde Krabbesholm. Borgen har faaet Navn efter sin Byggherre, Hr. Ivar Krabbe, Kristian den Tredjes nære Ven og

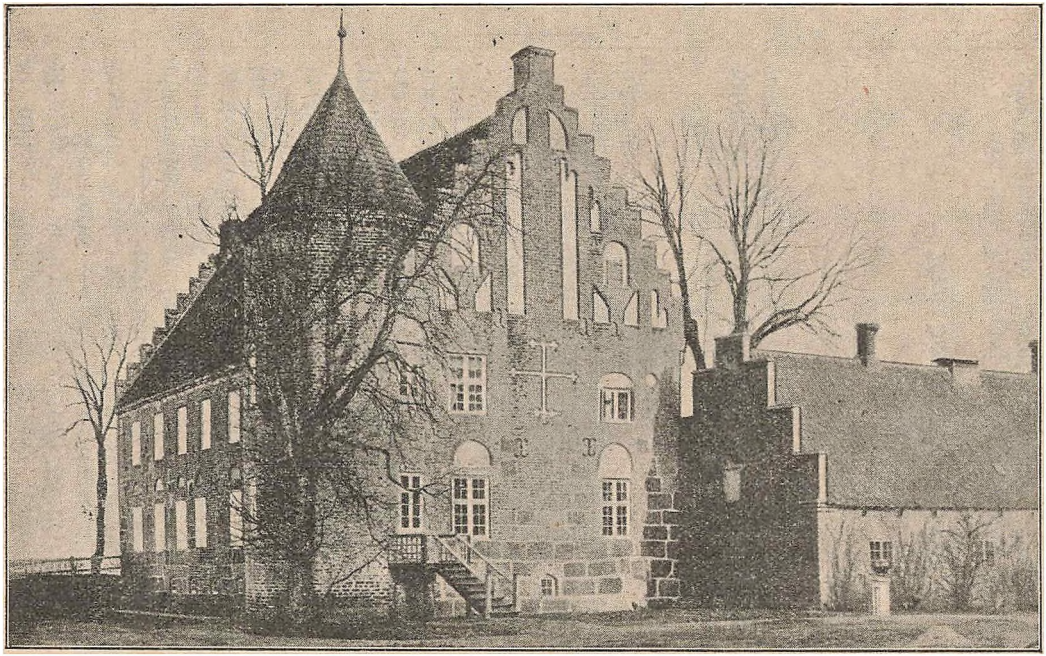

Krabbesholm.

Lensmand. Hr. Ivar døde dog, forinden den ſtadſelige Borg var færdig, men hans Frue fuldførte med Omhu ſin Mands Værk.

„I enſom Majeſtæt laa Borgen med herlig Udſigt over Fjordens blaa Vande, og om Sommeren var Synet af de mange ſmaa Sejlere, ſom ſøgte ned til Krabbesholm Havn, oplivende. Omkring Bygningen løb en Grav, ikke ſærlig dyb eller bred, men den tjente vel ogſaa nærmeſt til at give den et mere fornemt Præg. Paa Bygningens Sydſide var der to Taarne, det ene firkantet med takkede Gavle, det andet et rundt Trappetaarn; fra de to Kviſte havde man den dejligſte Udſigt over de ſtore Enge og Aaen, og i det fjerne paa Bakken ſkimtede man Skive Kirkes Taarn.

Ogſaa paa Nordſiden fandtes to Kviſte, og over dem ſom over Sydſidens har ſikkert forgyldte Fløje drejet ſig for Vinden. Paa Bygningens Nordſide fandtes et tredje Taarn midt paa Bygningen, og fra dette førte en Vindebro over Graven til den ſtore Abildgaard med ſine ſirlige Gange, ſtafferede med Buksbom og Isop. Sønden til Haven, indelukket med Sten og Tørvediger, hvorved Folk og Bæſter ſikkert har haft ſtort Arbejde og Trældom, laa Kaalgaarden, hvori der groede en herlig Kabudskaal . . .“

Borgens Indre ſvarede til dens ſtilfulde Ydre. Det gjaldt ikke blot Ridderſalen med det ſvære Bjælkeloft, dekoreret i rødt og blaat, det gjaldt ogſaa baade Fruerſtue og Gæſteværelſer og alle de andre Rum, ſom gemtes bag Borgens tykke Mure.

Som det imidlertid gik ſaa mange andre Godſer i Middelalderen, kom det ogſaa til at gaa Krabbesholm; det kom til at vandre fra den ene Slægts Eje til den anden, og det led ilde derved. Saa faldt et Spir, ſaa blev et Taarn nedbrudt. En Del af Voldgraven blev fyldt, og indendørs blev der „moderniſeret“ efter ſkiftende Tiders Smag, og „Moden“ var langt fra altid en Forſkønnelſe.

Men Borgen var bygget ſolidt. Trods det, at den gennem halvfjerde Hundrede Aar er hærget baade af Tidens Tand og af Ejernes vekslende Luner, bærer den dog endnu

meget af sit oprindelige Præg. Der er endnu noget af den samme enkle og solide Skønhed over den som i Fru Madellens Dage.

Men den gamle Borg er ikke længere et Hjem for højbaarne Riddere og adelige Fruer. I Ridderſalen, hvor fordum lød Bægerklang og højrøſtet Tale over Gildesbord, der lyder nu Alvorstale og feſtlig Sang. Og i Haven, hvor forhen fornemme Fruer gik med deres Tærner, der færdes nu rødmusſede Bønderpiger, hvis muntre Skæmt og Sang toner ungt og frejdigt ind om de gamle Mure.

Krabbesholm — Hr. Ivars og Fru Madellens gamle Borg — er blevet et Hjem for Ungdommen og et Arneſted for folkelig Oplysning.

— — —

Som nævnt under Skildringen af Salling Højſkole forlod Forſtander Axelsen i Foraaret 1907 denne Skole og begyndte en ny Virkſomhed paa den gamle Herreborg. Ved velvillig Imødekommen fra Skive By var han blevet Ejer af Gaarden, og han beſluttede da her at indrette en Højſkole, der i enhver Henſeende kunde tilfredsſtille Tidens Krav. Omgivelſerne var kønne, og efter at være en Del omforandrede afgav de gamle Bygninger udmærkede Lokaler til Brug for Undervisningen. I den med gamle Malerier ſmukt prydede Ridderſal blev der en prægtig Foredragsſal, og i Sideſløjene indrettedes rummelige Skoleſtuer og gode Elevværelſer. Elektriſt Lys blev indlagt overalt, og fra Skolens Vandværk ledes det friſte Kildevand op i Etagerne. I Haven ligger Gymnaſtikſalen, hvis hvide Gavl lyſer blandt de grønne Træer.

Jalt har Skolen Plads til 125 Elever, og foruden almindelig Højſkoleundervisning bydes der ogſaa paa videregaaende Undervisning, ſærlig for unge Mænd og Kvinder, der ønſker at komme paa Seminarium.

Skolen ledes af Forſtander Axelsen i Forening med hans Svigerſøn, Paſtor Dorf. Fru Thyra Dorf ſtyrer Skolens ſtore Husholdning og tager tillige Del i Undervisningen.

— — —

Axel Axelsen er født paa Møn den 20. Juni 1845. Efter at han i 1867 havde taget Lærereksamen fra Skaarup Seminarium, blev han Huslærer paa Lolland. Allerede den Gang var han stærkt folkelig interesseret, og i sin Fritid samlede han de unge til Sang og Gymnastik. Det var som en første Forberedelse til den Gerning, han senere skulde optage i Ungdomsskolens Tjeneste.

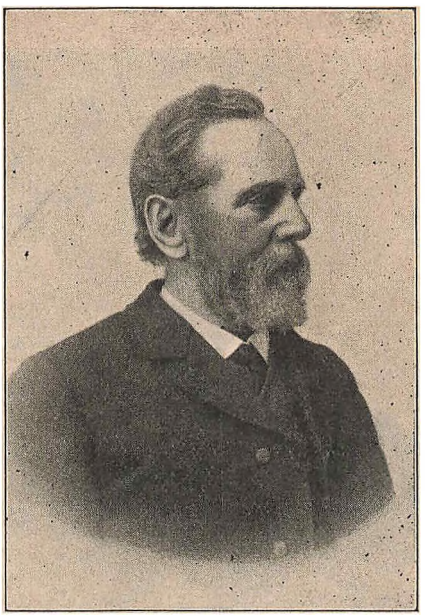

A. Axelsen.

Efter Aftjenelsen af sin Værnepligt blev han Lærer i Hedeegnen mellem Vejle og Varde, blev gift og gjorde nu Hjemmet til et Midtpunkt for Sognets aandelige Bevægelse, i fuld Forstaaelse med sin Hustru, der er en Datter af Pastor Drejer paa Langeland. I Sønder Omme, hvor de havde deres Hjem, samledes de unge til Aftenskole, og Axelsen holdt Foredrag for dem og hjalp mange paa Højskole. I 1878 fik han Kald i Jennum ved Vejle. Her havde han næsten altid unge Mennesker til Forberedelse, og dette var paa en Maade Begyndelsen til hans senere Fortsættelsesskole, ligesom det blev nogle af disse unge Mennesker, der senere som Lærere fik ham knyttet til Salling Højskole.

Hans Virksomhed ved denne Skole er tidligere omtalt,

og i Grunden er Krabbesholm jo kun en Fortsættelse af denne. Det vil blive den samme Aand og Arbejdsmaade, der kommer til at raade her som der. Aarene har modnet Axelsen, men de har tilsyneladende ikke trættet ham. Med ungdommeligt Lune vil han fremdeles søge baade at vække de unges Interesser og at lære dem at søge Glæden i Arbejdet — Forstaaelsens og Frembringelsens rene Glæde.

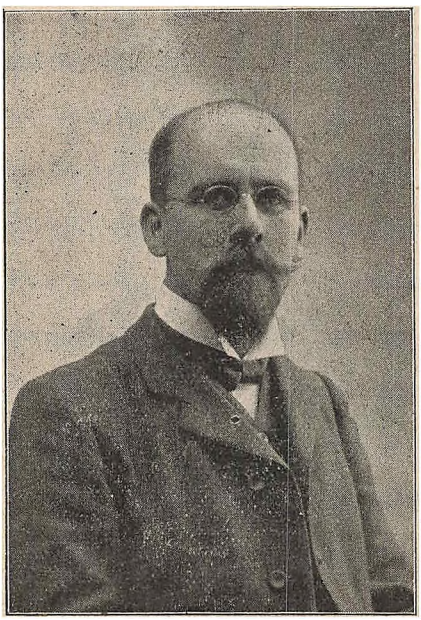

A. Th. Dorf.

En uden Tvivl meget dygtig Medhjælper har Axelsen nu fundet i sin Svigersøn A. Th. Dorf.

Denne er født den 4. Marts 1875. Kun 22 Aar gammel blev han Kandidat i Teologien, og kort Tid efter fik han Ansættelse som Lærer ved Vallekilde Højskole. Aaret efter kom han til Jebjerg.

„Enhver, som kender hans rastløse Energi og Kundskabstrang" — skriver Redaktøren af „Skive Folkeblad" —, „undrer sig ikke over, at han fik Lyst til at se sig om i den vide Verden, og at han valgte det saakaldte frie Amerika som Studium. Og det kom derfor ikke som en Overraskelse for nogen, at han en skønne Dag snørede sin Ransel og satte Kursen mod det fjerne Vesten.

I Amerika blev Pastor Dorf — der forinden sin Af-

rejſe herfra var blevet præſteviet — ſtraks knyttet til den danſke Højſkole i Nebraska. Alt føjede ſig vel for ham, og det følgende Aar ſtævnede han atter mod Hjemlandet i et vigtigt Ærinde.

Han hentede Frøken Axelſen.

I Efterſommeren ſamme Aar rejſte de ſom Mand og Huſtru til Amerika, overtog Højſkolen i Nyſted og omplantede Sallings Højſkole paa „Onkel Sams" fede Prærier . . .

De kom hurtig til at indtage en ledende Stilling mellem de danſke og ſparede ikke ſig ſelv for at røgte deres Opgave. Naar Skolearbejdet ikke holdt dem hjemme, var de begge paa Foredragsrejſe.

Men i Jebjerg begyndte de graa Haar at viſe ſig i ſtedſe ſtørre Tal hos Hr. og Fru Axelſen. De ønſkede at faa de unge hjem, og en dejlig Sommerdag i 1906 vajede da Stjernebanneret over Indgangsdøren til Salling Højſkole. Det var Hjemmets Velkomſthilſen til Paſtor Dorf, der vendte tilbage med Huſtru og to ſmaa Drenge — ikke for igen at rejſe over til Landet med de rige Muligheder, men for at blive ſin Svigerfaders Medhjælper."

Det var vel nok iſær den Støtte, Axelſen herved vandt, der gav ham Mod til at begynde den ſtørre Virkſomhed paa Krabbesholm. Og der er næppe heller Tvivl om, at Dorf — med den Uddannelſe og de Erfaringer, han har erhvervet ſig — vil blive ſin Svigerfader baade en god Støtte og en værdig Arvtager.

Vejlby Højſkole.

Som det allerede i Indledningen til denne Bog er fremhævet, har Højſkolerne hidtil kun i ringe Grad formaaet at faa Tag i Købſtædernes Ungdom. Selv paa de til mange Højſkoler knyttede Haandværkerafdelinger har Tilgangen næſten

udelukkende været fra Landet, eller i alt Fald af bondefødte Haandværkssvende.

Gang efter Gang har man inden for Højskolekredse — baade skriftligt og mundtligt — forhandlet om, hvorledes man helst skulde gaa frem for at vinde Indpas blandt Købstadungdommen. Men noget tilfredsstillende Svar er aldrig blevet givet. De to Forsøg, Falkenstjerne og Morten Pontoppidan gjorde i København, gav egentlig ikke noget Fingerpeg, og adskillige — vel særlig ældre — Højskolemænd er ret mistrøstige over for dette „aabne Spørgsmaal".

Det var blandt andet ogsaa for en muligt at være med til at hidføre en Forandring i dette Forhold, at den tidligere Forstander for Ry Højskole, cand. theol. Arne Møller, i Foraaret 1907 begyndte en ny Højskolevirksomhed i Vejlby uden for Aarhus.

„Jeg har ønsket at begynde en Højskolevirksomhed paa et Sted, hvor Højskolen let kunde søges af unge baade fra Landet og fra Byen" — har Forstander Møller udtalt. Selve Byen — med dens Larm og spredende Uro — mente han dog var et uheldigt Sted at lægge Højskolen paa. Paa den anden Side vilde han dog gerne være Byen saa nær, at der ikke blot kunde være let Adgang for Købstadens unge til at komme paa Skolen, men ogsaa saaledes, at der kunde blive en livlig Rapport mellem Skolen og de af Byens Borgere, der har eller faar Interesse for dens Arbejde.

Ganske særlig vilde Forstander Møller gerne i Forbindelse med Byens store Arbejderbefolkning. Det mægtige Arbejderparti har gennemgaaende stillet sig ret afvisende over for det Oplysningsarbejde, der udgik fra Højskolerne, ligesom det jo ogsaa — og ikke uden Grund — har forholdt sig meget køligt over for Kirkens Arbejde. Forstander Møller vilde gerne være med til at bygge Bro mellem de faglige Korporationer og den aandelige Magt, der bærer baade Kirken og Højskolen.

Derfor lagde han sin Skole saa nær op ad Byen, og af samme Grund bestræber han sig for at vinde Forstaaelse af Arbejdernes Levevilkaar og Tankesæt. Gensidig Tillid —

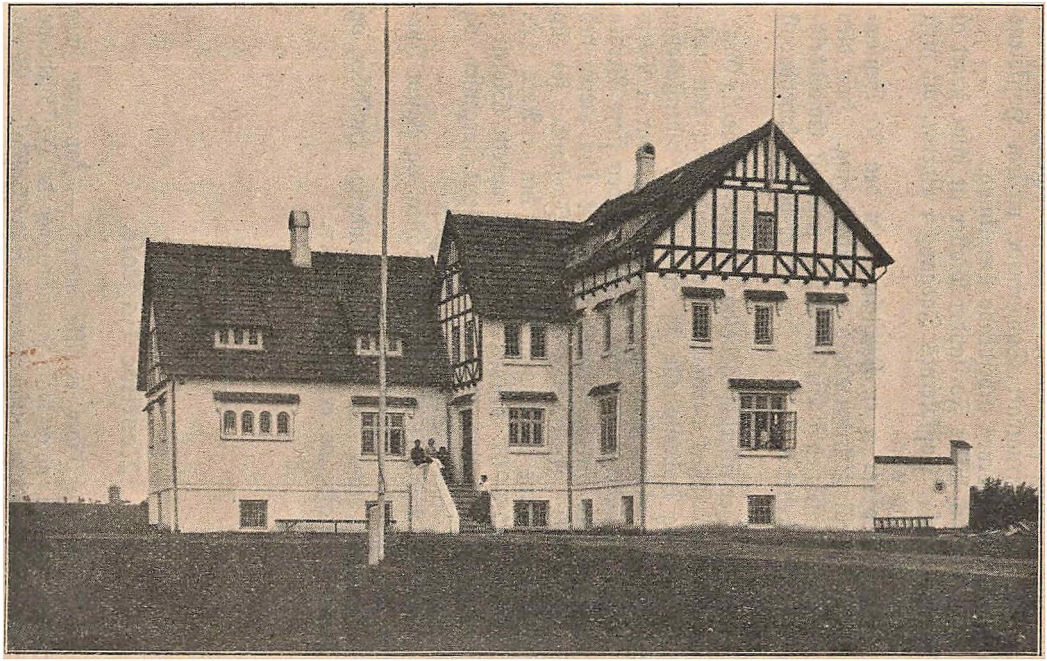

Vejlby Højskole.

bygget paa gensidig Forstaaelse — er selvfølgelig den første Betingelse for et frugtbart Samarbejde mellem Højskolens Mænd og Købstædernes arbejdende Befolkning.

Om det vil lykkes Forstander Møller at blive noget af en Banebryder for Højskolernes Indgang i Byerne, vil først en kommende Tid vise.

Arne Møller er en Præsteſøn, født den 20. September 1876 i Velling Præstegaard ved Ringkøbing. Han blev Student fra Kostskolen i Birkerød, tog teologisk Embedseksamen og fik derefter Ansættelse som Lærer ved en københavnsk Latinskole.

Arbejdet her tilfredsstillede ham næppe i synderlig Grad, og det var ham sikkert overmaade velkomment, da han modtog en offentlig Understøttelse til en Rejse i videnskabeligt Øjemed. Han besøgte flere tyske Universiteter, var i Paris og Italien, og ladet med Indtryk ude fra den store Verden overtog han ved sin Hjemkomst en Plads som Lærer ved Testrup Højskole. Aaret efter blev han Forstander for Ry Højskole, men denne Stilling beklædte han kun et Aars Tid. I Vinteren 1906—07 besluttede han at oprette Skolen i Vejlby, stærkt tilskyndet af Sognepræst Geert-Jørgensen, og med Støtte af Folk i Sognet og Omegnen.

Den 29. April 1907 indviedes Skolen, og Pastor Jørgensen knyttedes til den som Lærer.

Forøvrigt ledes den som de almindelige Højskoler, og en Haandværkerafdeling er knyttet til den.

Roskilde Højskole.

„De forrige Tider er ikke mere" — kan man med Sandhed udbryde, naar man sammenligner de Højskoleborge, der nu rejses, med de fattige Rønner, hvori Højskolens Mænd

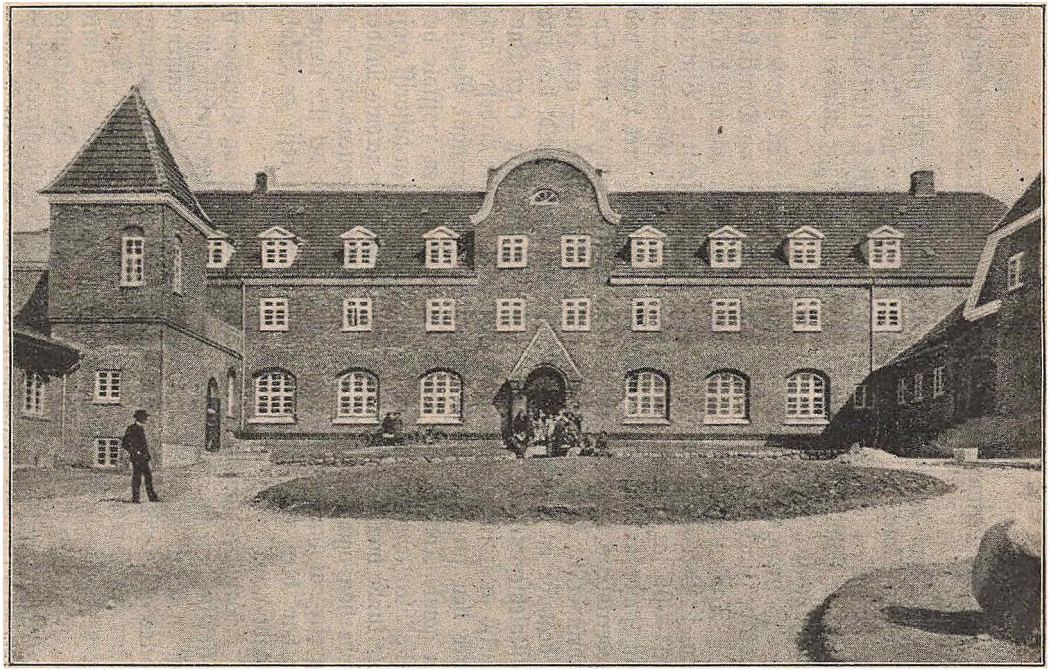

Roskilde Højskole.

for godt en Menneſkealder ſiden begyndte deres libet agtede Gerning.

Vel nok den ſmukkeſte og uden Tvivl den meſt ſtilfulde af de ny Skoler er Th. Bredsdorffs Højſkole ved Roskilde. Den er opført efter Tegning af den unge Arkitekt Ulrik Plesner og er holdt i en Stil, der i det væſentligſte minder om gamle, danſke Herregaarde.

I herlige Omgivelſer ligger den — paa en Banke ved Roskilde Fjord — med Udſigt til den gamle By og Domkirken.

Tanken om at faa rejſt en Højſkole her var ofte dukket frem i Bredsdorffs Sjæl. Men det var førſt i Vinteren 1904—05, at Planen for Alvor kom til at ſyſſelſætte ham. Han havde da i en halv Snes Aar omtrent været Lærer ved Frederiksborg Højſkole, og det havde ikke manglet paa Opfordringer til ham — fra mange forſkellige Egne — om ſelv at begynde en Højſkole. Men juſt den Vinter holdt han paa Højſkolehjemmet i Roskilde en Række Foredrag efter Indbydelſe af Højſkoleforeningens Beſtyrelſe. Dette Arbejde fortſattes den følgende Vinter, og under de gentagne Beſøg i den gamle Kongeby var det, at Tanken om en Højſkole her rigtig blev levende i ham. Bedre Plads for en hiſtoriſk Højſkole kunde han ſlet ikke tænke ſig. Gennem de nævnte Møder havde han ogſaa faaet et godt Indtryk af Egnens Beboere. Og efter at han havde omtalt ſin Plan, varede det ikke længe, før han blev enig med flere af dem om at rejſe en Skole iblandt dem.

Der blev ſaa holdt et Møde om Sagen, og Bredsdorff forklarede her, hvorledes han tænkte ſig Planen virkeliggjort. Om en Skole paa Aktier kunde der for hans Vedkommende aldeles ikke være Tale. Derimod vilde det være nødvendigt, at der fra Egnen ydedes ham et Laan til Skolen. Dertil var der ogſaa ſtraks Folk, der var villige. Man fik Løfte om en god førſte Prioritet i „den ſjællandſke Bondeſtands Sparekaſſe“ — og Skolen blev bygget. Kunſtmaleren Niels Skovgaard ſtænkede Tegning til Vejrfløjen „Odins to Ravne“, og en anden Kunſtner, Viggo Pedersen, overlod Skolen et ſtort Maleri af et danſk Landſkab til Pryd for Foredragsſalen.

Den 29. April 1907 indviedes Skolen ved et offentligt Møde, der var besøgt af omtrent 2000 Mennesker. Forfatteren Jakob Knudsen havde skrevet en sjælden smuk Indvielsessang, og Hovedtalerne holdtes af Bredsdorff og hans gamle Forstander Holger Begtrup.

Om Højskolens Arbejdsmaade udtalte Forstander Bredsdorff, at den skal hejse det rene Flag. „Den skal være det fuldt og helt bekendt: Her sigter vi kun mod et rent aandeligt Maal.“ Højskolen skal give Ungdommen i Hænde en Maalestok, hvorefter den kan vurdere de aandelige Værdier, og hertil gives ikke bedre Middel end Modersmaalet og Historien. „I Modersmaalet, som det toner gennem dansk Aandsliv i de fremfarne Tider, klinger det som i en samlet Sum alt, „hvad ædle kalder Livets Lyst“.“ Og Historien — især vort eget Folks — lærer os den eneste trygge Gang: den „opklarede Gang i ædle Fædres Spor“.

„Men forstaa vor egen Tid“ — udtalte Bredsdorff — „det skal vi prøve paa. Det er for denne Forstaaelses Skyld, at vi ser tilbage. Kun ved at lære af Tilbageblikket faar vi et sundt Nutidsblik. Det er vor egen Tid og dens Tanker, i Kamp med hvilke vi først og sidst skal dannes. De unge maa godt komme med i Kampen. De skal lære at sondre mellem det, der er Kamp værd, og det, der kun er Flydesand. Men de maa helst vide, at uden Kamp ingen Udvikling ... Der skal tales saa frit og saa personligt, at Kampen opstaar, Striden bliver standende, den Strid, hvoraf Personligheden alene kan fremgaa. Denne Kamp bliver kun til dér, hvor der høres frit og tales frit — hvor Ærefrygten er stor nok for det levende Ord.

Her har Højskolen et stort Ansvar. I vore Dage, hvor Staten griber mere og mere om sig, ja, hvor det, der kun har Værd, naar det rører sig i fuldkommen Frihed, statsautoriseres og sættes ud for alle officielle Instrumenter — i vore Dage, i disse Tider, da skal Højskolen staa som det fri, levende Ords Borg. Ellers er dens Saga ude, og det, der har „gaaet som et levende Ord“ blandt jævne Folk, bliver

Bjældeklang, og Højskolen synker ned til at blive den livlige Kundskabs- og Kulturanstalt, som „Tiden" fordrer . . ."

— — —

Foruden af Bredsdorff og Begtrup blev der ogsaa talt af den ny Forstanders Fader, Pastor M. T. Bredsdorff, og af Forstander J. Appel fra Askov. Den sidste medbragte en til Dels vercificeret Hilsen fra Ludvig Schrøder, som han oplæste.

Faa Dage efter, at Indvielsen havde fundet Sted, begyndte Arbejdet i den ny Skole. Straks den første Sommer var der mødt 155 Elever, det største Elevhold nogen Højskole har begyndt sin Virksomhed med.

Smilende som selve Aarstiden — „den vidunderlig lønne Maaned Maj" — blev da Begyndelsen for Bredsdorff og hans unge Hustru Margrethe Lunn, en Datter af afdøde Oberst Lunn — hende, han sikkert med Rette kalder sin „bedste Medhjælp ved Skolen". Og der er ingen Grund til at frygte for, at Fortsættelsen ikke skal blive Begyndelsen lig. Bredsdorff er en saa selvstændig og ejendommelig Personlighed, at der sikkert aldrig vil mangle Mandskab paa den Skude, han fører.

Thomas Birkedal Bredsdorff er født den 9. November 1868 i Odense, hvor hans Fader da var Lærer. Endnu mens han var ganske lille, blev Faderen Præst i Nærheden af Ribe, og fra denne Egn har Th. Bredsdorff sine stærkeste Naturindtryk. Her blev da ogsaa Fædrelandet levende for ham. Med Ribe Domkirke og Slotsbanken, med Kongeaaen og Sønderjylland i det fjerne begyndte hans Danmarkshistorie.

Han blev undervist hjemme af sin Fader indtil sit sekstende Aar. Saa kom han paa Askov Højskole og derefter til København, hvor han paa et Kursus blev forberedt til Studentereksamen. I 1889 blev han Student og seks Aar senere teologisk Kandidat.

Sit Hjem skylder han sin dybeste aandelige Paavirkning, baade folkeligt og kristeligt. Som Barn og som ganske

ung kom han desuden hyppigt i Besøg hos sin Morfader Vilhelm Birkedal, først i Ryslinge, siden paa Vældegaard

Th. Bredsdorff.

ved København, hvortil Birkedal flyttede, da han opgav sin Stilling som Præst for Ryslinge Valgmenighed.

Idealismen i det Birkedalske Hjem stod i den skarpeste Modsætning til den Naturalisme, som mødte Bredsdorff i København, og Brydningerne mellem det grundtvigske og det

brandesianske fik stor Betydning for hans Udvikling i Studenteraarene. Skønt grundtvigsk Højskolemand har Bredsdorff da ogsaa senere med stor Optagethed behandlet de betydeligste, moderne Digtere.

Frisk af Sind og fri i Tankegang, som han er, har han forøvrigt søgt at hente Belæring fra mange Sider. Ludvig Schrøders dybsindige Fortolkning af Nordens Myter har tiltalt ham lige saa vel som Hostrups dybt menneskelige og ungdommeligt frie Syn paa Samtidens Bevægelser. Hos Holger Begtrup har han faaet sin Forstaaelse af Grundtvig uddybet, ligesom han hos Jakob Knudsen har faaet sin Kærlighed til og sin Tro paa dansk Folkelighed i høj Grad beriget. Af stor Betydning var det ogsaa for ham, at han i Studenteraarene fandt en Kreds af Kammerater, med hvilke han kunde behandle Tidens brændende Spørgsmaal saa meget mere som Universitetet bød saare lidt til virkelig Næring for en ung Sjæl.

Indre-Missions Højskoler.

Da Ernst Trier i 1865 grundlagde Højskolen i Vallekilde, fandt han forstaaende Støtte hos Kapellanen i Udby Vilhelm Beck, den senere Fører for Indre-Missionsretningen her i Landet. Den første Gang, de mødtes, blev Trier saa overrasket over denne Forstaaelse, at han uvilkaarligt frygtede for, den hvilede paa falske Forudsætninger. Han havde allerede den Gang hørt Tale om Becks Forkyndelse, og ud fra hvad han havde hørt, mente han at kunne slutte, at deres Syn paa Folkelighedens og menneskelig Oplysnings Betydning maatte være saare forskelligt.

Trier fandt sig derfor foranlediget til at udtale sig nærmere om sine Anskuelser og sagde saa:

„Det var dog kedeligt, om vi her skulde begynde med en falsk Enighed.“

„Gak mig fra Livet, Menneske!“ udbrød da Beck. „Naar jeg virkelig er enig med Dem, lad mig da have Lov til at være det.“

Det viste sig imidlertid senere, at Triers Betænkeligheder ikke havde været ubegrundede. Der kom Tider, hvor de to Mænd fjernedes langt fra hinanden. Tider, hvor Indre-Missionsretningen stillede sig stærkt afvisende over for de grundtvigske Højskolers Arbejde, og hvor Dommen over disse Skolers menneskelige og folkelige Oplysning var baade haard og ubillig.

Indre-Missionen var den Gang — som unge Bevægelser altid er det — stærkt ensidig. Dens Iver for at vække Menneskenes Sans for „det ene fornødne“ stillede den i Modsætning til saa meget af det, den senere har lært at anerkende. Dens Kamp mod Vantroen blev en Kamp mod „Verden“, og Tanken om det himmelske Fædreland lod til ingen Plads aaben for Tanker om det jordiske Fædreland. I de ivrige Vækkelsesprædikanters Forkyndelse aabenbarede Indre-Missionen sig hyppigt som en ren pietistisk Bevægelse, som et „Bort fra Verden og alt, hvad dens er“. Og det er en Selvfølge, at en saadan Bevægelse ikke satte menneskelig og folkelig Oplysning højt. Hvad Værdi havde Kundskaber om den Verden, fra hvis Tillokkelser det netop gjaldt om at frelse Sjælene!

Men Tiderne skifter og vi med dem . . .

Enhver Bevægelse, der vil vedblive at leve, maa underkaste sig Udviklingens Lov. Ogsaa Indre-Missionen har i adskilligt maattet „forandre Signaler“. Et pietistisk Livssyn ligger ikke rigtigt for danske Mennesker. Det Folk, der i sine Barndoms- og Ungdomsdrømme fostrede Skikkelser som Odin og Thor, som Tyr og Frej, det vil ikke i Længden føle sig tiltalt af en verdensforsagende Livsanskuelse. Den danske Folkekarakter er mere præget af Kamp end af Forsagelse.

Og ganske særlig, naar man bejler til Ungdommen

— og det gør selvfølgelig enhver Bevægelse, der tænker paa at vinde Fremgang — gælder det, at man ikke kommer uden om denne Verden. Det er i den, Ungdommen skal prøve sine Kræfter og udfolde sine Evner. Det er Arenaen, hvor Kappelysten øves, og hvor Sporerne vindes. Og paa denne Arena vil ogsaa „Guds Børn" gerne være blandt de forreste.

Det er uden Tvivl Forstaaelsen af, at skal man vinde og bevare Ungdommen for Guds Rige, maa man ogsaa give den Midler i Hænde til at kunne klare sig i denne Verden, der faar Indre-Mission til at optage Højskolearbejdet. I de Programmer, Missionens Højskoler udsender, møder man jævnlig den Tanke: „Det er trist, naar det med Sandhed kan siges, at Guds Børn er de mindst dygtige." Og bag ved saadanne Udtryk ligger sikkert nok en Erkendelse af, at hvis dette Forhold skulde være almindeligt, vilde det være dræbende for Bevægelsen.

Men dertil kom, at adskillige Missionspræster gjorde den Erfaring, at de grundtvigske Højskoler tog de unge bort fra Missionsbevægelsen. Saaledes fortæller Grundlæggeren af den første Missionshøjskole, Hr. Pastor Hansen, om en lille Oplevelse, der gav ham et Stød til at begynde Højskolearbejdet.

Han var paa det Tidspunkt Kapellan i Lemvigegnen. Sognets Folk gik ret flittigt i Kirke, og blandt de flittigste Kirkegængere var en Mand og hans hele Husstand: Hustru, Børn, Lærerinde og Tjenestekarl. Karlen var øjensynligt kirkelig interesseret. Søndag efter Søndag var det ham en Glæde at uddele et lille, kristeligt Søndagsblad. Ved Novemberstide rejste han saa paa Højskole, og om Foraaret kom han igen tilbage til Egnen. Men nu saa Pastor Hansen ham aldrig i Kirken; de var blevet fremmede for hinanden.

Selve Højskoletanken fandt Pastor Hansen god. Men det gjaldt for ham om at faa Højskolearbejdet ind i et saadant Spor, at det kristelige — og ikke det menneskelige — blev Midtpunktet for Skolens Gerning. Den ydre Ordning kunde bedst være som paa de grundtvigske Højskoler. Men med Hensyn til den indvortes Ordning, hvad der skulde

læres o. s. v., fandt han Vejledning „dels i kristelige Skoler i Udlandet, dels deri, at Guds Ord lagdes til Grund for det hele Arbejde".

Forøvrigt var Pastor Hansen gennem tidligere Virksomhed blevet stærkt interesseret for Skolegerningen, og hele hans Livsførelse i Ungdomstiden gjorde ham sikkert vel skikket til et Arbejde blandt Ungdommen.

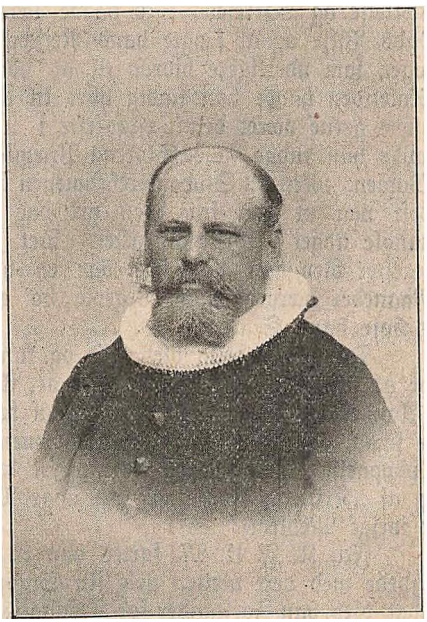

Ad. L. Hansen.

Ad. L. Hansen er født den 12. Septbr. 1856 i Landsbyen Stubberup i Midtsjælland. Faderen var Skomager og var en i sin Kreds vel anset Mand. Bl. a. var han i adskillige Aar Medlem af Skolekommissionen, hvorved han kom i nærmere Berøring med baade Præst og Lærer, hvilket ikke blev uden Betydning for Sønnens Uddannelse. Moderen var en efter Forholdene vel udviklet Kvinde. Hun lærte selv sin Søn at læse og gav ham ogsaa Undervisning baade i Tegning og Sløjd, saa han — skønt eneste Barn — altid havde nok at tage sig til. Hun lærte ham ogsaa at bede, tidligere end han selv kan huske det.

Drengens Hu stod til Skolegerningen. Men ved formaaende Venners Hjælp blev det ordnet saaledes, at han —

efter en Tid at have læst privat — i Femtenaars-Alderen blev optaget paa Herlufsholm Skole.

I Konfirmationsalderen var Hansen blevet grebet af en overordentlig stærk Vækkelse. Men paa Skolen sløvedes de aandelige Interesser igen, indtil han i Slutningen af sin Skoletid hørte den bekendte Hedningemissionær Børresen, af hvis Tale han blev aldeles betaget. Baade hans tidligere Vækkelse og Børresens Ord havde lært ham at bøje sig for Guds Vilje og at frygte hans Retfærdighed. Nu skete der noget, som yderligere bidrog til at ydmyge hans Sind. I Skoletiden havde han stadig hørt til de fremmeligste Elever, havde gerne været den næstøverste i sin Klasse, og et Aar havde han endog faaet Skolens Præmie for den bedste Aarseksamen. Men til Studentereksamenen forlæste han sig, tænkte først paa at gaa fra, men gik dog op og kom saa til at mangle noget i første Karakter. Det pinte ham meget, og bagefter blev han syg. Det var en heftig Tyfus, der i tre Maaneder hærgede hans Legeme og endnu mere bidrog til at bøje hans Sind.

Da han endelig blev rask og kunde rejse til København for at fortsætte sine Studier, var det ikke som en af „Herrerne i Aandernes Rige", han kom. Han følte sig nu som en af de smaa, og inden for Indre-Missionen fandt han sin bedste Opbyggelse. Han hørte flere af de kendte Missionspræster, og af „Kristelig Forening for unge Mænd" blev han snart et ivrigt Medlem.

Fra K. F. U. M. førtes han til Søndagsskolen og arbejdede med dert næsten hele sin Studentertid, og som Kandidat blev han Forstander for Trinitatis Sogns Søndagsskole.

For at tjene til sit Ophold gav han desuden Undervisning for Betaling, og de tre sidste Aar af sin Studentertid var han i et Hjem som en Slags Hovmester for et Par Drenge.

Efter at Hansen i 1883 var blevet teologisk Kandidat, søgte han Plads hos Indre-Mission i København og var en Tid ansat som Diakon eller Sognemissionær i Trinitatis Sogn. Samtidig underviste han i nogle Skoler. Men hans

Helbred var ikke ſtærkt, og han følte ſelv, at han vilde have godt af at komme ud i friere og mere rolige Forhold paa Landet. Der vilde de mange Indtryk, han havde modtaget af Livet i Hovedſtaden, ogſaa bedre kunde bundfælde. Og han havde ſet meget og lært meget — ikke mindſt af Livets Alvor. Igennem flere Aar havde han ſaaledes regelmæssig beſøgt Hoſpitalerne og talt med de ſyge, og under ſin Diakonvirkſomhed havde han faaet et dybt Indblik i Storbyens timelige og aandelige Nød.

Med alt dette var Hanſen dog langtfra blevet et ſygeligt Hængehoved. Skønt han følte ſig medtaget af Arbejdet, havde han bevaret ſit lyſe Sind og ſit gode Humør. En af hans Kammerater fra Studenterdagene har i en Dagbog fortalt, hvorledes han ejede en lykkelig Evne til at bringe Solſkin med ſig, hvor han færdedes. Han blev ogſaa almindeligvis kaldt „glade Hanſen" eller „Jern-Hanſen", fordi han med Frejdighed og Uforfærdethed kunde ſætte meget igennem. „Ora et labora" (bed og arbejd!) var hans Valgſprog allerede i Ungdomsdagene. Og dette Valgſprog har han holdt faſt ved op gennem Aarene.

Som nævnt længtes han fra Hovedſtaden ud mod Landet, og han ſøgte og fik da en Plads ſom Kapellan i Tørring ved Lemvig. Præſtegerningen tiltalte ham meget. Men ogſaa hans Kærlighed til Skolegerningen flyttede med herud, og for hans Tanke former ſig nu en Plan til en kriſtelig Ungdomsſkole. Lige ſtraks fandt han ikke megen Ørenlyd for ſin Plan, men da han et Aars Tid efter blev Sognepræſt i Nr. Niſſum, og han fandt, at Forholdene her var ſærlig gunſtige for Tankens Virkeliggørelſe, ſendte han Vilhelm Beck ſin Plan, og Beck ſvarede, at han „kunde ſætte ſit Navn under det altſammen".

Med denne Anerkendelſe begyndte Hanſen ſaa i Efteraaret 1887 den førſte Indre-Miſſions Højſkole i Nr. Niſſum. Skolens Maal var „at vække og nære et ſundt og alvorligt Kriſtenliv og meddele nyttige Kundſkaber". Som de førſte grundtvigſke Højſkoler begyndte ogſaa denne ſmaat og beſkedent. Den førſte Vinter var der 15 Elever og Sommeren

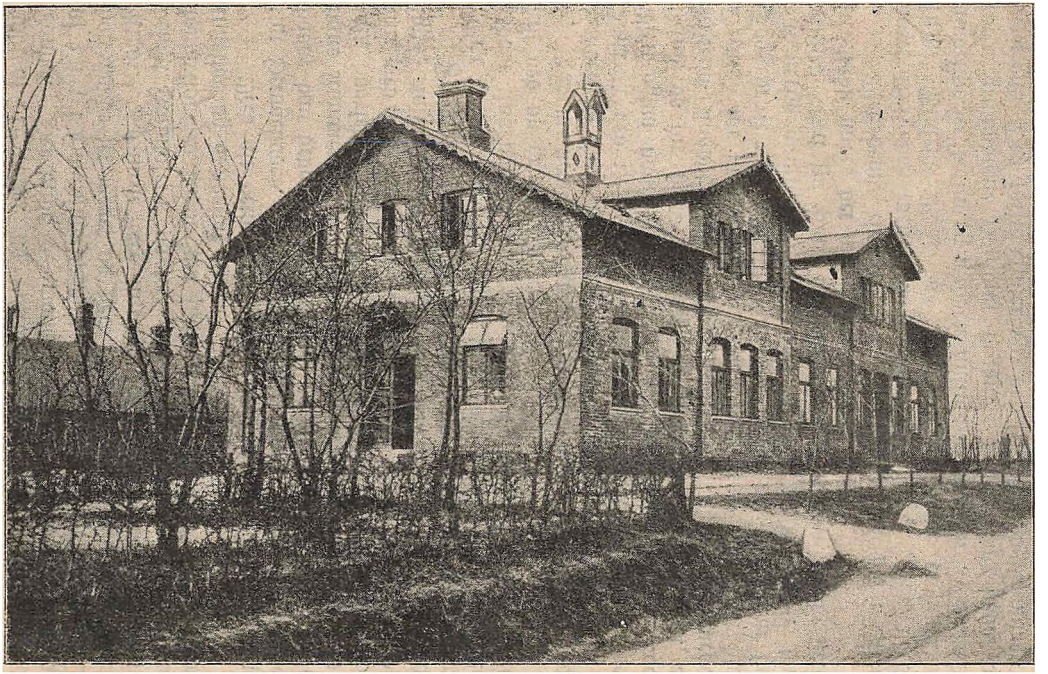

Nr. Nissum Højskole.

efter et lignende Antal. Til at begynde med sad Skolen til Huse i Præstegaarden. Men snart voksede Virksomheden saaledes, at det blev nødvendigt at skaffe mere Plads. Der indrettedes saa en selvstændig Skolebygning i Forbindelse med Præstegaarden. Men snart maatte der igen foretages yderligere Udvidelser. Thi skønt der voksede flere Skoler frem af Indre-Missions Retning, voksede Virksomheden i Nr. Nissum dog stadig. Bl. a. knyttedes der ogsaa til Højskolen en Undervisningsanstalt for Lærere, først for Bifolelærere, senere for Seminarister.

Imidlertid blev den tredobbelte Gerning som Præst, Højskole- og Seminarieforstander for anstrengende for Pastor Hansen, og han følte, at han paa en eller anden Maade maatte ud af noget af det. Præstegerningen vilde han dog nødig slippe, og Følgen blev da, at han i 1901 solgte Højskolen og Seminariet til den nuværende Forstander for Faareveile Højskole J. Andreassen. Denne ledede saa Virksomheden indtil 1906, da begge Skolerne overgik til et Aktieselskab. Siden da har Seminariet været ledet af Sognepræst Aschenfeldt-Hanssen, medens der til Højskolen blev antaget en særlig Forstander, Pastor M. Stenfeldt Mathiasen.

Denne er en Husmandsson fra Gerlev ved Randers. Som saa mange andre af Højskolens Mænd maatte han i sin Barndom og første Ungdom tjene sin Føde ved Arbejde i Landbruget, dels som Hyrdedreng og dels som Karl. Først i Tyveaars-Alderen kom han til at læse, blev Student 1895 og teologisk Kandidat 1901.

Allerede fra Barndommen er Stenfeldt Mathiasen religiøst paavirket, baade af sin Moder og af den Præst, som forberedte ham til Konfirmationen. Da han senere kom til bevidst Troesliv, fandt han snart sit aandelige Hjem blandt Vennerne af Indre-Mission. Ligesom tidligere Pastor Hansen fik ogsaa St. M. en Gerning at gøre inden for „K. F. U. M.", idet han efter at være blevet Kandidat fik Plads som Sekretær ved denne Forenings Afdeling i Odense. Her virkede han indtil 1904, og efter et Par Aars gejstlig Virk-

somhed som Kapellan i Gudum-Fabjerg overtog han saa i 1906 Stillingen som Forstander for Nr. Nissum Højskole.

Skolens Grundlægger, Pastor Hansen, forlod i 1904 Nr. Nissum, idet han da blev forflyttet til Førslev og Snes-lev Sognekald ved Haslev. Det store Arbejde, han gennem Aarene har røgtet, har yderligere nedbrudt hans Helbred. Men med usvækket Interesse følger han Gerningen i Ung-domsskolen og kan nu med Føje glæde sig over at se, at den Begyndelse, han for godt tyve Aar siden gjorde, er blevet en rig Fortsættelse, der har baaret mangefold Frugt.

— — —

Det varede ikke ret længe, før Tanken om Ungdoms-skoler, ledede i Indre-Missions Retning, vandt yderligere Ind-pas blandt denne Retnings Tilhængere.

Allerede et Par Aar efter, at Skolen i Nr. Nissum var begyndt, opstod der blandt Missionsfolkene i Fredericia-egnen Ønske om ogsaa at faa en Højskole i det sydøstlige Jylland. Vilhelm Beck støttede Planen, og skønt Pastor Hansen var betænkelig ved den Konkurrence, der herved vilde paaføres hans Skole, blev Tanken virkeliggjort. Et Aktie-selskab dannedes, og Børkop Højskole blev bygget.

Det første Par Aar lededes Skolen af en Lærer Kri-stianſen, hvorefter Sognepræst Oleſen i Gaarslev var For-stander indtil 1895. Det var dog uden Tvivl et Savn, at Skolen ikke havde en Leder, der udelukkende kunde vie sine Kræfter til Skolegerningen. Og deri maa man nok for en Del søge Grunden til, at den ikke var saa særlig godt besøgt i disse Aar. Dens Beliggenhed synes nemlig overmaade heldig. Egnen er særdeles køn, der er nem Forbindelse med Omverdenen, og omkring Børkop er der en ikke ringe indre-missionsk Bevægelse.

Der kom da ogsaa mere Fart i Udviklingen, da Skolen i 1895 fik en Forstander, der helt og holdent kunde ofre sig for Skolearbejdet. Den ny Mand hed Frederik Thomſen og var allerede paa dette Tidspunkt en prøvet Skolemand, idet han i en Aarrække havde virket som Lærer paa Fyn.

Af Fødsel er Thomsen Sønderjyde. Han er født den

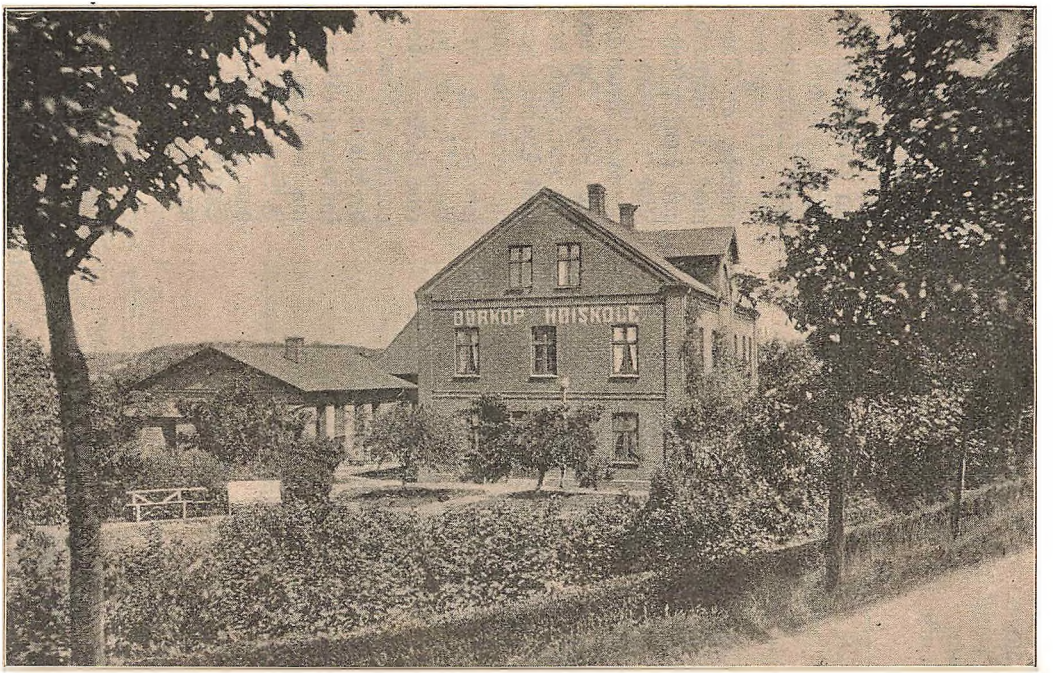

Børkop Højskole.

17. Marts 1849 i Nærheden af Flensborg, hvor hans Fader var Lærer. I 1870 kom han her til Kongeriget, og det var den fransk-tyske Krigs Udbrud, der gav Anledning til hans Komme. Der var den Gang i adskillige Kredse af det danske Folk ikke saa lidt Hævnlyst over for Tyskerne, og der var stærke Kræfter i Virksomhed for at faa os inddraget i Krigen. Blandt de unge Sønderjyder var der mange, der haabede, at Danmark i Forbund med Frankrig skulde blive i Stand til at tage Revanche for 1864. Og det var dette Haab, der drev Thomsen hertil. Han vilde med som frivillig. Heldigvis for os sejrede Besindigheden over Hævnlysten, og der blev ingen Brug for den unge Lærerson i Krigshæren. I Stedet for kom han paa Skaarup Seminarium, og efter at han havde taget sin Eksamen, blev han Lærer i den fynske Landsby Gislev. Her gjorde han sig bemærket baade som en dygtig Lærer og som en varm Tilhænger af Indre-Missionen, og da et Forstanderskifte i 1895 foreskod paa Børkop Højskole, opfordrede Biskop Götzsche ham til at overtage Ledelsen af Skolen. Efter denne Opfordring nedlagde Thomsen da sit

Fr. Thomsen.

Embede og blev Højskolemand. Baade som saadan og som Menneske har Thomsen forstaaet at vinde sig mange Venner. Hans jævne Væsen, hans praktiske Dygtighed og hans fordragelige Optræden over for anderledes tænkende har skaffet ham et godt Navn ogsaa uden for Missionskredse.

— — —

Efter at Jylland saaledes havde faaet to Højskoler af Indre-Missions Retning, fremstod der ganske naturligt Ønske om ogsaa at faa oprettet Skoler i andre Egne af Landet. Og allerede i 1891 rejses den næste Skole i Haslev paa Sjælland.

Haslev er en Landsby. Men Beboerne holder nok af at blive regnede for Købstadfolk, hvilket i og for sig heller ikke er saa underligt. Den driftige Stationsby har nemlig ca. 3000 Indbyggere. Der er fire Læger, tre Aviser, Gas og elektrisk Lys, og i Byen findes en Mængde Forretningsfolk.

Omegnen er skovrig og meget køn. I Nærheden af Byen ligger de to kendte Grevskaber Bregentved og Gisselfeld, hvis enestaaende Haveanlæg om Sommeren lokker flere Tusinde Mennesker hid.

I rent ydre Henseende var der saaledes gunstige Betingelser for en Højskole paa dette Sted. Og dertil kom, at der baade i Haslev og i mange Sogne i Midtsjælland var en temmelig stærk Missionsbevægelse.

Det viste sig da ogsaa hurtigt, at denne Skole havde særlig rige Udviklingsmuligheder. Elevtallet var allerede den første Vinter 42, og Sommeren efter var Skolen besøgt af 34 Piger. Skønt der fra første Færd var bygget rummeligt, har Haslev Højskole dog Gang efter Gang maattet udvides, og Besøget er nu gerne over 150 Elever.

Skolen er oprettet af et Aktieselskab af Indre-Missions Venner, og Formand for dette Selskab er den bekendte Lægprædikant, Lensgreve Holstein-Holsteinborg. Som Forstander har lige siden Oprettelsen Seminarist P. C. Davidsen virket.

Forstander Davidsen blev straks ved Nr. Nissum Højskoles Grundlæggelse Pastor Hansens Medhjælper. Han viste

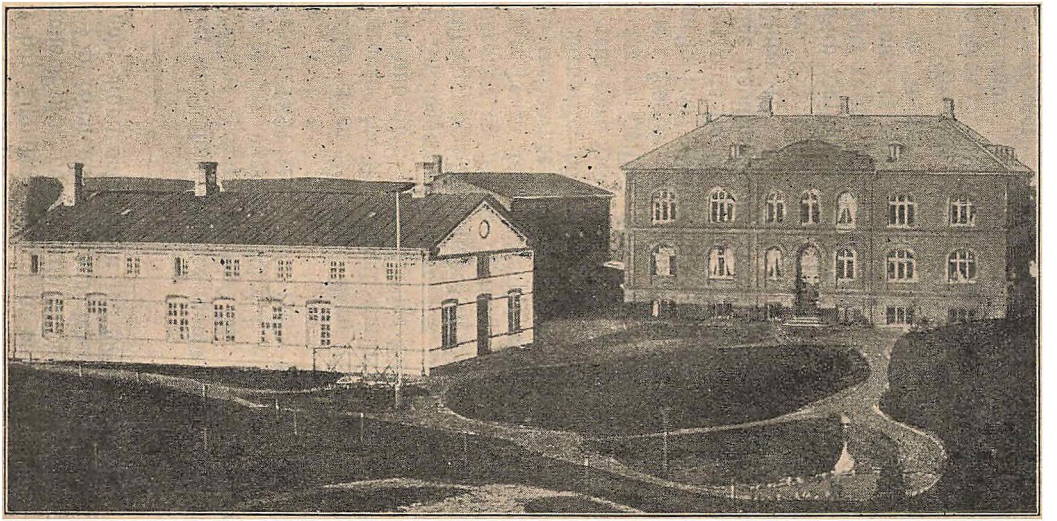

Haslev Højskole.

sig i sjælden Grad egnet for Højskolearbejdet og var Pastor Hansen en udmærket Støtte.

Haslev Højskole har Davidsen forstaaet at lede saa dygtigt, at den er blevet Landets største Missionshøjskole. Han er en ret stilfærdig Skolemand, men sikkert nok en fortrinlig Administrator. Til Højskolen har han knyttet en velbesøgt Haandværkerafdeling, ligesom han har draget Omsorg for, at der til Brug for Undervisningen er righoldige Samlinger til Stede.

P. C. Davidsen.

I Programmet for Skolen udtaler Davidsen, at det er Skolens Maal „at være de unge en Hjælp til at finde og løse den Opgave, som er dem stillet her i dette Liv".

Om Betydningen af levende Kundskaber siger han:

„Saml Kundskaber! Du skal nok faa Brug for dem. Herren har ofte brugt de uvidende, ja endog indskrænkede. Men man herliggør ikke Herrens Navn, fordi, men til Trods for, at man er uvidende. Se paa Herrens store Mænd. De har arbejdet ogsaa paa at samle Kundskaber . . . Bliv dygtig i din Gerning. Det har saare stor Betydning for dig, at du har Indsigt i din Gerning, i dit Haandværk, i Dyrenes og Jordens Behandling, at du

kender de Love, de lever under. Denne Viden kan blive en stor Anbefaling for den Herres Sag, du tjener."

— — —

Samme Aar som Indre-Missionen fik en Højskole paa Sjælland, fik den tillige en tredje Højskole i Jylland, nemlig i Vendsyssel.

Tanken om heroppe at bygge en Højskole, der kunde arbejde for de unge i Indre-Missions Retning, blev første Gang offentlig fremsat paa et større Møde, der afholdtes i Skagen i Efteraaret 1890 af Missionsvenner fra forskellige Egne i Vendsyssel.

Tanken vandt stor Tilslutning i Forsamlingen, og det bestemtes straks, at den ny Skole skulde ligge i Horne ved Hjørring, hvor der stod en Kreds af Missionsvenner i et gammelt, prøvet Samfund.

Dels straks, dels i Løbet af de følgende to Aar indkom ca. 10,000 Kr. som Gaver til at bygge for. Resten af Byggesummen — omtrent 17,000 Kr. — blev rejst ved private Laan, der senere er tilbagebetalt, saa Skolen nu er selvejende.

I Sommeren 1891 begyndte Byggearbejdet, og til November samme Aar traadte Skolen i Virksomhed.

Horne Højskole har en smuk og ejendommelig Beliggenhed. Den ligger paa et Højdedrag, ca. $1^1/_2$ Mil fra Hjørring. Egnen er frugtbar og rig paa Afvekslinq. Mod Nord ses det store Hav, og inden for ligger de hvide Klitter som et Bolværk mod Brændingen, der i Stormvejr bryder vildt mod Kysten. I Læ af Klitterne ligger en stor Statsplantage, der i den sidste halve Snes Aar helt har forandret Landskabets Karakter. Mod Vest og Syd er Landet stærkt bakket, men mod Øst sænker det sig brat og udbreder sig til en vidtstrakt Flade, paa hvilken Genstandene efterhaanden taber sig i dunkle Omrids, der hvor Himmel og Jord favner hinanden.

I en passende Spasereturs Afstand fra Skolen ligger Vesterhavsbadet Hirtshals.

Horne Højskole har gode Undervisningslokaler og Plads til 60 Elever. Siden Oprettelsen er der flere Gange fore-

Horne Høiskole.

taget Udvidelser. Blandt andet er der i 1902 opført en lys og rummelig Sløjdsal.

Foruden de almindelige Højskolekursus afholdes der tillige hvert Aar et Kursus i Vævning, samt et Forberedelseskursus for vordende Seminarister, ligesom unge Piger kan uddannes til Optagelse paa et Forskoleseminarium.

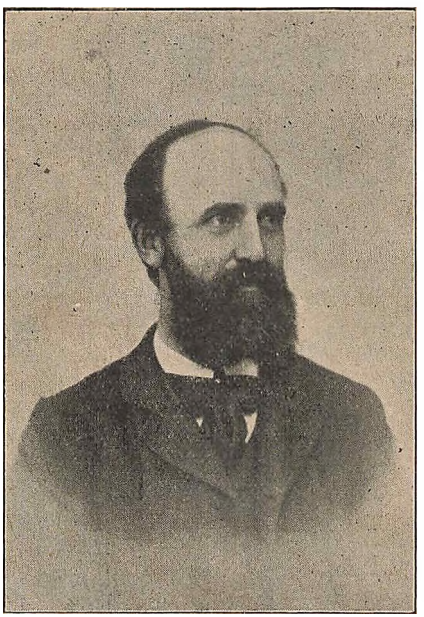

N. M. Tophøj.

Skolen har hele Tiden siden dens Oprettelse været godt besøgt, og Virksomheden er gennem de mange Aar ledet af den Mand, der fra første Færd blev antaget som Forstander, Seminarist N. M. Tophøj. Denne er en Husmandsøn fra den Egn, hvor han har faaet sin egentlige Manddomsgerning. Han er nemlig født i Horne den 18. April 1860. I sin tidligste Ungdom fo'r han til Søs. Men 23 Aar gammel kom han paa Ranum Seminarium og blev tre Aar efter dimitteret med første Karakter. Straks efter blev han kaldet til Lærer ved Hjørring Realskole og virkede her, indtil han overtog Stillingen som Forstander for den ny Højskole i Horne. Fra sit Barndomshjem var Tophøj paavirket i tre Retninger: til Gudsfrygt, Kærlighed til Fædrelandet og til

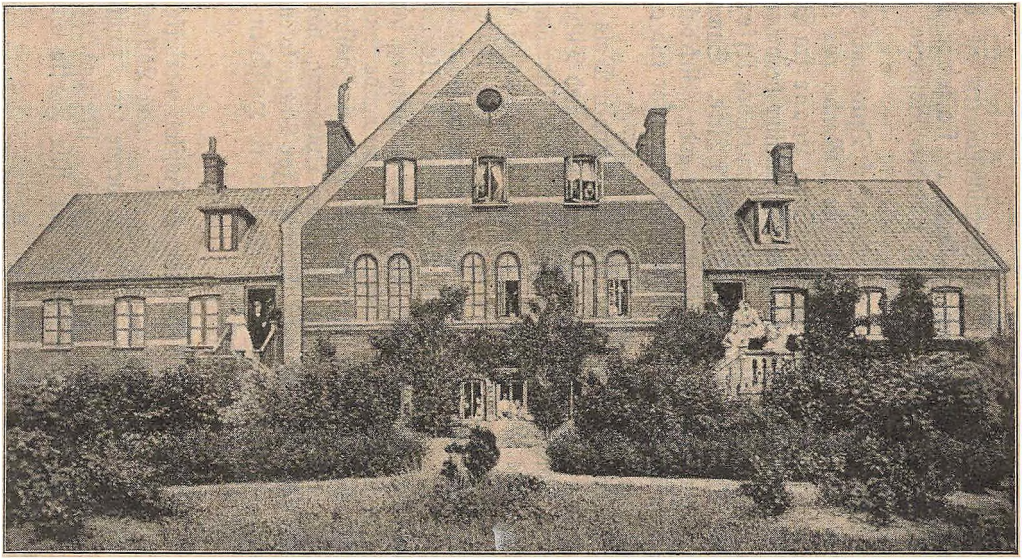

Rønde Høiskole.

den danske Litteratur. I Konfirmationsalderen fik han sin aandelige Vækkelse, og gennem denne og fra senere Paavirkning i Hjørring førtes han over i Indre-Missionen.

— — —

Som nævnt under Skildringen af Djurslands Højskole var der i 1894 oprettet en Højskole i Rønde ved Kaløvig. Det var daværende Skolebestyrer Otto Laage fra Skanderborg, der med Bistand fra Egnens Befolkning begyndte denne Skole, og som Medforstander knyttede han til den Uffe Birkedal, der tidligere havde været Præst i Ribe. Samarbejdet mellem de to Mænd gik imidlertid ikke godt. Birkedal forlod Skolen, og da Laage savnede Forudsætninger for selv at kunne lede en Højskole, søgte han at afhænde den.

I Omegnen — særlig ned paa Halvøen Mols — var der en temmelig stærk Missionsbevægelse, og med Tilhængerne af denne indledede Laage i Foraaret 1897 Underhandlinger om Salg eller Bortforpagtning af Skolen. En af Lærerne paa Nr. Nissum, cand. phil. Herskind, var villig til at overtage Skolens Ledelse, og ved November samme Aar begyndte Rønde Højskole sin Virksomhed som Ungdomsskole i Indre-Missions Retning. Nogen stor Tilslutning fandt den ikke til at begynde med. Men dens overmaade smukke Beliggenhed i Forbindelse med den — ogsaa i Missionskredse — stadig voksende Trang til større Oplysning har efterhaanden øget Tilgangen af Elever. For Vinterskolens Vedkommende er der her ligesom i Hasle til Højskolen knyttet en Afdeling for Haandværkere.

— — —

I 1905 fik Indre-Mission en Højskole udelukkende for Kvinder. Det var Guldborg Højskole paa Lolland.

Fra det nordøstlige Hjørne af denne lave, frugtbare Ø strækker et Næs sig ud i Guldborgsund. Ude paa dette Næs ligger i henrivende Omgivelser den lille Flække Guldborg, kranset af Sund og Skov.

Her blev i 1887 opført en Bygning, bestemt til Realskolebrug. Men Realskolen trivedes ikke rigtig, og i dens Sted blev der da indrettet en Husholdningsskole.

Guldborg Højskole.

Allerede i 1901 var der Tanker oppe om at faa et Højskolearbejde optaget sammen med Husholdningsskolen, og der skete i den Anledning Henvendelse til Skolens nuværende Ejer og Forstander fra en Kreds, som tænkte paa at købe Skolen. Det blev imidlertid den Gang ikke til noget. Men Forstander Petersen, som da var Lærer ved Horne Højskole, vedblev dog at sysle med Tanken, og i Foraaret 1905 købte han Skolen og indrettede den som Kvindehøjskole med Husholdningsafdeling.

Aaret efter blev der foretaget forskellige Udvidelser, og Skolen har nu lyse og hyggelige Lokaler og gode Elevværelser.

Til April 1908 opnaaede Skolen Statsanerkendelse.

Undervisningen i den almindelige Højskoleafdeling er i alt væsentligt indrettet som ved de øvrige Skoler af Indre-Missions Retning. Paa Husholdningsafdelingen gives fornemmelig Undervisning i Madlavning, men Eleverne deltager ogsaa i mange af Højskolefagene.

Forstander Julius Petersen er født i Torrild ved Odder. Efter at have taget Præliminæreksamen med Udmærkelse rejste han paa Jelling Seminarium, hvorfra han i 1886 dimitteredes, ligeledes med Udmærkelse. Han blev derefter Lærer ved Fengers Realskole i Aarhus og begyndte samtidig at forberede sig til Studentereksamen. Sygdom tvang ham imidlertid til at opgive Planerne om at studere videre, og da hans aandelige Udvikling mer og mer havde ført ham over mod Indre-Missionen, søgte han saa i 1894 Ansættelse ved Nr. Nissum Højskole og Seminarium. Arbejdet her tiltalte ham i høj Grad, og baade i Nissum og senere paa Rønde og Horne Højskoler uddybedes hans Kærlighed til og hans Forstaaelse af Arbejdet i Ungdomsskolen.

I sin Hustru har han en trofast og dygtig Medhjælper. Hun ikke blot styrer den daglige Husholdning, men i Husholdningsafdelingen leder hun Undervisningen.

— — —

Blandt Missionsvennerne paa Fyn havde der gennem mange Aar været Ønsker fremme om, at ogsaa denne Landsdel

kunde faa en Højskole, hvor de kunde føle sig hjemme, og som kunde blive en Støtte for Missionsarbejdet blandt de unge. Og endelig i 1906 lagde Forholdene sig saaledes til Rette, at disse Ønsker kunde opfyldes.

I Tommerup — tæt ved Knarreborg Station paa Assensbanen — havde Odense Amt en stor Opdragelsesanstalt for vanskelige Børn. Den moderne, humane Lovgivning havde efterhaanden overflødiggjort denne Anstalt, der forøvrigt ikke var mer end en Snes Aar gammel, og i 1906 udbød Amtsraadet Anstalten til Salg.

Bygningerne var meget formaalstjenlige til Brug for en Højskole. En Del af Lokalerne var brugelige, som de forefandtes, andre behøvede kun lidt Omforandring, for at der kunde fremstaa en Højskole, som med Hensyn til Lokaler, Elevværelser o. s. v. kunde staa Maal med selv de seneste her i Landet byggede Skoler.

Da tilmed Beliggenheden var glimrende — lige ved en Station, i et yppigt, fynsk Landskab og midt i en stærkt interesseret Kreds af Missionsfolk — greb de fynske Missionsvenner til og købte Anstalten. De nødvendige Forandringer blev foretaget, efter at der var valgt en Bestyrelse for Skolen, og Arbejdet blev begyndt.

Som Forstander blev antaget daværende Lærer ved Lyngby Landbrugsskole P. Sandbæk, der igennem en lang Aarrække havde virket i Højskolens og Landbrugsskolens Tjeneste.

Forstander Sandbæk er en Gaardmandssøn fra Bøvling ved Lemvig. Han er født den 19. Oktober 1868. Tyve Aar gammel blev han Elev paa Nr. Nissum Højskole, hvorefter han kom paa Ranum Seminarium. I 1892 tog han Skolelærereksamen herfra og blev saa et Aars Tid Lærer ved Haslev Højskole. Efter at have aftjent sin Værnepligt gik han derefter paa Landbohøjskolen for at blive uddannet som Landbrugskandidat. Da han i 1895 havde afsluttet denne Uddannelse, søgte han igen tilbage til Haslev, hvor han nu virkede som Lærer i syv Aar. For endnu yderligere at øge sin Uddannelse gennemgik han i 1902—03 Statens et-

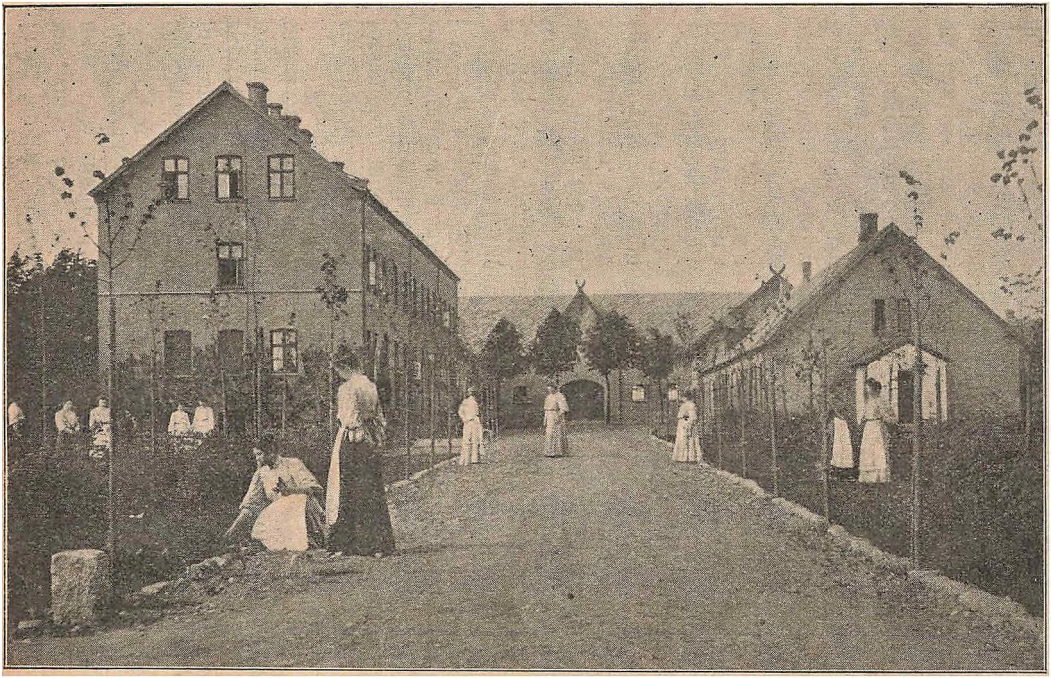

Tommerup Højskole.

aarige Lærerkursus, hvorefter han i de følgende Aar underviste først paa Nr. Nissum, saa paa Dalum Landbrugsskole og sidst i Lyngby, hvorfra han som nævnt kom til Tommerup.

Allerede fra Barndomshjemmet er Sandbæk paavirket i Indre-Missionsretning, mest af de Lægmænd, der stadig kom i Hjemmet. Hans Stedfader er forøvrigt ogsaa Indre-Missionær. Yderligere blev han under sit Ophold i Hovedstaden en Del paavirket af Lic. Ussing ved Jesuskirken i Valby. Men ogsaa gennem Højskolerne har han naturligvis baade som Elev og som ung Lærer modtaget ikke saa lidt Paavirkning.

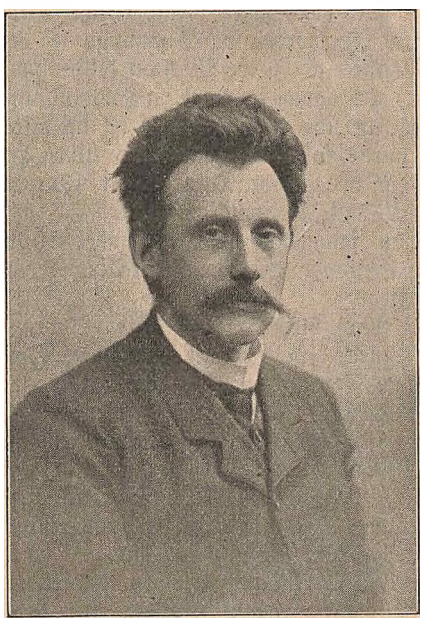

P. Sandbæk.

Hans grundige Uddannelse saa vel som hans Gerning ved forskellige Skoler har imidlertid sikkert nok udvidet hans Syn, saa han ikke som Ungdomsleder vil forfalde til ensidig Fanatisme. Som Følge af sin særlige Uddannelse har Sandbæk til Højskolen knyttet en Landbrugsafdeling, og Besøget paa de forskellige Afdelinger har allerede fra Begyndelsen været saa godt, at Tommerup Højskole kan vente Statens Anerkendelse til næste Vinter.

— — —

Yngst blandt Indre-Missionens Skoler er Faarevejle Højskole paa Sjælland.

Aarsagen til denne Skoles Oprettelse maa nærmest søges deri, at Haslev Højskole i flere Aar har været næsten overfyldt og ret hyppigt har maattet sige Nej til unge Mennesker, der ønskede sig optagne som Elever.

Det var nogle Lægfolk ude i Odsherred — Halvøen mellem Issefjorden og Sejrøbugt — der først kom frem med den Tanke, at Indre-Mission burde have en Højskole i denne Egn. De havde hørt, at en Husholdningsskole i en af Landsbyerne herude var til Salg, og de fattede da den Tanke, at den burde købes og ombannes til en Højskole. De henvendte sig da til Pastor Dyekjær i Faarevejle — den tidligere Redaktør af „Kristeligt Dagblad" — og forelagde ham Sagen, og han sammenkaldte i December 1906 til et Møde, hvor Repræsentanter fra de forskellige Kredse i Odsherred kom til Stede.

Man blev paa Mødet enig om, at Husholdningsskolen ikke egnede sig for det paatænkte Øjemed. Men efter en længere Forhandling blev man tilsidst enig om, at der burde oprettes en Indre-Missions Højskole i Odsherred. Der blev straks nedsat et Udvalg til at arbejde for Planens Virkeliggørelse, og allerede i Januar 1907 besluttede Udvalget at bygge en Højskole i Faarevejle og til Forstander for denne at antage Seminarist J. Andreassen, den tidligere Ejer og Leder af Nr. Nissum Højskole.

Disse Beslutninger blev godkendte paa et Møde i Februar, hvortil Missionsfolkene fra hele Egnen var indbudt.

Der blev nu købt Byggegrund, og denne blev valgt paa et ejendommeligt Sted. Man valgte nemlig den lille „Ø" Flintholm i den udtørrede Lammefjord. Denne Ø er kun fem Tønder Land stor, og Jorden er let Muldjord, som først efter Fjordens Udtørring er blevet opdyrket. Men da det ønskedes, at der til Skolen skulde være rigelig Plads baade til Havebrug og Landbrug, købte Udvalget yderligere 18 Tdr. Land mager Strandjord og 5 Tdr. Land fed Dyndjord. Derved opnaaedes, at Skolens Landbrug kan komme til at om-

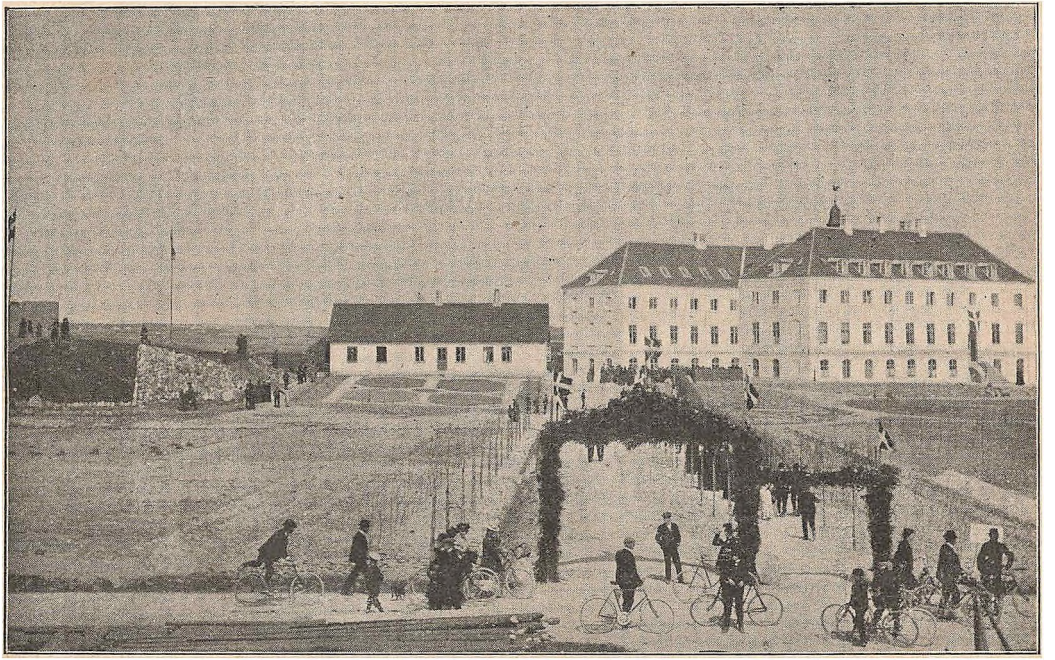

Faarevejle Højskole.

fatte forskellige Dyrkningsmaader og saaledes blive en god Kilde til Lærdom for Eleverne.

Tidlig i Foraaret 1907 paabegyndtes saa Byggearbejdet. Men da der var mange Hindringer at overvinde, blev kun en Del af Skolen færdig til Efteraaret.

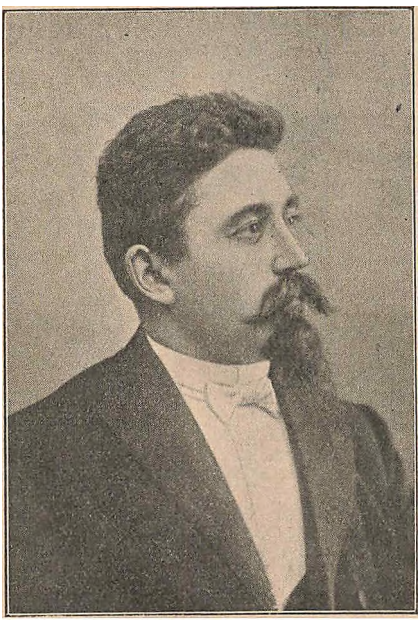

J. Andreasen.

Alligevel begyndte Virksomheden ved Novembertid. Men først ved Maj 1908 kunde den færdigbyggede Skole indvies.

Faarevejle Højskole er blevet en særdeles imponerende Bygning, og den er i enhver Henseende tidssvarende indrettet. Baade Skolelokalerne og Elevværelserne er lyse og rummelige. Der er en meget stor Gymnastiksal, der er Badeanstalt og Centralvarme, og Vand er indlagt overalt.

Skolen har Plads til ca. 120 boende Elever, og foruden de almindelige Højskolekursus afholdes tillige Kursus i Gymnastik (til Uddannelse af Lærere) og i Havebrug.

Som nævnt er det et ejendommeligt Landskab, Faarevejle Højskole ligger i. Den udtørrede Fjord breder sig ud til alle Sider og henleder uvilkaarlig Tanken paa de flade Marsklande. Men mod Nordvest løfter Vejrhøj (Sjællands

næsthøjeste Punkt) sin Top op over det flade Land. Ved dens Fod ligger det gamle, ærværdige Herresæde „Dragsholm" og ruger over Minder fra længst henledne Dage. Men oppe fra Vejrhøjs Top har man en storslaaet Udsigt vidt over Hav og Land, over Kattegattet, helt til Jylland og over „Sjølunds fagre Sletter" mod Isefjorden og ind efter Roskilde Taarne.

Det er fornøjelige Omgivelser at arbejde under, og der er næppe heller Tvivl om, at det vil lykkes den ny Skoles Leder at faa Arbejdet godt i Gang.

Forstander Andreassen er nemlig en prøvet Skolemand med en grundig og solid Uddannelse. Han er født den 19. November 1871 i Mygdal ved Hjørring. Indtil sit treogtyvende Aar var han ved Landbruget, gav sig saa til at læse og tog tre Aar efter Skolelærereksamen med 1. Karakter. Derefter blev han Lærer ved Rønde Højskole og siden ved en Realskole i Randers. Han nærede stor Interesse for den legemlige Opdragelse og gennemgik derfor Statens etaarige Kursus i Gymnastik. Derpaa købte han Nr. Nissum Højskole og Seminarium, som han ejede og bestyrede indtil 1906. Arbejdet her oversteg imidlertid én Mands Kræfter, og han solgte derfor Skolerne til et Aktieselskab, som derpaa antog to Forstandere.

Baade gennem mindre Kursus og ved Rejser i Udlandet har Andreassen yderligere søgt at dygtiggøre sig til Arbejdet i Ungdomsskolen. Og ogsaa uden for denne øver han sine Kræfter til Ungdommens og Opdragelsens Tjeneste. Han udgiver saaledes et „Ugeblad for kristelig Opdragelse og Oplysning", ligesom han har udsendt flere Foredrag og Afhandlinger om pædagogiske Spørgsmaal.